

วารสารแสงธรรมปริทัศน์

วารสาร ราย 4 เดือน ปีที่ 43 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2019/2562

เจ้าของ	วิทยาลัยแสงธรรม	
คณะที่ปรึกษา	อธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ คณบดีคณะศาสนศาสตร์	
	ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิชาการ	
	ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยค้นคว้าศาสนาและวัฒนธรรม	
คณะผู้ทรงคุณวุฒิ	หมวดกฎหมายพระศาสนจักร	บาทหลวง ผศ.ดร.ไผ่ พงษ์พานิช
	หมวดกระแสเรียก	บาทหลวง อติศักดิ์ พรหมงาม
	หมวดคำสอน	มุขนายก วีระ อาภรณ์รัตน์ บาทหลวง ผศ.ดร.วัชรศิลป์ กฤษเจริญ
	หมวดจริยธรรม	บาทหลวง ดร.เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, M.I.
	หมวดชีวิตด้านจิตใจ	บาทหลวง ผศ.สมชัย พิทยาพงศ์พร บาทหลวง เจริญ ว่องประชาบุญกุล
	หมวดประวัติศาสตร์พระศาสนจักร	บาทหลวง ฮีรพล กอบวิทย์กุล บาทหลวง ดร.สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์
	หมวดปรัชญา	บาทหลวง ดร.อภัสสิน สุทธิโย ปีโตโย, S.J.
		บาทหลวง ดร.วิศักดิ์ วนาโรจน์สุวิชัย
	หมวดพระคัมภีร์	มุขนายก ดร.เลื้อย ธาตุวิสัย
		บาทหลวง ผศ.ศักดิ์ ไชยคม บาทหลวง สมเกียรติ ตริณิก
	หมวดพระสังฆธรรม	บาทหลวง วิรัช นารีนรักษ์ บาทหลวง ชาย ชันทะโฮม, C.Ss.R.
		บาทหลวง ผศ.ดร.ฟรังซิส ไรต์, S.D.B.
	หมวดพิธีกรรม	บาทหลวง เคลาดิโอ เบร์ตูลอร์, O.M.I.
		บาทหลวง อนุสรณ์ แก้วขจร บาทหลวง เชษฐา ไชยเดช
	หมวดศาสนสัมพันธ์และคริสตสัมพันธ์	มุขนายก ชูศักดิ์ สิริสุทธิ

บรรณาธิการบริหาร	บาทหลวง เจริญ ว่องประชาบุญกุล
บรรณาธิการสร้างสรรค์	อาจารย์ ไพรัตน์ ฤทธิรัตน์
กองบรรณาธิการ	อาจารย์ สุจิตตรา จันทรรณ, นางสาว สุกานดา วงศ์เพ็ญ และ นางสาว พิมพ์ฤทัย วิชัยธรรมคุณ
จัดพิมพ์โดย	ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม
วัตถุประสงค์	1. เพื่อเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการในด้านเทววิทยาและปรัชญา 2. เพื่อเป็นสื่อกลางความรู้ และความสัมพันธ์อันดีทางด้านศาสนา
กำหนดออก	ปีละ 3 ฉบับ ประจำเดือนมกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม และกันยายน-ธันวาคม
ค่าบำรุงสมาชิก	สมาชิกรายปี ปีละ 300 บาท (จำนวน 3 ฉบับ/ปี) จำหน่ายปลีก ราคาฉบับละ 120 บาท สำหรับสมาชิกรายปี สามารถส่งเงินค่าบำรุงสมาชิกเป็นเงินสดหรือโอนเข้าบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาเทสโก้ โลตัส สามพราน นครปฐม ชื่อบัญชี นายอภิสิทธิ์ กฤษเจริญ เลขที่บัญชี 403-613134-4 โดยกรุณาส่งสำเนาใบนำเข้าบัญชี (Pay-in-Slip) พร้อมระบุ ชื่อ-ชื่อสกุลและหมายเลขสมาชิก (ถ้ามี) มาทางโทรสาร หรือ โทร.แจ้งการนำเงินเข้าบัญชีมาที่ ฝ่ายจัดทำวารสารแสงธรรมปริทัศน์ โทร. 0-2429-0100 ต่อ 624 โทรสาร 0-2429-0819

॥ บ ท บ ร ร ณา ธิ ก า ร ๥

ในโลกที่การสื่อสารทำให้เรารู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว เราเคยตั้งคำถามกับตนเองบ้างหรือไม่ ถึงบางเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยมีคนให้ความสนใจ ติดตาม แต่ไม่มีใครท้วงติงหรือตั้งคำถามถึงความถูกต้องชอบธรรมของปรากฏการณ์นั้น สิ่งที่เกิดขึ้นอาจจะนำไปสู่การเป็นกระแส ที่ไม่เห็นแปลก ในเมื่อใครๆ เขาก็ทำกันในยุคสมัยนี้

แสงธรรมปริทัศน์ฉบับนี้ จึงอยากจะเชิญชวนผู้อ่านทุกท่านลองมาทบทวนตนเองถึงสิ่งต่างๆ ที่เราได้ทำไป มีบ้างหรือไม่ที่เราทำตามกระแส ทำโดยไม่ได้ไตร่ตรอง ทำโดยไม่สนใจความถูกต้อง ทำเพราะผลประโยชน์ ฯลฯ และมีบ้างหรือไม่ ที่เราทำเพราะเราได้ฟังเสียงภายในใจของเรา ซึ่งพวกเราคาทอลิกเรียกว่า เสียงของพระเจ้า เสียงของมโนธรรม

โอกาสส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ จึงขอเชิญชวนทุกท่านมาใคร่ครวญ ไตร่ตรอง และลองเริ่มฟังเสียงภายในใจของเรา ที่บางครั้งเราอาจจะละเลย หรือหาเหตุผลมากลบบกลื่อนเพื่อความสบายใจชั่วขณะ เพื่อกลับมาอยู่บนวิถีของความถูกต้อง ชัดเจน และสงบสุข บางทีเสียงแห่งความชอบธรรม ที่อยู่บนพื้นฐานของความรักอันยิ่งใหญ่ จะช่วยให้เราพบกับสันติสุขภายในใจ จากการปรับเปลี่ยนตนเองและร่วมกันแบ่งปันให้กับเพื่อนพี่น้องในสังคม

Merry Christmas and Happy New Year ขอพระเจ้าประทานพระพรนานัปการแด่ทุกท่านครับ

บรรณาธิการสร้างสรรค์

ข่าวประชาสัมพันธ์... ขอเชิญชวนส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ลงในวารสารแสงธรรมปริทัศน์

ฉบับต่อไปเดือนมกราคม - เมษายน 2563 ในหัวข้อ “ความหวัง”

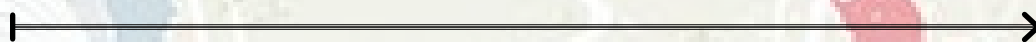
ส่งต้นฉบับได้ที่ E-mail: pi_santo@yahoo.com หรือ E-mail: sukanda.1984@gmail.com

ภายในวันที่ 10 มีนาคม 2563 และขอขอบคุณล่วงหน้าสำหรับบทความที่ส่งมาร่วมแบ่งปัน

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารแสงธรรมปริทัศน์ ขอสงวนสิทธิ์ตามกฎหมาย
ในกรณีที่ต้องการบทความไปเผยแพร่ กรุณาแจ้งขออนุญาตอย่างเป็นทางการ

Content

ปีที่ 43 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2019/2562 Saengtham Journal

มโนธรรมทางศีลธรรมและอำนาจสั่งสอนของพระศาสนจักร บาทหลวง ผศ.ดร.ฟรังซิส ไก้ส์, S.D.B.	4
“เสียงมโนธรรม เสียงพระเจ้า” บาทหลวง ผศ.วสันต์ พิรุฬห์วงศ์, C.S.S.	15
มโนธรรมเพื่อการอบรมชีวิตคริสตชน ศ.กิริติ บุญเจือ, ราชบัณฑิต	27
มโนธรรมกับการศึกษาอบรม ภคินี ดร.ชวาลา เวชยันต์	37
มนุษย์ มโนธรรม จริยธรรม ดร.สุภาวดี นัมคณิสสรณ์	42
มโนธรรม การหล่อหลอมมโนธรรมและวิธีการหล่อหลอมมโนธรรม ในมิสซังสยาม ก่อนสังคายนาว่าติกันที่ 2 บาทหลวง พรชัย สิงห์สา	50
พี่น้องคิโอะและจิมมี คริกเก็ต: มนุษย์และมโนธรรม ธัญกรณ์ ลีกำเนิดไทย	75
มโนธรรม อาจารย์ พีรพัฒน์ ถวิลรัตน์	82
แนะนำหนังสือ พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มีชัยและเป็นผู้ตื่นรู้ในธรรม บาทหลวง ผศ.สมชัย พิทยาพงศ์พร	87
แนะนำหนังสือ วิสัยทัศน์พลวัติของความเป็นพระสงฆ์คาทอลิกของ สมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิส บาทหลวง ผศ.สมชัย พิทยาพงศ์พร	109

(หมวดพระสังฆกรรม)

มโนธรรมทางศีลธรรม และอำนาจสั่งสอนของพระศาสนจักร

บาทหลวง ผศ.ดร.พริ้งชิส ไก่ส์, S.D.B.

มโนธรรมเป็นเรื่องที่น่าสนใจอยู่เสมอ สำหรับการไตร่ตรองทางศีลธรรม โดยแท้จริงแล้ว “มโนธรรมเป็นแก่นแท้ลึกซึ้งที่สุดและเป็นเสมือนสักการสถานของมนุษย์ที่เขาเท่านั้นอยู่กับพระเจ้า และพระสุรเสียงของพระองค์ดังก้องอยู่ในส่วนลึกที่สุดของเขา”¹ วรรณกรรมของบรรดาปิตาจารย์และการไตร่ตรองทางเทววิทยาได้ทุ่มเทความสนใจอย่างมากให้กับเรื่องนี้ โดยใช้ข้อเสนอมากมายที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ให้เป็นประโยชน์ แม้นักบุญเปาโลเป็นผู้เดียวที่ใช้คำว่า “มโนธรรม” อยู่บ่อยๆ แต่ทั้งพันธสัญญาเดิมและพันธสัญญาใหม่ก็ใช้คำอื่น

ที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น “หัวใจ” “ปัญญา” “ความรอบคอบ” ฯลฯ เพื่อแสดงความจริงสำคัญเกี่ยวกับมโนธรรมทางศีลธรรม

1. มโนธรรมในพระคัมภีร์

ในพระคัมภีร์ภาษาฮีบรู คำที่มีความหมายคล้ายคลึงมากที่สุดกับคำว่า “มโนธรรม” คือคำว่า “ใจ” (lebab) ซึ่งแปลเป็นภาษากรีกว่า kardia ในพระคัมภีร์มีการอ้างถึงใจหลายร้อยครั้ง

บ่อยครั้งใจหมายถึงสิ่งที่พระเจ้าทรงพิพากษา เช่น พระเจ้า “ทรงหยั่งรู้ห้วงสมุทร

¹ สภาสังคายนาว่าตักกันที่ 2 “พระสังฆกรรมอนุญาตด้วยพระศาสนจักรในโลกสมัยนี้” (Gaudium et Spes) ข้อ 16

และใจมนุษย์ และทรงรู้จักอุบายของเขา” (บสร 42:18) ในกรณีเหล่านี้ ใจไม่เป็นสิ่งเดียวกับมโนธรรม เพราะใจเพียงหมายถึงความสนใจลึกซึ่งส่วนบุคคลเท่านั้น การรู้จักของตนเป็นเหมือนการรู้ว่าพันธะของตนอยู่ที่ใด อย่างไรก็ตาม ในบางครั้ง พระคัมภีร์เสนอว่า การที่พระเจ้าทรงทดสอบใจมนุษย์ทำให้ใจกลายเป็นสิ่งที่ในปัจจุบันเรียกว่ามโนธรรม เช่น “เราพระยาห์เวห์ ส่องจิตและทดสอบใจ เพื่อจะตอบแทนแต่ละคนตามความประพฤติของเขา” (ยรม 17:10)

บางครั้ง ใจเป็นสิ่งที่มนุษย์ยอมรับความผิด เราเรียกสิ่งนี้ว่ามโนธรรมที่ตัดสิน เพราะตัดสินการกระทำในอดีต ดังที่เราอ่านในหนังสือซามูเอล ฉบับที่ 1 ว่า “ดาวิดจึงลุกขึ้นเข้าไปลอบตัดชายเสื้อคลุมของซาอูล แต่แล้วดาวิดก็รู้สึกไม่สบายใจที่ไปตัดชายเสื้อคลุมของซาอูล” (1 ซมอ 24:5-6) ใจในที่นี้ เป็นมโนธรรมที่ตัดสินว่าตนได้กระทำผิด เป็นผลของมโนธรรมที่ตรวจสอบตนเอง

ปัจจุบัน เราแยกมโนธรรมที่ตัดสินซึ่งมองกิจการในอดีต ออกจากมโนธรรมนิติบัญญัติซึ่งนำไปสู่วิธีการกระทำในอนาคต พระคัมภีร์ภาษาฮีบรู มีบางตัวอย่างเท่านั้นของมโนธรรมนิติบัญญัติ กรณีนี้ใจไม่เป็นมโนธรรม แต่เป็นเสียงของมโนธรรม คือเสียงที่อยู่กับเราเสมอ เช่น หนังสือประกาศกอิสยาห์บันทึกว่า “หูของท่านจะได้ยินถ้อยคำนี้จากเบื้องบนว่า ‘นี่เป็นหนทาง จงเดินในทางนี้เถิด’ ไม่ว่าท่านจะหันไปทางขวาหรือหันไปทางซ้าย”

(อสย 30:21) เสียงนี้นำชีวิตของเรา กระนั้นก็ดี ในบางครั้งใจอาจกลายเป็นมโนธรรมขึ้นว่าต้องการสร้างขึ้นใหม่ ดังที่หนังสือมัคคาบี ฉบับที่ 2 บันทึกว่า “เขายังใช้ถ้อยคำคล้ายกันเตือนผู้ถูกเนรเทศมิให้ละทิ้งธรรมบัญญัติออกไปจากใจ” (2 มคบ 2:3)

พูดสั้นๆ ได้ว่า ในพระคัมภีร์ภาษาฮีบรู เราพบมโนธรรมโดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับใจ แม้หลายข้อความที่พูดถึงใจไม่มีความหมายมากไปกว่าสิ่งที่พระเจ้าทรงตรวจสอบเพื่อเปิดเผยสิ่งที่เราชอบ แต่ยังมีข้อความอื่นๆ ซึ่งพูดถึงมโนธรรมคล่องตัวที่เชิญชวนมนุษย์ให้หันไปหาพระเจ้า ตัดสินการกระทำของตนในอดีต นำชีวิตไปสู่อนาคต และได้รับการหล่อหลอมจากกฎหมายของพระเจ้า

1.1 การฟังความจริง

เมื่อเราพิจารณาปรัชญากรีกและโรมัน เราพบว่าตั้งแต่ดีโมครีตัส (Democritus) เป็นต้นมา มโนธรรมมีคุณลักษณะเฉพาะตัว คือเป็นการตัดสิน คำว่า “ใจ” ในภาษาฮีบรูมีความคิดว่า อาจถูกตัดสิน แต่ในภาษากรีก มโนธรรมมีความคิดว่าเป็นผู้ตัดสิน โดยแท้จริงแล้ว หลายครั้งมโนธรรมทำให้มนุษย์ไม่สบายใจ เพราะเป็นผู้ตัดสิน แม้ซีเซโร (Cicero) เคยเขียนว่า มโนธรรมตัดสินว่าตนเป็นคนดี แต่นักปรัชญาโบราณส่วนใหญ่กล่าวว่าเป็นบทบาทของมโนธรรมคือทำให้ผู้กระทำผิดไม่สบายใจ

เราพบความคิดเกี่ยวกับมโนธรรมในนักปรัชญาชาวกรีกและชาวโรมันทุกคนเสมอ ในความหมายที่เป็นผู้พิพากษา เช่นเดียวกับ

พระยาห์เวห์มีโนธรรมตัดสินมนุษย์แต่ละคน มโนธรรมไม่อยู่นิ่งในบุคคลที่ได้กระทำความชั่วร้าย ปลุกผู้กระทำความผิดให้ตื่นขึ้นด้วยความเจ็บปวด มโนธรรมบังคับเราให้ยอมรับการกระทำผิดของตน ในการตักเตือนอย่างกะทันหันเช่นนี้ มนุษย์หลายคนพบมโนธรรมเป็นครั้งแรก การมีมโนธรรมหมายถึงการยอมรับความผิดของตน

มโนธรรมที่สำนึกผิดหมายถึง มโนธรรมที่ยอมรับว่าสิ่งที่เราคิดว่าถูกต้องขัดแย้งกับความรู้สึกผิดที่ได้ประสบในภายหลัง ความเจ็บปวดไม่เพียงทำให้เรารับรู้ความผิดที่ได้กระทำ แต่ทำให้มโนธรรมตื่นตัว เมื่อเป็นเช่นนี้ เราตระหนักทันทีทันใดว่า เรามีความรู้สึกละอายใจต่อศีลธรรมที่ไม่อยากถูกรบกวน อาศัยความเจ็บปวดดังกล่าว เราเริ่มตระหนักว่าเรามีสัญญาณเตือนภัยอยู่ในตัวที่ทำให้ไม่สบายใจเมื่อทำผิด และสนับสนุนเราเมื่อทำถูกต้อง นี่เป็นสิ่งที่ปรัชญาโบราณสอนเราเกี่ยวกับการเกิดของมโนธรรมคือ เช่นเดียวกับประกาศอิสยาห์ เรามีประสบการณ์ของการฟังเสียงที่เราสามารถได้ยิน ดังนั้น มโนธรรมจึงกลายเป็นรูปแบบใหม่ของการเข้าใจและเป็นรูปแบบใหม่ของการฟังความจริง

1.2 การพูดความจริงที่พระคริสตเจ้าทรงสอน

เมื่อหันไปพิจารณาพันธสัญญาใหม่ เราจะเห็นว่านักบุญเปาโลเป็นผู้นำทางในเรื่องมโนธรรม ก่อนอื่นหมด เขากล่าวถึงมโนธรรมในแสงสว่างของความเชื่อและภายใต้การ

ปกครองของพระจิตเจ้า “ข้าพเจ้าพูดความจริงในพระคริสตเจ้า ข้าพเจ้าไม่มูสา มโนธรรมของข้าพเจ้าและพระจิตเจ้าร่วมเป็นพยาน” (รม 9:1) ในการพิจารณาคติต่อหน้าสภาชั้นเฮตริน นักบุญเปาโลยืนยันว่า “พี่น้องทั้งหลาย ข้าพเจ้าประพฤติตนเฉพาะพระพักตร์พระเจ้าด้วยมโนธรรมที่บริสุทธิ์ มาถึงวันนี้” (กจ 23:1; เทียบ 2 คร 1:12) อย่างไรก็ตาม มโนธรรมของเขามีความถ่อมตน เพราะแม้เขามั่นใจว่าจะติดตามมโนธรรมของตน เขายังยอมรับการตัดสินเด็ดขาดของพระเจ้า “จริงอยู่ มโนธรรมไม่ได้ตำหนิอะไรข้าพเจ้าเลย แต่นี่ไม่หมายความว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ชอบธรรม ผู้ตัดสินข้าพเจ้าคือองค์พระผู้เป็นเจ้า” (1 คร 4:4) อย่างไรก็ตาม คำตัดสินที่ใกล้จะมาถึงไม่สามารถทดแทนมโนธรรมของตน กระนั้นก็ดี มโนธรรมต้องเป็นผู้นำทางเราในด้านศีลธรรมจนกว่าการตัดสินของพระเจ้าจะมาถึง “ดังนั้น ท่านจำเป็นต้องนอบน้อมไม่เพียงเพราะกลัวการลงโทษ แต่นอบน้อมเพราะมโนธรรมด้วย” (รม 13:5)

นักบุญเปาโลเรียกร้องเรา “ให้ยึดความเชื่อและมโนธรรมที่ดีไว้” (1 ทธ 1:19; 3:9) เขายังระลึกถึงคนชาติอีกด้วย “เมื่อคนต่างชาติซึ่งไม่รู้จักธรรมบัญญัติ และประพฤติตามข้อกำหนดของธรรมบัญญัติจากสามัญสำนึกแสดงให้เห็นสิ่งที่ธรรมบัญญัติกำหนดไว้ในใจ โดยมีมโนธรรมเป็นพยาน และความคิดตามเหตุผลที่บางครั้งกล่าวโทษและบางครั้งป้องกันเขา ในวันที่พระเจ้าทรงตัดสินพิพากษาความคิดที่เร้นลับของมนุษย์ทุกคน ด้วยเดชพระเยซู

คริสตเจ้า ตามข่าวดีที่ข้าพเจ้าได้ประกาศไว้” (รม 2:14-16)

ในที่สุด นักบุญเปาโลเชื่อว่า ทุกคนไม่ว่า ผู้อ่อนแอหรือผู้เข้มแข็ง ล้วนเจริญเติบโตผ่าน ทางมโนธรรม ในการโต้เถียงเรื่องอาหารที่ถวาย แต่รูปเคารพ นักบุญเปาโลพิจารณากรณีของ ผู้ที่ยังมีมโนธรรมอ่อนไหว ซึ่งเมื่อเห็นพี่น้อง คริสตชนกินเนื้อสัตว์ที่ถวายแต่รูปเคารพแล้ว เขาคิดว่าคริสตชนเหล่านั้นทำบาป เพราะมี ส่วนร่วมในพิธีกรรมของคนต่างศาสนา (เทียบ 1 คร 8) นักบุญเปาโลเตือนคริสตชนผู้มี มโนธรรมที่มีความรู้ให้คำนึงถึงความวุ่นวายใจ ที่เขาอาจสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ดังนั้น นักบุญเปาโลจึงสอนคริสตชนว่าการรักเพื่อน บ้านหมายถึงการช่วยเหลือเขา ไม่ใช่การทำตน ให้เป็นที่สะดุด มโนธรรมจึงเป็นทั้งผู้นำและผู้ตัดสินทางศีลธรรม เราตระหนักว่าคริสตชน ทุกคน ไม่ว่าผู้อ่อนแอหรือผู้เข้มแข็ง ก็ยังมีบาง สิ่งบางอย่างที่จะต้องเรียนรู้อยู่เสมอ จนกว่าวัน พิพากษาจะมาถึง

นอกจากเหตุผลดังกล่าวที่สนับสนุน ความสนใจในเรื่องนี้แล้ว ปัจจุบันยังมีความ เคลื่อนไหวในการพิจารณาศีลธรรมที่ได้รับ อิทธิพลจากความรู้สึกส่วนตัว เหมือนกับว่า แนวโน้มใหม่นี้เป็นผลจากการพัฒนาการสอน

คาทอลิกเกี่ยวกับศีลธรรม² กระแสความคิด เห็นนี้ยึดมั่นความรู้สึกส่วนตัวเป็นดังศาล มาตรฐานดีและสูงสุด ซึ่งต้องตัดสินคำสอนของ พระศาสนจักรโดยไม่มีการอุทธรณ์ ศาลดังกล่าวนี้ซึ่งได้รับการเชิดชูให้เป็นแหล่งข้อมูล ดั้งเดิมเพียงแหล่งเดียวทางเทววิทยา มีชื่อว่า “มโนธรรม” โดยไม่คำนึงว่าพระศาสนจักรได้ รับการสถาปนาจากพระคริสตเจ้าและได้รับการ ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจากพระจิตเจ้า เพื่อ ส่องสว่างมโนธรรมของผู้มีความเชื่อและมนุษย์ ทุกคนที่มีเจตจำนงดี โดยการประกาศความจริง ที่มนุษย์ทุกคนต้องแสวงหาและเคารพ³ นี่คื อสถานการณ์ที่ทำให้การไตร่ตรองด้านเทววิทยา เรื่องมโนธรรมทางศีลธรรมเป็นเรื่องจำเป็นและ เร่งด่วนในทุกวันนี้

2. ศักดิ์ศรีของมโนธรรม

ความแตกต่างระหว่างมโนธรรมปัจจุบัน กับมโนธรรมประจำเป็นความแตกต่างที่มี แบบแผนเด่นชัด มโนธรรมปัจจุบันเป็นการ ตัดสินการกระทำเฉพาะเจาะจง ส่วนมโนธรรม ประจำเป็นความรู้ประจำของกฎเกณฑ์และ หลักการทางศีลธรรม เป็นความรู้ซึ่งเป็นแสง สว่างที่เราใช้ในการตัดสินการกระทำใดการ กระทำหนึ่ง ดังที่นักบุญโทมัส อาควินัสอธิบาย

² เทียบ J. RATZINGER, *Le fonti della Teologia Morale*, CRIS Documenti, n. 54, Roma 1985, p.12.

³ เทียบ สภาสังคายนาวาติกันที่ 2 “คำแถลงว่าด้วยเสรีภาพในการถือศาสนา” (*Dignitatis humanae*) ข้อ 1

ว่า นิสัยหรือแบบแผนของการกระทำซึ่งได้มา และเป็นไปโดยอัตโนมัติที่ลบล้างหรือทำลายได้ยาก เป็นหลักการของการกระทำ ดังนั้น นิสัยทางธรรมชาติบางครั้งก็ได้ชื่อว่า “มโนธรรม” คือ “การรับรู้หลักการทางศีลธรรม (synderesis)”⁴ ทั้งพระคัมภีร์และบรรดาบิดาจารย์อ้างอิงถึงมโนธรรมในลักษณะภาพรวมบ่อยๆ โดยรวมทั้งการตัดสินใจของมโนธรรมและนิสัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจนั้น

สมเด็จพระสันตะปาปา นักบุญยอห์น ปอล ที่ 2 พิจารณามโนธรรมในภาพรวม ตรัสถึงการเรียบเรียงธรรมบัญญัติทางศีลธรรม 2 ส่วน คือส่วนแรกบันทึกไว้ในบทบัญญัติ 10 ประการและในพระวรสาร ส่วนที่สองจารึกไว้ในมโนธรรมทางศีลธรรมของมนุษย์⁵ นักบุญเปาโลสอนว่า ผู้ที่ไม่รู้จักธรรมบัญญัติทางศีลธรรมที่พระเจ้าทรงเปิดเผยก็ “เป็นธรรมบัญญัติสำหรับตนเอง แสดงให้เห็นสิ่งที่ธรรมบัญญัติกำหนดไว้ในใจโดยมีมโนธรรมเป็นพยาน และความคิดตามเหตุผลที่บางครั้งกล่าวโทษ และบางครั้งป้องกันเขา” (รม 2:14-15)

ความจริงทางจริยธรรมที่มนุษย์ได้รับมาตามธรรมชาตินั้นสำเร็จบริบูรณ์ในความรักต่อพระเจ้าและต่อเพื่อนมนุษย์ ได้รับการฟื้นฟูและเสริมกำลังให้เข้มแข็งในมโนธรรมมนุษย์

รวมทั้งได้รับเนื้อหาใหม่จากกฎแห่งความรักที่หลั่งลงมาในใจโดยผ่านทางพระจิตเจ้า (เทียบ รม 5:5; อฟ 1:13-14) นี่คือเหตุผลที่นักบุญเปาโลยืนยันว่ามโนธรรมของเขา “และพระจิตเจ้าร่วมเป็นพยานได้” (รม 9:1) เหตุการณ์ของพระหรรษทานที่ประกาศเกยเริ่มก็ได้ประกาศก็เป็นความจริงอย่างสมบูรณ์ในมโนธรรมของคริสตชน เมื่อพระเจ้าทรงสัญญาว่า “เราจะใส่ธรรมบัญญัติของเราไว้ในเขา เราจะเขียนธรรมบัญญัติไว้ในใจของเขา เราจะเป็นพระเจ้าของเขา และเขาจะเป็นประชากรของเรา” (ยรม 31:33; เทียบ อสค 11:19-20) ดังนั้นแบบมาตรฐานทางศีลธรรมจึงไม่เป็นการบ่งบอกพระประสงค์ของพระเจ้าตามอำเภอใจ ซึ่งขัดแย้งกับเสรีภาพของมนุษย์ แต่เป็นความจริงทางศีลธรรมที่ช่วยมนุษย์ให้รอดพ้น แบบมาตรฐานทางศีลธรรมยังเป็นความจริงภายในใจมนุษย์

ศักดิ์ศรีของมโนธรรมทางจริยธรรมเกิดจากมูลเหตุที่ว่า ความจริงที่มนุษย์พบในใจของตนเป็นกฎหนึ่ง “ที่เขาเองไม่ได้ให้ไว้ [...] มนุษย์มีกฎหมายที่พระเจ้าทรงจารึกไว้อยู่ในใจของตน การปฏิบัติตามกฎนั้นเป็นศักดิ์ศรีของมนุษย์ และเขาจะถูกตัดสินตามกฎนั้น”⁶ ในทำนองเดียวกัน เมื่อนักบุญเปาโลอธิบาย

⁴ เทียบ นักบุญโทมัส อาไควนัส Summa Theologiae, I, q.79, a. 13, c.

⁵ เทียบ สมณลิขิตของสมเด็จพระสันตะปาปา นักบุญยอห์นปอลที่ 2 ถึงเยาวชนชายหญิงทั่วโลก ในโอกาสปีเยาวชนสากล วันที่ 31 มีนาคม 1985 (Apostolic Letter “DILECTI AMICI” to the Youth of the World on the occasion of International Youth Year, n.6)

⁶ สภาสังคายนาวาติกันที่ 2 “พระสังฆธรรมนูญว่าด้วยพระศาสนจักรในโลกสมัยนี้” (Gaudium et Spes) ข้อ 16

พื้นฐานการเป็นมาตรฐานของมโนธรรม เขาใช้ถ้อยคำดังกล่าวของสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 เพื่อเสนอความคิดคล้ายกัน เมื่อเขาได้อธิบายให้ชาวโรมเข้าใจว่า อำนาจทางการเมืองสอดคล้องกับแผนการของพระเจ้า และผู้ที่ต่อต้านอำนาจการเมืองก็เท่ากับว่าต่อต้านระเบียบที่พระเจ้าทรงจัดไว้แล้ว เขายืนยันว่า “จำเป็นต่อนอบน้อมไม่เพียงเพราะกลัวการลงโทษ แต่นอบน้อมเพราะมโนธรรมด้วย” (รม 13:5) ดังนั้น ศักดิ์ศรีของมโนธรรมทางศีลธรรมจึงยิ่งใหญ่ เพราะพระสุรเสียงของพระเจ้าดังกึกก้องภายในมนุษย์โดยทางมโนธรรม “ธรรมล้ำลึกและศักดิ์ศรีของมโนธรรมทางศีลธรรมอยู่ในเรื่องนี้ไม่ใช่ในเรื่องอื่น คือในการเป็นสถานที่หรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่พระเจ้าตรัสกับมนุษย์”⁷ ลักษณะสมบูรณ์และสว่างละเมิดไม่ได้ของมโนธรรมเกิดขึ้นจากความจริงที่ว่า มนุษย์รู้สึกและรับรู้คำสั่งต่างๆ แห่งธรรมบัญญัติของพระเจ้า โดยอาศัยมโนธรรม “ซึ่งเขาต้องปฏิบัติตามอย่างซื่อสัตย์ในทุกกิจกรรม เพื่อบรรลุจุดหมายปลายทางของตน คือ พระเจ้า”⁸

3. มโนธรรมอาจหลงผิด

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับมโนธรรมก็เป็นความจริงแต่ยังไม่สมบูรณ์ การเปิดเผยของพระเจ้าไม่อนุญาตให้เราคิดเสมอไปว่า เสียง

มโนธรรมเป็นเสียงของพระเจ้าอย่างแน่นอนจริงอยู่ มโนธรรมและใจมนุษย์เป็นเสียงของหน้าที่ทางศีลธรรม แต่ยังเป็นความจริงส่วนบุคคลเฉพาะเจาะจงของแต่ละคนอีกด้วย ซึ่งแสดงโดยตรงและลึกซึ้งถึงเจตนารมณ์และบุคลิกภาพทางศีลธรรมของเขา

มโนธรรมเช่นเดียวกับมนุษย์อาจจะตัดสินใจถูกต้องหรือผิดพลาดก็ได้ ดังนั้น พระคัมภีร์จึงบรรยายเกี่ยวกับมโนธรรมว่า “ดี” “ชั่วร้าย” “อ่อนไหว” “บริสุทธิ์” “มีมลทิน” ฯลฯ นักบุญเปาโลขอบพระคุณพระเจ้าเพราะเขาใช้พระองค์ด้วยมโนธรรมบริสุทธิ์เหมือนบรรพบุรุษ (เทียบ 2 ทธ 1:3) เขาตักเตือนบรรดาสังฆานุกรให้รักษาความเชื่อด้วยมโนธรรมบริสุทธิ์ (เทียบ 1 ทธ 3:9) และให้กำลังใจทีโมธีที่รัก เพื่อ “ต่อสู้อย่างกล้าหาญโดยยึดความเชื่อและมโนธรรมที่ดีไว้” (1 ทธ 1:18-19) ตรงกันข้าม นักบุญเปาโลยืนยันว่าใจและมโนธรรมของผู้มีมลทิน และมโนธรรมของคนต่างชาติล้วนมีมลทิน (เทียบ 1 ทธ 1:15) และเตือนชาวฮีบรูให้เข้าไปใกล้ความเชื่อเต็มเปี่ยมด้วยใจบริสุทธิ์ที่ได้ชำระมโนธรรมชั่วร้ายให้สะอาดหมดจด (เทียบ ฮบ 10:22)

จดหมายถึงชาวโครินธ์ฉบับที่หนึ่ง ในบทที่ 8 นักบุญเปาโลให้ข้อแนะนำอย่างละเอียดถึงเรื่องการปฏิบัติตนของคริสตชนต่อ

⁷เทียบ สมเด็จพระสันตะปาปา นักบุญยอห์นปอลที่ 2 General Audience of 17 August 1983, n.2

⁸สภาสังคายนาวาติกันที่ 2 “คำแถลงว่าด้วยเสรีภาพในการถือศาสนา” (Dignitatis humanae) ข้อ 3

หน้าผู้มีมโนธรรมอ่อนไหวในเรื่องการกินเนื้อสัตว์ที่ถวายแด่รูปเคารพแล้ว (เทียบ 1 คร 8:7, 10, 12) อีกแง่หนึ่ง การมีใจแข็งกระด้างและไม่เชื่อสัตย์เป็นประเด็นที่เราบ่อยๆ ทั้งในพันธสัญญาเดิมและพันธสัญญาใหม่ (เทียบ อสย 6:9-10; อสค 2:4; 6:9; อฟ 4:17-18; มธ 13:15) และพระเยซูเจ้าทรงอธิบายให้บรรดาศิษย์ฟังว่า “จากภายในคือจากใจมนุษย์นั้นเป็นที่มาของความคิดชั่วร้าย การประพฤติดีทางเพศ การลักขโมย การฆ่าคน การมีชู้ ความโลภ การทำร้าย การฉ้อโกง การสาส์อน ความอิจฉา การใส่ร้าย ความหยิ่งโส ความโง่เขลา สิ่งชั่วร้ายทั้งหมดนี้ออกมาจากภายใน และทำให้มนุษย์มีมลทิน”(มก 7:21-23) พระองค์ยังตรัสถึงการล่องประเวณีในใจ (เทียบ มธ 5:28)

ดังนั้น มโนธรรมและใจมนุษย์จึงไม่ดีเสมอไป ในหนังสือกิจการอัครสาวก เราอ่านว่า ใจมนุษย์อาจจะต่อต้านพระจิตเจ้า (เทียบ กจ 7:51) และประกาศกโฮเซยาห์ยืนยันว่า หนทางทั้งหลายของพระเจ้าทำให้ผู้มีใจชั่วร้ายสะดุดล้ม (เทียบ ฮซย 14:4) นักบุญออกัสตินถามตนเองว่า “ใจชั่วร้าย” หมายถึงอะไร แล้วเขาตอบว่า “หมายถึงมีใจไม่ตรง คดเคี้ยว ผู้มีใจชั่วร้ายคิดว่าทุกสิ่งที่พระเจ้าตรัสนั้นเป็นมูสา เขาเชื่อว่าทุกสิ่งที่พระเจ้าทรงกระทำทำร้ายเขา เขา

รังเกียจการตัดสินใจทั้งหมดของพระเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตัดสินใจที่กล่าวโทษพฤติกรรมของเขา เขานั่งลงกับเพื่อนและโต้เถียงถึง ‘เจตนาร้ายของพระเจ้า’ เพราะไม่สอดคล้องกับความปรารถนาของเขา ผู้มีใจคดเคี้ยว ไม่เพียงปรับตนให้สอดคล้องกับพระประสงค์ของพระเจ้า แต่เรียกร้องให้พระองค์ทรงถ่อมองค์ลงมาหาเขา”⁹

ดังนั้น เราจึงต้องสรุปว่ามโนธรรมทางศีลธรรมอาจหลงผิดได้ อาจหลงผิดโดยไม่มีเจตนาให้พ้นผิด เพราะความยากลำบากของสถานการณ์หรือของปัญหา และอาจหลงผิดเพราะความผิดพลาดหรือความประมาทเลินเล่อ แต่มนุษย์ยังอาจใช้มโนธรรมไม่ถูกต้อง อาจไม่เชื่อสัตย์ต่อความจริงลึกซึ้งของใจ อาจไม่ยอมฟังพระสุรเสียงของพระเจ้า และอาจต้องการทำให้มโนธรรมเป็นศาลที่พิจารณาและกล่าวโทษ “เจตนาของพระเจ้า” ที่ไม่สอดคล้องกับความปรารถนาของตน ด้วยวิธีนี้มนุษย์ได้ทำลาย “ความสัมพันธ์ลึกซึ้งที่ผูกพันเขา เป็นพันธสัญญาระหว่างเขากับพระเจ้าผู้สร้าง”¹⁰ และอาจทำให้มโนธรรมของตนเป็น “พลังทำลายล้างความเป็นมนุษย์แท้ของตน มากกว่าที่จะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งพระเจ้าทรงเปิดเผยความดีสำหรับเขา”¹¹

⁹ นักบุญออกัสติน, Enarrationes in Psalmos, ad Ps. 146, 7

¹⁰ สมเด็จพระสันตะปาปา นักบุญยอห์นปอลที่ 2 General Audience of 17 August 1983, n. 2

¹¹ สมเด็จพระสันตะปาปา นักบุญยอห์นปอลที่ 2 General Audience of 17 August 1983, n. 3

4. การอบรมมโนธรรม

ประสบการณ์มนุษย์เกี่ยวกับมโนธรรมชั่วร้ายและใจแข็งกระด้าง ช่วยเราให้เข้าใจว่า ศักดิ์ศรีของมโนธรรมมอบหมายภารกิจทางศีลธรรมแก่มนุษย์เพื่อให้เขาปฏิบัติตาม คือภารกิจพื้นฐานที่จะอบรมมโนธรรมของตน ถ้าเราใช้ถ้อยคำจากจดหมายของนักบุญเปาโล ถึงชาวเอเฟซัส การอบรมมโนธรรมคือการเสริมสร้างมนุษย์แต่ละคนให้กลายเป็น “เป็นผู้ใหญ่เต็มที่ตามมาตรฐานความสมบูรณ์ของพระคริสตเจ้า เราจะได้ไม่เป็นเหมือนเด็ก ถูกคลื่นลมซัดโคลงเคลงล่องลอยไปตามกระแสคำสั่งสอนทุกอย่าง...แต่ให้เราดำเนินชีวิตในความจริงด้วยความรัก เจริญเติบโตขึ้นจนบรรลุถึงความสมบูรณ์ในพระคริสตเจ้าผู้ทรงเป็นพระเศียร” (อฟ 4:13-15)

โดยพื้นฐานปัญหาของมโนธรรมเป็นปัญหาของความจริงคือ “การดำเนินชีวิตในความจริงด้วยความรัก” (*veritatem facientes in caritate*) หมายความว่าด้านหนึ่ง เราต้องเข้าใจ แก่ตัว และให้อภัยผู้อื่นโดยปกป้องความจริงโดยปราศจากการทำร้ายใดๆ และอีกด้านหนึ่ง เราต้องรักความจริงแม้จะเรียกร้องให้เราสละชีวิต การรักความจริงเป็นจุดเริ่มต้นของการอบรมมโนธรรมทางศีลธรรม ความรักนี้ต้องรักษาโรคที่แพร่กระจายอย่างมากในปัจจุบันคือ ความเย็นเฉยต่อความจริง เป็นความเย็นเฉย

ซึ่งมีรากฐานในความคิดที่ว่า ความจริงไม่เป็นคุณค่าสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์¹² และผูกพันบ่อยๆกับอคติที่ว่า ความจริงแบ่งแยกมนุษย์ด้วยกันดังนั้น จึงเป็นพิษภัยต่อความสงบสุขในสังคม

สมเด็จพระสันตะปาปานักบุญยอห์น ปอล ที่ 2 ทรงชี้แจงว่าต้นกำเนิดสุดท้ายของความเย็นเฉยต่อความจริงอยู่ในความหยิ่งจองหอง “ซึ่งตามธรรมชาติประเพณีทั้งหมดทางศีลธรรมของพระศาสนจักรเป็นรากฐานของความชั่วร้ายต่างๆ ของมนุษย์¹³ ดังนั้น การอบรมมโนธรรมจึงเรียกร้องการกลับใจเป็นก้าวแรก คือจำเป็นต้องรักษาจิตใจให้อ่อนเยาว์อยู่เสมอ อธิษฐานภาวนา ค้นหาสิ่งที่ไม่ดีในตัวเอง และขออภัยจากพระเจ้า ซึ่งเป็นท่าที่สำคัญในการรับศีลอภัยบาป

อย่างไรก็ตาม เราอาจพบสถานการณ์ที่สร้างความยากลำบาก ซึ่งแม้เราจะพยายามอย่างจริงจัง เราต้องหันไปหาพระเจ้าด้วยคำภาวนา ดังที่เราพบในบทเพลงสดุดีว่า “ข้าแต่พระยาห์เวห์ โปรดทรงสอนให้ข้าพเจ้ารู้หนทางแห่งข้อบังคับของพระองค์ แล้วข้าพเจ้าจะปฏิบัติตามจนถึงที่สุด โปรดประทานความเข้าใจแก่ข้าพเจ้า เพื่อข้าพเจ้าจะได้รักษารัฐธรรมนูญของพระองค์ และปฏิบัติตามสุดจิตใจ” (สดด 119:33-34)

¹² สมเด็จพระสันตะปาปา นักบุญยอห์นปอลที่ 2 General Audience of 17 August 1983, n.1-2

¹³ สมเด็จพระสันตะปาปา นักบุญยอห์นปอลที่ 2 General Audience of 17 August 1983, n.2

เรายืนยันได้ว่าพระคริสตเจ้าทรงตอบสนองคำภาวนานี้และคำภาวนาอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันแล้ว เราพบคำตอบนี้ในถ้อยคำที่นักบุญมัทธิวบันทึกไว้ว่า “ดังนั้น ท่านทั้งหลายจงไปสั่งสอนนานาชาติ...จงสอนเขาให้ปฏิบัติตามคำสั่งทุกข้อที่เราให้แก่ท่าน แล้วจงรู้เถิดว่าเราอยู่กับท่านทุกวันตลอดไปตราบจนสิ้นพิภพ” (มธ 18:19-20) พระคริสตเจ้าทรงทราบความอ่อนและความยากลำบากที่เหตุผลของมนุษย์อาจจะได้พบเพื่อซื้อสัตย์ต่อตนเองและต่อพระเจ้าผู้สร้าง จึงทรงแต่งตั้งแหล่งข้อมูลอื่นๆ ของความรู้ทางศีลธรรม คือ โดยพื้นฐานการเปิดเผยที่พระศาสนจักรรักษาไว้และตีความหมายอย่างซื้อสัตย์ นักบุญเปาโลชี้แจงว่า ศาสนบริการและพระพรพิเศษต่างๆ ที่พระคริสตเจ้าทรงมอบแก่พระศาสนจักรมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างมโนธรรมให้มีความสงบสุข พระคริสตเจ้า “ประทานให้บางคนเป็นอัครสาวก บางคนเป็นประกาศก บางคนเป็นผู้ประกาศข่าวดี บางคนเป็นผู้อภิบาลและอาจารย์ เพื่อเตรียมบรรดาผู้ศักดิ์สิทธิ์ไว้สำหรับงานรับใช้ เสริมสร้างพระกายของพระคริสตเจ้า จนกว่าเราทุกคนจะบรรลู่ถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันในความเชื่อและในความรู้ถึงพระบุตรของพระเจ้า”(อฟ 4:11-13) ดังนั้น เราจึงยืนยันพร้อมกับสมเด็จพระสันตะปาปานักบุญ

ยอห์นปอลที่ 2 ได้ว่า” มโนธรรมทางศีลธรรมของมนุษย์เติบโตจนเป็นผู้ใหญ่ในพระศาสนจักร ...ความซื้อสัตย์ต่ออำนาจการสั่งสอนของพระศาสนจักรจึงกีดกันมิให้มโนธรรมทางศีลธรรมออกนอกกลุ่มนอกทางจากความจริงเกี่ยวกับความดีของมนุษย์”¹⁴

แนวปฏิบัติที่ได้รับจากคำสอนของพระศาสนจักรมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อส่องสว่างมโนธรรมในการตัดสินใจปัญหาบางประการทางศีลธรรม ซึ่งผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับความดีและศักดิ์ศรีของมนุษย์ แต่ปัจจัยทางจิตวิทยา สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ฯลฯ ได้บดบัง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมทางเพศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาที่พระสมณสาสน์ “*Humanae Vitae*” ได้แก้ไขแล้ว นักบุญออกัสตินให้ข้อสังเกตว่า “เราอาจคิดว่าบางสิ่งบางอย่างไม่สำคัญ ถ้าหากว่าพระคัมภีร์ไม่ยืนยันว่าสิ่งเหล่านั้นสำคัญมากกว่าที่เราคิด”¹⁵ แล้วเขาเพิ่มเติมในข้อความอื่นว่า “เราจงอย่าใช้ตาซึ่งผิดๆ เพื่อชั่งน้ำหนักของสิ่งที่เราชอบ ซึ่งเราชอบเหลือเกิน โดยพูดตามอำเภอใจว่า สิ่งนี้หนัก สิ่งนั้นเบา แต่เราจงนำตาซึ่งของพระเจ้าที่มีบันทึกไว้ในพระคัมภีร์มาชั่งสิ่งที่เป็ความผิดหนัก หรือพูดให้ดีกว่านั้นว่า เราจงยอมรับน้ำหนักในสิ่งของแต่ละอย่างที่เราจะประทานให้”¹⁶

¹⁴ สมเด็จพระสันตะปาปา นักบุญยอห์นปอลที่ 2 General Audience of 17 August 1983, n.3

¹⁵ นักบุญออกัสติน *Enchiridion de Fide*, c. 79: ML 40, 270.

¹⁶ นักบุญออกัสติน *De Baptismo, contra Donatistas*, Lib. II, c. VI, 9: ML 43, 132.

เราต้องหันหน้าเข้าหาการเปิดเผยของพระเจ้าดังที่พระศาสนจักรตีความหมายไว้ดังเช่นจากความไม่แน่นอนเราหันไปหาความแน่นอน หรือจากผู้หลงผิดและถูกผจญหันไปสู่สิ่งไม่เสื่อมสลายและศักดิ์สิทธิ์ ถ้าเราเชื่อว่าพระศาสนจักรเป็นพระศาสนจักรของพระคริสตเจ้า มโนธรรมของเราจะมีทัศนคติแตกต่างไปจากทำที่นี้ไม่ได้คำสั่งสอนของพระศาสนจักรซึ่งมีความจริงเป็นพระพรพิเศษ

เป็นของประทานจากพระเจ้าสำหรับมโนธรรมคริสตชน การกิจพื้นฐานและยิ่งใหญ่ของเทววิทยาในพระศาสนจักร คือการค้นพบเหตุผลที่แสดงให้มนุษย์เห็นว่าคำสอนของพระศาสนจักรสมเหตุสมผล ถ้าทำเช่นนี้เทววิทยาจะรับใช้ผู้มีความเชื่อและผู้แสวงหาความจริงอย่างซื่อสัตย์ และจะมีส่วนร่วมในการช่วยเสริมสร้างมโนธรรมให้ประสบความสำเร็จ

คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระคัมภีร์. (2014). **พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระคัมภีร์.

Aquinas, St. Thomas. **The Summa Theologica**. [Online]. Available: <https://dhspriority.org/thomas/summa/>

Augustine, St. (2011). **The Complete Works of Saint Augustine**. Kindle Edition.

(1994). **Catechism of the Catholic Church**. London: Geoffrey Chapman.

Delhay, Philippe. (1968). **The Christian Conscience**. New York: Desclée Company.

Flannery, Austin O.P., ed. (1992). **Vatican Council II. The Conciliar and Post Conciliar Documents**. New Revised Edition. Collegeville, MN: Liturgical Press.

John Paul II, Pope. **Dilecti Amici. Apostolic Letter to the Youth of the World on the occasion of International Youth Year 1985**. [Online]. Available: <https://www.vatican.va/content/johnpaulii/en/>

----- . **General Audience of 17 August 1983**. [Online]. Available: <https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/>

Leon-Dufour, Xavier. (1967). **Dictionary of Biblical Theology**. New York: Desclée Company.

McKenzie, John L., S.J., (1976). **Dictionary of the Bible**. London: Geoffrey Chapman.

Ratzinger, Joseph. (1985). “Le fonti della Teologia Morale”, **CRIS Documenti**, n.54, Roma: Centro Romano di Incontri Sacerdotali.

(หมวดพระคัมภีร์)

“เสียงมโนธรรม เสียงพระเจ้า”

บาทหลวง ผศ.วสันต์ พิรุฬห์วงศ์, C.S.S.

เข็มทิศเป็นเครื่องมือธรรมดาๆ ที่ทุกคนรู้จัก มีลักษณะเป็นวัตถุทรงกลม มีหน้าปัดและมีเข็มแม่เหล็กที่ชี้ไปยังทิศเหนือ โดยปกติเราจะใช้เข็มทิศควบคู่กับแผนที่ นักเดินทางมักพูดกันว่า “เมื่อเรามีเข็มทิศและแผนที่ที่ถูกต้อง เราจะไม่มียันหลงทาง” หรือมักจะพูดกันอีกว่า “สำหรับนักเดินทาง มีเพียงเข็มทิศและแผนที่เท่านั้นที่จะช่วยชีวิตได้” แต่ในยุคปัจจุบันของเรา เราอาจพูดได้เช่นกันว่า “ใครที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ ก็ยากที่เขาจะบรรลุถึงเป้าหมายตามที่ต้องการได้”

หากเราเปรียบเทียบ “การเดินทาง” กับ “ชีวิตมนุษย์” เราก็อาจเปรียบเทียบเข็มทิศได้กับ “มโนธรรม” ของเรามนุษย์นั่นเอง มโนธรรมเป็นของประทานที่พระเจ้าประทานให้กับมนุษย์ทุกคน แน่แน่นอนว่าย่อมเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ล้ำค่า เหตุเพราะ “ของประทานทุกอย่างที่ดีและบริบูรณ์ย่อมมาจากเบื้องบน ลงมาจากพระบิดาผู้ทรงสร้าง ความสว่าง” (ยก 1:17) หากมโนธรรมเป็นเหมือนเข็มทิศของชีวิต ปราศจากมโนธรรม ชีวิตมนุษย์ก็คง “หลงทาง” อย่างไรก็ตามหวังแต่หากใช้อย่างถูกต้อง มโนธรรมจะช่วยเราให้พบหนทางและยังช่วยให้เราเดินไปในเส้นทางนั้นได้อย่างถูกต้อง

มโนธรรมคืออะไร?

คำกรีก “มโนธรรม” หมายถึง “การเข้าใจ” หรือ “การรู้ตัวเอง” หรือ “การมองเห็นอย่างชัดเจน” โดยเน้นไปที่มิติทาง “ศีลธรรม” (moral conscience) เราอาจแปลความหมายใหม่ว่า มโนธรรมคือเสียงจากภายในตัวมนุษย์ที่ผลักดันเขาให้กระทำการที่ดีและหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี ขณะเดียวกัน เป็นความสามารถที่จะแยกแยะสิ่งดีและไม่ดีออกจากกัน คาทอลิกเชื่อว่า พระเจ้าตรัสกับเราผ่านมโนธรรม

พระคัมภีร์มองมนุษย์ในมิติทาง “ศีลธรรม” เหมือนกัน คือ มองมนุษย์ว่าเป็นสิ่งสร้างที่สามารถตอบสนองพระเจ้าได้ตามสถานภาพของตน พระเจ้ายังช่วยมนุษย์โดยประทานความสามารถให้มนุษย์รู้จักพิจารณาเข้าใจ แยกแยะและตัดสินใจพฤติกรรมและการกระทำของตนว่าอะไรถูก อะไรผิด ความสามารถที่พระเจ้าประทานให้นี้เราเรียกว่า มโนธรรม ดังนั้น มโนธรรมจึงเป็น “ตัวบ่งชี้” พฤติกรรมและการกระทำทั้งหมดของมนุษย์ มโนธรรมยังเป็นตัวช่วยในการแยกแยะสิ่งที่ดีและถูกต้องออกจากสิ่งที่ด้อยกว่าคือสิ่งที่ไม่ดีและผิด ในเวลาเดียวกัน มโนธรรมยังเป็นพลังผลักดันให้ตัดสินใจเลือกและทำในสิ่งที่ดีและถูกต้องนั้นด้วย

ในพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิม เราแทบไม่พบคำว่า “มโนธรรม” เลย ผู้เขียนพันธสัญญาเดิมใช้คำหลายคำที่มีความหมายคล้ายกับมโนธรรม เช่น คำว่า “ใจ” หรือ

คำที่บ่งบอกถึง “ความรู้สึก” ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่ดาวิดมีโอกาสดำกษัตริย์ซาอูลที่ตามฆ่าดาวิดมานาน แต่ดาวิดก็ไม่ทำ ดาวิดทำเพียงแค่หลบไปตัดขายเสื้อคลุมของกษัตริย์ซาอูลเท่านั้น แต่กระนั้นก็ดี ดาวิดก็ยังรู้สึก “ไม่สบายใจ” ที่ได้ทำเช่นนั้น (1 ซมอ 24:4-5) อีกตอนหนึ่งเป็นตอนที่ดาวิดเป็นกษัตริย์แล้ว ก่อนที่จะสิ้นชีวิต กษัตริย์ดาวิดสั่งให้สำรวจจำนวนประชากรอิสราเอลว่ามีอยู่เท่าไร แต่หลังจากสั่งแล้ว กษัตริย์ดาวิดก็ “ทรงรู้สึกผิด” ที่ได้ทำเช่นนั้น เพราะเป็นการขาดความวางใจในพระเจ้า จึงไปทูลขอภัยโทษจากพระเจ้า (2 ซมอ 24:10) นั่นคือ ในทั้งสองกรณี มโนธรรมทำงานในตัวของดาวิดนั่นเอง

ในพันธสัญญาใหม่ เราพบคำว่า “มโนธรรม” อยู่หลายครั้งที่เดียว ส่วนใหญ่พบในงานเขียนของนักบุญเปาโล ตัวอย่างเช่น เมื่อเปาโลสั่งสอนชาวโรมเรื่องการนอบน้อมต่อผู้มีอำนาจ เปาโลกล่าวว่าอำนาจทั้งหมดล้วนมาจากพระเจ้า “ดังนั้น ท่านจำเป็นต้องนอบน้อมไม่เพียงเพราะกลัวการลงโทษ แต่นอบน้อมเพราะมโนธรรมด้วย” (รม 13:5) อีกตัวอย่างเป็นการเตือนชาวโครินธ์เรื่องการกินอาหารที่ถวายแต่รูปเคารพแล้ว เปาโลเตือนว่า “จงระวังอย่าให้การใช้เสรีภาพของท่านเป็นโอกาสให้ผู้ที่มีมโนธรรมอ่อนไหวต้องตกในบาป” (1 คร 8:9) ส่วนพระเยซูเจ้าเองนั้น พระองค์ไม่เคยใช้มโนธรรมเลย แม้ว่าคำเทศน์สอนของพระองค์หลายต่อหลายครั้งมุ่งเน้นปลุกสำนึกหรือมโนธรรมของผู้ฟัง

ในคำสอนของพระศาสนจักรคาทอลิก มโนธรรมคือ “เสียงจากภายใน” ตัวของมนุษย์ที่คอยผลักดันเขาให้กระทำการที่ดีและหลีกเลี่ยงความชั่วทุกอย่างไม่ว่าจะตกอยู่ภายใต้กรณีใดๆ ก็ตาม “เสียงของมโนธรรมซึ่งพระเจ้าเรียกเขาอย่างสม่ำเสมอให้รักความดีและหลีกเลี่ยงความชั่วนั้น จะพูดกับหัวใจเขาเมื่อยามเหมาะสม” (คำสอน ข้อ 1776) ขณะเดียวกัน มโนธรรมยังเป็นความสามารถในการแยกแยะสิ่งดีและไม่ดีออกจากกัน และที่สุด คำสอนของพระศาสนจักรคาทอลิกยังสอนต่อไปว่า พระเจ้าตรัสกับมนุษย์ผ่านทางมโนธรรมนี้ “เมื่อเขาฟังเสียงมโนธรรมของเขา มนุษย์ผู้ฉลาดรอบคอบก็ฟังพระสุรเสียงของพระเจ้าผู้ซึ่งกำลังตรัสอยู่” (คำสอน ข้อ 1777)

มนุษย์ต่างจากสิ่งสร้างอื่นๆ บนโลก เพราะพระเจ้าประทานความสามารถให้มนุษย์รู้จักตัวเองได้ มนุษย์จึงสามารถย้อนกลับไปมองอดีตและตัดสินใจการกระทำในอดีตของตนได้ โดยมโนธรรมจะพิจารณาและตรวจสอบการกระทำ ทศนคติและการเลือกต่างๆ ของเราในอดีตว่าอะไรถูกต้อง อะไรไม่ถูกต้อง จากนั้นมโนธรรมก็อาจจะปลอมโยนจิตใจของเรา หากเราได้ตัดสินใจทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง ขณะเดียวกัน มโนธรรมอาจจะตำหนิตีเตียนเราด้วยเหมือนกัน หากเราได้ตัดสินใจเลือกและทำในสิ่งที่ไม่ดีและไม่ถูกต้อง

มโนธรรมเป็นของประทานแก่มนุษย์ทุกคน

มโนธรรมไม่ใช่เป็นของประทานเฉพาะสำหรับผู้ที่เปี่ยมประชากรของพระเจ้าเท่านั้น แต่เป็นของประทานจากพระเจ้าแก่มนุษย์ทุกคน พระศาสนจักรคาทอลิกเชื่อเช่นนี้จึงสอนว่า “ในห้วงลึกของมโนธรรม มนุษย์จะตรวจพบกฎซึ่งเขาไม่ได้ยึดยึดให้ตัวเอง แต่เป็นกฎซึ่งเขาต้องเชื่อฟัง เสียงของมโนธรรมซึ่งพระเจ้าเรียกเขาอย่างสม่ำเสมอให้รักความดีและหลีกเลี่ยงความชั่วนั้น จะพูดกับหัวใจเขาเมื่อยามเหมาะสม เนื่องด้วยว่ามนุษย์มีกฎที่จารึกไว้ในหัวใจของเขาโดยพระเจ้า” (คำสอน ข้อ 1776; เทียบ พระศาสนจักรในโลกปัจจุบัน ข้อ 16) คำพูดของนักบุญเปาโลก็เป็นการยืนยันถึงความจริงนี้ได้ดีเช่นกันเมื่อท่านกล่าวว่า “เมื่อคนต่างชาติซึ่งไม่รู้จักรักรับบัญญัติ และประพฤติตามข้อกำหนดของธรรมบัญญัติจากสามัญสำนึก แม้พวกเขาจะไม่รู้จักธรรมบัญญัติ พวกเขาก็เป็นธรรมบัญญัติสำหรับตนเอง พวกเขาแสดงให้เห็นสิ่งที่ธรรมบัญญัติกำหนดไว้ในใจตามมโนธรรม และบางครั้งความคิดตามเหตุผลที่กล่าวโทษก็ป้องกันพวกเขา” (รม 2:14-15) นี่หมายความว่า แม้แต่คนที่ไม่รู้จักพระเจ้าและธรรมบัญญัติของพระองค์ พวกเขาก็มีเสียงภายในที่คอยตักเตือนและโน้มนำเขาให้กระทำการที่ดีและสอดคล้องกับธรรมบัญญัติของพระเจ้าได้เหมือนกัน

มโนธรรมทำงานอย่างไร?

มโนธรรมถูกสร้างมาพร้อมกับมนุษย์ พระศาสนจักรคาทอลิกสอนว่า “มโนธรรมทางศีลธรรมปรากฏอยู่ที่ใจของบุคคล ซึ่งจะเข้ามาทำงานร่วมกับเขาในช่วงเวลาอันเหมาะสม เพื่อกระทำความดีและหลีกเลี่ยงความชั่ว มโนธรรมยังวินิจฉัยข้อเลือกบางประการเพื่อแสดงความคิดเห็นชอบด้วยกับข้อที่ดีและละเว้นจากข้อที่ชั่ว” (คำสอน ข้อ 1777) การกระทำของอาดัมและเอวาในสวนสวรรค์เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าพวกเขามีมโนธรรม หนังสือปฐมกาลเล่าว่า ทันทีที่อาดัมและเอวาได้ทำบาปผิดต่อพระเจ้า มโนธรรมก็ตื่น การกระทำของพวกเขา พวกเขาจึงรู้สึกกลัวและละอายใจ

“ทันใดนั้น ตาของทั้งสองคนก็เปิดและเห็นว่าตนเปลือยกายอยู่ จึงเอาใบมะเดื่อมาเย็บเป็นเครื่องปกปิดร่างไว้ เย็นวันนั้น มนุษย์และภรรยาได้ยินเสียงพระยาห์เวห์พระเจ้ากำลังทรงพระดำเนินในสวน จึงหลบไปซ่อนให้พ้นจากพระพักตร์พระยาห์เวห์พระเจ้าในหมู่ต้นไม้ของสวน แต่พระยาห์เวห์พระเจ้าทรงเรียกมนุษย์ตรัสถามว่า “ท่านอยู่ไหน” มนุษย์ทูลตอบว่า “ข้าพเจ้าได้ยินเสียงของพระองค์ในสวน ก็กลัวเพราะข้าพเจ้าเปลือยกายอยู่ จึงได้ซ่อนตัว”” (ปฐมก 3:7-10)

อาดัมและเอวาทำผิดเพราะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพระเจ้า ทั้งสองคน “เลือก” ที่จะฝ่าฝืนและอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับพระเจ้า ในฐานะเป็นมนุษย์ที่ครบสมบูรณ์ พวกเขา “รู้ตัว”

ว่าพวกเขาได้ทำอะไรลงไป และแม้มโนธรรมจะทำงานในตัวพวกเขาผ่านทางความรู้สึก “กลัว” แต่พวกเขาก็เลือกที่จะไม่หันกลับไปหาพระเจ้า

ต่างจากอาดัมและเอวา มนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์จำนวนมากพยายามเอาใจใส่มโนธรรมของตน ตัวอย่างเช่น โยบ บุรุษผู้ชอบธรรมที่สามารถกล่าวว่า “ข้าพเจ้ายึดความชอบธรรมมั่นไว้ ไม่ยอมปล่อยให้หลุดไป ไม่มีวันใดเลยที่มโนธรรมตำหนิข้าพเจ้า” (โยบ 27:6) โยบเป็นคนที่มโนธรรมที่ดีอย่างแท้จริง ท่านพยายาม “ฟัง” เสียงมโนธรรมของตน และปล่อยให้มโนธรรมนำทางการกระทำและการตัดสินใจทั้งหมดของท่าน ดังนั้น โยบจึงสามารถพูดด้วยความภาคภูมิใจว่ามโนธรรมของท่านไม่เคยตำหนิท่านเลย

กรณีของโยบต่างจากดาวิดที่เราได้กล่าวถึงมาก่อนหน้านี้แล้ว เมื่อดาวิดแสดงอาการไม่เคารพซาอูล กษัตริย์ที่พระเจ้าเป็นผู้เจิมแต่งตั้งด้วยการลอบไปตัดชายเสื้อคลุมของกษัตริย์ซาอูลเท่านั้น ทันใดนั้น “ดาวิดก็รู้สึกไม่สบายใจ” ในทันที (1 ซมอ 24:5) ไม่ต้องสงสัยเลยว่าความรู้สึกไม่สบายใจนี้เกิดจากการตำหนิเตือนของมโนธรรมที่ดีในตัวของดาวิด และการเตือนนี้ก็นำดาวิดไปสู่การทำความดีในเวลาต่อมา นั่นคือ ท่านพยายามหลีกเลี่ยงที่จะแสดงความไม่เคารพต่อกษัตริย์ซาอูล แม้กษัตริย์ซาอูลเองจะพยายามหาทางฆ่าดาวิดอยู่ตลอดเวลา ก็ตาม

เราอาจจะเปรียบเทียบการทำงานของมโนธรรมได้กับ “นาฬิกาปลุก” นาฬิกาปลุกที่ดีจะทำหน้าที่สองอย่าง คือ เจียวเวลาที่เราต้องการนอนหลับพักผ่อน และส่งเสียงปลุกเมื่อถึงเวลาที่เราต้องตื่น มโนธรรมที่ดีจะต้องทำงานในลักษณะเดียวกับนาฬิกาปลุก กล่าวคือ เมื่อเรากำลังทำและเดินในหนทางที่ถูกต้อง มโนธรรมที่ดีจะพบกับสันติสุขและสงบ นี่เป็นพระคุณของพระเจ้าที่ประทานให้กับมนุษย์ทุกคน ดังคำยืนยันของนักบุญเปาโลเมื่อกล่าวว่า “ขอให้สันติสุขของพระคริสต์เจ้าครอบครองดวงใจของท่าน พระเจ้าทรงเรียกท่านทั้งหลายให้รวมเป็นกายเดียวกันก็เพื่อจะได้บรรลุถึงสันติสุขนี้เอง จงระลึกถึงพระคุณนี้เถิด” (คส 3:15) แต่เมื่อใดที่เราถูกล่อลวงให้ทำความผิด มโนธรรมที่ดีจะส่งเสียงเตือนทันที แต่ปัญหาของมโนธรรมอยู่ตรงที่ว่า บางทีมโนธรรมก็ทำงานผิดพลาดได้เหมือนกัน เหมือนกับนาฬิกาปลุกที่ไม่ส่งเสียงปลุกเมื่อถึงเวลาที่ต้องปลุก ความผิดพลาดของมโนธรรมมาจาก “บาป” นั่นเอง ดังคำพูดของนักบุญเปาโลที่อธิบายเรื่องนี้แก่ทิตัสว่า “ทุกสิ่งย่อมบริสุทธิ์สำหรับผู้บริสุทธิ์ แต่ไม่มีสิ่งใดที่บริสุทธิ์สำหรับผู้ที่มีใจสกปรกและไม่มีความเชื่อ ทั้งใจและมโนธรรมของเขาล้วนมีมลทิน” (ทต 1:15)

มโนธรรมอาจทำงานผิดพลาดได้

ในบางกรณีและในบางสถานการณ์ มโนธรรมอาจทำงานผิดพลาดได้ “อาจเกิดขึ้นได้ว่า บางครั้ง มโนธรรมทางศีลธรรม ...

ทำการวินิจฉัยผิดพลาดเกี่ยวกับการกระทำที่กำลังจะลงมือทำ หรือการกระทำที่ได้กระทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว” (คำสอน ข้อ 1790) คงเปรียบเหมือนเข็มทิศที่หากวางไว้ใกล้แม่เหล็กหรือวัตถุที่เป็นโลหะก็อาจทำให้เข็มทิศทำงานผิดพลาดได้ และหากใช้โดยไม่มีแผนที่ที่ถูกต้องมาเทียบเคียง บางทีเข็มทิศก็อาจจะไม่มีประโยชน์อะไรก็ได้ มโนธรรมก็เช่นเดียวกัน หากถูกรบกวนด้วยความต้องการปรารถนาที่เห็นแก่ตัวมากเกินไป มโนธรรมก็อาจชี้นำเราไปในทิศทางที่ผิดได้ และยิ่งหากใช้มโนธรรมโดยปราศจากการนำทางที่ดีของ “พระวาจาของพระเจ้า” ด้วยแล้ว เราอาจไม่สามารถแยกแยะเรื่องที่สำคัญๆ ได้ว่าจะไร้อุทหรือนะอะไรผิด

การทำให้สิ่งใดที่ขัดต่อมโนธรรมจะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชีวิตภายในของเรา รวมถึงเปลี่ยนแปลงการทำงานของมโนธรรม และทำให้มโนธรรมผิดพลาดได้ มโนธรรมที่ผิดพลาดแสดงให้เห็นผ่านทางการกระทำที่ผิดพลาด ตัวอย่างง่ายๆ ที่จะพิสูจน์เรื่องนี้ดูได้จากเด็กวัยรุ่นที่เริ่มเสพยาเสพติดเป็นครั้งแรก เขารู้ว่ายาเสพติดเป็นสิ่งให้โทษที่เสพติดได้และเป็นสิ่งต้องห้าม มโนธรรมของเขาจึงบอกเขาแล้วว่าการเสพเป็นการกระทำที่ผิด แต่เพื่อนของเขาชักชวนและยุยงให้เขาทดลองเสพ เขาต้องการให้เพื่อนยอมรับตัวเขา ก็เลยทำในสิ่งที่ขัดกับมโนธรรมของเขา

การทำให้สิ่งใดที่ขัดกับมโนธรรมเป็นการทำลายพลังของมโนธรรมลง ส่งผลทำให้มโนธรรมของเขาอ่อนแอและมีความรู้สึกน้อย

ลง และที่สุด แทบจะไม่มีรู้สึกอะไรเลยต่อการกระทำความผิด นี่หมายความว่า เมื่อเด็กวัยรุ่นคนนั้นต้องตัดสินใจในการเสพยาครั้งต่อไป การตัดสินใจของเขาจะง่ายขึ้น และหากเขาทำซ้ำเช่นนี้บ่อยๆ มโนธรรมของเขาก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง ซึ่งไม่นานต่อมา เขาจะรู้สึกว่าการที่เขาทำนั้นไม่ได้ผิดอะไรเลย

ประเด็นสำคัญในที่นี้คือ มโนธรรมอาจทำงานผิดพลาดได้หากเราทำในสิ่งที่ขัดต่อมโนธรรม “ซ้ำแล้วซ้ำเล่า” และเมื่อมโนธรรมทำงานผิดพลาด มโนธรรมก็กลายเป็นมโนธรรมที่ “ไร้ความรู้สึก” หรือ “ตาย” (seared conscience) ได้ นักบุญเปาโลเคยพูดถึงคนลักษณะเช่นนี้ว่ามีอยู่จริง “ในยุคสุดท้าย บางคนจะละทิ้งความเชื่อและเปลี่ยนไปสนใจจิตใจที่หลอกลวงและสนใจคำสอนของปีศาจ สนใจคำสอนของคนโกหกเจ้าเล่ห์ ซึ่งมโนธรรมของเขาถูกมารร้ายตอกตราไว้แล้ว” (1 ทธ 4:1-2)

ในโลกสมัยโบราณ หมอจะใช้เตารีดร้อนๆ ทาบตรงบริเวณแผลทำให้แผลไหม้ ซึ่งนอกจากจะเป็นการฆ่าเชื้อและทำให้แผลไม่อักเสบแล้ว ยังเป็นการรักษาอย่างหนึ่งด้วย ปัจจุบันเราไม่ใช้วิธีนี้แล้วเพราะมียาชาเข้ามาแทนที่ แต่หากในกรณีที่จำเป็นจริงๆ ที่บาดแผลมีเลือดไหลไม่หยุดและไม่มีทางเลือกอื่น ความหวังเดียวที่มีอาจจะต้องใช้วิธีแบบโบราณนี้ก็ได้ แต่เมื่อบาดแผลหายเป็นปกติแล้ว สิ่งที่ยังหลงเหลือไว้เป็นที่ระลึกคือรอยแผลเป็น และยังพบด้วยว่าเนื้อตรอยแผลเป็นนั้นได้ตาย

แล้ว เตารีดร้อนได้ทำลายเนื้อเยื่อและเซลล์ประสาทต่างๆ ตรารอยแผลนั้นหมดแล้ว เราจึงไม่มีความรู้สึกใดๆ ตรารอยแผลนั้น

นักบุญเปาโลเคยกล่าวเตือนกลุ่มคริสตชนของท่านว่า อย่าดำเนินชีวิตโดยไม่สามารถแยกแยะว่าอะไรถูกอะไรผิด “ข้าพเจ้าขอพูดและย้ำเตือนท่านทั้งหลายในองค์พระผู้เป็นเจ้าว่า อย่าดำเนินชีวิตโดยไร้ความคิดดังที่คนต่างศาสนากระทำกันอีกต่อไป เขาเหล่านั้นมีความคิดมืดมัว ความโง่เขลา และจิตใจแข็งกระด้างทำให้เขาอยู่ห่างจากวิถีชีวิตของพระเจ้า เขาไม่รู้สึกว่าการทำอะไรผิดสิ่งใดถูก จึงปล่อยตัวในความลามก กระทำการน่าบัดสีทุกอย่างโดยไม่รู้จักอ้อม” (อฟ 4:17-19) คนลักษณะเช่นนี้คือคนที่มโนธรรมของเขาสูญเสียความรู้สึกใดๆ แล้ว เขาจึงกลายเป็นคนโกหก ซ่อโงก และลักขโมย โดยที่มโนธรรมของเขาไม่ได้คัดค้านอะไรเลย เขาไม่รู้สึกว่าการกระทำของเขาผิดเลยแม้แต่น้อย เหตุเพราะมโนธรรมของเขาถูกเผาจนไหม้และตายไปแล้ว เหมือนชีวิตของนักบุญเปาโลก่อนที่จะท่านจะกลับใจ ขณะกำลังเดินทางไปเมืองดามัสกัสเพื่อจับกุมคริสตชน ตอนนั้นท่านไม่รู้สึกว่าการทำอะไรผิดอะไรเลย มโนธรรมที่ไร้ความรู้สึกหรือตายแล้วทำให้มองความชั่วว่าเป็นความดีและมองความดีว่าเป็นความชั่ว (อสย 5:20)

เพื่อจะให้มโนธรรมทำงานอย่างถูกต้อง จำเป็นที่ต้องอาศัยการนำทางของ “พระจิตเจ้า” (คำสอน ข้อ 1788) นักบุญเปาโลได้ยืนยันเช่นนี้ด้วยประสบการณ์ของท่านเองว่า เมื่อไรที่มโนธรรมทำงานร่วมกับพระจิตเจ้า

มโนธรรมก็จะสามารถทำงานได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรงตามที่เป็นจริง “ข้าพเจ้าพูดความจริงในพระคริสต์เจ้า ข้าพเจ้าไม่มุสา มโนธรรมของข้าพเจ้าและพระจิตเจ้าร่วมเป็นพยานได้” (รม 9:1) และเพื่อจะให้มโนธรรมของเราทำงานอย่างสอดคล้องและกลมกลืนกับพระจิตเจ้า จำเป็นจะต้องมีการ “ฝึกอบรมมโนธรรม” นั้นเอง

การฝึกอบรมมโนธรรม

การจะมั่นใจว่า การตัดสินใจของเราอยู่ภายใต้การนำของมโนธรรมที่ถูกต้องนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย เราอาจคิดว่า ก่อนจะตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แค่อ่านเรื่องราวในเรื่องนั้นๆ แล้วตรวจสอบความรู้สึกของเราว่าเป็นอย่างไรแล้วก็ตัดสินใจทำตามนั้น และถือว่าถูกต้องแล้ว โดยให้เหตุผลว่าไม่ได้รับกวนมโนธรรมแต่อย่างใด แต่ความจริงไม่ง่ายอย่างนั้น เหตุเพราะความต้องการของจิตใญ่มนุษย์นั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างมาก และบางทีก็อาจทำให้มโนธรรมของตนเองเียงและไม่เที่ยงตรงได้ พระเจ้าตรัสยืนยันเช่นนี้แก่ประกาศกเยเรมีย์เมื่อกล่าวว่า “จิตใจหลอกลวงมากกว่าสิ่งอื่นทั้งหมด ไม่อาจแก้ไข ผู้ใดจะรู้จักใจได้” (ยรม 17:9) ดังนั้น เกณฑ์สำคัญในการพิจารณาและตัดสินใจสิ่งใดๆ จึงไม่ใช่อยู่ที่ความต้องการของจิตใจเรา แต่อยู่ที่ว่าสิ่งนั้นเป็นที่ “พอพระทัยพระเจ้า” หรือไม่ต่างหาก นั่นคือ เราต้อง “เลือก” ทำในสิ่งที่เป็นที่พอพระทัยพระเจ้าเป็นอันดับแรก คำสอนพระศาสนจักร

คาทอลิกพูดถึงเรื่องนี้ว่า “บางครั้ง มนุษย์เผชิญกับสถานการณ์ซึ่งทำให้การวินิจฉัยทางศีลธรรมไม่มั่นใจและตัดสินใจลำบาก แต่เขาก็ต้องแสวงหาสิ่งที่ถูกต้องและดีเสมอ และใคร่ครวญดูพระประสงค์พระเจ้าตามที่ปรากฏในกฎพระเจ้า” (คำสอน ข้อ 1787) และนี่เป็นสิ่งที่เราต้องฝึกฝนจนเป็นนิสัยของเรา

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการตัดสินใจที่แสดงว่าอยู่ภายใต้มโนธรรมที่ได้รับการฝึกอบรมก็คือ การรู้จัก “ยำเกรงพระเจ้า” ไม่ใช่ทำตามความต้องการหรือความปรารถนาส่วนตน เนหะมีย์เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้ ในฐานะเป็นผู้ปกครองชุมชนชาวอิสราเอลที่เพิ่งอพยพกลับจากแดนเนรเทศ เนหะมีย์มีสิทธิตามกฎหมายที่จะเรียกเก็บภาษีค่าบำรุงเลี้ยงผู้ปกครองตามที่มีกำหนดไว้ แต่เนหะมีย์กลับไม่ทำเช่นนั้น เหตุเพราะท่านกลัวว่า การกระทำได้กล่าวยจะเป็นการ “เสี่ยง” ที่จะทำให้ไม่เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้า ท่านกล่าวว่า “บรรดาผู้ปกครองก่อนหน้าข้าพเจ้าได้ทำตนเป็นภาระแก่ประชาชน เรียกเรื่องเงินหนักสืบบาททุกวันเป็นค่าอาหารและเหล้าองุ่น แม้แต่ผู้รับใช้ของเขาก็ข่มเหงประชาชน แต่ข้าพเจ้ามิได้ทำเช่นนั้น เพราะข้าพเจ้ายำเกรงพระเจ้า” (นหม 5:15) ความยำเกรงพระเจ้าอย่างจริงจังหมายถึง การมีจิตใจที่เกรงว่าการกระทำใดๆ ของตนจะทำให้ไม่เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้า และไม่ถูกต้องตามพระประสงค์ของพระองค์ นี่คือ “หัวใจ” ของการมีมโนธรรมที่ดีที่เราจะต้องฝึกอบรมจนเป็นนิสัย เพราะความยำเกรง

ดังกล่าวจะนำไปแสวงหาหนทางและวิธีการที่ถูกต้องจากพระวาจาของพระเจ้า เพื่อจะได้ทำในสิ่งที่พอพระทัยพระองค์ เมื่อถึงเวลาต้องตัดสินใจกระทำ

มนุษย์มีมโนธรรมแตกต่างกัน

บางครั้ง เราอาจรู้สึกแปลกใจที่พบว่าในท่ามกลางพี่น้องคริสตชนด้วยกัน แต่ละคนมีมโนธรรมไม่เท่ากันและแตกต่างกัน เราพบว่ามีบางคนที่ชอบสร้างเรื่องให้เป็นเหตุของความขัดแย้งและทะเลาะกับคนทั่วไป แต่ก็มีบางคนที่อารมณ์ดีและมักแสดงความเป็นมิตรไมตรีกับคนทั่วไป

มนุษย์แตกต่างกันด้วยหลายเหตุผล หนึ่งในนั้นมาจาก “ภูมิหลัง” ที่แตกต่างกัน อีกเหตุหนึ่งมาจาก “การอบรม” ที่แตกต่างกัน นักบุญเปาโลเองก็มองเห็นกลุ่มคริสตชนของท่านว่าแต่ละคนมีมโนธรรมที่ต่างกัน เราลองย้อนกลับไปดูสถานการณ์ในสมัยของเปาโลที่อยู่ในช่วงศตวรรษที่ 1 ในตอนนั้น คริสตชนจำนวนหนึ่งกำลังประสบปัญหาเรื่องเนื้อสัตว์ที่นำไปถวายแด่รูปเคารพแล้วจะนำมากินได้หรือไม่? สาเหตุที่คริสตชนเหล่านั้นมีปัญหาเช่นนี้เพราะพวกเขาเคยเคารพกราบไหว้รูปเคารพมาก่อน เมื่อกลับใจมาเป็นคริสตชนแล้วจึงคิดว่าอะไรที่เกี่ยวข้องกับรูปเคารพถือเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจทั้งหมด นักบุญเปาโลเข้าใจสถานการณ์ของพวกเขาเป็นอย่างดี จึงอธิบายว่า มโนธรรมของตัวท่านไม่ได้คัดค้านที่จะกินเนื้อสัตว์ที่มีขายอยู่ในตลาด สำหรับท่าน รูปเคารพไม่ได้

เป็นอะไรเลย รูปเคารพไม่สามารถเป็นเจ้าของเนื้อหรืออาหารอะไรได้ แต่ทั้งหมดมาจากพระเจ้าและเป็นของพระเจ้าแต่เพียงผู้เดียว การกินเนื้อหรืออาหารโดยชอบพระคุณพระเจ้าจึงไม่ควรถูกตำหนิต่ออย่างใด

“เนื้อสัตว์ทั้งหลายที่มีขายในตลาดนั้นท่านจงกินโดยไม่ต้องกังวลจนเกิดปัญหาด้านมโนธรรม เพราะแผ่นดินและทุกสิ่งที่อยู่บนแผ่นดินเป็นขององค์พระผู้เป็นเจ้า ถ้าคนต่างศาสนาเชิญท่านไปกินอาหารและท่านต้องการไป จงกินอาหารทุกอย่างที่ท่านนำมาให้โดยไม่ต้องกังวลในมโนธรรม แต่ถ้าใครบอกท่านว่าเนื้อนี้ได้ถวายแด่รูปเคารพแล้ว จงอย่ากินเพื่อเห็นแก่ผู้ที่ได้ตักเตือนและเพื่อเห็นแก่มโนธรรม ข้าพเจ้ามิได้หมายถึงมโนธรรมของท่าน แต่หมายถึงมโนธรรมของผู้ที่ตักเตือน บางคนอาจแย้งว่า ทำไมมโนธรรมของเขาจึงจำกัดอิสรภาพของข้าพเจ้าเล่า ถ้าข้าพเจ้ากินอาหารโดยชอบพระคุณพระเจ้า ทำไมข้าพเจ้าต้องถูกตำหนิเพราะอาหารที่ข้าพเจ้าชอบพระคุณนั้นเล่า เมื่อท่านจะกินจะดื่มหรือจะทำอะไรก็ตาม จงกระทำเพื่อถวายพระเกียรติแด่พระเจ้าเถิด” (1 คร 10:25-31)

ในเมื่อมนุษย์แต่ละคนมีมโนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข จำเป็นที่จะต้องรู้จัก “ยอมรับ” และ “อดทน” นักบุญเปาโลได้แนะนำคริสตชนชาวโรมเช่นนี้เมื่อกล่าวว่า “พวกเราที่เข้มแข็งต้องอดทนต่อความพลาดพลั้งของคนที่ย่อนแอ และไม่ทำตามใจชอบของเราเอง เพราะพระคริสตเจ้า

เองก็มีได้ทรงถือพระทัยของพระองค์เป็นใหญ่ แต่ทรงอดทน” (รม 15:1, 3) เปาโลให้เหตุผลของการอดทนว่าเพราะพระคริสตเจ้าก็ทรงอดทนเราเหมือนกัน เราจึงควรอดทนผู้อื่น เหมือนกับพระคริสตเจ้าทรงอดทนเรา เราต้องวางความต้องการของคนอื่นไว้ตรงหน้าความต้องการของเรา เหมือนอย่างที่เราได้ทรงกระทำไว้เป็นแบบอย่าง

แต่กระนั้นก็ดี เปาโลยังกล่าวเสริมในตอนท้ายว่า หากการกินอาหารดังกล่าวเป็นเหตุให้พี่น้องตกในบาป ตัวท่านเองก็จะไม่กินอาหารนั้นอีกเลย “ถ้าอาหารเป็นเหตุให้พี่น้องของข้าพเจ้าตกในบาป ข้าพเจ้าก็จะไม่กินเนื้อสัตว์อีกเลย ด้วยเกรงว่าข้าพเจ้าจะเป็นเหตุให้พี่น้องตกในบาป” (1 คร 8:13) พร้อมกับให้เหตุผลที่น่าประทับใจและน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เราด้วยว่า

“จงอย่าให้ใครเสาะหาผลประโยชน์ส่วนตน แต่จงเสาะหาผลประโยชน์เพื่อผู้อื่น ... เมื่อท่านจะกิน จะดื่ม หรือจะทำอะไรก็ตาม จงกระทำเพื่อถวายพระเกียรติแด่พระเจ้าเถิด อย่าทำสิ่งใดให้เป็นที่ขุ่นเคืองใจแก่ผู้อื่น ... ข้าพเจ้าพยายามกระทำทุกสิ่งเพื่อเป็นที่พอใจของทุกคน มิได้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่เห็นแก่ประโยชน์ของทุกคน เพื่อเขาจะได้รับ ความรอดพ้น” (1 คร 10:24, 31-33)

หลักเสียงตัดสินผู้ที่มีมโนธรรมแตกต่างจากเรา

สำหรับผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมมโนธรรมมาอย่างดีและมีมโนธรรมเคร่งครัด ก็ไม่ควรตัดสินหรือตำหนิตายยืนผู้ที่เราคิดว่ามีมโนธรรมด้อยกว่า นักบุญเปาโลเคยเตือนเรื่องนี้แก่ชาวโรมว่า “แล้วท่านเล่า ทำไมจึงตัดสินพี่น้องของท่าน หรือท่านเล่า ทำไมท่านจึงดูหมิ่นพี่น้องของท่าน ในเมื่อเราทุกคนจะต้องไปยืนอยู่ต่อหน้าพระบัลลังก์พิพากษาของพระเจ้า” (รม 14:10) มโนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นและมีค่าหากเราใช้เพื่อ “พิจารณาตัวเรา” ไม่ใช่ใช้เป็นใบเบิกทางเพื่อพิจารณาและตัดสินผู้อื่น พระเยซูเจ้าเองได้เคยตรัสเตือนเช่นนี้เหมือนกันว่า “อย่าตัดสินเขา และท่านจะไม่ถูกพระเจ้าตัดสิน” (มธ 7:1) ดังนั้น เราคริสตชนทุกคนจึงต้องพึงระมัดระวังและหลีกเลี่ยงใช้มโนธรรมของตนเพื่อตัดสินคนอื่น ตรงกันข้าม เราควรหาหนทางที่จะส่งเสริมความรักและสร้างความเป็นหนึ่งเดียวให้เกิดขึ้นในหมู่คริสตชนที่มีความเชื่อเดียวกันของเรา ไม่ใช่คอยทำลายให้แตกแยกและแตกสลายไป ดังคำแนะนำของเปาโลที่ว่า “เราจงพยายามทำกิจการที่นำไปสู่สันติและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่กันและกัน อย่าทำลายงานของพระเจ้า...” (รม 14:19-20)

มโนธรรมที่ตีสำพระพรมาให้

มโนธรรมที่บริสุทธิ์ในสายพระเนตรของพระเจ้าจะนำมาซึ่ง “พระพรที่ยิ่งใหญ่” จากพระเจ้า ซึ่งแน่นอนว่าไม่ใช่มโนธรรมในแบบของคนส่วนใหญ่ในโลกปัจจุบันของเรา ซึ่งนักบุญเปาโลเคยกล่าวถึงว่า “มโนธรรมเขาถูกมารร้ายตอกตราไว้แล้ว” (1 ทธ 4:2) ตราที่ตอกไว้บนเนื้อหนังร่างกายแล้วจะทิ้งรอยแผลเป็นไว้ ซึ่งอาจทำให้เนื้อตรงนั้นไร้ความรู้สึกหรือตายได้ คนส่วนใหญ่ในโลกนี้อาจเป็นผู้ที่มีมโนธรรมที่ตายและไร้ความรู้สึกใดๆ แล้วกล่าวคือ มโนธรรมไม่ตักเตือน ไม่ตำหนิ ไม่คัดค้าน ไม่รู้สึกละอาย หรือไม่รู้สึกผิดใดๆ เมื่อทำสิ่งที่ผิด

ที่จริง “ความรู้สึกผิด” ควรเป็นสัญญาณที่เตือนเราว่าเรากำลังทำผิด และความรู้สึกเช่นนี้ก็จะนำเราไปสู่การแก้ไขหรือการกลับใจ ไม่ว่าความผิดที่เราทำจะใหญ่แค่ไหนก็สามารถรับการอภัยได้ กษัตริย์ดาวิดเป็นตัวอย่างของเรื่องนี้ ทุกครั้งที่ทำผิดหรือทำบาป กษัตริย์

ดาวิดจะรู้สึกตัวและสำนึกในความผิดและบาปของตน และนี่ทำให้ท่านได้รับการอภัยจากพระเจ้า การกลับใจอย่างจริงใจของกษัตริย์ดาวิดนำท่านไปสู่การค้นพบความจริงของพระเจ้าว่า “ทรงพระทัยดี และพร้อมที่จะประทานการอภัย” (สดด 51:1-19; 86:5)

แต่บางครั้ง มโนธรรมก็ดำเนินคดีเตียนและลงโทษคนทำผิดอย่างรุนแรงได้เหมือนกัน โดยทำให้คนทำผิดรู้สึกผิดและรู้สึกเช่นนั้นอยู่ตลอดเวลา แม้ความผิดดังกล่าวจะได้รับการชดเชยและได้รับการอภัยแล้วก็ตาม ในกรณีนี้เราต้องพยายามสร้างความมั่นใจให้กับตัวเราว่าพระเจ้านั้นยิ่งใหญ่กว่าความรู้สึกใดๆ ของมนุษย์ สิ่งจำเป็นสำหรับเราคือเราต้องเชื่อมั่นในพระองค์ และพร้อมที่จะน้อมรับความรักและการอภัยจากพระองค์ “จากการกระทำนี้เราจะรู้ว่า เราอยู่กับความจริง ... แม้ใจของเราอาจจะยังกล่าวโทษเราอยู่ก็ตาม เพราะพระเจ้าทรงยิ่งใหญ่กว่าใจของเรา และทรงล่วงรู้ทุกสิ่ง” (1 ยน .3:19-20)

แต่ในอีกด้านหนึ่ง มโนธรรมที่ดีและบริสุทธิ์จะนำสันติสุขภายใน ความสงบเงียบ และความปิติยินดีมาให้เรา ซึ่งต้องถือว่าเป็นสิ่งที่หาได้ยากแล้วในโลกทุกวันนี้ คนที่เคยทำความผิดหนัก หลังจากได้กลับใจและได้รับการอภัยแล้ว คงมีประสบการณ์และเข้าใจความรู้สึกยินดีนี้เป็นอย่างดี และแน่นอนว่าเขาจะต้องพยายามรักษามโนธรรมที่ดีและบริสุทธิ์แล้วนี้ไว้ให้อยู่กับเขาตลอดไป

บทสรุป

มโนธรรมให้ความสามารถแก่เราในการประเมินความคิดและความปรารถนาของเราว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องและอะไรเป็นสิ่งที่ผิด มโนธรรมยังเป็นเสียงภายในที่ผลักดันเราให้กระทำการที่ดีและหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี คริสตชนคาทอลิกเชื่อว่า พระเจ้าตรัสกับเรามนุษย์ผ่านทางมโนธรรม การฟังเสียงมโนธรรมจึงเป็นการฟังเสียงของพระเจ้า และมโนธรรมที่ดีก็คือมโนธรรมที่ฟังเสียงของพระเจ้านั่นเอง ดังนั้นจึงจำเป็นที่เราจะต้องหมั่นฟังเสียงของมโนธรรม เพื่อเราจะได้สามารถ “ได้ยินและปฏิบัติตามเสียงของมโนธรรม (พระเจ้า) ได้” (คำสอน ข้อ 1779) และสิ่งที่จะช่วยให้เราสามารถรักษามโนธรรมที่ดีไว้ให้อยู่กับเราได้ก็คือ “พระวาจาของพระเจ้า” นั่นเอง

กษัตริย์ดาวิดเป็นตัวอย่างของผู้ที่มีพระวาจาของพระเจ้าอยู่ในหัวใจ ท่านจึงเป็นตัวอย่างของผู้ที่ปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเจ้าเสมอ พระเจ้าจึงพอพระทัยกษัตริย์ดาวิดและอวยพรท่านและราชวงศ์ของท่าน ให้เจริญรุ่งเรืองและมั่นคง เราก็คงเช่นกัน หากมีพระวาจาของพระเจ้าอยู่ในใจของเรา พระวาจานั้นก็จะจัดแต่งและเพิ่มพลังให้แก่มโนธรรมของเรา ทำให้มโนธรรมของเราเข้มแข็ง บริสุทธิ์และเที่ยงตรง เราก็จะสามารถดำเนินชีวิตสอดคล้องกับพระประสงค์ของพระเจ้า ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่พอพระทัยของพระองค์ และชีวิตของเราก็จะเปี่ยมด้วยพระพรยิ่งใหญ่ของพระเจ้า

คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระคัมภีร์. (2557). **พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระคัมภีร์.

แผนกคำสอนอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (1996). **คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก ภาค 3: ชีวิตในพระคริสตเจ้า**. กรุงเทพฯ: แผนกคำสอนอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

“How can you maintain a good conscience?”. [Online]. Available: https://new-worldpublishers.org/KEEP%20YOURSELVES%20IN%20GOD’S%20LOVE/how_can_you_maintain_a_good_conscience.htm. Retrieved September 30, 2019.

Alan Smith. “How to get and keep a good conscience”. [Online]. Available: <https://unlockingthebible.org/2019/05/how-get-keep-good-conscience/>. Retrieved September 30, 2019.

“Moral conscience: Catholic teaching for a strong faith”. [Online]. Available: <http://www.beginningcatholic.com/conscience>. Retrieved September 30, 2019.

“St.Paul on Making Moral Choices”. [Online]. Available: <https://www.loyolapress.com/our-catholic-faith/scripture-and-tradition/jesus-and-the-new-testament/saint-paul-and-the-epistles/st-paul-on-making-moral-choices>. Retrieved October 1, 2019.

(หมวดปรัชญา)

มโนธรรม เพื่อการอบรมชีวิตคริสตชน

ศ.กิริติ บุญเจือ, ราชบัณฑิต

มโนธรรม เป็นอำนาจลึกลับที่แฝงอยู่ในตัวมนุษย์ เฉกเช่นอำนาจลึกลับที่แฝงอยู่ในเอกภพที่เรียกกันว่าพระเป็นเจ้า อำนาจลึกลับนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าไม่มี แต่บางคนพยายามอธิบายว่าเป็นภาพหลอนไม่มีจริง ก็ต้องพยายามอธิบายให้ได้ว่าอะไรเป็นที่มาของภาพหลอนนั้นให้ได้ จะได้สบายใจ ฝ่ายที่เชื่อว่ามีจริงก็พยายามหาเอกลักษณ์มาแสดงด้วยนิยาม

และคำอธิบายประกอบอื่นๆ ตามสาขาความรู้ที่เชี่ยวชาญจนถึงกับประณามกันตามประสาผู้รอบวิชาก็มีไม่น้อย ในฐานะนักวิชาการก็ขอเสนอความรู้จากฝ่ายสำคัญที่นักวิชาการควรรู้เชิงเปรียบเทียบกัน ให้ผู้อ่านใช้วิจารณ์ญาณเลือกเอาเองก็แล้วกันว่าจะเชื่อฝ่ายใดดี หรือจะไม่ยอมเชื่อฝ่ายใดเลยก็ตามใจ

ศาสตราจารย์และราชบัณฑิต, อดีต สนช., อดีตหัวหน้าภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อดีตคณบดีคณะปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและมหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประธานโครงการปรัชญาเอกปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, บรรณาธิการจัดทำสารานุกรมปรัชญาของราชบัณฑิตยสถาน, บรรณาธิการจัดทำสารานุกรมวิสามานยนามศาสนาสาละของราชบัณฑิตยสถาน, ออกอากาศวิทยุศึกษาเรื่องราชปรัชญาเพื่อความสุขของมหาชนชาวสยาม วันจันทร์เวลา 9.10 น. สัปดาห์แรกของทุกเดือน FM92, AM1161, www.moeradiothai.net กรรมการตำแหน่งวิชาการของวิทยาลัยแสงธรรม, มหาวิทยาลัยคริสเตียน, มหาวิทยาลัยมิชชั่น, ประธานกิตติมศักดิ์องค์การศาสนาเพื่อสันติภาพแห่งเอเชีย, สอบถามเรื่องปรัชญา โทร. 086-0455299

คำ “มโนธรรม”

ไม่พบในดรชนีค้นคำในหนังสือพุทธธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) และในสารบัญชาคำวัดของพระธรรมกิตติวงศ์ ราชบัณฑิต ก็แสดงว่าไม่เป็นคำศัพท์ในพระพุทธศาสนา แต่น่าจะเทียบได้กับคำ “หิริโอตตปปะ” มีในพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสภา “มโนธรรม หมายถึง ความรู้สึก ผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกว่าจะอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ” ก็แสดงว่าเป็นคำภาษาไทยที่เน้นที่ความรู้สึก และพจนานุกรมศัพท์ปรัชญาฉบับราชบัณฑิตยสภา นิยามคำเดียวกันนั้นว่า “ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคลก่อนการตัดสินใจว่าจะประพฤติดีหรือเลว” ซึ่งแสดงชัดเจนว่าตั้งใจแยกการตัดสินใจออกต่างหากจากมโนธรรมซึ่งเป็นเพียงความรู้สึก ซึ่งพจนานุกรมนิยามว่า ความรู้สึกนั่นเอง แหละคือมโนธรรม แล้วจึงตัดสินใจทำตามหรือไม่ หรือจะไม่ทำการตัดสินใจก็เป็นมโนธรรมแล้ว และต้องมีการตัดสินใจ หิริโอตตปปะจึงอาจจะตามมาหรือไม่ตามมาก็ได้ เพราะเป็นกระบวนการ 3 ตอนที่แยกออกจากกันได้

คำ “conscience”

แปลงมาจากภาษาละตินว่า conscientia ซึ่งมาจาก con+scire แปลว่ารู้ร่วม รู้แบบองค์รวม แปลมาจากภาษากรีกว่า syneise มาจาก sun+eidese ซึ่งแปลว่าการมีโอเดีย (eidos) ร่วม หมายถึงการตระหนักความสำคัญต่างๆ ไป เช่น สำนึกว่าฉันรู้ สำนึก

ว่าฉันมีตัวตน สำนึกว่ามีโลกภายนอกตัวฉัน สำนึกว่าอย่างนี้ดีอย่างนั้นไม่ดีเรียกว่าสำนึกทางจริยะ แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า consciousness ภายหลังจึงนิยามคำ conscience ให้มีความหมายเฉพาะถึงความสำนึกดีชั่วหรือมโนธรรมเท่านั้น

วงการปรัชญาถือว่าซาคเรอติส (Socrates) เป็นคนแรกที่ใช้คำ syneise ในความหมายว่ามโนธรรม โดยนิยามว่าเป็นเสียงกระซิบในจิตใจจากเทพ (inner warning voice from daimon)

ลัทธิสโตอิก ขยายความหมายจากซาคเรอติสออกไปว่าเป็นเสียงจากเหตุผลส่วนบุคคลอันเนื่องมาจากเหตุผลสากล (Universal Reason) ซึ่งส่งประกาย (spark) ลงมายังเหตุผลส่วนบุคคลเพื่อชี้ทางสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต

สมัยกลางนักปรัชญาคริสต์แยกมโนธรรมออกเป็น 2 ช่วง ช่วงการใช้ปัญญาเรียกว่า synderesis (การตระหนักความดี) กับช่วงการใช้เจตจำนงเลือก หากทำดีก็รู้สึกปลื้มเรียกว่ามโนธรรมชมเชย (praising conscience) หากทำเลวก็รู้สึกหงุดหงิดเรียกว่ามโนธรรมติเตียน (blaming conscience)

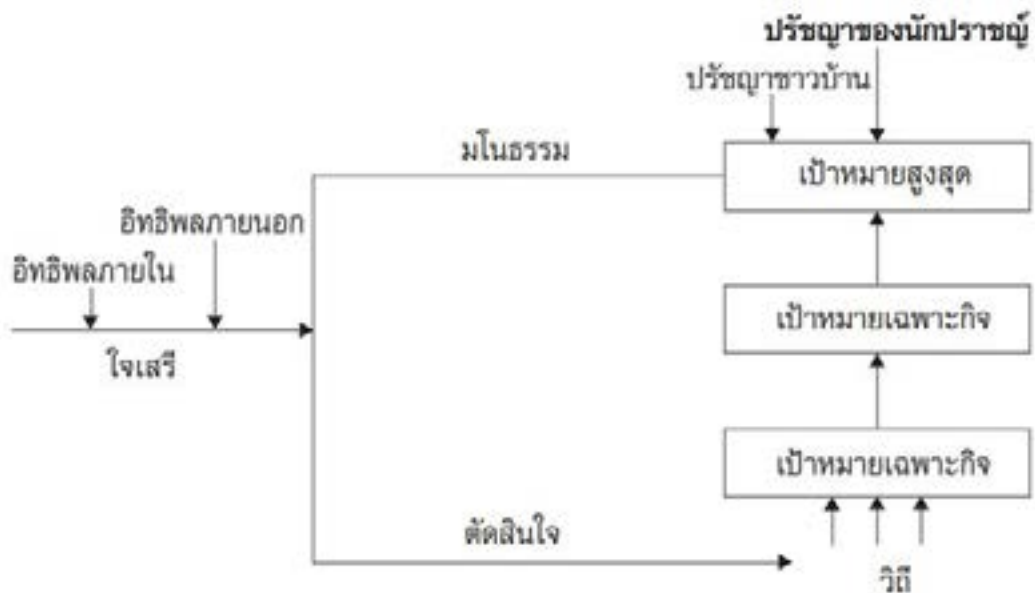
สมัยใหม่มีนักจิตวิทยานิยม (psychologism) ที่พยายามใช้ความรู้ของวิชาจิตวิทยาเป็นปรัชญา เช่น ฟรอยด์ เสนอว่ามโนธรรมก็คือ จิตเหนือสำนึก (super-ego) และเปียเจต์ (Piaget) เสนอว่ามโนธรรมก็คือผลของการพัฒนาประสบการณ์ในสังคม

นิยาม

Encyclopedia of Religion and Ethics, ed. James Hastings (1959) พยายามนิยามคำนี้โดยใช้ผู้เขียน 6 ท่านช่วยกันเขียน ในที่สุดหัวหน้าทีมก็ต้องยอมจำนนยอมรับว่า ดูเหมือนว่านิยามได้ง่าย แต่มันไม่ง่ายจริงอย่างที่หวัง “เพราะว่าในการกำหนดคุณค่าการกระทำอะไรสักอย่างของมนุษย์ ปัญญาต้องใช้ตัวแปร (function) ทุกตัวของปัญญาร่วมมือกัน แต่ก็ดูเหมือนว่านิยามได้ง่าย เพราะเรามักจะเคยชินกับการมองเพียงด้านเดียวของกระบวนการในการกำหนดชื่อกระบวนการทั้งหมด แล้วก็เอาด้านที่ต้องการเน้นนั้นมาตั้งชื่อ

ทั้งกระบวนการ ในกรณีเช่นนี้ก็ย่อมเป็นธรรมดาที่จะมีแนวโน้มที่จะมองว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องเข้าใจง่าย อย่างในเรื่องของมโนธรรมนี้ มีหลายสถานภาพทางปัญญาและสถานภาพเหล่านี้เกี่ยวข้องกับตัวแปรภายนอกอีกหลายตัวแปร และหากต้องการเข้าใจมโนธรรมให้ถ่องแท้ก็จำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่ทุกเรื่อง ที่ร่วมกันสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยละเอียดเรื่องใดไม่ได้สักเรื่องเดียว” (เล่ม 4, หน้า 33)

หากเชื่อตามเจมส์ ฮีสลอป (James Hyslop) ดังที่ยกมากล่าวไว้ข้างต้น ก็ต้องรับรู้แผนผังมโนธรรมเสียก่อนดังต่อไปนี้

ผังมโนธรรมนี้เป็นผลมาจากนิยามของแอร์เรสทาตเถลว่า Anthropos zoon logon echon estin. (คนเป็นสัตว์มีปัญญา = Man is animal having intellect.) Man is a rational animal เป็นการตีความตามความต้องการของลัทธิเหตุผลนิยม ไม่ใช่ นิยามแท้ของแอร์เรสทาตเถล

หมายความว่าตามเจตนาของแอร์เรสทาตเถลว่า มนุษย์เรามีส่วนหนึ่งเหมือนสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายตรงที่ว่า ทำอะไรไม่มีเป้าหมายที่ถูกกำหนดโดยสัญญาตญาณสัตว์เดรัจฉานคือ ไม่ได้คิดเอง แต่ธรรมชาติผลักดันให้ทำเพื่อให้มีเป้าหมายตามสัญญาตญาณ เพื่อการอยู่รอดและการดำรงอยู่ของมนุษยชาติ เช่น ต้องหากิน หาที่อยู่หลับนอน ดิ้นรนสืบเชื้อสาย เป็นต้น นอกเหนือไปจากนั้นมนุษย์ยังมีเป้าหมายจากปัญญาของตนที่เข้าใจตนเอง ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามบุคคล เมื่อมนุษย์รู้เป้าหมายแล้ว ไม่ว่าจะมาจากสัญญาตญาณหรือจากปัญญาของตนเอง มนุษย์เรามีเสรีภาพตัดสินใจเลือกที่จะเดินตามหรือไม่ก็ได้ ซึ่งสัตว์เดรัจฉานไม่สามารถกระทำได้ ความสำคัญอันนี้เป็นส่วนหนึ่งของมโนธรรม

นักศึกษาที่เข้ามานั่งในห้องบรรยาย เพราะสัญญาตญาณผลักดันให้มาใช้ใหม่ เพราะสนุกและให้ความพึงพอใจมากที่สุด จึงพากันมานั่งในห้องนี้ใช้ใหม่ ถ้าไม่ใช่ก็ขอให้ตรึกตรองดูว่ามานั่งในห้องนี้เพื่ออะไร เพื่อสอบผ่านวิชานี้ใช้ใหม่ ถ้าเช่นนั้นการสอบผ่านก็เป็นเป้าหมาย (end) ของการเข้ามานั่งใน

ห้องนี้และการเรียนในห้องนี้ก็เป็นวิถี (means) ไปสู่เป้าหมายของมัน ถ้ามองต่อไปว่าจะสอบผ่านไปทำไม ก็ยังตอบได้ว่าเพื่อให้ได้หน่วยกิต ดังนั้นการสอบผ่านจึงเป็นเพียงเป้าหมายเฉพาะกิจ นั่นคือเป็นเป้าหมายของวิถีที่ต่ำกว่า และในขณะเดียวกันก็เป็นวิถีสู่เป้าหมายที่สูงกว่า ถ้ามองต่อไปได้ว่าอยากได้หน่วยกิตไปทำไม เพื่อได้ปริญญา เพื่อได้งานทำดีๆ เพื่อได้รายได้มากๆ เพื่อหาความสะดวกสบายในชีวิต เหล่านี้ล้วนเป็นเป้าหมายเฉพาะกิจตามลำดับจากต่ำไปหาสูง ครั้นถ้ามองต่อไปว่า อยากได้ความสะดวกสบายในชีวิตเพื่ออะไร บางคนตอบต่อไปไม่ได้ แล้วเพราะมันเป็นเป้าหมายสุดท้ายสูงสุดของเขา (final or ultimate end) แต่บางคนยังตอบต่อไปได้ เช่น เพื่อมีโอกาสปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อบรรลุสวรรค์หรือนิพพาน (ตามความเชื่อของแต่ละศาสนา) ถ้าจะถ้ามองต่อไปว่าอยากไปสวรรค์หรือนิพพานเพื่ออะไร ก็จะตอบต่อไปไม่ได้แล้ว เพราะเป็นเป้าหมายสุดท้ายของผู้มีศาสนาประจำใจ

จึงเห็นได้ว่าเป้าหมายสุดท้ายของคนเราไม่เหมือนกัน บางคนก็จบลงแค่ความสะดวกสบายในโลกนี้ อยากกินอะไรได้กิน อยากทำอะไรได้ทำ อยากเที่ยวที่ไหนได้เที่ยว นอกจากนั้นไม่สนใจ เรากำหนดคนประเภทนี้ว่าในกระบวนการตรรกศาสตร์ของเขามีอภิปรัชญาแบบสสารนิยม (materialism) หรือธรรมชาตินิยม (naturalism) นั่นคือไม่เชื่อว่าในโลกหน้าหลังความตาย ทุกอย่างจบลงแค่ชีวิตนี้

อะไรทำให้เป้าหมายสูงสุดต่างกัน

ฝั่งส่วนบนสุดบอกว่าเป้าหมายสูงสุดมีอยู่ 2 อย่างผสมผสานกัน คือปรัชญาชาวบ้าน และปรัชญาของนักปรัชญา

มนุษย์ทุกคนมีปัญญาและหากปัญญายังใช้ได้ดีพอรู้เรื่องก็ย่อมมีปรัชญาประจำตัว ซึ่งถูกหล่อหลอมขึ้นมาจากสังคมที่สังกัด เรียกว่ามีกระบวนการตรรกณ์ปรัชญา แบ่งออกได้เป็น 5 กระบวนการตรรกณ์แล้วแต่ว่ากระบวนการตรรกณ์ใดจะมีอิทธิพลแข็งที่สุด คือ กระบวนการตรรกณ์ดึกดำบรรพ์ชอบเพื่อคำสั่งหรือน้ำพระทัยเบื้องบนโดยตรง เช่น ปาฏิหาริย์ ผีบอก เทวดาบอก กระบวนการตรรกณ์โบราณชอบเชื่อตามเจ้าสำนักที่มีศรัทธา วางกฎมาอย่างไรก็เคร่งตามนั้น กระบวนการตรรกณ์ยุคกลางชอบอ้างขึ้นสวรรค์ และตถกนกรเป็นเกณฑ์ กระบวนการตรรกณ์นวยุคชอบอ้างหลักวิชาการล่าสุดอย่างเป็นสัจธรรมตายตัวไม่คิดว่าจะเปลี่ยนแปลงได้ และกระบวนการตรรกณ์หลังนวยุคชอบอ้างคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างสรรค์เพื่อคุณภาพชีวิตที่รู้จักปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าๆ เรื่อยไป บางคนเป็นคนหัวหมอซึ่งอาจจะเป็นหัวหมอจริงคือรู้เรื่องปรัชญาและมีระบบปรัชญาที่ฝังใจ แต่บางคนก็เป็นหัวหมอกำมะลอคือไม่รู้จักจริงแต่สำคัญผิดว่าตนมีปรัชญาประจำตัว ก็จะอ้างความคิดปรัชญาอย่างสะเปะสะปะ บทความนี้ตั้งใจส่งเสริมให้ใช้ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่มีวิจารณ์ญาณด้วยการวิเคราะห์ (analysis) วิจักษ์ (appreciation or evaluation) วิธาน

(application forwarding the authentic happiness) เพื่อความสุขแท้ตามความเป็นจริงที่ปัญญาเข้าถึงได้

จึงเห็นได้ว่ามโนธรรมเป็นเรื่องต้องอบรม (to be educated) เพื่อให้มีปรัชญาที่ถูกต้องประจำใจ มิฉะนั้นจะมีเองอย่างสะเปะสะปะด้วยการหาเองเชื่อเองใช้เอง และกลายเป็นปัญหาสังคมอย่างไม่มีทางเลียง ปรัชญาหลังนวยุคไม่บังคับให้ต้องถือลัทธิเดียวกัน แต่ขอให้มีการสร้างสรรค์เป็นเป้าหมายของทุกระดับ ส่วนวิธีนั้นเลือกได้ในวงจำกัด ไม่ใช่อะไรก็ได้

เป้าหมายสูงสุดมีความสำคัญอย่างไร

มีความสำคัญในฐานะเป็นส่วนแก่นหรือสาระของมโนธรรม ตามจิตวิทยาของมนุษย์ทุกคน มันมีส่วนในการตัดสินใจทุกครั้งที่มีการกระทำอย่างมีสติสัมปชัญญะและรับผิดชอบ (ดูชีวภาพสุดของฝั่งจากล่างสุดขึ้นถึงบนสุด)

นักศึกษาที่อยู่ในห้องเรียนนี้ทุกคนตั้งใจมาเรียนเพื่อสอบวิชาปรัชญาให้ได้เกรดเอใช้ไหม แม้มีแผนมาชวนไปดูภาพยนตร์ก็ไม่ยอมไป เพราะปัญญาคือต้องมาเรียนปรัชญาให้ได้เกรดเอ แต่ขอลากันจริงๆ เถอะว่าต้องมาเรียนเท่านั้นหรือจึงจะได้เกรดเอ (เพราะอาจารย์ไม่เช็กชื่อ) มันเป็นวิธีหนึ่ง แต่ก็ยังมีอีกหลายวิธีให้เลือกและได้เกรดเอเหมือนกัน เช่น 1. ทุจริตด้วยวิธีทันสมัยล่าสุดไม่มีทางจับผิดได้ 2. ช่มชู้ให้เพื่อนตัวให้อย่างดีก่อนสอบจนแน่ใจได้ 3. หลังสอบไปขอร้องอาจารย์อย่าง

มีบทบาทจนอาจารย์เห็นใจยอมให้เขียนคำตอบใหม่โดยอาจารย์บอกให้เขียน 4. จ้างเจ้าหน้าที่ทะเบียนให้แก้เกรดด้วยค่าจ้างสูงอย่างไม่มีทางปฏิเสธ 5. ยอมเข้าโมเต็ลกับอาจารย์เป็นค่าแก้เกรด มีหลายวิธีเช่นนี้ ผู้ไม่เชื่อว่าโลกหน้ามีจริงหรือถือว่าศาสนาเป็นเพียงกุศโลบาย (opiad) หลอกให้คนทำดี หรือนับถือศาสนาแบบลู่ตามลมคือทำบาปแล้วทำบุญล้างกันได้ ก็อาจจะใช้เสรีภาพทำเกรดได้ด้วยวิธีใดก็ได้ แต่ผู้ได้รับการอบรมมโนธรรมมาอย่างถูกต้องก็จะบอกกับตัวเองว่า วิธีไหนฉันก็ไม่เอาทั้งนั้น ต้องมาเรียนเพื่อให้มีความรู้จริงและสอบผ่านอย่างตรงไปตรงมาซื่อสัตย์สุจริตต่อตัวเองและต่อสังคม

สรุปว่า กลไกของจิตวิญญาณ มีส่วนปัญญาที่บอกว่าทำอะไรเพื่ออะไรและมีวิถีใดบ้าง เจตจำนง (the will) เป็นอีกส่วนหนึ่งของจิตวิญญาณที่จะบอกว่าต้องเลือกวิธีที่ดีที่สุดหรือไม่ดีที่สุดก็พอจะได้แต่ต้องไม่เลวเรื่องนี้ไม่เรียนก็รู้ไม่พอ เรียนไม่ดีก็รู้อย่างผิดๆ ถูกๆ ไม่มีคุณภาพพอ

รู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอดต้องอบรม

แอร์เรสทาพเถิลกล่าว (ค่านเพลโทว์) ไว้ว่า Virtue is unteachable (adidascalicos) = คุณธรรมเป็นสิ่งสอนกันไม่ได้ ทั้งนี้ได้หมายความว่าไม่ต้องสอน แต่หมายความว่าสอนอย่างเดียวเท่านั้นไม่พอ ต้องอบรมด้วย ค่านซาคเชรอสที่สอนว่าคนทำเลวเพราะมีกิเลส กิเลสทำให้คิดผิด สอนให้รู้ความจริงก็หมดกิเลสและจะทำแต่ความดี คุณธรรมจึงเป็น

สิ่งสอนกันได้ผล เพลโทว์ซึ่งเป็นลูกศิษย์เสริมว่าความรู้คือการระลึกได้ถึงความจริงในโลกแห่งมโนคติ การสอนคือการสะกิดให้ระลึกได้ ใครระลึกได้ก็จะทำแต่ความดี คุณธรรมจึงเป็นสิ่งสอนกันได้ แต่แอร์เรสทาพเถิลแย้งว่า ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอดมีถมไป ก็เพราะได้แต่เรียนไม่ได้รับการอบรมให้ฝึกคุณธรรม (mathemateia = สร้างลูกศิษย์ ฝึกฝน อบรมบ่มนิสัย ดังที่พระเยซูเจ้ารับสั่งสาวกว่า จงไปทั่วโลกทำศิษย์ (= matheteusate ไม่ใช่เพียงแค่สอนให้รู้ = didascae) นโยบายการศึกษาแห่งชาติ (ไทย) ขาดความตระหนักถึงเรื่องนี้ จึงไม่มีสถาบันและหลักสูตรที่เน้นการอบรมบ่มนิสัยตามหลักปรัชญาสากล เราจึงมีแต่หลักสูตรครุศาสตร์ (ดุขุภักบัณฑิตด้านการสอน) และหลักสูตรศึกษาศาสตร (ดุขุภักบัณฑิตด้านการเรียนรู้) ไม่มีสถาบันที่เน้นเทคนิคการอบรมบ่มนิสัย (education หรือการทำศิษย์ด้วยการอบรมบ่มเพาะ เอกชนต้องคิดทำกันเอง)

การอบรมคุณธรรมต้องมืองค์ประกอบ 4 ควบ (the 4 Cardinal Virtues) อันได้แก่ Prudence, Fortitude, Temperance, Equity แอร์เรสทาพเถิลเรียกว่าเป็น Aretia Themeliakia ซึ่งพระศาสนจักรรับรู้และกำชับให้ยกระดับขึ้นเป็นคุณธรรมเหนือธรรมชาติ ด้วยพระพรหรรษาแห่งศีลศักดิ์สิทธิ์และการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ และให้รู้จักใช้ตัวแปรเชิงบวกให้ช่วยเสริมและเอาชนะตัวแปรเชิงลบ อันเป็นอุปสรรคเครื่องกีดขวางซึ่งมีทั้งภายในและภายนอก

ตัวแปรภายใน

มีอยู่ 5 ตัวแปรซึ่งผู้อบรมพึงรู้และใช้ให้เป็นประโยชน์ในการอบรมมโนธรรม คือ

1. กรรมพันธุ์ (heredity, gene) สุภาชิตไทยมิกกล่าวไว้ว่า “ดูช้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ ถ้าจะดูให้แน่ต้องดูถึงยาย” ในสหรัฐอเมริกาได้มีการบันทึกทำสถิติความประพฤติของคนในตระกูลต่อๆ กันหลายชั่วคน ปรากฏผลออกมาว่า ผู้ที่เกิดจากต้นตระกูลอาชญากรรมมีแนวโน้มในการเป็นนักโทษแต่ไม่ทุกคน ผู้ที่เกิดจากบรรพบุรุษที่สำส่อนก็มีแนวโน้มทางสำส่อนแต่ไม่ทุกคน และผู้ที่เกิดจากบรรพบุรุษที่มีชื่อเสียงทางเสียสละก็มีแนวโน้มทางเสียสละแต่ไม่ทุกคน เพราะกรรมพันธุ์มิได้กำหนดว่าทุกคนจะต้องดีหรือเลวตามกรรมพันธุ์ แต่บอกเตือนให้รู้ว่าคนมีกรรมพันธุ์ดีจะดีง่ายและเลวง่าย ส่วนผู้ที่มีกรรมพันธุ์เลวจะเลวง่ายและดียาก อย่างไรก็ตามมนุษย์มีศักยภาพที่จะฝืนกรรมพันธุ์ได้โดยทำให้ความโน้มเอียงอันไม่พึงประสงค์ก่อ หากใครมีปัญหาเรื่องนี้ พึงรับสภาพโดยคุณธรรมและใช้วิกฤติให้เป็นโอกาสสร้างวีรกรรม ตั้งใจมุ่งมั่นทำดีให้สำเร็จ โดยวางใจในพลังเหนือธรรมชาติ โอกาสเป็นนักบุญอยู่แค่เอื้อม

2. ต่อมฮอโมน (Hormone Gland) ฮอโมนแต่ละชนิดทำหน้าที่เฉพาะกิจและเฉพาะเวลา ให้การปฏิบัติหน้าที่ของอวัยวะบางส่วนมีผลมาตติในการปฏิบัติหน้าที่ หากบังเอิญมาผิดเวลาผิดพันธกิจกลายเป็นการชักชวนให้ละเมิด ก็ให้อดทนไม่รู้ไม่ชี้ ประเดี๋ยวก็ผ่านหมดฤทธิ์ไปเอง เป็นโอกาสฝึกคุณธรรมความอดทน

ได้เป็นอย่างดี โดยทั่วไปการตัดต่อมฮอโมนเพื่อหลีกเลี่ยงความอยากถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดธรรมชาติและไม่กล้าสู้ปัญหา ไม่น่าชมเชย

3. ภูมิปัญญา (ingenuity or I.Q.) ภูมิปัญญาแต่ละระดับของแต่ละคนเป็นพรสวรรค์เฉพาะตัว ไม่ได้มีในตัวเอง ความดีความเลวอยู่ที่ได้ใช้พรสวรรค์นั้นเต็มที่แค่ไหนทุกคนมีสิทธิ์เป็นนักบุญหรือเป็นคนบาปได้เต็มอัตราของภูมิปัญญาเฉพาะของตน ไม่ใช่ตามอัตราของใครทั้งนั้น การขอพึ่งบารมีผู้อื่นและการเป็นที่พึ่งของคนอื่นตามบารมีของตนนั้นแหละคือการใช้ภูมิปัญญาอย่างเหมาะสมเฉพาะตัว

4. สุขภาพ (health) สุขภาพในแต่ละลมหายใจของชีวิตเป็นดรรชนีชี้บ่งว่าพึงทำดีอย่างไรและแค่ไหน หากช่วยตัวเองไม่ได้พึงถือเป็นโอกาสให้ผู้อื่นได้ทำดีโดยรับบริการบริการอย่างเต็มที่ หากยังช่วยตัวเองได้และมีผู้ต้องการความช่วยเหลือมากกว่าก็พึงให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ในทุกเรื่องที่ยังสามารถให้ความช่วยเหลือได้ นอกจากหาใครเต็มใจช่วยไม่ได้จริงๆ จึงพอใจเท่าที่ช่วยตัวเองได้จนกว่าจะพบใครเต็มใจเอื้อมมือมาช่วยเหลือซึ่งมีเสมอในทุกยุคทุกสมัยเพียงแต่ยังไม่มีโอกาสพบกัน และนี่คือเคล็ดลับของความสุขชั่วชีวิตโดยไม่ให้ความรู้สึกได้เลยว่าอยากตายเพราะไม่อยากจะช่วยใครหรือไม่อยากเป็นภาระให้ใครช่วยทุกคนไม่ว่าจะทุพพลภาพแค่ไหนก็ยังมีคุณค่าอย่างที่ว่ามานี้แหละ อย่างบำเพ็ญการสวดภาวนาก็ยังดีพอแล้วที่จะมีชีวิต

5. ปม (complex) ปมติดกับต่อมฮอร์โมนตรงที่ว่า ต่อมฮอร์โมนเป็นเรื่องของสรีระที่มีผลต่อการกระตุ้นอารมณ์ทั้งดีและเลว ส่วนปมนั้นเป็นความรู้สึกไม่สมหวังที่ฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกที่หาโอกาสทวงคืนอยู่ ปมจึงเป็นเหมือนจุดสะดุดของอารมณ์ดีที่ทำให้อารมณ์ดีไม่ราบรื่น หรือเป็นหลุมดักที่ทำให้การตัดสินใจทำดีต้องล้มลุกคลุกคลานไม่อาจดำเนินไปในทางที่ถูกที่ควร เป็นโอกาสให้แก่ตัวตนความรับผิดชอบน้อยลงแต่ก็ลดคุณภาพของการทำดีให้ไม่ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย ผู้ตั้งใจทำดีมีมโนธรรมแจ่มใสจึงต้องหาวิธีขัดเกลาให้หลุดจากจิตใต้สำนึกเสียด้วยเทคนิค คือ เมื่อรู้สึกปมสะดุดขึ้นมาก็ให้ตั้งสมาธิว่ารู้หนอๆ สามครั้ง แล้วก็ลืมมันเสีย มันจะค่อยๆ สึกกร่อนไปเรื่อยๆ จนเลือนหายไปจากจิตใต้สำนึก ปมที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

5.1 ปมผิฝาคิดคู่ (Oedipus complex) เป็นความอยากผิฝาคิดคู่ทางเพศ

5.2 ปมเลียง

5.2.1 ปมเลียงความรับผิดชอบ (mechanism of defense) คือ เมื่อมีปัญหาต้องแก้ไข แทนที่จะหาทางแก้ไขให้ได้ ก็ลบล้างหรือบิดอ้าง ไม่ต้องรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

5.2.2 ปมเลียงชีวิตจริง (mechanism of escape) คือ แทนที่จะสร้างคุณภาพชีวิตตามความเป็นจริงปัจจุบันก็มัวแต่เพ้อฝัน ฝันกลางวัน ชอบสมมุติตัวเอง

เป็นตัวละครหรือติดตามเรื่องราวของตัวละครที่อยากจะเป็น แม้จะไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร แต่ก็เสียเวลาเปล่าประโยชน์ จึงควรฝึกให้เป็นคนกล้าเผชิญปัญหา กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ และกล้าลงมือทำการด้วยความรับผิดชอบ เพื่อได้สร้างสรรค์ตามความเป็นจริงของชีวิต

5.3 ปมเข้าข้างตัวเอง (rationalization complex) ชอบแก้ตัวต่างๆ ที่รู้ตัวว่าผิดจริง

5.4 ปมทดแทน (substitution complex) เมื่อรู้สึกถูกข่มเหงและไม่กล้าสู้หน้า ก็ชอบที่จะข่มเหงผู้ด้อยกว่าเป็นการทดแทน

5.5 ปมโยนกลอง (projection complex) ชอบเลียงความรับผิดชอบด้วยคติ “ธุระไม่ใช่” ให้ผู้อื่นรับผิดชอบไปก่อน เกี่ยงกันไปเกี่ยงกันมาจนงาไหม้ถั่วสุกไม่ทัน ต้องแก้ด้วยคติว่า “พระใช้ฉัน”

5.6 ปมเชื่องและปมด้อย (superiority and inferiority complexes) ความน้อยเนื้อต่ำใจอย่างผิดๆ ผลักดันให้แสวงหาความเด่นอย่างเสียหาย

5.7 ปมประชด (regression complex) ทำให้ตัวเองเลวลงเพื่อความสะใจ ผลก็คือมีแต่เสียหาย ไม่มีใครได้ดี

ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud 1856-1939) และนักจิตวิทยานิยม พยายามนิยามมโนธรรมว่าเป็นผลจากจิตใต้สำนึกที่ปรับตัวเป็นจิตเหนือสำนึกเท่านั้น

ตัวแปรภายนอก

มีอยู่ 12 ตัวแปรที่ผู้อบรมพึงรู้เพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์ในการอบรมมโนธรรม คือ

1. ที่อยู่ทางภูมิศาสตร์ (geographical environment) บางแห่งมีวีรกรรมและนักบุญเกิดขึ้นมาก บางแห่งอาชญากรและนักเลงชุกชุม การเลือกภูมิลำเนาจึงมีความสำคัญอยู่แต่ก็ไม่ใช่ตัวแปรชี้ขาด

2. ขนบธรรมเนียมประเพณี (tradition)

3. วรรณกรรมและศิลปกรรม ที่จัดกันว่าเป็นวรรณกรรมและศิลปกรรม

4. สถาบันครอบครัว (family institute)

5. เพื่อนบ้าน (neighbourhood)

6. โรงเรียน (schooling)

7. กลุ่มกิจกรรม (peer group)

8. การพักผ่อนหย่อนใจ (recreation)

9. สื่อ (social media)

10. ภาวะเศรษฐกิจ (economy)

11. ศาสนา (religion)

12. ระดับจริยธรรมของสังคม (societal moral standard)

สิ่งแวดล้อมภายนอกต่างๆ ข้างต้นนี้ล้วนมีส่วนเพิ่มหรือลดโอกาสพัฒนาคุณภาพของมโนธรรมและกำหนดกรณีการใช้มโนธรรมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพมโนธรรมช่วยขยายมโนธรรมของผู้ศึกษาในขอบเขตจำกัดได้เป็นอย่างดี

เปียเจต์ (Piaget) และนักสังคมนิยม (sociologism) พยายามนิยามมโนธรรมว่าเป็นผลจากความต้องการของสังคมเท่านั้น แต่ความก้าวหน้าทางวิชาจิตวิทยาและสังคมวิทยาในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อสังเกตต่างๆ ทั้งของ فروยด์ และเปียเจต์ ก็ต้องนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานำเอามโนธรรมไปใช้ในการอบรมคุณภาพชีวิตในยุคปัจจุบันนี้ ซึ่งต้องการความเข้าใจเรื่องมโนธรรมอย่างถ่องแท้ยิ่งนัก

สังคายนาวาติกันที่ 2 กับการอบรมคุณธรรม

The Catholic Encyclopedia of America ชี้แจงว่าพระศาสนจักรไม่ขัดข้องที่จะให้ใช้ความรู้ทันสมัยทุกอย่างในปัจจุบันมาช่วยการอบรมมโนธรรมในขอบเขตขั้นตอนต่างๆ ของฝั่งมโนธรรม แต่ก็กำชับว่าต้องไม่ลืมเป้าหมายของพระศาสนจักรในการอบรมคุณธรรมที่กำชับไว้ในพระธรรมนูญว่าด้วยพระศาสนจักรในโลกปัจจุบัน (Dogmatic Constitution on the Church บทที่ 1,2,4) ที่สรุปได้ว่าจะอบรมให้เชิดรหัสธรรมวินัยเท่านั้นหาพอไม่ แต่ต้องได้ถึงขั้นเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของมนุษย์ด้วยพระหรรษทานและพระพรของพระจิตเจ้าโดยอาศัยศีลศักดิ์สิทธิ์ของพระศาสนจักร

บรรณานุกรม

New Catholic Encyclopedia. (1981). “Conscience” and “conscience, education of”, vol.4, pp.196-203.

เอกสารแห่งสภาสังคายนาว่าติดกันที่ 2 พระธรรมบัญญัติว่าด้วยพระศาสนจักรในโลกปัจจุบัน

(หมวดการศึกษา)

มโนธรรมกับการศึกษาอบรม

ภคินี ดร.ชวาลา เวชยันต์

สารานุกรมของคาทอลิกให้ความหมายของมโนธรรมว่า ความสามารถของสติปัญญาที่จะตัดสินความดีความชั่วของสิ่งที่ตนจะกระทำ การตระหนักถึงความชั่วนั้นว่าหนักเบาเพียงใด รวมทั้งการประยุกต์กฎศีลธรรมว่าจะทำได้หรือไม่ในกาลเทศะนั้น มโนธรรมเป็นเกณฑ์วัดความดีความชั่วของเราแต่ละคนต่อหน้าพระเจ้า ดังนั้น ทุกคนต้องปฏิบัติตามเสียงของมโนธรรม แต่ละคนมีหน้าที่ต้องสร้างมโนธรรมให้ถูกต้องเที่ยงตรง ดังนั้น การศึกษาอบรมทางด้านการอบรมมโนธรรม จึงเป็นเรื่องสำคัญมาก

ปกติเราสร้างมโนธรรมอาศัยคำอบรมสั่งสอน จากพ่อแม่ ครูอาจารย์ พระสงฆ์ นักบวช บัญญัติของพระเจ้า พระคัมภีร์ และคำสอนของพระศาสนจักร ทำให้หลักคำสอนเหล่านี้ เป็นหลักประจำใจ นำไปช่วยในการไตร่ตรองการกระทำอย่างลึกซึ้งและปฏิบัติตาม

ในงานด้านการศึกษาอบรมแบบคาทอลิก จากเอกสารของพระศาสนจักร ได้ระบุไว้อย่างถ่องแท้ว่า การศึกษาคาทอลิกมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือ อบรมมโนธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ที่อยู่ในสถาบันของตน

ซึ่งถ้าเป็นสถาบันการศึกษาคาทอลิกที่อยู่ในสังคมคริสต์ ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกแยกเท่าใดนักสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันกับมาตรฐานทางจริยธรรมแบบคริสต์ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันที่อยู่ในยุคโลกปั่นป่วน (Disruptive world) เยาวชนรับรู้พฤติกรรมต่างๆ ที่แตกต่างกันจากสื่อที่นำเสนอตลอดเวลา และมาจากทุกทิศทุกทาง ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ทั้งให้ชีวิตและทำลายชีวิต ดังนั้น การอบรมให้มีมโนธรรมที่ถูกต้องจะต้องทำอย่างไร เป็นเรื่องที่ควรนำมาใคร่ครวญอย่างยิ่ง

แต่ต่อให้พัฒนาการของโลก เป็นไปอย่างล้ำยุคเพียงใด จิตใจของมนุษย์ก็ยังเป็นจุดศูนย์กลางของการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ แล้วมนุษย์เองต้องรับผิดชอบ ผลของการกระทำจากการตัดสินใจของตนอยู่ตลอดไป ดังนั้น โลกมีพัฒนาการเจริญก้าวหน้าเท่าใด จิตใจของมนุษย์ก็ควรได้รับการพัฒนาให้มีมโนธรรมที่ถูกต้องมากขึ้นเพียงนั้น

“มโนธรรม เป็นกฎของจิตใจ แต่กระนั้น (คริสตชน) ก็ไม่ให้มันเป็นอะไรมากกว่านี้ ข้าพเจ้าหมายความว่า มโนธรรมไม่ใช่เป็นคำสั่งเผด็จการ หรือชักนำ ความหมาย ความรับผิดชอบ หน้าที่ คำขู่ และสัญญา ... มโนธรรมเป็นผู้ถือศาสนาของพระองค์ผู้ทรงตรัสกับเราหลังจาก ทั้งตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ สอนและปกครองเราด้วยตัวแทนต่างๆ ของพระองค์ มโนธรรมเป็นตัวแค้นดั้งเดิมของพระคริสต์” (จอห์น เฮอร์ นิวมาน)

จากข้อความที่นิวมานได้อธิบายมานั้น มนุษย์ทุกคนมีมโนธรรมเพราะเป็นกฎของจิตใจ เสียงของมโนธรรมที่จะเรียกเราอยู่เสมอให้รักความดี และหลีกเลี่ยงความชั่ว จะพูดกับหัวใจของเราในเวลาที่เหมาะสม ในการเลือกปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อบอกกับเราว่า สิ่งที่เราจะทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีและละเว้นจากกิจกรรมที่ไม่ถูกต้อง หากเราฉลาด เราก็เลือกทำสิ่งที่เป็นสิ่งที่ดี เป็นธรรมและถูกต้อง อาศัยการใคร่ครวญภายในอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เราได้ยินเสียงของมโนธรรมชัดเจนขึ้น สิ่งนี้เป็นเรื่อง “ภายใน” ภายในจิตใจของเราแต่ละคนเองที่จะตระหนักถึงเสียงมโนธรรมนี้ เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่จะฝึกฟังเสียงมโนธรรม ถ้าเราฟังและปฏิบัติตามบ่อยๆ เข้า เราจะพบกับพระเจ้าในที่สุดส่วนนั้น และเสียงของพระองค์จะก้องกังวานในห้วงลึกนั้น

มโนธรรมจะเกี่ยวข้องกับความดีสูงสุด ซึ่งความดีนี้ ดึงดูดมนุษย์ทุกคน ให้ปฏิบัติตาม ถ้าปฏิบัติตามเสียงมโนธรรมที่เชิญชวนให้ทำความดี บุคคลผู้นั้นก็ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของพระเจ้า

นอกจากนี้ มโนธรรม เป็นการวินิจฉัยเหตุผลของการกระทำหรือสิ่งที่จะทำ ถ้าเรากระทำตามสิ่งที่เป็นธรรมและถูกต้อง แสดงว่าเราก็รับรู้กฎเกณฑ์ของพระเจ้าแล้ว ผู้ที่ปฏิบัติตามมโนธรรมที่ซื่อตรงของตน เขาเป็นคนฉลาดรอบคอบ ผู้ที่มีมโนธรรมรู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ไม่ว่าการกระทำนั้น จะดีถูกต้อง หรือไม่ถูกต้อง การรู้จักใช้ดุลพินิจเป็น

อีกเรื่องหนึ่งของการมีมโนธรรม เรามนุษย์ทุกคน มีสิทธิ์ที่จะปฏิบัติตามมโนธรรมและมีอิสรภาพที่จะเลือกทำตามมโนธรรมของตน เป็นต้นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

การหล่อหลอมมโนธรรม

การหล่อหลอมมโนธรรมเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน เมื่อเรายังเด็กเราได้รับการอบรมสั่งสอนจากบิดามารดา ครูอาจารย์ พระศาสนจักร พระวาจาและศีลศักดิ์สิทธิ์ แต่ละอย่างก็มีโอกาสและเวลาต่างๆ กัน แต่ที่สำคัญคือ ในตัวเราทุกคน เสี่ยงมโนธรรมมีอยู่แล้ว และเราแต่ละคนมีหน้าที่อบรมมโนธรรมของตนเองให้เข้มแข็งมากขึ้น เข้าใจมากขึ้นถึงการกระทำต่างๆ ทั้งดีและชั่ว เพื่อจะได้เลือกกระทำในสิ่งที่ถูกต้องที่สุดและสอดคล้องกับมโนธรรมของตน

ในบริบทของการอบรมศึกษาในประเทศไทย กฎศีลธรรมพื้นฐานของคริสตชนคือบัญญัติสิบประการ บัญญัติแห่งความรักและมหาบุญລາภ สำหรับคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ก็มีศีลห้า ธรรมห้า เป็นหลักศีลธรรมที่ควรปฏิบัติ สำหรับศาสนาอื่นๆ ก็เช่นกัน มีกฎเกณฑ์อยู่ทุกความเชื่อ เพียงแต่ว่าศาสนิกชนจะเลือกปฏิบัติอย่างไร จะทำตามเสี่ยงมโนธรรมของตนไหม หรือจะฝืนมโนธรรม สิ่งที่สำคัญคือ ต้องมีการให้การอบรมศึกษาเพื่อพัฒนามโนธรรมให้เข้มแข็งขึ้น ต้องมีคุณธรรมความฉลาดรอบคอบ ต้องอาศัยคำแนะนำของผู้รู้ และที่สำคัญต้องฟังการคลอใจของพระจิตเจ้า และพระพรของพระองค์

ข้อควรคำนึงที่สามารถมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกกรณี คือ

1. ห้ามกระทำชั่วเพื่อหวังผลดีจากการทำความชั่วนั้น เช่น การแจกสิ่งของให้ผู้เดือดร้อน แต่ถ้ามาจากการขโมย การคดโกง แล้วมาแบ่งปัน ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

2. สิ่งใดที่ท่านอยากให้คนอื่นทำตามท่านก็ทำสิ่งนั้นต่อเขา เช่น ไม่อยากให้ผู้อื่นนินทา ก็อย่านินทาผู้อื่น หรืออยากให้ผู้อื่นใจดีต่อเราก็กินใจดีต่อเขาก่อน

3. ความรักต้องมาจากการเคารพต่อคนอื่นและมโนธรรมของเขา ดังนั้น เป็นการดีที่จะงดทุกสิ่งที่เป็นเหตุให้พี่น้องของท่านไม่สบายใจ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง การเป็นທີ່สะดุด ในศาสนาคริสต์การที่คริสตชนที่เป็นผู้ใหญ่ไม่ไปวัด หรือไม่จำศีลอดอาหารในวันที่กำหนด ก็อาจเป็นที่สะดุดสำหรับเยาวชนได้ สิ่งเหล่านี้แหละที่ไม่ควรทำ เนื่องจากจะทำให้ผู้ที่มโนธรรมยังไม่เข้มแข็งเกิดสะดุดใจได้

ดังนั้นมนุษย์ต้องเชื่อฟังดุลยพินิจอันแน่วแน่ของมโนธรรม ถ้าเขาทำตรงข้ามกับสิ่งที่มโนธรรมวินิจฉัย เขาจะประนามตนเอง แต่สิ่งที้อาจจะเกิดขึ้นได้คือ ความโหดเหี้ยมบาปบุญญา ที่ไม่ยอมพัฒนามโนธรรมของตน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้นั้นที่บกพร่องในการพัฒนามโนธรรมของตนเอง ที่อาจมาจากนิสัยการทำความผิด การทำตามตัวอย่างที่ไม่ดีของผู้อื่น การเป็นทาสของราคะตัณหา การยินกรานในความคิดที่ผิด การปฏิเสธอำนาจของพระศาสนจักร การไม่ยอมกลับใจ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้สามารถเป็นแหล่งที่มาของดุลยพินิจ

วินิจฉัยที่ผิดพลาดของมโนธรรม ซึ่งผู้กระทำ ต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองกระทำ ตามดุลยพินิจที่ผิดพลาดนั้นในทางศีลธรรม แต่ถ้าความโหดเหี้ยมบาปปัญญานั้นเกิดขึ้นโดยที่ ผู้นั้นไม่สามารถเอาชนะได้ ทางด้านศีลธรรม เขาอาจไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ความชั่วร้ายก็ยังเป็น ความชั่วร้าย ซึ่งผู้กระทำจะต้องแก้ไขความผิดพลาดทางมโนธรรมของตน

วิธีการหล่อหลอมมโนธรรมคือ ให้พระ วาจาของพระเจ้าเป็นแสงสว่างส่องหนทาง ของเรา เราต้องซึมซับพระวาจาด้วยความเชื่อ และการภาวนาและนำไปปฏิบัติ ในภาคปฏิบัติ การอ่าน รำพึง พระวาจาทุกๆ วัน จะช่วยให้ มโนธรรมเข้มแข็งยิ่งขึ้น

การอบรมมโนธรรมกับโรงเรียนคาทอลิก

บรรยากาศของโรงเรียนคาทอลิก จำต้อง ช่วยให้ความเชื่อของนักเรียนมีวุฒิภาวะดีขึ้น ให้นักเรียนสามารถเป็นผู้กระทำตามความ รับผิดชอบที่ได้รับจากศีลล้างบาป และช่วย สร้างมโนธรรมให้นักเรียนเติบโตขึ้นในฤทธิ์กุศล พื้นฐานต่างๆ เป็นต้น ความรัก ครูคาทอลิก ควรทุ่มเทในการให้การอบรมเด็กแต่ละคน และ ต้องมีความระมัดระวังและเคารพต่อมโนธรรม และความคิดของนักเรียน เพราะนักเรียนมี ความเชื่อแตกต่างกัน มีระดับความเชื่อแตกต่างกัน ครูจึงต้องตระหนักถึงเรื่องเหล่านี้ด้วย

ในระดับห้องเรียน ครูสามารถชักชวนให้ นักเรียนพิจารณาามโนธรรมของตนเอง อาศัย การพูดคุย อภิปราย การพิจารณาใคร่ครวญถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ในโลก แล้วเปิด

ประเด็นให้มีการไตร่ตรอง นำไปเทียบเคียงกับ ชีวิตของพระเยซู หรือคำสอนของพระองค์ หรือกฎศีลธรรม หรือความดีส่วนรวม

การให้ความรู้ ด้านจริยธรรมแบบคริสต์ ที่หมายถึงการให้ความรัก ความเคารพ ความ นอบน้อม รู้คุณ อ่อนโยน ความดี ความมีน้ำใจ ช่วยเหลือ บริการและตัวอย่างที่ดี ความรักต่อ ทุกคนโดยไม่กีดกันผู้ใดเลย การภาวนา การ เลือกอยู่ข้างคนด้อยโอกาส ผู้ป่วยและคนจน ฯลฯ ทั้งหมดนี้ เป็นแนวทางในการให้อบรม มโนธรรมที่ถูกต้องด้วย

ประเด็นร้อนต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลก สิ่งแวดล้อม สงคราม ยาเสพติด ใครต้อง เป็นผู้รับผิดชอบ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ที่ครูสามารถ นำมาใช้ในการให้การอบรมศึกษามโนธรรม ของนักเรียนได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ตัวครูเองต้อง เป็นผู้ที่มีมโนธรรมที่ถูกต้อง เข้มแข็งก่อนด้วย เพื่อจะได้ไม่เป็นคนตาบอดจูงคนตาบอดเดินไป หลงทาง

กล่าวโดยสรุป มนุษย์ทุกคนมีมโนธรรม และมีความรับผิดชอบต่อการอบรมมโนธรรม ของตนเอง และผลของการกระทำตามการ วินิจฉัยของมโนธรรม ผู้นั้นต้องรับผิดชอบต่อ สิ่งที่เราควรจดจำคือ ไม่ทำความชั่วเพื่อได้ ผลดี ไม่อยากให้ผู้อื่นทำอะไรต่อตนเอง อย่าทำ สิ่งนั้นกับเขา และงดกระทำการที่ทำให้ผู้อื่น ไม่สบายใจ เป็นต้น ผู้ที่ยังมีความเชื่ออ่อน หรือ เด็กและเยาวชน ที่สำคัญ บิดามารดา ผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ ต้องมีมโนธรรมที่ดี สามารถอบรม ศึกษาและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและ เยาวชนในรุ่นต่อไป

สารานุกรมคาทอลิก; คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก; เอกสารของพระศาสนจักร เรื่องโรงเรียน
คาทอลิกและมิติด้านศาสนาในโรงเรียนคาทอลิก

(หมวดพระสังฆธรรม)

มนุษย์ มโนธรรม จริยธรรม

ดร.สุภาวดี นัมคณิสสรณ์

บทนำ

การสู้รบในสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 นั้น ได้ทำลายชีวิตของมนุษย์ไปไม่น้อยกว่า หกสิบล้านคน นอกจากนี้ ยังได้ส่งผลกระทบในด้านอื่นๆ ต่อความเป็นอยู่และศักดิ์ศรีของมนุษย์ทั้งในรูปแบบของความอดอยาก การทรมานนักโทษ การใช้แรงงานเยี่ยงทาส ตลอดจนการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

ดังนั้น หลังจากที่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นในภายหลังของการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประเทศสมาชิกของสหประชาชาติก็ได้ให้คำมั่นว่าจะร่วมกันป้องกันมิให้เกิดโศกนาฏกรรมดังกล่าวขึ้นมาอีก ด้วยเหตุนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึง

ได้ถือกำเนิดขึ้น เพื่อเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนทั่วทุกแห่ง เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491

ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อที่หนึ่งได้กล่าวเอาไว้ว่า “มนุษย์ทั้งปวง เกิดมา มีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างในตนมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ”

จะเห็นได้ว่าข้อความในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อที่หนึ่งนั้นได้มีการกล่าวถึงมโนธรรมของมนุษย์ ดังนั้น มโนธรรมจะต้องมีบทบาทที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ทุกคนอย่างแน่นอน

ความหมายของมโนธรรม

มโนธรรม (conscience) คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เปรียบดั่ง เสียงภายในซึ่งบอกว่า สิ่งใดควรหลีกเลี่ยงโดยเฉพาะทางด้านศีลธรรม เป็นความรู้สึกที่ช่วยแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีงามและถูกต้องและสิ่งใดเป็นสิ่งที่ชั่วและผิด (<https://th.wikipedia.org>)

สำหรับคาทอลิก “มโนธรรม” คือ การประทับอยู่ของพระเจ้าในส่วนลึกของจิตใจมนุษย์ หรือเป็นเสียงของจิตวิญญาณ ในขณะที่ความปรารถนาทางอารมณ์และความรู้สึกเป็นเสียงของร่างกาย ซึ่งไม่ต้องแปลกใจที่ทั้งสองมักจะขัดแย้งกัน นอกจากนี้ มโนธรรม ยังเป็นรากเหง้าของความกล้าหาญที่แท้จริง ถ้าคนเราจะได้ชื่อว่าเป็นคนกล้าที่แท้จริงเขาจะต้องปฏิบัติตามเสียงนี้ (www.kamsondeede.com/main/2008-11-13-03-15-50/47-35/920...)

“มโนธรรม” ถ้า แปลความตามตัวอักษรก็มีความหมายว่า ใจที่เปี่ยมด้วยธรรมะ นั่นก็หมายความว่า การที่มนุษย์จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีจิตใจสูงสามารถที่จะรู้ถูก ผิด ดี ชั่ว รู้ว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ ดังนั้น มโนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์มีในฐานะที่เป็นสัตว์โลกชั้นสูง ซึ่งเราอาจจะนิยามความหมายของมโนธรรมได้ว่า มโนธรรมคือเสียงกระซิบจากกันบังหัวใจ ที่จะบอกให้ทราบ ว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรทำ และไม่ควรทำ

ในทางจริยศาสตร์ มโนธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึก ว่า อะไรควรทำ ไม่ควรทำ นักจริยศาสตร์เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีมโนธรรม เนื่องจาก บางขณะ เราจะเกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจระหว่าง ความรู้สึกต้องการทำสิ่งหนึ่งแต่รู้ว่าควรทำอีกสิ่งหนึ่ง เช่น ต้องการไปดูหนังกับเพื่อนแต่ก็รู้ว่าควรอยู่บ้านเพื่อดูแลแม่ที่กำลังนอนป่วยอยู่

จากความหมายของมโนธรรมตามที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มนุษย์จะมีมโนธรรมเป็นหลักในการตัดสินใจการกระทำว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรทำและ อะไรไม่ควรทำ

ลัทธิมโนธรรมสมบูรณ์

ลัทธิมโนธรรมสมบูรณ์ ได้ให้ความหมายของมโนธรรมเอาไว้ว่า มโนธรรม หมายถึง ความสำนึกทางศีลธรรมที่มนุษย์มีอยู่โดยธรรมชาติ ความสำนึกนี้เป็นเสียงภายในจิตใจ และเป็นจิตสำนึกภายในที่บอกให้มนุษย์รู้ว่า อะไรผิด อะไรถูก มโนธรรมยังเป็นการรู้สึกผิดชอบชั่วดีและเป็นการรู้สึกว่าจะทำอะไรไม่ควรทำอันเป็นจิตสำนึกที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล

ลัทธินี้ถือว่ามโนธรรมเท่านั้นที่เป็นเกณฑ์ตายตัวเพียงเกณฑ์เดียวที่จะใช้ตัดสินความถูก ความผิด ความดี และความชั่วของการกระทำ

มโนธรรม: เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม

นักจริยศาสตร์ลัทธิมโนธรรมสมบูรณ์ได้เสนอเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินจริยธรรมเอาไว้ว่า มาตรการที่ใช้ในการตัดสินการกระทำของมนุษย์ว่า การกระทำอย่างหนึ่งจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรทำหรือไม่ควรทำนั้น จะต้องใช้มโนธรรมเป็นเครื่องตัดสิน ถ้าการกระทำใดที่สอดคล้องกับมโนธรรมก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกหรือดี แต่ถ้าขัดแย้งกับมโนธรรมก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดหรือเลว

ลัทธินี้ถือว่ามนุษย์มีมโนธรรมประจำใจทุกคนและมโนธรรมนี้เองที่เป็นจิตสำนึกภายในที่จะบอกให้เราารู้ได้ทันทีว่า อะไรดี อะไรชั่ว โดยที่เราไม่ต้องคิดหาเหตุผล หรืออ้างอิงหลักเกณฑ์ใดๆ ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงคนหนึ่งถูกคนร้ายข่มขืนจนตั้งท้อง พ่อแม่ตลอดจนญาติพี่น้องของเธอแนะนำให้เธอไปทำแท้ง แม้เธอจะรู้สึกโกรธแค้นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเธออย่างมากมาย แต่ด้วยมโนธรรมในใจของเธอ ทำให้เธอไม่ยอมไปทำแท้งแต่กลับถอนอมบุตรในครรภ์ของเธอจนกระทั่งคลอดและทำหน้าที่แม่ที่ดีในการเลี้ยงดูบุตรของเธอ นี่คือตัวอย่างแทนคำตอบได้เป็นอย่างดีของความหมายของคำว่ามโนธรรมในใจมนุษย์

มีผู้ตั้งคำถามต่อลัทธิมโนธรรมสมบูรณ์ว่า มโนธรรมบอกให้เราารู้ได้อย่างไรว่า สิ่งนี้ดี สิ่งนี้ชั่ว ลัทธินี้ได้ให้คำอธิบายว่า ความดี ความชั่วที่มีอยู่ในการกระทำนั้นเป็นวัตถุวิสัย ซึ่งคำว่าวัตถุวิสัยนั้นก็มีความหมายว่า ขึ้นอยู่กับวัตถุหรือสิ่งที่ถูกตัดสิน มิได้ขึ้นอยู่กับการรู้สึกชอบ

หรือไม่ชอบของผู้ตัดสิน ส่วนมนุษย์นั้นก็มีความสามารถในการรับรู้สิ่งต่างๆ ได้เองโดยตรง ซึ่งความสามารถในการรับรู้สิ่งต่างๆ ได้เองโดยตรงนี้เรียกว่าอินทรีย์ ซึ่งอินทรีย์ดังกล่าวนี้ก็ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และอินทรีย์เหล่านี้ก็ทำให้เรารับรู้ถึง รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสได้โดยตรง

ส่วนการที่มโนธรรมของเราสามารถบอกเราว่า การกระทำนั้นมีความดีหรือความชั่วอยู่ในตัวก็เป็นการรับรู้โดยตรงเช่นกัน เมื่อเรามีลิ้นเป็นอินทรีย์ที่ใช้สำหรับรับรู้ความหวานของน้ำตาลได้โดยตรง เราก็มีมโนธรรมเป็นอินทรีย์สำหรับรับรู้ความดีของการพูดความจริงได้โดยตรงเช่นกัน

เมื่อ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นคุณสมบัติทางกายภาพและเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรม จึงต้องอาศัยอินทรีย์ที่เป็นรูปธรรมคืออินทรีย์ทางกาย อันได้แก่ ประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นเครื่องรับรู้ ส่วนความดี ความชั่ว ความถูกผิดนั้นเป็นคุณสมบัติทางจริยธรรมและเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้แต่สามารถรับรู้ได้ด้วยอินทรีย์ทางจิต หรือวิญญาณที่เป็นนามธรรมเช่นกัน อินทรีย์ทางจิตหรือความสามารถในการรับรู้คุณค่าทางจริยธรรมนี้ ชาวมโนธรรมสมบูรณ์บางพวกเรียกว่า ปัญญา (intellect) ส่วนบางพวกเรียกว่าอินทรีย์ทางศีลธรรม (moral faculty) บางพวกก็เรียกว่ามโนธรรม

ลัทธิมโนธรรมสมบูรณ์มีความเชื่อว่ามีมโนธรรมหรืออินทรีย์ทางศีลธรรมดังกล่าวมา

นั่นจะมีอยู่ในมนุษย์ทุกคนในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และเป็นสิ่งที่ติดตัวมากับมนุษย์ตั้งแต่เกิด แต่การที่มนุษย์มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไปในเรื่องที่เกี่ยวกับความดี ความชั่วต่างๆ ที่มีมโนธรรมเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่า มนุษย์มิได้มีแต่เพียงปัญญาหรือมโนธรรมเท่านั้นแต่มนุษย์ยังมีกิเลส ตัณหา และอารมณ์ด้วยซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็สามารถที่จะบดบังมโนธรรมของมนุษย์ให้เห็นผิดเป็นชอบได้ หรือเห็นความดีเป็นความชั่วได้เช่นกัน ที่เป็นเช่นนั้นก็เป็นเพราะว่ามโนธรรมของคนเหล่านี้ยังอยู่ในสภาพแฝงและสภาพแฝงนี้ยังต้องได้รับการพัฒนาจึงจะกลายเป็นสภาพจริง ดังนั้น มโนธรรมของคนที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นจริงนั้นจึงอาจทำให้เขาไม่เห็นความดีที่ถูกต้องก็ได้ อย่างไรก็ตาม ลัทธิมโนธรรมสมบูรณ์ยังมีความเชื่อว่าที่คนเรามีความเห็นต่างกันในเรื่องของศีลธรรม ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิดนั้นก็เพราะว่าอินทรีย์ทางศีลธรรมหรือปัญญาได้รับการพัฒนาไม่เท่ากัน แต่ในบรรดาคนที่ได้รับการพัฒนาถึงขีดแล้วเขาก็จะมีความเห็นที่เหมือนกันว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด

ความสำคัญของมโนธรรม

มโนธรรมมีความสำคัญต่อมนุษย์และสังคมของมนุษย์หลายประการแต่ในบทความนี้จะขอกล่าวถึงเพียงสองประการดังนี้คือ

ประการที่หนึ่ง มโนธรรมทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรี ศักดิ์ศรีของมนุษย์นั้นเกิดจากการดำเนินชีวิตตามหลักเหตุผลและมโนธรรม

ดังที่ปรากฏในปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนข้อที่หนึ่ง และก็ได้มีการมอบรางวัลทูตแห่งมโนธรรมสำนักอันเป็นรางวัลซึ่งนับเป็นเกียรติสูงสุดขององค์กรสิทธิมนุษยชนแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล (Amnesty International) ซึ่งมอบให้แก่ผู้ที่แสดงถึงความโดดเด่นด้านความกล้าหาญและความเป็นผู้นำในการยืนหยัดต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและใช้ความสามารถของตัวเองตามมโนธรรมสำนักเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้อื่นซึ่งรางวัลดังกล่าวนี้ได้เริ่มขึ้นเมื่อปี 2002

แอมเนสตี้ได้ยกย่อง อองซานซูจี ในฐานะทูตแห่งมโนธรรมสำนัก เมื่อปี 2552 เนื่องจากการต่อสู้อย่างสงบและไม่ใช้ความรุนแรงของเธอเพื่อประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน แต่ต่อมาเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2561 นายคูมี นายคู เลขาธิการแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้เขียนจดหมายถึงอองซานซูจีโดยแจ้งให้เธอทราบว่า ทางองค์กรได้ยกเลิกรางวัลที่เคยมอบให้แก่เธอเมื่อปี 2552 โดยคูมีได้แสดงความผิดหวังที่เธอไม่ได้ใช้อำนาจทางการเมืองและศีลธรรมที่มีอยู่เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม หรือความเท่าเทียมในเมียนมา โดยได้กล่าวถึงการที่เธอเพิกเฉยต่อการทารุณกรรมของกองทัพเมียนมา และการที่รัฐไม่อดทนอดกลั้นต่อการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

คูมียังได้กล่าวไว้ในจดหมายตอนหนึ่งว่า ในฐานะทูตแห่งมโนธรรมสำนัก (Ambassador of Conscience Award) ของแอมเนสตี้

องซานซูจีได้รับการคาดหวังว่าเธอจะยังคงใช้อำนาจทางศีลธรรมที่มีอยู่เพื่อต่อต้านความอยุติธรรมทุกครั้งที่พบเห็น อย่างน้อยที่สุดก็ภายในเมียนมา ด้วยเหตุผลนี้เอง เธอจึงไม่ได้เป็นสัญลักษณ์ของความหวัง ความกล้าหาญ และการยืนหยัดปกป้องสิทธิของมนุษยชนอีกต่อไป ดังนั้น แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลจึงไม่อาจรับรองสถานะขององซานซูจี ในฐานะทูตแห่งมโนธรรมสำนึกอีกต่อไป และได้ขอลอนรางวัลที่เคยมอบให้แก่เธอกลับคืนมา (<https://www.thaipost.net<main>detail>)

เรื่องราวข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติตามมโนธรรมนั้นถือเป็นความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะในเรื่องของมโนธรรมทางศีลธรรม ส่วนการเพิกเฉยต่อมโนธรรมนั้นย่อมเป็นการไม่ให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับได้ยาก

ประการที่สอง มโนธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มนุษย์ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตนและปฏิบัติตามที่มโนธรรมของตนเรียกร้อง ดังที่ท่านนักบุญเปาโลได้ยืนยันต่อหน้าสภาชนเฮเดรินว่า “พี่น้องทั้งหลาย ข้าพเจ้าประพาศิตนเฉพาะพระพักตร์พระเจ้าด้วยมโนธรรมที่บริสุทธิ์มาจนถึงวันนี้” (กจ 23:11) และ “ข้าพเจ้าพยายามอยู่เสมอที่จะรักษามโนธรรมของข้าพเจ้าให้บริสุทธิ์ไม่มีที่ติเฉพาะพระพักตร์พระเจ้าและต่อหน้ามนุษย์” (กจ 24:16)

หากเราได้ศึกษาชีวิตของผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงก็จะพบว่าส่วน

ใหญ่แล้วพวกเขาจะให้ความสำคัญกับการบรรลุ “คุณค่าภายใน” ของชีวิต และเน้นไปที่การพัฒนาตนให้มีแก่นแท้ภายในอันเป็นคุณค่าและความสุขภายในซึ่งเป็นสุขภาวะทางจิตวิญญาณมากกว่าคุณค่าภายนอกอันได้แก่ทรัพย์สิน เงินทอง เกียรติยศ ชื่อเสียง อำนาจ ทั้งนี้ก็เพราะว่า การบรรลุคุณค่าภายในนั้นจะช่วยหนุนให้เกิดคุณค่าภายนอกตามมา

พวกเขาสรุปว่า ความสำเร็จในชีวิตจะเกิดขึ้นได้ถ้าเราปฏิบัติหน้าที่ของเราด้วยความรับผิดชอบและยึดหลักคุณธรรม (Integrity) ซึ่งก็คือการมีมโนธรรมและสำนึกในความผิดชอบชั่วดี จะเห็นได้ว่าแนวคิดดังกล่าวนี้ก็สอดคล้องกับสิ่งที่ท่านนักบุญเปาโลปฏิบัติ

คริสตชนกับการพัฒนามโนธรรม

มโนธรรมจะต้องได้รับการหล่อหลอมมาตั้งแต่เด็กเรื่อยไปจนตลอดชีวิต มโนธรรมจะพัฒนาควบคู่กับการเจริญวัยของเด็ก ถ้าเด็กเติบโตอยู่ในครอบครัวหรือในห้องเรียนที่มีศีลธรรม เด็กก็จะค่อยๆ เรียนรู้พฤติกรรมที่ถูกต้องโดยอาศัยการเลียนแบบ การอบรมสั่งสอน รวมถึงการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งสิ่งที่สำคัญของการหล่อหลอมมโนธรรมนั้นจะต้องทำพร้อมกันทั้งสองด้านคือทำให้เด็กเกิดความพึงพอใจเมื่อทำในสิ่งที่ถูกต้องและเกิดความรู้สึกเสียใจเมื่อทำในสิ่งที่ผิด

การหล่อหลอมมโนธรรมนั้นอาจจะไม่ได้เกิดขึ้นจากการอบรมสั่งสอนของคนในครอบครัวแต่เพียงอย่างเดียว แต่บางครั้งเสีย

ของมโนธรรมยังอาจเกิดขึ้นจากวัฒนธรรมของสังคมที่หล่อหลอมมโนธรรมของคนที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ ด้วย ดังกรณีข่าวการฆ่าตัวตายของรัฐมนตรีเกษตรฯ ของญี่ปุ่นวัย 62 ปี ที่ถูกกล่าวหาว่าได้เบิกเงิน 28 ล้านบาทเป็นค่าใช้จ่ายสำนักงานต่างๆ ที่ตามกฎหมายระเบียบแล้วเขาไม่ต้องจ่าย

นักการเมืองไทยถูกกล่าวหาว่าโกงกินกลับไม่รู้สึกล้ออายจนถึงขั้นต้องปลิดชีวิตตนเองเหมือนรัฐมนตรีเกษตรฯ ของญี่ปุ่นวัย 62 ปี

ทำไมข่าวแบบนี้ในญี่ปุ่นจึงพบบ่อยมาก การฆ่าตัวตายเพื่อเป็นการชำระโทษของตนเองจากความอับอาย ความรู้สึกเสียเกียรติ หรือการเสื่อมเสียชื่อเสียง ทั้งที่จริงแล้วเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับรัฐมนตรีเกษตรฯ ก็เกิดขึ้นกับรัฐมนตรีหลายๆ ประเทศตามที่ปรากฏตามข่าวโทรทัศน์หรือตามหน้าหนังสือพิมพ์

หากจะวิเคราะห์หุ้ดูแล้วก็สามารถจะเข้าใจได้ว่าทำไมเหตุการณ์นี้จึงเกิดขึ้นบ่อยในญี่ปุ่น ทั้งนี้ก็เพราะว่า ชาวญี่ปุ่นนับถือลัทธิบูชิโดซึ่งก็คือลัทธิที่ยอมรับและยกย่องวิถีแห่งคนกล้าซึ่งคนญี่ปุ่นเรียกว่า “ซามูไร” (Samurai) คนญี่ปุ่นยอมรับจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมญี่ปุ่น

การฆ่าตัวตายที่มีเกียรติของซามูไรญี่ปุ่นก็คือการทำ “ฮาราคิรี” (Harakiri) คือการคว้านท้องซึ่งการตายแบบนี้ถือเป็นการรักษาเกียรติของตนเอง

จึงเห็นได้ว่า สังคมที่มีวัฒนธรรมของการยึดถือเกียรติและการยึดถือคุณธรรมร่วมกับการทำหน้าที่ในสังคมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของมโนธรรมภายในใจตนนั้น เมื่อเกียรติซึ่งเป็นมาตรฐานในการวัดคุณค่าของชีวิตได้ถูกทำลายลงไป ไม่ว่าจะเกิดจากการทำผิดด้วยตนเองหรือเป็นความผิดพลาดที่มาจากคนอื่นก็ตาม สิ่งเหล่านี้ล้วนสร้างความรู้สึกล้ออาย รู้สึกผิด (Guilt Feeling) จนทำให้ต้องลงโทษตนเอง

จากตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับรัฐมนตรีเกษตรฯ ญี่ปุ่น ย่อมแสดงให้เห็นว่าการหล่อหลอมมโนธรรมของมนุษย์ตามมาตรฐานของสังคมหรือตามความพึงพอใจส่วนตัวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ

ดังนั้น สำหรับคริสตชนแล้ว การที่จะมีมโนธรรมที่ดีได้นั้นจำเป็นต้องผ่านการฝึกฝนและการอบรมตลอดชีวิต และตามความเชื่อของคริสตชน มโนธรรมคือเสียงของพระเจ้าในใจของเรา ด้วยเหตุนี้เอง เราจะต้องให้พระวาจาของพระเจ้าเป็นแสงที่สำคัญในการให้ความสว่างแก่มโนธรรมของเรา เราจึงต้องทำความเข้าใจพระวาจาของพระเจ้าให้ถ่องแท้ด้วยความเชื่อและการภาวนา พร้อมกับการนำเอาพระวาจาของพระองค์ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเรา

มโนธรรมของเรายังสามารถได้รับความรู้จากคำแนะนำอันรอบคอบของผู้อื่น จากความประพฤติที่ดีของพวกเขาและจากคำสั่งสอนอันทรงอำนาจของพระศาสนจักร

นอกจากนี้แล้ว เรายังมีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบโนธรรมของเราอย่างสม่ำเสมอ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากพระพรของพระจิตเจ้าซึ่งพระพรของพระจิตเจ้านั้นจะช่วยให้เราสามารถที่จะพัฒนานโนธรรมที่จะเข้าใจศีลธรรมได้ และมโนธรรมที่ได้รับการหล่อหลอมมาอย่างดีแล้วจะสามารถวินิจฉัยเรื่องทั้งหลายได้อย่างถูกต้องตามพระประสงค์ของพระเจ้า

บทสรุป

สมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิสทรงยกย่องสมเด็จพระสันตะปาปาปิอุสที่ 16 ว่า พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างของคนที่ดีสนใจทำตาม “มโนธรรม” ของตนเองโดยผ่านการสวดภาวนาและทรงตระหนักถึงพระประสงค์ของพระเจ้าที่ต้องการให้สละ

ตำแหน่ง สมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิสยังทรงตรัสสอนคริสตชนอีกว่า ต้องทำตามมโนธรรม แต่อย่าให้ “อีโก้” และความต้องการส่วนตน มาบดบังมโนธรรมในจิตใจเป็นอันขาด

สิ่งที่สมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิสทรงตรัสสอนนั้นให้ข้อคิดแก่เราว่า ตามความเชื่อของคริสตชน มโนธรรมคือการประทับอยู่ของพระเจ้าในส่วนลึกของจิตใจ การทำตามมโนธรรมก็คือการทำตามพระประสงค์ของพระเจ้า และเราจะสามารถทำตามพระประสงค์ของพระเจ้าได้หากเราสามารถเป็นอิสระจากอดีตของเรา และมีความสุขภาพ ถ่อมตนจนสามารถได้ยินเสียงของพระเจ้าที่ตรัสกับเราอย่างชัดเจนและสามารถปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเจ้าได้ด้วยความกล้าหาญเช่นเดียวกับที่สมเด็จพระสันตะปาปาเบเนดิกต์ ที่ 16 ได้ทรงทำ

บรรณานุกรม

- ความหมายของมโนธรรม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://th.wikipedia.org> วันที่สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2562.
- มโนธรรม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.kamsondeedee.com/main/20080-11-13-03-15-50/47-35/920. วันที่สืบค้น 22 พฤศจิกายน 2562.
- เกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: pws.npru.ac.th/data/files. วันที่สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2562.
- แอมเนสตี วิจารณ์จาก ‘อองซาน’ เพราะไม่มีมโนสำนึกปกป้องชาวโรฮิงญา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.thaipost.net/main/detail>. วันที่สืบค้น 27 พฤศจิกายน 2562.
- โป๊ปฟรังซิสสดุดี “โป๊ปเบเนดิกต์” เป็นแบบอย่างที่ดีที่ฟังเสียงมโนธรรมตัวเอง. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.popereport.com/06/blog-post-78>. วันที่สืบค้น 5 ธันวาคม 2562.

(หมวดจริยธรรม)

มโนธรรม การหล่อหลอมมโนธรรม และวิธีการหล่อหลอมมโนธรรมในมิสซังสยาม ก่อนสงครามวาติกันที่ 2

บาทหลวง พรชัย สิงห์สา

สิ่งที่มนุษย์ไม่อาจปฏิเสธความจำเป็นพื้นฐานของตน ที่จะดำรงชีวิตในสังคม และหลายครั้งก็เลือกตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ทั้งในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายศีลธรรมอันดี และเลือกกระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับความถูกต้อง กระบวนการทางมโนธรรม จึงมีความสำคัญในการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าจะกระทำในสิ่งที่เป็นมโนธรรมที่ถูกต้อง หรือเป็นมโนธรรมที่ผิดพลาด หรือจะไม่เลือกกระทำตามมโนธรรมเลย สิ่งเหล่านี้ได้รับมาจากการศึกษา หรือเรียนรู้จากประสบการณ์ เรียนรู้จากวิถีปฏิบัติของสังคม และเรียนรู้จากวัฒนธรรมต่างๆ ที่เรียกว่าการหล่อหลอมมโนธรรม

ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้คนเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถูกต้อง

ความเข้าใจเรื่องมโนธรรมทางศีลธรรม

คำจำกัดความของคำว่า “มโนธรรม” มาจากการนำคำสองคำมาสมานกัน (มโน + ธรรม) มโน แปลว่า ใจ และ ธรรม มีความหมายว่า อะไรที่เป็นจริง ดี ยุติธรรม ฯลฯ ดังนั้น มโนธรรมจึงแปลว่า ใจที่เป็นความจริง (เจริญ อาทิตยา, 1994: 5) นอกจากนั้นแล้ว ผู้เขียนท่านดังกล่าวยังให้ความหมายของมโนธรรมว่า “ใจของบุคคลซึ่งมีกลไกตามธรรมชาติที่สามารถทำการวินิจฉัยและตัดสินใจ

บาทหลวงสังกัดสังฆมณฑลนครสวรรค์,

กำลังศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การกระทำของตนอันเป็นดุลพินิจบนพื้นฐานของความจริงที่ตนได้รับการหล่อหลอมมาทั้งก่อนและหลังการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง (เจริญ อาทิตยา, 1994: 5)

เวลาที่ผู้คนจะตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มโนธรรมจะเป็นต้นตอแรกที่สำคัญและสุดท้าย เพราะถ้าขาดสิ่งนี้ การปฏิบัติตามศีลธรรมที่ดงามก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นมโนธรรม จึงเป็นกระบวนการตัดสินใจกระทำในฐานะที่เป็นการกระทำส่วนบุคคล ที่บุคคลประกอบไปด้วย เสรีภาพ ความรู้สำนึกตนและความรับผิดชอบ การตัดสินใจในการกระทำที่เที่ยงแท้ของเขา จำต้องออกมาจากมโนธรรมส่วนบุคคลของเขา ในฐานะที่เขาเป็นผู้กระทำที่มีเสรีภาพ ความรู้สำนึกตน และความรับผิดชอบต่อ เนื่องจากบุคคลเป็นผู้ที่กระทำ (เชดชัย เลิศจิตรเลขา, 2548: 62)

มโนธรรมจึงมีความหมายถึงความเป็นบุคคลทั้งครบ เพราะมโนธรรมเป็นต้นตอแรกที่สำคัญและสุดท้าย ในการตัดสินใจด้านศีลธรรม ในการบูรณาการบุคคล มโนธรรมจึงไม่ใช่สมรรถภาพ หรือความสามารถด้านใดด้านหนึ่งของมนุษย์ เช่น ในเรื่องของสติปัญญาด้านเดียว หรือในด้านของน้ำใจอิสระ แต่มโนธรรมเป็นมนุษย์ทั้งครบ ในความพิเศษของความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งสร้างที่มีความคิดที่ประกอบไปด้วยกายและจิตที่รวมเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน เมื่อกล่าวถึงเรื่องความสัมพันธ์จึงต้องพิจารณาในความสัมพันธ์ที่มีต่อพระเจ้า ต่อเพื่อน พี่น้องต่อตนเอง และต่อสิ่งสร้างทั้งหลาย และ

เนื่องจากมโนธรรมเป็นการมองบุคคลในฐานะที่มีความสัมพันธ์ ดังนั้นในความเป็นเอกเทศสำหรับการตัดสินใจเลือกทำตามศีลธรรมจึงต้องมองความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ (เชดชัย เลิศจิตรเลขา, 2548: 62-63)

แนวคิดเรื่องมโนธรรมที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวความคิดในสมัยหลังสังคายนาवादิกัณฑ์ 2 ซึ่งเราจะพบเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมโนธรรมในเอกสารต่างๆ ของพระศาสนจักรส่วนก่อนสังคายนาवादิกัณฑ์ 2 นั้น เป็นการมองเรื่องมโนธรรมในการประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ที่มีอยู่เพื่อปฏิบัติว่า การกระทำนั้นสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ดังกล่าวหรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการจำกัดขอบเขตให้การทำงานของมโนธรรม เป็นเพียงเครื่องมือทดสอบว่าการกระทำนั้นสอดคล้องหรือขัดแย้งกับกฎเกณฑ์หรือไม่ และยังเป็นการเน้นความถูกต้องของการกระทำภายนอกว่าสอดคล้องตามกฎเกณฑ์หรือไม่ (เชดชัย เลิศจิตรเลขา, 2548: 62)

ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องมโนธรรมได้เน้นที่ความสำคัญของบุคคลเป็นอันดับแรกว่า ก่อนที่จะเป็นการกระทำที่ถูกต่อนั้น ต้องมีความเป็นบุคคลก่อน ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับผู้ที่ทำว่าเป็นผู้กระทำที่ดีหรือเลว ส่วนการกระทำภายนอกที่เน้นความถูกต้องตามกฎเกณฑ์นั้น มีความสำคัญรองลงมา ดังนั้นมโนธรรมจึงเน้นที่ความเป็นบุคคลในมิติต่างๆ ของความสัมพันธ์แบบบูรณาการ

ลักษณะของมโนธรรมของคริสตชน จึงเป็นมโนธรรมของผู้ที่มีความเชื่อ ซึ่งต้องมีลักษณะของความสัมพันธ์กับพระเจ้า ดังนั้นมโนธรรมจึงเป็นสถานที่สำหรับคริสตชนที่เขาสามารถเสวนา และพบความรอดของตนในองค์พระเจ้า (เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, 2548: 63)

หน้าที่ของมโนธรรม

หน้าที่ของมโนธรรม ทำให้เกิดชีวิตศีลธรรมในใจ มโนธรรมถูกต้อง คือ มโนธรรมที่ตัดสินสิ่งที่ควรทำ หรือไม่ควรทำ อย่างถูกต้องกับความจริง มโนธรรมผิดพลาด คือ มโนธรรมที่ตัดสินสิ่งที่ควรทำ หรือไม่ควรทำ อย่างผิดพลาด ไม่ตรงกับความจริง แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้ มโนธรรมที่สามารถเอาชนะได้ หมายความว่า รู้ทั้งรู้ว่าผิด แต่ก็ยังทำ รู้ว่าอะไรผิด หรือถูก แต่ละเลยที่จะเชื่อฟัง ส่วนมโนธรรมที่ไม่สามารถเอาชนะได้ หมายความว่า ยังไม่รู้ว่าสิ่งที่กระทำนั้นผิดจริงๆ ไม่รู้ว่าผิดหรือถูก ส่วนมโนธรรมซับซ้อน คือ มองทั้งสองทาง ว่าเป็นบาป ทำอันไหนก็บาป ทำก็บาป ไม่ทำก็บาป เลยไม่รู้ว่าจะเลือกอะไร (เจริญ อาทิตยา, 1994: 8)

มโนธรรมมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จนที่สุดมีการปฏิรูปคำสอนต่างๆ ของ พระศาสนจักรครั้งใหญ่ ในช่วงสังคายนาวาติกันที่ 2 คำสอนเรื่องของมโนธรรมที่เน้นที่การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เท่านั้น ก็เปลี่ยนรูปแบบใหม่ที่เน้นความเป็นบุคคลทั้งครบของผู้กระทำมโนธรรม

มโนธรรมในพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิมนั้น พบถ้อยคำที่ใกล้เคียงกับมโนธรรมจากหนังสือปรีชาญาณ (ปชญ 17:10) ซึ่งใช้คำว่า syneidesis เพื่อสื่อความหมายของ “มโนธรรมที่ไม่สงบและเลว” อันเป็นปรากฏการณ์ของมโนธรรมหลังการกระทำ แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้เขียนพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมไม่ได้เข้าใจปรากฏการณ์ของมโนธรรม ตรงกันข้ามพวกเขาเข้าใจอย่างลึกซึ้งและเมื่อพิจารณาไตร่ตรองอย่างใกล้ชิดจะพบว่าความเข้าใจของเขาสอดคล้องกับธรรมชาติของมโนธรรมและความเข้าใจดังกล่าวก็ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมด้านความคิดในยุคสมัยปัจจุบันมาก เพราะในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม เมื่อกล่าวถึงมโนธรรมเขาใช้คำว่า “หัวใจ” บ่งบอกถึงส่วนลึกกันเบื้องภายในของมนุษย์ ซึ่งในทัศนะของชาวยิวถือว่าหัวใจเป็นที่มาของความคิด ความปรารถนา และอารมณ์ และดุลพินิจทางศีลธรรม (ดร.เจริญ อาทิตยา, บาทหลวง 1994: 5: อ้างใน B.haring, Free and Faithful in Christ, V.I., P.255)

“ใจ” สามารถบ่งบอกลักษณะอะไรได้หลายอย่างของบุคคล อาทิเช่น คนใจแคบ คนใจกว้าง สิ่งเหล่านี้เป็นการบ่งบอกถึงลักษณะทางศีลธรรมของบุคคล และยังสามารบบ่งบอกอารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ เช่น เสียใจ ดีใจ ฯลฯ นอกจากนั้นยังช่วยสื่อเจตนาของบุคคลผู้กระทำได้ด้วย เช่น จงใจจริงใจ ดังนั้นหากในพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิมจะใช้คำว่า “ใจ” อธิบายปรากฏการณ์ของ

มโนธรรม ก็น่าจะตรงกับภาษาและความเข้าใจของเราพอดี อย่างไรก็ตามในพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิมแม้ว่าจะไม่ได้แยกแยะว่าเป็นมโนธรรมก่อนหรือหลังการกระทำแต่ก็มีปรากฏในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมครบถ้วน เพราะว่า หัวใจสามารถทำอะไรที่มากกว่าการกล่าวโทษบุคคลหลังจากที่เขาได้กระทำความชั่ว หัวใจสามารถเงี่ยหูฟังพระจิตผู้ซึ่งพร้อมที่จะมาส่องสว่างและนำเขาสู่ความชอบธรรม และหากว่าได้กระทำผิดหัวใจก็จะถูกระเบิดให้เขาหวนคืนกลับมาหาพระเจ้าอีก ซึ่งตรงกับพระคัมภีร์ในพันธสัญญาเดิมจากหนังสืออิสยาห์ บทเพลงสดุดี และจากหนังสือพงศกษัตริย์ (ดู อสย 65:14, สดต 51:12-13, พกษ 8:38) (ดร.เจริญ อาทิตยา, บาทหลวง 1994:6: อ้างใน B.haring, Free and Faithful in Christ, V.I., P.255)

มโนธรรมในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ เป็นการต่อเนื่องจากพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม ซึ่งนักบุญเปาโล ได้อธิบายอย่างดีที่สุด ซึ่งในสมณสาสน์ความรุ่งโรจน์แห่งความจริง (Veritatis Splendor) ก็ใช้แนวความคิดที่พบในงานเขียนของนักบุญเปาโล มาใช้เพื่อเป็นพื้นฐานด้วย นักบุญเปาโลบันทึกว่า “เมื่อชนต่างชาติไม่มีกฎบัญญัติโดยปรกติวิสัย คนเหล่านั้นแม้ไม่มีกฎบัญญัติก็เป็นกฎบัญญัติให้ตัวเอง แม้ว่าเขาจะไม่มีบทบัญญัติก็ตาม เขาแสดงให้เห็นว่าหลักความประพฤติที่กฎบัญญัติได้กำหนดไว้นั้นมีจารึกในจิตใจของเขาแล้ว มโนธรรมของเขาก็สามารถเป็นพยานได้ และ

ความคิดขัดแย้งของเขาก็อาจกล่าวโทษและแก้ต่างแทนเขาอีกด้วย” (รม. 2:14-15) ที่นักบุญเปาโล กล่าวเช่นนี้ไม่ได้พูดถึงเฉพาะมโนธรรมที่ทำให้รู้สึกผิดหลังการกระทำที่ไม่ดีเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการกระทำที่ตัดสินใจก่อนหน้านี้แล้วว่าควรต้องทำอะไร ซึ่งเป็นมโนธรรมก่อนที่จะลงมือทำ (ดร.เจริญ อาทิตยา ,บาทหลวง 1994: 6-7)

สมณสาสน์ที่ออกมาหลังจากการประชุมสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 ที่ได้กล่าวถึงมโนธรรม ได้แก่ สมณสาสน์ *Gaudium et Spes* ซึ่งในเอกสารดังกล่าวได้นำแนวความคิดของนักบุญโทมัส อไควนัส มาเป็นพื้นฐาน ที่กล่าวถึง *Synderesis* และ *Conscientia* ศักดิ์ศรีของมนุษย์ คือ การนบนอบเชื่อฟัง *Habitus Humanus* ซึ่งเป็นเสียงที่อยู่ในตัวเรา หากไม่นบนอบเชื่อฟัง เขาจะสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไป “ถ้าทุกคนแสวงหาความจริง จะเกิดความเป็นหนึ่งเดียว” (*Gaudium et Spes*: 16)

วิวัฒนาการในการให้คำจำกัดความ และการให้ความรู้ในเรื่องของมโนธรรม ในเอกสารของพระศาสนจักรมีอย่างต่อเนื่อง ในพระสมณสาสน์ความรุ่งโรจน์แห่งความจริง (Veritatis Splendor) ของสมเด็จพระสันตะปาปา ยอห์น ปอลที่ 2 ได้ขยายความเรื่องมโนธรรมในสมณสาสน์ *Gaudium et Spes* และยังได้กล่าวถึงการหล่อหลอมมโนธรรม (*Formation Conscience*) พระองค์เสนอแนะวิธีการเพื่อที่บุคคลจะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถูกต้องตาม

มโนธรรมที่เที่ยงตรงนั้น จะต้องได้มาจากการเรียนรู้ที่ถูกต้อง หรือได้มาจากการอบรมมโนธรรมอย่างดี เพื่อให้บุคคลเลือกกระทำด้วยมโนธรรมที่เที่ยงตรง ที่ไม่ใช่มโนธรรมที่ตนเองคิดเอาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งมีมโนธรรมมีกลไกวินิจฉัยและตัดสินความจริงที่บุคคลนั้นถูกหล่อหลอมมา ดังนั้นการหล่อหลอมมโนธรรมจึงมีความสำคัญมาก เพราะในกระบวนการในการหล่อหลอมมโนธรรมด้วยการอบรมศึกษานั้น มโนธรรมจะซึมซับความจริงแบบปรนัยไว้ในตัว และนำมาใช้ในการวินิจฉัยและตัดสินการกระทำของตนในโอกาสต่างๆ (ดร.เจริญ อาทิตยา, บาทหลวง 1994: 8)

การทำความเข้าใจเรื่องมโนธรรมจากพระสมณสาสน์ความรู้โรจน์แห่งความจริง (Veritatis Splendor) ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นเอกสารพระศาสนจักรที่ได้รับการทบทวนจากการประชุมสังคายนาว่าติกันที่ 2 ซึ่งจะทำให้เรามองเห็นคำแนะนำต่างๆ ของพระศาสนจักรในเรื่องมโนธรรม และการหล่อหลอมมโนธรรม ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างมโนธรรมที่ถูกต้อง

พระสมณสาสน์ความรู้โรจน์แห่งความจริง ได้ให้คำจำกัดความของมโนธรรมว่า เป็นที่หลบภัยของมนุษย์ อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพของมนุษย์ และกฎของพระเจ้าที่ฝังอยู่ในหัวใจของแต่ละคน จากนั้นยังได้กล่าวอ้างในสังคายนาว่าติกันที่ 2 ที่กล่าวถึงมโนธรรมว่า ในส่วนลึกของมโนธรรม มนุษย์ค้นพบบัญญัติประการหนึ่ง ซึ่งเรามีได้ตั้งให้

ตนเองถือ เสียงของบัญญัตินี้คอยบอกกับเขาว่าให้ทำความดี หลีกหนีความชั่ว ซึ่งสิ่งเหล่านี้มาจากบทจดหมายถึงชาวโรม อันเป็นคำสอนของนักบุญเปาโล (Veritatis Splendor: 54)

มโนธรรมไม่ใช่การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เท่านั้น เพราะนักเทววิทยาบางท่าน ได้ลดหน้าที่ของมโนธรรมเป็นเพียงการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมโดยให้สอดคล้องชีวิตของคนนั้น แต่ที่สุดแล้วก็มีความคิดว่า การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ไม่ใช่ทั้งหมด กฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดไว้นั้น เป็นการประเมินสถานการณ์จะมาแทนที่การตัดสินส่วนตัวว่าจะกระทำไม่ได้จากหลักการที่กล่าวมานี้ ได้ทำให้นักวิชาการหลายคนถึงกับประกาศว่า กฎเกณฑ์เหล่านี้ไม่ใช่หลักที่จะผูกมัดการตัดสินของมโนธรรม แต่เป็นสัดส่วนที่จะช่วยจัดระเบียบชีวิตส่วนตัวและสังคมของเขา กลุ่มบรรดานักวิชาการยังเน้นความซับซ้อนอันเป็นปรากฏการณ์ภายนอกของมโนธรรม ซึ่งต้องมองสิ่งอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น จิตวิทยาและความรู้สึก อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล และยังให้ความสำคัญกับความหมายของมโนธรรมจากสภาสังคายนาว่าติกันที่ 2 ที่ว่า “เป็นที่หลบภัยของมนุษย์ ที่ซึ่งเขากับพระเจ้าเท่านั้น และพระสุรเสียงของพระองค์ดังก้องกังวาลในตัวเขา” เสียงนี้ที่จำนำพาให้มนุษย์ถือตามกฎเกณฑ์สากลอย่างถึถ้วน ยอมรับที่จะสร้างสรรค์ และรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับจากพระเจ้า ดังนั้นจากที่เคยเรียกว่าการตัดสิน พวกเขาก็เรียกว่า

การตกลงใจ ซึ่งมีความเป็นเอกเทศ เพื่อให้มนุษย์ได้บรรลุความเป็นผู้ใหญ่ในทางจริยธรรมได้ (Veritatis Splendor: 55)

เพื่อให้เท่าที่เหล่านี้อีกต้อง นักวิชาการบางท่านจึงสรุปรูปแบบของความจริงทางจริยธรรมเป็นสองรูปแบบ คือรูปแบบของข้อคำสอนและธรรมล้ำลึก กับรูปแบบของการยอมรับความสำคัญของการพิจารณาเกี่ยวกับการอยู่รอดบางอย่าง ซึ่งในประการหลังนี้หมายถึงสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะกลายเป็นพื้นฐานของการยกเลิกจากกฎเกณฑ์ทั่วไป เมื่อมองสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ดังกล่าวแล้ว ก็อนุญาตให้ปฏิบัติสิ่งที่มีความชั่วในตัวเอง โดยที่มโนธรรมไม่ติเตียน เป็นการมองปัญหาเชิงอภิบาล ซึ่งตรงข้ามกับอำนาจสอนของพระศาสนจักร และเพื่อให้ถูกต้อง การตีความหมายที่สร้างสรรค์ที่ให้ความหมายว่า มโนธรรมทางจริยธรรมจะไม่มีวันถูกบังคับ โดยบทบัญญัติที่ห้ามโดยเฉพาะ ไม่ว่าในกรณีใดๆ (Veritatis Splendor: 56)

ในสมณสาสน์ยังกล่าวถึงความหมายของมโนธรรมที่นักบุญเปาโลให้ไว้ ในจดหมายของท่านถึงชาวโรม ที่มโนธรรมจะกลายเป็นพยานสำหรับมนุษย์ พยานถึงความซื่อสัตย์ หรือไม่ซื่อสัตย์ต่อกฎหมาย การกระทำที่ถูกต้อง หรือการกระทำที่ผิดจริยธรรม มโนธรรมเป็นพยานแต่เพียงหนึ่งเดียว เนื่องจากว่าสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ ไม่มีใครมองเห็นได้ มโนธรรมเป็นพยานเฉพาะตนเอง เช่นเดียวกันมีแต่

บุคคลเองที่รู้ว่าอะไรเป็นคำตอบของตนเองต่อเสียงของมโนธรรม (Veritatis Splendor: 57)

นอกจากนั้นแล้วยังเน้นย้ำความสำคัญของการเสวนาภายในของมนุษย์กับตัวเขาเอง แม้ว่าจะมีคุณค่ามากมาย และยังเป็นการเสวนาของมนุษย์กับพระเจ้า ผู้ออกกฎหมายผู้เป็นแบบ และจุดหมายของมนุษย์ นอกจากนั้นยังมีการกล่าวอ้างคำสอนของนักบุญบอनावนตูรา ที่มโนธรรมเป็นเหมือนผู้นำชาว หรือผู้สื่อสารของพระเจ้า มันไม่ได้ออกคำสั่งด้วยอำนาจของมัน แต่จะสั่งให้ทำโดยอำนาจของพระเจ้า ดังนั้นมโนธรรมเป็นพยานถึงพระเจ้าเอง ซึ่งพระสุรเสียงและการตัดสินใจเจาะเข้าไปในส่วนลึกของวิญญาณมนุษย์ เรียกร้องอย่างแข็งขันแต่นุ่มนวลให้ถือตาม (Veritatis Splendor: 58)

นักบุญเปาโลไม่เพียงแต่ยอมรับว่ามโนธรรมทำหน้าที่เป็นพยานเท่านั้น ท่านยังแสดงให้เห็นวิธีการที่มโนธรรมทำหน้าที่ ท่านได้กล่าวถึงความคิดที่ขัดแย้งกัน ที่เกิดขึ้นขณะที่จะยกโทษหรือจะกล่าวโทษคนต่างศาสนา ในเรื่องความประพฤติของเขา เพราะฉะนั้น “ความคิดที่ขัดแย้งกัน” จึงเป็นการอธิบายอย่างชัดเจนถึงหน้าที่โดยตรงของมโนธรรม ซึ่งเป็นความคิดที่จะปล่อยให้กล่าวโทษ หรือยกโทษตามที่กฎเกณฑ์กำหนดไว้ ซึ่งเกิดขึ้นภายในหัวใจ

การตัดสินใจของมโนธรรมเป็นการตัดสินใจที่พึงปฏิบัติได้ เป็นการตัดสินใจที่ทำให้รู้ว่ามีมนุษย์จะต้องทำหรือไม่ทำ หรือพิจารณากิจการที่เขา

ได้กระทำแล้ว มันเป็นการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่แท้จริง ความเข้าใจมีเหตุผลว่า เขาจะต้องรักและกระทำความดี และหลีกเลี่ยงความชั่ว หลักการของเหตุผลประการแรกที่ฟังกระทำได้ ก็เป็นส่วนหนึ่งของกฎธรรมชาติที่จริงแล้วมันก็ให้เกิดรากฐานของกฎธรรมชาติซึ่งเปรียบได้กับการแสดงให้เห็นความเข้าใจเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ซึ่งสะท้อนให้เห็นพระปรีชาญาณของพระเจ้า ซึ่งเหมือนสะเก็ดไฟที่ไม่รู้ดับ (Scintilla Animae) ซึ่งส่องสว่างในใจของมนุษย์ทุกคน แต่ในเมื่อเผยให้เห็นเป้าหมายที่ชัดเจนของความดีจริยธรรม มโนธรรมเป็นการประยุกต์ของกฎหมายในกรณีเฉพาะ การประยุกต์กฎหมายนี้เป็นสิ่งที่สั่งจากภายในของแต่ละคน เป็นการเรียกให้ทำสิ่งดีในสถานการณ์นั้นๆ ดังนั้น มโนธรรมจึงเป็นผู้วางหลักการเกี่ยวกับข้อบังคับทางจริยธรรมในรูปแบบของกฎธรรมชาติ เป็นข้อบังคับให้กระทำการที่แต่ละคนรู้ว่าเป็นความดีที่ถูกเรียกให้กระทำที่นี้และเดี๋ยวนี้ การตัดสินใจของมโนธรรมบอกให้ทราบในวิธีการสุดท้ายว่า ความประพฤติบางอย่างสอดคล้องกับกฎหมายหรือไม่ ซึ่งจะวางกฎเกณฑ์ที่ใกล้เคียงของจริยธรรมในการกระทำที่ตั้งใจ โดยประยุกต์กฎหมายที่ชัดเจนในกรณีนั้นๆ (Veritatis Splendor: 59)

จากนั้นในสมณสาสน์ยังได้กล่าวถึงมโนธรรม กฎธรรมชาติ และความรู้ที่ฟังปฏิบัติได้ทั้งหลาย มีลักษณะของคำสั่งด้วยเหมือนกันที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติตาม ในกรณีที่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องและความดีของกิจการ

บางอย่าง และยังกระทำสิ่งนั้นเขาจะถูกปรับโทษโดยมโนธรรมของเขาเอง ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ใกล้เคียงกับจริยธรรมส่วนตัว ศักดิ์ศรีของการวินิจฉัยอย่างมีเหตุผล ในการตัดสินใจนั้นสิ่งที่จะชี้ขาดหรือมีอำนาจในการตัดสินใจขึ้นอยู่กับความจริงของความดีและความชั่ว ซึ่งกฎของพระเจ้าจะชี้ให้เห็นความจริงเป็นกฎเกณฑ์สากล และฟังปฏิบัติ การตัดสินใจของมโนธรรมไม่ได้ก่อให้เกิดกฎหมาย แต่เป็นเครื่องยืนยัน หรือเป็นพยานถึงกฎธรรมชาติของเหตุผลที่ฟังปฏิบัติในเรื่องความดีสูงสุดซึ่งมนุษย์รู้เห็นแรงจูงใจและยอมรับบัญญัติ มโนธรรมไม่อยู่เป็นเอกเทศเพียงแค่ตัดสินใจว่าอะไรดีอะไรชั่วเท่านั้น แต่มีสิ่งหนึ่งที่มีอยู่คือกฎของการยอมรับฟัง หรือกฎเกณฑ์แน่ชัดที่ตั้งขึ้นและวางเงื่อนไขให้ตัดสินใจสอดคล้องกับคำสั่งหรือข้อห้าม ซึ่งเป็นรากฐานของความประพฤติของมนุษย์ (Veritatis Splendor: 60)

ในการตัดสินใจของมโนธรรมซึ่งเรียกร้องให้เรารับผิดชอบต่อความดีหรือความชั่วที่เราได้กระทำลงไป ถ้าคนทำชั่วการตัดสินใจของมโนธรรมจะอยู่กับเขา เป็นพยานถึงความจริงสากลของความดี และความชั่วที่เขาได้เลือกกระทำ แต่การตัดสินใจของมโนธรรมยังคงอยู่ในตัวเขา เพื่อเป็นหลักประกันในความหวังและเมตตา ซึ่งในขณะที่เป็นพยานถึงความชั่วที่เขากระทำ ก็ยังเตือนเขาโดยอาศัยพระหรรษทานของพระเจ้าถึงความต้องการที่จะรับศีลอุบาย บาป กระทำความดี และบำรุงรักษาฤทธิ์กุศลต่อไป (Veritatis Splendor: 60)

ดังนั้นในการตัดสินใจที่พึงจะกระทำของมโนธรรม ซึ่งวางข้อบังคับให้บุคคลเพื่อเขาจะได้ปฏิบัติกิจการนั้นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างความจริงก็ได้ปรากฏแจ้ง เป็นเพราะเหตุนี้แหละที่มโนธรรมแสดงตัวเองในการตัดสินใจ ซึ่งสะท้อนความจริงเกี่ยวกับความดีและไม่ใช้ในการตัดสินใจตามใจชอบ เพื่อแสดงความเป็นผู้ใหญ่ในการตัดสินใจ จะไม่กีดกันมโนธรรมออกจากความจริงเที่ยงแท้ เพื่อเห็นแก่สิ่งที่เรียกกันว่า เป็นเอกเทศในการตกลงใจของแต่ละคน แต่ในทางตรงข้าม โดยการแสวงหาความจริงอย่างไม่หยุดหย่อนและโดยการปล่อยให้ความจริงนำทางในกิจการของตน (Veritatis Splendor: 61)

ในสมณสาสน์ยังกล่าวถึงมโนธรรมในฐานะที่ตัดสินใจการ ก็อาจมีความผิดพลาดได้ โดยได้อ้างอิงจากสังคายนาวาติกันที่ 2 ที่ว่า “บ่อยครั้งที่มโนธรรมอาจหลงผิดเพราะความไม่รู้อย่างไม่มีทางแก้ได้ แต่ศักดิ์ศรีของมโนธรรมยังคงอยู่ แต่จะกล่าวเช่นนี้ไม่ได้ถ้ามนุษย์เอาใจใส่ในน้อยที่จะแสวงหาความจริงและความดี มโนธรรมจะค่อยๆ บอดอันเนื่องมาจากความเคยชินกับบาป” และนี่จึงเป็นที่มาของการพัฒนาคำสอนเรื่องมโนธรรมโดยผ่านทางเอกสารต่างๆ ของพระศาสนจักร และผ่านการอบรมมโนธรรมให้กับคริสตชนในรูปแบบต่างๆ เพราะพวกเขาต่างก็ตระหนักอันเนื่องมาจากผลของมโนธรรมที่ผิดพลาด (Veritatis Splendor: 61)

ดังนั้นเพื่อจะมีมโนธรรมที่ดี มนุษย์จะต้องแสวงหาความจริงและจะต้องตัดสินใจตามความจริงนั้น ดังที่นักบุญเปาโลได้กล่าวไว้ว่า มโนธรรมจะต้องได้รับการยืนยันจากพระจิตเจ้า จะต้องชัดเจน จะต้องยืนยันความจริงอย่างเปิดเผย ในอีกแห่งนักบุญเปาโลก็เตือนคริสตชนว่า “อย่าประพฤติตามอย่างคนในยุคนี้ แต่จงรับการเปลี่ยนแปลงจิตใจ และอุปนิสัยของท่านจะเปลี่ยนใหม่ เพื่อท่านจะได้ทราบว่าจะอะไรคือน้ำพระทัยของพระเจ้า จะได้ว่าอะไรดี อะไรเป็นที่ยอมรับพระทัยและอะไรดียอดเยี่ยม

คำพูดของนักบุญเปาโลเตือนให้เราเฝ้าระวังการตัดสินใจของมโนธรรมของเรา ความผิดพลาดมีอยู่เสมอ มโนธรรมไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ไม่รู้ผิดพลาด แต่อย่างไรก็ตามความผิดพลาดของมโนธรรมอาจเป็นผลมาจากความไม่รู้อย่างไม่มีความแก้ไขได้ ความไม่รู้ซึ่งผู้กระทำเองก็ไม่เฉลียวใจและซึ่งเขาไม่สามารถเอาชนะได้ด้วยตนเอง

ในสมณสาสน์ ยังแนะนำโดยอ้างอิงคำเตือนจากสภาสังคายนา วาติกันที่ 2 ที่บอกกับเราว่า การที่เราเอาชนะความไม่รู้ ไม่ได้ไม่ใช่ความผิด มโนธรรมไม่ได้เสียศักดิ์ศรีเพราะแม้ว่าในขณะที่มโนธรรมแนะนำให้เรากระทำด้วยวิธีการที่ไม่ค่อยสอดคล้องกับแนวทางที่ถูกตั้งตามหลักจริยธรรมนักมโนธรรมก็ยังกล่าวต่อไปในนามของความจริงนั้น เกี่ยวกับความดีซึ่งผู้กระทำถูกเชื่อเชิญให้แสวงหาอย่างจริงจัง (Veritatis Splendor: 62)

แต่อย่างไรก็ตามศักดิ์ศรีของมโนธรรมถือกำเนิดมาจากความจริง ในกรณีของมโนธรรมที่ถูกต้อง ก็เป็นเพราะมนุษย์ได้รับความจริงที่ถูกต้อง ในกรณีที่มโนธรรมผิดพลาด ก็เป็นมนุษย์ที่คิดอย่างผิดๆ ว่ามันจริงเพราะตัวเองคิดว่าจริง ไม่มีวันที่เราจะยอมรับความสับสนระหว่างความผิดพลาดในเรื่องจริยธรรมที่เป็นความคิดของตนเอง กับความจริงที่ประจักษ์แก่มนุษย์อย่างมีเหตุผล หรือที่จะทำให้คุณค่าจริยธรรมของกิจการที่กระทำด้วยมโนธรรมที่ถูกต้องและจริงแท้ เทาเสมอกับคุณค่าทางจริยธรรมของกิจการที่กระทำโดยการถือตามการตัดสินใจของมโนธรรมที่ผิดพลาด เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ที่ความชั่วที่กระทำเนื่องมาจากความไม่รู้ หรือความผิดพลาดที่ไม่ผิดของการตัดสินใจอาจไม่ปรับโทษผู้กระทำ แม้ในกรณีนี้มันยังคงเป็นความชั่วอยู่ดี เป็นการออกนอกกลุ่มนอกทางจากความจริงที่เกี่ยวกับความดี ยิ่งไปกว่านั้นกิจการดีซึ่งไม่ได้รับรู้เช่นนั้นก็ได้ช่วยให้จริยธรรมของผู้กระทำเจริญเติบโต ไม่ได้ช่วยให้เขาบริบูรณ์ขึ้น และไม่ได้ช่วยให้เขาได้รับความดีสูงสุดด้วย ดังนั้น ก่อนที่เราจะรู้สึกตัวว่ากระทำถูกต้องโดยอาศัยมโนธรรมของเรา เราควรที่จะพิจารณาในบทเพลงสดุดีที่ว่า “ผู้ใดเล่าเล็งเห็นความผิดของตนได้ ขอพระองค์โปรดชำระข้าพระองค์จากความผิดที่ซ่อนเร้นอยู่...” (Veritatis Splendor: 62)

มโนธรรมที่เป็นการตัดสินใจสุดท้ายที่แน่นอนจะทำให้หมดศักดิ์ศรีไป เมื่อผิดพลาดอย่างมีผิด นั่นก็คือ เมื่อใส่ใจในการแสวงหา

ความจริง และความดีน้อย มโนธรรมจะค่อยๆ มีดบอดเพราะความเคยชินกับบาป พระเยซูเจ้าตรัสถึงอันตรายของมโนธรรมที่เสียรูป เมื่อพระองค์เตือนว่า “ตาเป็นประทีปของร่างกาย เหตุฉะนั้นถ้าตาของท่านปกติทั้งตัวก็พลอยสว่างไปด้วย ถ้าตาของท่านผิดปกติทั้งตัวของท่านก็พลอยมืดไปด้วย เหตุฉะนั้นถ้าความสว่างในตัวท่านมืดไป ความมืดนั้นจะหนาทึบเพียงใดหนอ” (Veritatis Splendor: 63)

และนี่เป็นความสำคัญของการหล่อหลอมมโนธรรม เพื่อจะทำให้มันเป็นเป้าหมายของการสนทนอย่างต่อเนื่องระหว่างความจริงกับความดี และในทำนองเดียวกัน นักบุญเปาโล เชิญชวนไม่ให้เราทำตามอย่างความนึกคิดของโลกนี้ แต่ให้เปลี่ยนไปโดยการเปลี่ยนแปลงจิตใจใหม่ เป็นดวงใจที่จะกลับมาหาพระเจ้า และจะรักสิ่งที่ดี ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการตัดสินใจที่แท้จริงของมโนธรรม อันที่จริงการรู้จักกฎของพระเจ้าโดยทั่วไปเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อจะทราบว่าจะอะไรเป็นที่ชอบพระทัย อะไรและอะไรดีเยี่ยม แต่ยังไม่เพียงพอสิ่งที่จำเป็นคือ “ธรรมชาติดีร่วม” ระหว่างมนุษย์และความดีที่แท้จริง ธรรมชาติดีร่วมดังว่านี้เกิดขึ้นในและพัฒนาโดยทำที่ที่ดีของมนุษย์ จากความเฉลียวฉลาด และฤทธิ์กุศลหลักๆ อื่นๆ และสิ่งที่จำเป็นคือ ต้องมีฤทธิ์กุศลเกี่ยวกับพระเจ้า คือความเชื่อ ความหวัง ความรัก นี่คือนิยามที่พระเยซูเจ้าทรงตรัสว่า “ผู้ที่ประพฤติชอบก็มาหาความสว่าง” (Veritatis Splendor: 63)

ในช่วงสุดท้ายของสมณสาสน์ ในเรื่องเกี่ยวกับมโนธรรม เป็นเรื่องราวของพระศาสนจักรที่มีบทบาทในการหล่อหลอมให้เกิดมโนธรรม ที่ว่า “คริสตชนได้รับความช่วยเหลืออย่างมากในการปลูกฝังมโนธรรมของตนจากพระศาสนจักรและผู้มีอำนาจสอน” และได้อ้างอิงข้อความจากสังคายนาवादิกัณฑ์ 2 ว่า “เพื่อฝึกฝนมโนธรรม คริสตชนต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษต่อคำสอนอันศักดิ์สิทธิ์และแน่นอนของพระศาสนจักร โดยน้ำพระทัยของพระคริสตเจ้า พระศาสนจักรคาทอลิกเป็นผู้สอนความจริง หน้าที่ของพระศาสนจักรคือประกาศและสอนความจริงของพระคริสตเจ้าอย่างถูกต้อง และในเวลาเดียวกันก็ใช้อำนาจของตนแถลงและยืนยันกฎระเบียบศีลธรรมอันเนื่องมาจากธรรมชาติของมนุษย์” สิ่งที่มามาก็คือเมื่อพูดถึงปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมไม่มีทางที่พระศาสนจักรจะไม่เน้นถือเสรีภาพของมโนธรรมของคริสตชน ที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่เพราะเสรีภาพของมโนธรรมไม่มีวันจะเป็นเสรีภาพจากความจริงเท่านั้น แต่เพราะอำนาจของพระศาสนจักร ไม่ได้นำความเจริญที่อยู่นอกเหนือมโนธรรมของคริสตชนมาให้ แต่จะนำมาสู่ความสว่างของความจริงซึ่งมีอยู่แล้ว เพื่อพัฒนาจากจุดเริ่มต้นของกิจการแรกของความเชื่อ พระศาสนจักรรับใช้มโนธรรมเสมอและโดยเฉพาะช่วยไม่ให้ไปย่ำวัฒนธรรมของมนุษย์ที่ไม่ใส่ใจศาสนา หลอกลวงและบิดเบือนความจริง

การหล่อหลอมมโนธรรม

บทบาทที่สำคัญของการหล่อหลอมมโนธรรมพบได้ในบทบาทของพระจิตเจ้า การหล่อหลอมมโนธรรม จากจดหมายถึงชาวเอเฟซัส ที่ได้กล่าวถึงบทบาทของพระจิตเจ้าในการหล่อหลอมมโนธรรมที่ว่า “จนกว่าเราทุกคนจะบรรลุนถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันในความเชื่อ และในความรู้ถึง พระบุตรของพระเจ้า เป็นผู้ใหญ่เต็มที่มาตามมาตรฐานความสมบูรณ์ของพระคริสตเจ้า” (อฟ 4:13) เพราะฉะนั้น อาศัยมโนธรรมเป็นตัววัดมาตรฐานความสมบูรณ์ตามแบบพระเยซูคริสตเจ้า เพราะ พระจิตเจ้าทรงมีหน้าที่ทำให้ความจริงของพระเยซูคริสตเจ้าบังเกิดมา จนถึงที่บอกว่าใครที่ปฏิบัติตามพระเยซูคริสตเจ้าอย่างแท้จริงคือผู้ที่ให้พระจิตเจ้านำ บทบาทอีกประการหนึ่งของ การหล่อหลอมมโนธรรม คือบทบาทของพระศาสนจักร มโนธรรม มุ่งแสวงหาความจริง ซึ่งเป็นความจริงที่มาจากพระเยซูคริสตเจ้า แสดงออกทางคำสอนทางการของพระศาสนจักร

การหล่อหลอมมโนธรรมซึ่งเราพบในพระวาจาของพระเจ้าซึ่งเพิ่งอ้างถึง ยังเรียกร้องให้เราหล่อหลอมมโนธรรมด้วย เพื่อจะทำให้มโนธรรมนั้นเป็นเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงเพื่อกลับใจ สู่ความจริงและความดีอย่างต่อเนื่อง บ่อเกิดแห่งการตัดสินใจอย่างแท้จริงของมโนธรรมคือ “หัวใจ” ที่ต้องกลับมาหาพระเจ้าและที่จะรักความดี อันที่จริง การรู้จักกฎของพระเจ้าโดยทั่วไปเป็นสิ่งที่จำเป็น

อย่างยิ่ง “เพื่อจะรู้จักวินิจฉัยว่า สิ่งใดเป็นพระประสงค์ของพระเจ้า สิ่งใดดีและสิ่งใดเป็นที่พอพระทัย อันสมบูรณ์พร้อมของพระองค์” (รม 12:2) คริสตชนได้รับความช่วยเหลืออย่างมากในการหล่อหลอมอบรมโนธรรมของตนจากพระศาสนจักรและจากอำนาจการสั่งสอนที่คริสตชนต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษต่อคำสอนอันศักดิ์สิทธิ์และแน่นอนของพระศาสนจักรสิ่งที่ตามมา คือ อำนาจการสั่งสอนของพระศาสนจักรเมื่อเกี่ยวข้องกับเรื่องทางศีลธรรมไม่มีจุดประสงค์ที่จะละเมิดเสรีภาพของมโนธรรมของคริสตชน (เสรีภาพในความจริงเพียงอย่างเดียวและเสมอไป) พระศาสนจักรมีจุดประสงค์อันเดียวที่จะ “รับใช้มโนธรรม” เสมอเพื่อช่วยมโนธรรมไม่ให้คลื่อนลุ่มซัดโคลงเคลงล่องลอยตามกระแสคำสั่งสอนทุกอย่างที่เกิดจากเล่ห์กลของมนุษย์(เทียบ อฟ 4:14) และช่วยไม่ให้บิดเบือนไปจากความจริงเกี่ยวกับความดีของมนุษย์ (Veritatis Splendor: 64)

การหล่อหลอมของมโนธรรม จากหนังสือคำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก

มโนธรรมต้องได้รับการหล่อหลอม และการตัดสินใจทางศีลธรรมของมโนธรรมต้องได้รับแสงสว่าง มโนธรรมที่ได้รับการหล่อหลอมมาอย่างดีจะเต็มเปี่ยมด้วยความเที่ยงธรรมและความจริง มโนธรรมจะตัดสินใจตามเหตุผลอันสอดคล้องกับความดีแท้จริงอันเป็นพระประสงค์ของพระเจ้า พระผู้สร้าง การอบรมให้การศึกษาแก่มโนธรรมเป็นสิ่งที่ยกเว้นไม่ได้

สำหรับมนุษย์ ผู้ซึ่งต้องเผชิญอิทธิพลไม่ดีต่างๆ และถูกล่อลวงโดยบาปให้เห็นชอบความคิดของตนเองมากกว่า และปฏิเสธคำสอนที่แน่นอน (หนังสือคำสอนพระศาสนจักร: 1783)

การอบรมให้การศึกษาแก่มโนธรรมเป็นภาระชั่วชีวิต สอนเรื่องฤทธิ์กุศล เพื่อป้องกันหรือรักษาจากความกลัว ความเห็นแก่ตัว และความหยิ่ง จากความขมขื่นอันเนื่องมาจากความผิด และความรู้สึกละอายใจต่างๆ อันเกิดมาจากความอ่อนแอและความผิดพลาดของมนุษย์ การอบรมให้การศึกษาแก่มโนธรรมรับประกันอิสรภาพและก่อให้เกิดสันติภายในใจ (หนังสือคำสอนพระศาสนจักร: 1783-1784)

ในการหล่อหลอมมโนธรรมนั้น พระวาจาของพระเจ้าเป็นดั่งแสงสว่างส่องหนทางของเรา ซึ่งเราจะต้องซึมซับพระวาจาด้วยความเชื่อและการภาวนา และนำไปปฏิบัติ เราต้องตรวจสอบมโนธรรมของเราต่อหน้าทางเขนของพระองค์ เราได้รับความช่วยเหลือจากพรของพระจิต (หนังสือคำสอนพระศาสนจักร: 1785)

กล่าวโดยสรุปคือ เมื่อมโนธรรมเป็นผลพวงมาจากการวินิจฉัยและการตัดสินใจกระทำบนพื้นฐานของความจริง การหล่อหลอมมโนธรรมเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนที่พึงกระทำ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีศักดิ์ศรี เขาจึงต้องดำเนินชีวิตของเขาให้สอดคล้องกับความจริง โดยมีมโนธรรมเป็นกลไก ช่วยวินิจฉัยตัดสินใจตัดสินใจกระทำที่ถูกต้อง มนุษย์จะ

มีศักดิ์ศรีเมื่อเขานอบน้อมเชื่อฟัง และปฏิบัติ ตามที่มโนธรรมได้กำหนด (Veritatis Splendor: 63)

มโนธรรมจึงสามารถค้นพบความจริง โดยการอบรมศึกษาซึ่งทำให้บุคคลรับรู้ รับทราบความจริง และความคุ้นเคยกับความจริง ซึ่งจะช่วยให้มโนธรรมวินิจฉัยได้อย่างฉับไว ความจริงที่ค้นพบนั้นไม่ใช่ความจริงแบบที่ตนสร้างขึ้นมา และสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจกระทำได้ แต่มโนธรรมค้นพบความจริงที่เป็นความจริงจากกฎศีลธรรมสากล (เจรีญ อาทิตยา, 1994 :10)

มโนธรรมซึมซับความจริงจากภายนอก และนำมาหล่อหลอมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของบุคคลนั้น ดังนั้นมโนธรรมจึงไม่สามารถตัดสินใจอะไรตามใจตนเอง แต่มโนธรรมตัดสินใจตามความจริงภายนอกที่ได้หล่อหลอมจนกลายเป็นมาตรฐานของการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้น ความจริงเหล่านี้ พระเจ้าได้เผยแสดงในกฎธรรมชาติดีกฎบัญญัติศาสนา และคำสั่งสอนของพระศาสนจักร เป็นดังสิ่งที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการนำเสนอความจริงต่อมโนธรรม (Veritatis Splendor: 64)

การหล่อหลอมมโนธรรม โดยอาศัยความจริงในกฎธรรมชาติ ในธรรมชาติของสิ่งสร้างและสิ่งมีชีวิตที่พระเจ้าทรงสร้าง จะมีกฎระเบียบกำกับอยู่เพื่อการไปสู่เป้าหมายที่พระเจ้าทรงกำหนดไว้ รวมถึงมนุษย์ด้วย ชีวิตมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจมีกฎระเบียบกำกับเพื่อการก้าวไปสู่ความเป็น บุรณภาพของ

ตนตามแผนความรอดของพระเจ้า กฎระเบียบนี้เรียกว่า “กฎธรรมชาติ” ซึ่งมนุษย์จะต้องเคารพเพื่อการเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่พระเจ้ากำหนดไว้ (เจรีญ อาทิตยา, 1994: 10)

กฎธรรมชาตินี้อยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน เพราะพระเจ้าทรงจารึกลงในจิตใจของแต่ละบุคคลและมนุษย์ทุกคนจะต้องถูกตัดสินตามนั้น ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีการหยิบยกข้อความจากงานเขียนของนักบุญเปาโล จากสมณสาสน์ Gaudium et Spes ในข้อที่ 16 จากหนังสือคำสอนพระศาสนจักร ข้อที่ 1776 ซึ่งรวมอยู่ในสมณสาสน์ความรุ่งโรจน์แห่งความจริง Veritatis Splendor ข้อที่ 54 ว่า “ในห้วงลึกของมโนธรรมของเขา มนุษย์จะพบกฎซึ่งเขาไม่ได้ยึดยึดให้ตนเอง แต่เป็นกฎที่เขาอบน้อมเสียงของมโนธรรมที่เรียกเขาอย่างสม่ำเสมอให้รักความดี และหลีกเลี่ยงความชั่วนั้น ยังสามารถพูดกับหัวใจของเขาเมื่อยามจำเป็นอย่างจำเพาะเจาะจงว่า “จงทำสิ่งนี้ ไม่ทำสิ่งนั้น” (Veritatis Splendor: 54)

สอดคล้องกับข้อความในจดหมายถึงชาวโรมว่า “เนื่องด้วยว่ามนุษย์มีกฎที่จารึกในหัวใจของเขาโดยพระเจ้า การนอบน้อมตามกฎนี้ เป็นศักดิ์ศรีของมนุษย์นั่นเอง ซึ่งเขาถูกตัดสินตามนั้น” (รม 2:14-16) ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของนักบุญโทมัส อควินัส ที่กล่าวถึงกฎธรรมชาติว่า “มนุษย์สามารถรู้ว่าจะอะไรได้โดยอาศัยกฎธรรมชาติที่พระเจ้าจารึกในหัวใจของมนุษย์แต่ละคน ซึ่งท่านได้ให้คำนิยามว่า “เป็นแสงสว่างแห่งความเข้าใจที่พระเจ้าได้

ปล่อยภายในตัวตนมนุษย์ซึ่งช่วยให้เขาเข้าใจว่าอะไรที่ต้องกระทำ อะไรที่ต้องหลีกเลี่ยง พระเจ้าได้ให้เมื่อตอนสร้างมนุษย์และสรรพสิ่ง” (เจริญ อาทิตยา, 1994: 11)

การหล่อหลอมมโนธรรม โดยอาศัยกฎบัญญัติของพระเจ้านั้น พระสันตะปาปา ยอห์น ปอล ที่ 2 เมื่อทรงนิพนธ์สมณสาส์น ความรุ่งโรจน์แห่งความจริง (Veritatis Splendor) พระองค์ให้บทราฟึงเกี่ยวกับคำถามของ เศรษฐีหนุ่มที่ถามพระเยซูเจ้าถึงการดำเนินชีวิตตามความจริง เป็นการอธิบายความหมายของกฎบัญญัติได้ดี ซึ่งนอกจากกฎธรรมชาติแล้วยังมีกฎบัญญัติอันได้แก่ พระบัญญัติ 10 ประการ อันเป็นกฎที่จะช่วยให้มนุษย์มีจิตใจใหม่ เพื่อจะได้เป็นที่พำนักขององค์ พระจิตเจ้า การนอบน้อมถือตามพระบัญญัตินี้เป็นเงื่อนไขสำหรับชีวิตนิรันดร์ เพราะเป็นวิถีชีวิตที่นำไปสู่ชีวิตที่แท้จริง และพระเยซูเจ้ามาทำให้บัญญัติเหล่านี้สมบูรณ์ขึ้น พระบัญญัติในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมมีรูปลักษณะของความจริงอยู่แล้ว พระคริสตเจ้ามาทำให้เป็นความจริงที่สมบูรณ์ ยิ่งกว่านั้นพระองค์ยังเน้นย้ำให้เห็นประจักษ์ว่า “พระบัญญัติไม่ใช่กฎเกณฑ์ต่ำสุดที่บอกว่าอะไรทำได้ แต่เป็นหนทางเพื่อไปสู่ชีวิตที่เต็มไปด้วยความรัก เช่น ในพระบัญญัติที่ว่า อย่าฆ่าคน ก็เป็นการบอกให้มนุษย์มีความรักต่อเพื่อนพี่น้อง และส่งเสริมชีวิตของเพื่อนพี่น้อง” (Veritatis Splendor: 15)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินชีวิตตามความจริงที่เปิดเผยในกฎบัญญัติของพระเจ้านั้นแม้ว่า

จะไม่ใช่สิ่งที่ง่าย ๆ แต่ก็เป็นไปได้ “เพราะผลอันต่อเนื่องมาจากบาปกำเนิด ซึ่งทำให้มนุษย์มีแนวโน้มที่กระทำตามซาตานแห่งการโกหกมากกว่า แต่แนวโน้มนั้นไม่สามารถเอาชนะแสงสว่างขององค์พระผู้สร้างได้...” (Veritatis Splendor: 1)

การถือปฏิบัติตามพระบัญญัติไม่ใช่การจำกัดอิสรภาพ แต่ตรงข้ามเป็นก้าวสำคัญที่เป็นพื้นฐานในอันที่จะดำเนินในอิสรภาพตามคำเชื่อเชิญของพระองค์ในการเป็นผู้สมบูรณ์ กฎบัญญัติ ที่พระเยซูเจ้าบอกให้เศรษฐีหนุ่มกระทำ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการปกป้องความดีส่วนบุคคล อันเป็นภาพลักษณ์ของพระเจ้า โดยคุ้มครองป้องกันผลประโยชน์ของบุคคล กฎบัญญัตินี้เป็นส่วนหนึ่งของการเปิดเผยของพระเจ้า เป็นเงื่อนไขสำคัญ เป็นการพิสูจน์ในความรักที่มีต่อเพื่อนพี่น้อง เป็นก้าวแรกที่จะจำเป็นเพื่อก้าวเข้าสู่อิสรภาพ เกี่ยวกับอิสรภาพที่คริสตชนถูกเรียกให้เข้ามาสู่อิสรภาพ และปรามการใช้อิสรภาพนี้เพื่อเนื้อหนัง แต่แนะนำให้ใช้อิสรภาพเพื่อรับใช้เพื่อนพี่น้อง สิ่งนี้ถือว่าเป็น การปฏิบัติตามกฎบัญญัติอย่างสมบูรณ์ จึงกล่าวได้ว่า กฎบัญญัตินั้นเป็นวิถีชีวิตที่เลือกโดยอิสระและสามารถดำเนินได้อย่างเสรีเพื่อก้าวไปสู่ความบริบูรณ์ การก้าวไปสู่ความบริบูรณ์นี้เป็นการเชื่อเชิญของทุกคน (Veritatis Splendor: 18)

คำเชื่อเชิญให้ติดตามพระองค์นั้น เลยขอบเขตของการถือตามกฎบัญญัติ แต่จะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในรหัสธรรมปัสกา

ดังนั้นการติดตามพระเยซูเจ้า ไม่ได้หมายความว่า มาฟังคำสอนของพระองค์ ยอมรับพระบัญญัติ และปฏิบัติตามอย่างนอบน้อม แต่เป็นการเกาะติดอยู่กับพระเยซูเจ้า โดยมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในทุกส่วนของพระองค์ ตั้งแต่การรับสภาพมนุษย์ (Incarnation) จนถึงการกลับคืนชีพ และการเลียนแบบพระเยซูเจ้าอย่างใกล้ชิดนี้เท่ากับพระบิดาอันนำไปสู่บูรณภาพ (Veritatis Splendor: 19)

การดำเนินชีวิตตามมาตรฐานศีลธรรมของคริสตศาสนานี้ไม่ใช่สิ่งที่กระทำโดยง่าย ดังที่เราเห็นเศรษฐกิจมนุษย์นั้นก็ได้จากพระองค์ไปด้วยความเศร้า (มธ 19:22) ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า จะกระทำไม่ได้ นักบุญออกัสตินกล่าวไว้ว่า “เมื่อเราถือกฎบัญญัติเราก็ได้รับพระพรชาน เพราะพระเจ้าก็จะประทานผลกำลังให้แก่เราเพื่อเราจะได้อีกกฎบัญญัติได้” แม้ว่าโดยลำพังมนุษย์ไม่สามารถถือตามกฎบัญญัติได้ แต่โดยอาศัยความช่วยเหลือจากพระเยซูเจ้า เราสามารถถือกฎบัญญัติได้ เพราะว่ากฎบัญญัติมาจากโมเสส แต่พระพรชานมาจากพระเยซูเจ้า (ยน 1:17) (Veritatis Splendor: 19)

นอกจากกฎธรรมชาติดังกล่าวแล้วที่เป้นดั่งแหล่งอ้างอิงสำหรับมโนธรรมในการวินิจฉัยตัดสินว่าความจริงของการกระทำคืออะไร การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ ยังมีคำสอนของพระศาสนจักรในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับความเชื่อและศีลธรรมอีกด้วย ที่ช่วยให้เห็นความจริงได้ง่ายขึ้น การปกปักษ์รักษาความเชื่อ

และวิถีดำเนินชีวิตตามศีลธรรมนั้นเป็นภารกิจที่พระเยซูเจ้ามอบหมายให้อัครสาวก และได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในคำสอนของปีตาจารย์ ชีวิตของบรรดานักบุญ และในคำสอนทางการของสันตะสำนัก (Veritatis Splendor: 64)

พระศาสนจักรจึงมีบทบาทที่จะช่วยให้มโนธรรมชัดเจนในชีวิตมากขึ้น และช่วยให้มโนธรรมหลุดพ้นจากการกวดแกว่งไปตามกระแสของหลักการอันฉ้อฉลของมนุษย์ (อฟ 4:14) และยังช่วยไม่ให้มโนธรรมเบี่ยงเบนไปจากความจริงเกี่ยวกับความดีของมนุษย์ แต่ยิ่งช่วยเหลือเป็นพิเศษในกรณีที่ประสบปัญหายุ่งยากเพื่อมโนธรรมจะได้รับรู้ความจริงที่แน่นอนและดำรงในความจริงนั้น (Veritatis Splendor: 64)

ในกระบวนการของการหล่อหลอมมโนธรรมนั้น จะเห็นได้ว่าหลักการคือ การให้การศึกษาอบรมแก่บุคคลว่าความจริงคืออะไรในการดำเนินชีวิต ซึ่งความจริงในการดำเนินชีวิตนั้นก็มิอยู่ในกฎธรรมชาติ กฎบัญญัติ และคำสั่งสอนของพระศาสนจักร ในกรณีปกติถ้าบุคคลได้รับการหล่อหลอมมาอย่างดีก็จะสามารถเห็นความจริงได้โดยง่าย แต่บางครั้งบางคราวอาจมีอะไรที่อำพรางสติปัญญาของเขา ซึ่งเรียกกันว่า ความโหดเหี้ยมเบาปัญญา เราสามารถจำแนกออกเป็นสองประเภท คือความโหดเหี้ยมเบาปัญญาแบบที่สามารถเอาชนะได้ และในแบบที่สองคือแบบที่ไม่สามารถเอาชนะได้ ในแบบที่สามารถ

เอาชนะได้ ผู้กระทำความผิดศีลธรรมจะต้องมีความผิด เพราะว่าไม่เกินวิสัยของเขาในอันที่จะเอาชนะความโศกเศร้าบาปปัญหาของตนเองได้ ส่วนอีกกรณีหนึ่งก็คือ เกินกว่าที่จะเอาชนะได้ในกรณีหลังผู้กระทำความผิดศีลธรรมจึงไม่มีความผิด (คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก: 1790-1794)

ในพระธรรมบุญ *Gaudium et Spes* ได้กล่าวถึงความผิดพลาดของมโนธรรมโดยสรุปหลักความเชื่อซึ่งพระศาสนจักรได้พัฒนาสืบเนื่องกันมาเป็นศตวรรษว่า “บ่อยๆ ครั้งที่มโนธรรมเกิดผิดพลาดต่อเนื่อง มาจากผลของความโศกเศร้าบาปปัญหาเกินกว่าที่จะเอาชนะได้ แม้ในกรณีเช่นนี้ ไม่ทำให้มโนธรรมเสื่อมเสียศักดิ์ศรีก็ตาม แต่ว่านี่ไม่ใช่กรณีเดียวกันกับบุคคลซึ่งสนใจแต่เพียงเล็กน้อยในการแสวงหาสิ่งที่เป็นจริงและดี และที่ละเล็กละน้อยมโนธรรมของเขาก็ค่อยๆ มีดมิดลง อันเนื่องมาจากการเคยชินกับบาป (*Gaudium et spes*: 16) สอดคล้องกับสมณสาส์นความรุ่งโรจน์แห่งความจริง ที่เพิ่มเติมว่า “เพื่อที่จะมีมโนธรรมที่ดี มนุษย์ต้องแสวงหาความจริงและต้องใช้ดุลพินิจตามความจริงนั้น ดังที่นักบุญเปาโลบอกว่า มโนธรรมต้องได้รับการยืนยันจากพระเจ้า (รม 9:1) ต้องมีความชัดเจน และต้องไม่ประพฤติดีมีเล่ห์เหลี่ยมและบิดเบือนพระเจ้าให้เสื่อมเสีย แต่พูดความจริงอย่างเปิดเผย (2 คร 4:2) นอกจากนั้นนักบุญเปาโลได้เตือนคริสตชนอีกว่า “จงอย่าประพฤติตามอย่างคนยุคนี้ แต่ให้ได้รับการเปลี่ยนแปลงจิตใจ แล้วนิสัยของท่านก็จะเปลี่ยนใหม่ เพื่อท่านจะได้ทราบว่าจะไรดี อะไรเป็นที่ชอบพระทัย และ

อะไรดียอดเยี่ยม (รม 12:2) คำเตือนของนักบุญเปาโล กระตุ้นให้ระมัดระวังตน ท่านเตือนเราให้ใช้ดุลพินิจของมโนธรรมของเรานั้น อาจเกิดผิดพลาดได้เสมอ มโนธรรมไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ไม่อาจพลาดพลั้ง แต่สามารถผิดพลาดได้ อย่างไรก็ตามความผิดพลาดของมโนธรรมสามารถเป็นผลอันเนื่องมาจากความโศกเศร้าบาปปัญหา ถ้าบุคคลไม่ตระหนักอย่างดีแล้ว ก็จะไม่สามารถเอาชนะได้ (*Veritatis Splendor*: 62)

ทั้งนี้ความชั่วร้ายที่เกิดขึ้นไม่ว่ากรณีใด ก็ยังเป็นความชั่วร้ายในตัวเอง ซึ่งบุคคลจะต้องแก้ไข เพราะเป็นการทำให้ความจริงเกี่ยวกับความดีบิดเบือนไป ยิ่งไปกว่านั้น การกระทำที่ดีซึ่งบุคคลไม่ได้ตระหนักถึงในขณะนั้น ไม่ได้มีส่วนในการเติบโตทางศีลธรรมของบุคคลที่ลงมือกระทำ และยังไม่ได้ช่วยให้เขาเป็นผู้บริสุทธิ์ อีกทั้งไม่ได้ช่วยมีโอกาสดำเนินความดีสูงสุด (*Veritatis Splendor*: 63)

กล่าวโดยสรุป การหล่อหลอมมโนธรรมคือกระบวนการซึมซับความจริงจากภายนอกของมโนธรรม อันได้แก่ ความจริงในกฎศีลธรรมตามธรรมชาติ กฎบัญญัติของพระเจ้า และคำสั่งสอนของพระศาสนจักร ซึ่งทำให้มโนธรรมมีความกระจ่างชัด และได้นำมาหล่อหลอมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตบุคคล ซึ่งเขาสามารถให้มโนธรรม เป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการตัดสินใจกระทำในชีวิตให้สอดคล้องและกลมกลืนกับความจริงภายนอกเหล่านั้น

วิธีการหล่อหลอมมโนธรรมก่อนสังคายนา वादิกัณฑ์ 2 ในสยาม

ยุคการเผยแผ่ศาสนาคริสต์คาทอลิก
ของโปรตุเกสในสมัยกรุงศรีอยุธยา

คริสต์ศาสนาเข้ามาในประเทศไทย
ครั้งแรกโดยพระสงฆ์นักบวชจากคณะดอมินิกัน
ชาวโปรตุเกส 2 ท่าน จากเอกสารที่คุณพ่อทั้ง
สองรายงานเกี่ยวกับการแพร่ธรรมในประเทศไทย
จึงทำให้เราทราบว่าในปี ค.ศ.1567 ท่าน
ได้เข้ามาประเทศไทย โดยเดินทางมากับเรือ
สินค้าของโปรตุเกส (โรแบร์ต โกสเต, 2520:
90) “การแพร่ธรรมในยุคนั้นต้องมองในบริบท
ของยุคสมัยที่แยกไม่ออกจากการค้า ศาสนา
การทหาร และการล่าอาณานิคมด้วย” (ปริชา
จินตเสวีวงศ์, 2531: 19)

ในสมัยนั้นมีลักษณะของการแพร่ธรรม
หลักๆ อยู่ 2 วิธีการ คือ การใช้วิธีการทูตเป็น
เครื่องมือ อันเนื่องมาจากโปรตุเกสได้ยึด
มะละกาได้ในปี ค.ศ.1509 ซึ่งไทยมีอำนาจ
หรือมีอิทธิพลเหนือมะละกาจึงได้ส่งทูตมายัง
กรุงศรีอยุธยา เพื่อผูกมิตร และต้องการขยาย
ขอบเขตทางการค้า และศาสนา ต่อมามีการทำ
สัญญาการค้า และให้เสรีภาพในทางศาสนา
ด้วย (นราธิปพงศ์ประพันธ์, 2468 :9)

ในเรื่องของการทูตนี้ส่งผลให้เกิดความ
สัมพันธ์อันดีระหว่างกัน จนที่สุดเมื่อเกิด
สงครามที่ไทยกับพม่า โปรตุเกสส่งทหาร
เข้าร่วมรบด้วย จนไทยได้รับชัยชนะในปี
ค.ศ.1538 สมเด็จพระไชยราชาธิราช จึงมอบ
บำเหน็จความชอบ ให้พวกโปรตุเกสตั้งบ้าน
เรือน และพระราชทานอนุญาต ให้ตั้งวัดใน

ศาสนาคริสต์ได้ นับเป็นวัดหลังแรกในประเทศ
ไทย” (สมบัติ พลายน้อย, 2505: 353)

ผลของวิธีการทางการทูต ในการเชื่อม
สัมพันธ์ไมตรีระหว่างกัน จึงไม่ใช่เพียงเพราะ
เชื่อมระหว่างประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่ง
หรือระหว่างพระศาสนจักรกับประเทศใด
ประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่ผลของวิธีการทูต
ที่ประสบผลสำเร็จเป็นเสรีภาพในการให้นับถือ
ศาสนา และช่วยให้บรรดาพระสงฆ์คาทอลิก
ได้สอนความจริงในเรื่องศีลธรรม

วิธีการที่สอง คือการส่งพระสงฆ์มิชชัน
นารีไปเผยแผ่ศาสนาหรือมาชักจูงคนไทย
อันเนื่องมาจากเจตนารมณ์จากสังคายนาเมือง
เตรีน ที่เน้นเรื่องการอบรมพระสงฆ์อย่างเป็น
ระบบ มีการสร้างบ้านเณรเพื่ออบรมพระสงฆ์
ในการทำหน้าที่ประกาศสอนความเชื่อที่ถูกต้อง
ซึ่งขัดแย้งกับกลุ่มนักปฏิรูปของมาร์ติน ลูเธอร์
ซึ่งเป็นวิธีการที่สำคัญ เพราะจะเห็นบทบาท
ที่แท้จริงของพระสงฆ์คาทอลิกในการสอน
ความเชื่อ และในการสอนจริยธรรม บรรดา
พระสงฆ์เหล่านั้นเริ่มตั้งแต่การศึกษาภาษาไทย
เพื่อให้การสื่อสารพระธรรมคำสอนเป็นเรื่องที่
เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพราะภาษาเป็นทูตที่
จะนำพาให้คำสอนของคริสต์ศาสนาเข้ากับ
วัฒนธรรม หรือเข้ากับสังคมไทยได้ง่าย แต่
มิชชันนารีไม่ได้ตระหนักอย่างจริงจัง จึงไม่
ได้ศึกษาให้ละเอียด ซึ่งจะได้ประยุกต์เข้ากับ
วัฒนธรรมไทยได้ พวกเขาเพียงหวังว่าใช้ภาษา
เป็นเครื่องมือประการหนึ่งในการติดต่อกับ
คนไทย และชักจูงคนไทยให้ร่วมศาสนาเท่านั้น
(ปริชา จินตเสวีวงศ์, 2531: 25)

บรรดาพระสงฆ์คาทอลิกที่ออกไปแพร่ธรรมนั้นบางท่านก็ใช้วิธีการออกไปสนทนาธรรมกับประชาชนและพระภิกษุ ซึ่งเป็นวิธีที่มีใช้มานานแล้ว โดยมีรากฐานมาจากการถกเถียงทางปรัชญาของกรีก ซึ่งต้องใช้เหตุผลในการโต้แย้งกันเพื่อให้เห็นความถูกต้อง แม้จะเป็นวิธีการที่ดี เพราะจะทำให้ผู้คนมองเห็นความจริงที่ถูกต้อง แต่ปัญหาก็คือพระสงฆ์คาทอลิก ไม่ได้เข้าใจศาสนาพุทธอย่างแท้จริง (โรแบรต โกสเด: 48) ซึ่งแม้จะดูว่าได้รับความสนใจ แต่เกิดจากความเข้าใจที่ผิด ที่คิดว่าผู้คนสนใจ

“ประชาชนเป็นจำนวนมากทั้งผู้หญิงผู้ชายเข้ามาเยี่ยมเยียน เรียกว่ามิชชันนารี แม้กระทั่งนักบวชในศาสนาอื่นๆ ... ต่างประทับใจในคุณงามความดี” (Rev Rocco: 91)

ที่จริงแล้วน่าจะเกิดความเข้าใจที่ผิด เพราะคริสตศาสนาเป็นศาสนาที่ใหม่สำหรับคนไทย และไม่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงให้คนไทยมากกลับใจมากนัก ที่สุดพระสงฆ์คาทอลิกเหล่านั้นก็ทำงานกับแพร่ธรรมกับคริสตชนโปรตุเกตุ (ประวัติพระศาสนจักรสากล, มปป: 196)

สงฆ์มิชชันนารีฝรั่งเศส กับการหล่อหลอมมโนธรรมให้กับคริสตชน และสังคม

ยุคนี้มีปัญหาสำคัญอันเนื่องมาจากการทำการค้าของพระสงฆ์จากโปรตุเกตุ คณะเยซุอิตเอง และจากปัญหาเรื่องการแพร่ธรรมที่ฝากไปกับการทำการค้าของโปรตุเกตุ จึงทำให้เกิดปัญหา ซึ่งทำให้ต้องเปลี่ยนมือจากโปรตุเกตุมา

เป็นฝรั่งเศส เพราะต้องการที่จะการแพร่ธรรมเป็นอิสระจากการเมือง การค้า และการล่าอาณานิคม ที่สำคัญคือไม่ต้องผ่านมหาอำนาจอย่าง โปรตุเกตุ และสเปน (เสรี พงศ์พิศ, 2527: 13)

คุณพ่อเล็กซานเดอร์ เดอ โรด พระสงฆ์คณะเยซุอิต เป็นผู้รับนโยบายของกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ท่านเล็งเห็นปัญหาและท่านมีประสบการณ์ในการแพร่ธรรมที่เวียดนาม ซึ่งอุปสรรคสำคัญคือการขาดแคลนพระสงฆ์พื้นเมือง เพราะท่านเชื่อว่าถ้าพระศาสนจักรถูกปลูกฝังในดินแดนเหล่านั้นและสืบต่อเนื่องมาอย่างดีแล้ว พระสงฆ์นักบวชพื้นเมืองมีความจำเป็นมาก

เมื่อได้รับความเห็นชอบจากพระสันตะปาปา หลังจากรวบรวมผู้คนที่น่าสนใจ จากนั้น พระสันตะปาปาทรงแต่งตั้งคุณพ่อฟรังซัว บัลลือ และคุณพ่อลึงแบร์ต เดอ ลาม็อด เป็นพระสังฆราช และมาทำหน้าที่แพร่ธรรมในดินแดนเอเชีย ในปีค.ศ.1660 จัดตั้งสามเณรลัยคณะมิสซังต่างประเทศแห่งปารีสขึ้น และในปีค.ศ.1662 ผู้แพร่ธรรมในนามกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อได้เดินทางมาในดินแดนเอเชีย เพื่อไปยังเป้าหมายคือที่จีน และเวียดนาม แต่เนื่องจากมีการเบียดเบียนศาสนาจึงได้แวะพักที่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งบรรดามิชชันนารีได้รับการต้อนรับอย่างดี ทำให้มิชชันนารีเปลี่ยนใจและคิดว่าไทยเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางในงานแพร่ธรรมของภูมิภาคนี้มากกว่าเวียดนาม (ปรีชา จินตะเสวีวงศ์, 2531: 34)

การเข้ามาของศาสนาคริสต์คาทอลิก จึงควบคู่กับงานแพร่ธรรมของยุคสมัยนั้นที่ สันตะสำนักขอรับการสนับสนุนจากฝรั่งเศส แทนที่การออกคำสั่งจากแต่ก่อนที่เคยออก คำสั่งโปรตุเกตุ และสเปน (ปรีชา จินตะเสรี วงศ์, 2531: 42)

แนวคิดในการแพร่ธรรม จึงมีแนวความคิดอันเนื่องมาจากแนวคิดทางจริยธรรม ซึ่งใน สมัยนั้นที่มีแนวคิดของพวกส์โตอิก ซึ่งได้รับความนิยมน้อยมาก แต่แนวคิดดังกล่าว ละเลยความอ่อนแอที่ไม่สามารถช่วยเหลือ ตนเองได้ของมนุษย์และลึ้มนึกถึงการพึ่งพา สูงสุดต่อผู้สร้างเขา มา ซึ่งแนวคิดในการหล่อ หลอมมโนธรรมที่พระสงฆ์คาทอลิกให้จึงออกมาเพื่อยืนยันความเชื่อในพระเจ้า และต่อต้าน แนวความคิดที่ไม่พึ่งพิงพระเจ้า ซึ่งที่จริงแล้ว มนุษย์จะรอดได้ก็โดยผ่านทางพระเจ้าผู้ทรง เป็นองค์ความรัก และสร้างสรรค์ความเชื่อ ความ รักนี้จะประสบผลสำเร็จก็โดยการเปลี่ยน ศาสนา จึงเป็นที่มาของการสอนมโนธรรมที่ เน้นให้ผู้คนเปลี่ยนศาสนา เพราะคิดว่าศาสนา อื่นไม่ใช่ศาสนาที่นำความรอดพ้น (Gerald R. Cragg 1976: 17)

อันเนื่องมาจากปัญหาที่พระศาสนจักร พัวพันกับการเมืองมากเกินไป จึงทำให้เกิด ปัญหาต่างๆ จนที่สุดการตั้งสมณกระทรวง เผยแผ่ความเชื่อก็เพื่อปลิดตัวเองออกจาก การเมือง และเมื่อไรที่พระศาสนจักรเข้าไป ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง มากกว่าที่จะยึดใน คำสอนของพระเยซูเจ้า เมื่อนั้นก็จะเกิดความ

วุ่นวาย ดังนั้นเพื่อให้การประกาศศาสนาคริสต์ คาทอลิกบังเกิดผลอย่างแท้จริง ในการมุ่งเน้น การประกาศศาสนาจึงมุ่งเน้นที่จะตั้งพระ ศาสนจักรท้องถิ่น ตั้งสามเณรลัวยเพื่อผลิต บาทหลวง มีการจัดตั้งโรงเรียน สถานพยาบาล งานเผยแผ่ศาสนาคริสต์คาทอลิก ให้กับผู้คน จึงได้มีการเน้นไปที่วิธีการเข้าหาประชาชน ซึ่งประชาชนนี้หมายถึง บุคคลที่ไม่ได้เป็น ข้าราชการ ไม่มียศ ตำแหน่งทางสังคม เช่น พวกทาส ชาวชนบท คนที่ติดคุก การเข้ามา ของบุคคลเหล่านี้ก็ใช้วิธีการซื้อๆ ไม่มีเลศนัย เช่น การสอนเรื่องราวของคาทอลิก การช่วย รักษาพยาบาลการไปเยี่ยมและโปรดศีลให้กับ ผู้ป่วยหรือเด็กที่ใกล้ตาย การสอนคำสอนในคุก ซึ่งวิธีการเหล่านี้เป็นวิธีการที่เอาชนะใจทั้ง กษัตริย์ และประชาชน บุคคลที่เป็นตัวอย่าง เด่นชัดก็คือ คุณพ่อ หลุยส์ ลาโน

“เราเห็นว่าการที่ บาทหลวงลาโน มีความสามารถหลายอย่างเหนือมิชชันนารี อีกรองค์หนึ่ง เพราะท่านรู้ภาษาต่างๆ ที่ใช้ใน กรุงสยาม มีอิทธิพลเหนือจิตใจของประชาชน ทั่วไป และชนะจิตใจของเขา โดยการทำการ รับใช้ช่วยเหลือทุกอย่างเมื่อไปเยี่ยมเรือนจำ พยาบาลคนเจ็บป่วย และสงเคราะห์บรรเทา ทุกข์คนยากจน” (ปอล ซาเวียร์, 2533: 39-40)

วิธีการเผยแผ่ศาสนาที่บรรดาพระสงฆ์ ในสมัยนั้นกระทำ ท่านกระทำผ่านทางงานด้าน จิตเมตตา อาจจัดอยู่ในรูปแบบที่ไม่หวังสิ่งใด ตอบแทน ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้ศาสนาคริสต์

คาทอลิกได้รับการชื่นชม และทำให้ผู้คนที่ยังมองเห็นกิจการเหล่านี้ สามารถเข้าใจความจริงแท้เกี่ยวกับศาสนาคริสต์ และเข้าใจถึงคำสอนที่แท้จริงในศาสนา ในเรื่องของความรัก และยังเป็นวิธีการหล่อหลอมมโนธรรมที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่าทีของคนที่ได้รับความช่วยเหลือ และท่าทีของผู้ที่พบเห็นจากการทำงานสงเคราะห์นี้

ในแบบอย่างจากพระสังฆราชลาโน ทำให้ทราบว่างานเมตตาสงเคราะห์ที่ท่านกระทำนั้นควบคู่ไปกับการประกาศศาสนา

“นอกจากสอนศาสนาแล้ว พวกมิสซันนารีได้เอื้อเพื่อช่วยเหลือพลเมืองคือ จ่ายยารักษาโรคบ้าง ชะล้างแผลบ้าง และนอกจากพยายามรักษาร่างกายนั้นก็โดยหวังจะรักษาวิญญาณของเขาเหล่านั้นได้งายขึ้น” (ประชุมพงศาวดารเล่ม 15 ภาค 27: 246)

เป็นไปได้อย่างมากทีเดียว สำหรับวิธีการที่ได้ผลในการเผยแผร์ศาสนาคริสต์คาทอลิก ประการหนึ่งคือการทำคำสอนที่ออกมาจากปากของพระสงฆ์ผู้แพร่ธรรมทั้งหลาย กับการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงสอดคล้องกัน และนี่เป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้การเผยแผร์ศาสนาประสบผลสำเร็จ และเอกสารในพงศาวดาร เป็นสิ่งที่เด่นชัดที่การรักษาพยาบาลจะช่วยไม่ใช่แค่รักษาร่างกายที่ป่วย และโดยอาศัยคำสอนที่สอดแทรกเข้าไปในกิจการที่ดีเหล่านั้น ก็จะทำให้วิญญาณ หรือจิตใจได้รับการรักษาด้วย

วิธีการเผยแผร์ศาสนาคริสต์คาทอลิกอีกประการหนึ่งในยุคสมัยนั้นก็คือ การตั้งสามเณรลัย และโรงเรียน อันที่จริงในการตั้งสามเณรลัยนั้นก็เพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นพระสงฆ์ ผู้ที่ออกไปทำหน้าที่ประกาศศาสนาให้กับสังคมต่อไป ดังนั้นการตั้งสามเณรลัย และโรงเรียน ไม่ใช่แค่ผลิตบุคลากรที่จะเป็นบาทหลวงเท่านั้น ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งสอนวิทยาการใหม่ๆ ซึ่งวิธีการนี้มุ่งหวังให้ผู้คนได้อยู่ใกล้ชิดกับบาทหลวง ซึ่งจะได้รับความรู้คริสตศาสนา และวิทยาการแบบยุโรป ซึ่งจะทำให้คนพื้นเมืองเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ดังนั้นบรรดาพระสงฆ์มักจะสร้างโรงเรียนติดกับวัดเสมอ

วิธีในการสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับคริสตชน ในยุคสมัยนั้นที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ การตั้งชุมชนคาทอลิก ซึ่งรวบรวมคริสตชนเข้ามาอยู่ด้วยกันเป็นชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีบาทหลวงเป็นผู้ชี้ทางชีวิต ซึ่งชุมชนคริสตชนในปัจจุบันเป็นการรวบรวมไว้ตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งก็ยังมีชุมชนคริสตชนอยู่จนถึงทุกวันนี้ การตั้งกลุ่มคริสตชนเพื่อให้ศาสนาได้เปลี่ยนแปลงจิตใจ ชัดเกล้าให้มีศีลธรรม การรวมกลุ่มยังผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ ของศาสนา จึงเป็นการสร้างสถาบันรวมจิตใจ กลายเป็นวัฒนธรรมเฉพาะคริสตชน เรียกได้ว่า มโนธรรมทางศาสนา (Religious Consciousness) ซึ่งแยกไม่ออกจากวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นการที่พระสงฆ์

คาทอลิกเปลี่ยนศาสนาคนพื้นเมืองจึงไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงภายนอก แต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจด้วย โดยการสร้างจิตสำนึกและทัศนคติของชีวิตขึ้นใหม่ในชุมชนที่ก่อตั้งนี้และเป็นที่เข้าใจโดยคนทั่วไปที่มองเห็นว่าเป็นวัฒนธรรมแบบฝรั่ง ซึ่งมีแนวทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างออกไปจากคนไทยทั่วไป พระสงฆ์ถือว่าชุมชนนั้นเป็นชุมชนศักดิ์สิทธิ์ ที่เรียกได้ว่ากลุ่มคริสตชนชั้นพื้นฐาน (ปรีชา จินตเสวีวงศ์, 2531: 84-85)

ภารกิจของพระสงฆ์คาทอลิกในยุคสมัยนั้นอีกประการหนึ่งคือ การเดินทางประกาศศาสนา โดยใช้วิธีการเสวนา ซึ่งพบว่าในสมัยของพระสังฆราชลาโน มีแนวความคิดที่จะไปแพร่ธรรมในประเทศลาว ดังนั้นออกเดินทางแต่เนื่องจากยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ท่านได้เคยไปที่พิษณุโลก และถือว่าที่นี่เป็นต้นแบบของการเดินทางเพื่อประกาศศาสนา ท่านให้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ความเชื่อ และกระตุ้นเตือนให้ชาวบ้านปฏิบัติศาสนา และยึดมั่นตามคำสัญญาที่จะปฏิบัติ การออกเดินทางไปประกาศศาสนาอยู่ในลักษณะของการเยี่ยมเยียนชาวบ้าน (ปรีชา จินตเสวีวงศ์, 2531: 91-92)

ในสมัยต่อมา มาจึงเริ่มมีวิวัฒนาการของสั่งสอนความเชื่อให้กับคริสตชนที่มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคู่มือปฏิบัติของคริสตชน ที่เป็นหนังสือที่บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของคริสตชนเมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง หนังสือคู่มือเหล่านี้สะท้อนภาพการหล่อหลอมมโนธรรมก่อนการสังคายนาवादิกัณฑ์ 2

ที่เน้นไปที่การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่มีบันทึกไว้เท่านั้น ยังไม่ได้มองบุคคลทั้งครบเหมือนในสมัยหลังสังคายนาवादิกัณฑ์ 2

คู่มือปฏิบัติของคริสตชน และพระสงฆ์

การอบรมสั่งสอนความเชื่ออาศัย “คู่มือปฏิบัติสำหรับคริสตัง” ซึ่งมีการพิมพ์เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1859 พิมพ์ครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1870 และมีการพิมพ์อีกครั้งในปี ค.ศ.1872 ซึ่งนับว่าเป็นหนังสือที่มีการตีพิมพ์ในช่วงเวลาที่กลุ่มคริสตชนที่เพิ่งก่อตั้งขึ้นในบริเวณเขตสังฆมณฑลในปัจจุบัน ซึ่งในคู่มือปฏิบัติของคริสตชน ถือเป็นเอกสารสำคัญที่บรรดาพระสงฆ์ผู้แพร่ธรรมใช้เป็นหลักในการสอนคริสตชน

นอกจากหนังสือดังกล่าวแล้ว พระสังฆราชผู้ปกครองสังฆมณฑล คือพระสังฆราช บิลเลกัวซ์ ยังตั้งกฎข้อบังคับสำหรับพระสงฆ์อีกด้วย ซึ่งในกฎข้อบังคับต่างๆ นั้น มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอนคริสตชนในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องพระธรรมคำสอนของพระเจ้า และเรื่องมโนธรรม และนี่ก็เป็นหน้าที่สำหรับพระสงฆ์ที่จะปฏิบัติตามสั่งสอนให้กับคริสตชน ไม่ว่าจะเป็นวิธีใดก็ตามแต่ และเป็นที่แน่นอนว่า ชุมชนคริสตชนทั้งหลายที่อยู่ในปกครอง ได้มีการอ่านข้อปฏิบัติเหล่านี้ทุกปี และใช้เป็นกฎข้อบังคับสำหรับชีวิตทั้งส่วนตัวและสังคมของคริสตังไทย (โรแบร์ต โกสเต, บาทหลวง 2547: 390)

สำหรับคู่มือปฏิบัติสำหรับคริสตังนั้นมีจำนวน 66 หน้า ประกอบไปด้วยสองบท

ใหญ่ๆ คือ ภาคแรกเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคริสตชนคาทอลิกกับผู้ที่มีความเชื่ออื่นๆ และกับคริสตชนต่างนิกายด้วยในบทแรกนี้มีการกล่าวถึงความเชื่อในลัทธินอกรีต แบ่งเป็น 33 หัวข้อ ซึ่งจะกล่าวถึงการไม่อนุญาตให้คริสตชนคาทอลิกไปร่วมพิธีนับถือผี พิธีทางพุทธศาสนา และไปร่วมในพิธีกรรมของชาวพุทธ โดยมีการลงลึกไปถึงการปฏิบัติอันได้แก่ ห้ามกราบไหว้พระพุทธรูป พระภิกษุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนา ห้ามถวายของแด่พระภิกษุ ห้ามฟังเทศน์จากพระภิกษุ ห้ามไปร่วมฉลองต่างๆ ของศาสนาพุทธ ทั้งการไปร่วมโดยตรง หรือการเตรียมอาหารเพื่อไปร่วม ห้ามรับหรือส่งบุคคลไปร่วมฉลองทางศาสนาพุทธ ห้ามมีส่วนร่วมในการสร้างวัด ห้ามนับถือผี ห้ามบนบานศาลกล่าว ห้ามรับประทานอาหารที่ได้เช่นแกงผิ ห้ามไปร่วมพิธีขับไล่ผี และยังมีข้อห้ามที่ต้องปฏิบัติด้วยความละเอียดอ่อนที่สุด ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับบิดา มารดา ที่นับถือศาสนาพุทธ คริสตชนสามารถไปร่วมในพิธีได้ แต่ห้ามเชื่อในพิธีกรรมของพวกเขา ซึ่งถือว่าเป็นการเข้าร่วมในการเชื่อนอกรีต ที่จัดขึ้นในโอกาสนั้น เช่น ห้ามคริสตชนตัดไม้หรือขนส่งไม้ที่ใช้เพื่อไปใช้ในพิธีเผาศพ ... นอกจากนั้นยังมีข้อปฏิบัติที่ว่าด้วยเรื่องการห้ามขายขนมทุกชนิดถ้ารู้ว่าจะต้องนำขนมดังกล่าวไปถวายให้พระภิกษุ ห้ามไปดูการแสดงละคร หรือไปร่วมงานฉลองที่จัดตามประเพณี เช่น งานบุญกองข้าว งานลอยกระทง ข้อห้ามเหล่านี้คริสตชนต้องปฏิบัติ

ต่อผู้ที่เป็นคริสตชนต่างนิกายด้วย ข้อห้ามดังกล่าวมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งผู้ที่เขียนหนังสือดังกล่าวนี้ได้กล่าวถึงการปฏิบัติของคริสตชนที่ยืนยันตามข้อปฏิบัติที่กำหนดไว้ เช่น กรรมกรที่นายจ้างให้ทำงานเพื่อผลประโยชน์ของศาสนาอื่น เขาก็ลาออกจากราน (โรแบร์ต โกสเต, บาทหลวง 2547: 391)

ในบทที่สอง เป็นเรื่องคำสั่งของประมุขมิสซัง เรื่องการปฏิบัติตัวของคริสตัง มีเนื้อหาที่ว่าด้วย เรื่องคุณพ่อเจ้าอาวาส หัวหน้าหมู่บ้าน และครูคำสอน จะเป็นผู้พิจารณาคดีต่างๆ ของคริสตัง นอกจากนั้นยังมีการห้ามคนต่างความเชื่อเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านคริสตัง โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระสงฆ์เจ้าอาวาส ... ห้ามคริสตังขายบ้าน หรือที่ดินให้กับคนต่างศาสนา ห้ามส่งเสียงร้อง หรือเล่นกันในหมู่บ้าน หรือในบ้านของตนตอนกลางคืน นอกจากนั้นแล้วพระสงฆ์เจ้าอาวาสมีสิทธิในการอนุญาตในเรื่องเกี่ยวกับการจับกุมในบริเวณที่ดินของวัด ยังมีการกล่าวถึงช่วงเวลาที่ตรึงพระหมีถือสารตอนเย็นจนถึงเช้า ห้ามสัจจกรในเขตวัด ห้ามเคี้ยวหมาก ห้ามพูดคุย หรือหัวเราะในวัด ถ้าตักเตือนแล้วไม่ปฏิบัติจะมีบทลงโทษ ตั้งแต่การตักเตือนทั่วๆ ไปจนถึงไล่ออกจากวัด ... นอกจากนั้นยังมีเรื่องของหน้าที่ของคริสตชนที่จะต้องดูแลพระสงฆ์

ในหนังสือข้อปฏิบัติของคริสตชนยังกล่าวถึงกระบวนการในการลงโทษในความผิดของตนที่กระทำ เช่น คนที่ไปร่วมการละเล่น พิธีกรรม และงานฉลองต่างๆ ของคนต่าง

ศาสนา จะต้องมาขอโทษที่วัด ส่วนคนที่ทิ้งศาสนาที่กลับใจก่อนตาย ต้องเขียนหรือให้ผู้อื่นเขียนหนังสือแสดงการกลับใจ ละทิ้งความประพฤติต่างๆ แล้วนำมาอ่านที่วัด คนที่ทิ้งศาสนาที่กลับใจจะต้องไปคุกเข่าที่ประตูวัด ระหว่างมิสซาว์นอาทิตย์ 2 มิสซา อาทิตย์ที่สาม พระสงฆ์เจ้าอาวาสจะพามาเข้าวัด นอกจากนั้นยังมีระเบียบข้อบังคับในการโปรดศีลศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น ต้องล้างบาปเด็กภายในสามวัน หลังจากเกิด คริสตังที่ไม่ได้แก้บาปรับศีล เป็นพ่อแม่ทูนหัวไม่ได้ เด็กต้องได้รับศีลกำลังเมื่อมีอายุได้ 10 ขวบ และรับศีลมหาสนิทครั้งแรกเมื่ออายุ 11 ขวบ ... บิดามารดาจะเรียกสืบสอดจากลูกเขยแพ่งเกินไปไม่ได้ เพราะเป็นการกีดกันการแต่งงานของคนที่ยรักกัน และเป็นโอกาสให้ทำบาปได้ นอกจากนั้นแล้วยังมีเรื่องของการขอมิสซาและการติระขังด้วย ... มีข้อบังคับในเรื่องของหน้าที่ของบิดามารดาที่จะต้องส่งลูกเข้าเรียนเมื่อถึงวัยอันควร จนถึงวัยที่จะรับศีลมหาสนิทครั้งแรก และยังกำหนดว่า ห้ามส่งบุตรหลานไปเรียนที่อื่นที่ไม่ใช่สถานศึกษาของคาทอลิก ยังมีข้อบังคับเกี่ยวกับการเล่นการพนัน รวมทั้งการชนไก่ที่ห้ามในทุกเวลา และมีบทลงโทษด้วย ... การขายภรรยาและลูกนั้น คริสตชนคาทอลิกที่ขายตัว ขายภรรยา และลูกเพื่อหาเงิน ทำให้วิญญาณของผู้ที่ถูกขายต้องตกอยู่ในอันตรายอย่างหนัก ด้วยเหตุนี้ หากมีใครอยู่ในภาวะจำเป็นจะต้องขอคำปรึกษาจากพระสงฆ์เจ้าอาวาส หรือครูคำสอนก่อน ... มีข้อกำหนด

เรื่องการพิจารณาคดี เช่น คริสตชนที่กล่าวโทษ คริสตชนอื่นที่ศาลแพ่ง เป็นบุคคลที่จะรับศีลศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ คริสตชนที่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย ศักดิ์ศรีจะต้องถูกตำหนิต่อหน้าชุมชน คริสตชนยังมีเรื่องของความผิดที่ไม่เชื่อสัตย์ในฐานะสามิ ภรรยาต้องถูกลงโทษหนัก ซึ่งมีความผิดไปถึงบุคคลที่เป็นสื่อพาไปให้พบกัน นอกจากนั้นยังมีการบอกว่าผู้ที่มีความสัมพันธ์นอกคู่สมรส และทำแท้งก็มีโทษด้วย

ในคู่มือปฏิบัติของคริสตชนเล่มนี้ ยังมีการกล่าวถึงเรื่องการอบรมสั่งสอนบรรดาเด็กๆ ให้มีความสงบเสงี่ยมเจียมตัว เพื่อเป็นการปกป้องเด็กหญิงสาว เช่น ห้ามออกนอกบ้าน กลางคืนโดยไม่มีไฟส่องสว่าง ห้ามบิดามารดาส่งลูกสาวไปทำงานไกลๆ ห้ามเป็นภรรยาของใครนอกการสมรส... นอกจากนั้นยังมีการกำหนดไว้ว่าผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหนังสือคู่มือนี้ หลังจากเตือน 3 ครั้งแล้วจะรับศีลศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ (โรแบร์ต โกสเต, 2547: 390-392)

นอกจาก “คู่มือปฏิบัติของคริสตัง” ยังมีหนังสือคู่มือปฏิบัติของพระสงฆ์ ... โดยอาศัยหนังสือคู่มือนี้ จึงมองเห็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในการมีส่วนช่วยให้มโนธรรมของคริสตชนเข้มแข็ง และทำให้คริสตชนมีความสมบูรณ์ในการตัดสินใจทำตามมโนธรรม หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือภาษาลาติน มี 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นแนวปฏิบัติสำหรับชีวิตและหน้าที่อภิบาลขอพระสงฆ์ส่วนที่สองเป็นเรื่องการปฏิบัติงานในส่วนแรกนั้นยังแบ่งออกเป็นสามบท

บทที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตพระสงฆ์ ได้แก่ ความศรัทธา ความสัมพันธ์กับประมุข มิสซัง ชีวิตฝ่ายร่างกาย ได้แก่ การแต่งกาย อาหารการกิน การพักผ่อนหย่อนใจ ความสัมพันธ์กับสตรี งานที่ห้ามพระสงฆ์ทำ (งานเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลและธุรกิจการค้า) ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง มิสซา สำหรับพระสันตะปาปา ประมุขมิสซัง และเพื่อนพระสงฆ์ที่เสียชีวิตไปแล้ว ส่วนในงาน แพร่ธรรม ห้ามเริ่มงานในสถานใหม่ ก่อนที่จะได้รับอนุญาตจากพระสังฆราชเสียก่อน

บทที่ 2 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อกับการปกครองวัด และงานอภิบาลคริสตชน มีเรื่องเกี่ยวกับการทำนุบำรุงวัด การทำทะเบียนและ การทำรายงานเกี่ยวกับวัด ยังมีเรื่องของการสอนคำสอนผู้ใหญ่ทุกวันอาทิตย์อย่างต่อเนื่อง การไปเยี่ยมคริสตังและคนป่วย ในบทนี้ยังมี คำแนะนำเกี่ยวกับการต้อนรับคริสตังและผู้ที่มีความเชื่อต่างกัน แนะนำพระสงฆ์ไม่ให้ คริสตังยืมเงิน ห้ามพระสงฆ์เสาะแสวงหา ทรัพย์สิน วัตถุ เงินทอง

บทที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวทาง ปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนา พระสงฆ์ต้อง เอาใจใส่ในการนำแสงสว่างแห่งพระวรสารไป สู่คนต่างศาสนา ในแต่ละวัดจะต้องจัดหาครู คำสอนคนหนึ่งเพื่อสอนคำสอนคนต่างศาสนา และคริสตชนจะต้องเป็นผู้ประกาศพระวรสาร ด้วยชีวิตของตนเอง เมื่อมีคนต่างศาสนา มา ขอรับศีลล้างบาป จะต้องสอบถามแรงจูงใจใน การขอเป็นคริสตชนในครั้งนี้

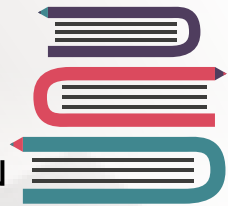
ในภาคที่สอง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการตอบ คำถามเกี่ยวกับการปกครองวัด มีแบบสอบถาม เพื่อช่วยให้ทำรายงานประจำปี ข้อบังคับในการ บริหารโรงเรียน

ในบรรทัดสุดท้ายของเรื่องเหล่านี้ ผู้ที่ เรียบเรียงหนังสือประวัติการเผยแผ่คริสต์ ศาสนาในสยามและลาว ได้เขียนข้อความที่บอก กับเราให้เห็นถึงบรรยากาศของชีวิตคริสตชน ที่มีความใกล้เคียงกับยุคสมัยของเรา

“เราสรุปหนังสือคู่มือปฏิบัติทั้ง 2 เล่มนี้ เพื่อสะท้อนให้มองเห็นชีวิตของพระสงฆ์และ คริสตชนในช่วงเวลาเกือบ 100 ปีทำให้เรามอง เห็นชีวิตประจำวันของชุมชนคริสตังในสยาม สมัยที่ใกล้กับเรา” (โรแบร์ต โกสเต,บาทหลวง 2547: 390-392)

มโนธรรม การหล่อหลอมมโนธรรม และ วิธีการหล่อหลอมมโนธรรม มีความสำคัญต่อ การสร้างคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิตในการเป็น มนุษย์ เพื่อก่อให้เกิดการเคารพคุณค่า และ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในการเผยแผ่ศาสนา คริสต์ของบรรดามิชชันนารีตั้งแต่สมัยอยุธยา นั้น นอกจากจะเน้นการสร้างคุณค่าทางศาสนาให้ ผู้ที่เป็นคริสตชนแล้ว ยังมีความพยายามที่จะ สร้างกระบวนการในการหล่อหลอมมโนธรรม ให้กับสังคมไทย ด้วยวิธีการต่างๆ ของบรรดา มิชชันนารี ไม่ว่าจะเป็นสร้างสถาบันการศึกษา และวิธี การอื่นๆ

บรรณานุกรม

- คุรุสภา. (2506). **ประชุมพงศาวดาร เล่ม 15**. กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พานิช.
- พระศาสนจักรโรมันคาทอลิก. (2537). **คำสอนพระศาสนจักรโรมันคาทอลิก ภาค 1: การประกาศ ยืนยันความเชื่อ. Catechism of The Catholic Church, 2535**. แปลโดย ประคิน ชุมสาย ณ อยุธยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- _____. **คำสอนพระศาสนจักรโรมันคาทอลิก ภาค 2: การเฉลิมฉลองธรรมล้ำลึกพระศาสนจักร**
- _____. (2550). **ประมวลคำสอนพระศาสนจักรโรมันคาทอลิก, 2548**. แปลโดย นรินทร์ ศิริวิริยานันท์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์.
- _____. (2525). **เอกสารแห่งสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2. The Documents of Vatican 2, Gaudium et Spes: Pastoral Consitution on the Church in the Modern World, 2508**. แปลโดย ผู้หว่าน (นามแฝง). นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม.
- _____. **เอกสารแห่งสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2. ธรรมนูญด้านพระธรรมกล่าวถึงพระศาสนจักร (Lmmen Gentium), [online].** เข้าถึงได้จาก: <http://www.catholic.or.th/archive/vaticanII/vaticanbook1/>. (สืบค้น: 19 มกราคม 2555).
- โกสเต โรแบร์ต, บาทหลวง. (2524, กันยายน-ธันวาคม). **สมัยแรกๆ ที่คริสตศาสนาและวัฒนธรรมตะวันตกมาพบกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย**. แสงธรรมปริทัศน์, 5(3).
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, กรมหมื่น. (2486). **ประวัติการทูตไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- เจริญ อาติตยา, บาทหลวง. (1994). **คำสอนเรื่องมโนธรรม**. กรุงเทพฯ.
- เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, บาทหลวง. (2548). **คริสตจริยศาสตร์พื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: แผนกการพิมพ์ โรงเรียนดอนบอสโก.
- ปรีชา จินตเสรีวงศ์. (2531). **แนวทางการพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยแสงธรรม.
- ปอล ซาเวียร์, แปล. (2533). **จดหมายเหตุการเผยแพร่ศาสนา และการเดินทางของบรรดาพระสังฆราชประมุขมิสซัง และของพระสงฆ์ในปกครอง ในปี ค.ศ.1672 – 1675**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

แผนกคริสตศาสนธรรม อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2556). **คู่มือสำหรับ...สังคายนาวาติกัน**

ครั้งที่ 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ปิตินาธิช.

ไม่ปรากฏผู้แต่ง, (2510). **ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรสากลและพระศาสนจักรในประเทศไทย.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารสาสน์.

ยอห์น ปอล ที่ 2, พระสันตะปาปา. (1994). **พระสมณสาส์นเรื่องความรู้แจ้งแห่งความจริง.**

Veritatis Splendor, 1993. แปลโดย คุณพ่อนรินทร์ ศิริวิริยานันท์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
อัสสัมชัญ.

เสรี พงศ์พิศ. (2527). **คาทอลิกกับสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

โรแบต โกสเต, บาทหลวง (2549). **ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว.** กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

Lectio, Rev.Rocco J., C.S.S. (2520, มกราคม-เมษายน) **The first Catholic Missionary
Endeavour in Thailand.** แสงธรรมปริทัศน์, 1(1).

(หมวดจริยธรรม)

พิน็อคคิโอและจิมินี คริกเก็ต: มนุษย์และมโนธรรม

ธัญภรณ์ สีกาเน็ตไทย

แม้จะผ่านมากกว่าเกือบ 80 ปี การผจญภัยของพิน็อคคิโอ (Pinocchio) ภาพยนตร์การ์ตูนจากวอลต์ ดิสนีย์ (Walt Disney) ยังคงตราตรึงใจใครหลายคนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เหตุการณ์ต่างๆ ของหุ่นกระบอกไม้ที่มีชีวิตและไฝผ่นที่จะเป็นเด็กจริงๆ ได้ทำให้ผู้ชมทุกคนไม่ว่าจากยุคไหนต้องกลับมาคิดและเรียนรู้จากนิทานดิสนีย์นี้ ซึ่งเด็กๆ มากมายและใครก็ตามที่เคยดูพิน็อคคิโออย่างคงจำอยู่เสมอว่าการพูดโกหกเป็นสิ่งไม่ดี อย่าไว้ใจคน

แปลกหน้า และถ้าอยากจะเป็นเด็กดีก็จะต้องไปโรงเรียน เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ใหญ่ที่รักเรา ซึ่งหากไม่เชื่อฟัง ก็อาจจะเกิดเหตุการณ์เลวร้าย ทั้งนี้ทั้งนั้นทุกๆ คนคงอยากให้พิน็อคคิโอฟังเสียงเล็กๆ ของจิมินี คริกเก็ต (Jiminy Cricket) จิ้งหรีดจิ๋ว ผู้เป็นจิตสำนึกของพิน็อคคิโอที่คอยแนะนำว่าเขาควรทำอะไร แม้แต่กระทั่งตัวของพิน็อคคิโอเองที่ออกมาตัดพ้อในภายหลังว่า “ฉันควรจะเชื่อเธอตั้งแต่แรก” และทำตามสิ่งที่จิมินีบอก

นักวิเคราะห์เศรษฐกิจและการเงิน นักแปล นักเขียน มหบัณฑิตด้านเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศจากมหาวิทยาลัยรัฐศาสตร์ปารีส, อดีตนักเรียนทุนรัฐบาลฝรั่งเศสที่สนใจศึกษาค้นคว้าทางเทววิทยา และพยายามเป็นศิษย์ธรรมทูตตามแบบฉบับฆราวาสในโลกปัจจุบัน

“...ให้จิตสำนึก¹ เป็นเพื่อนชี้ทางนำเธอเรื่อยไป” คือ สิ่งแรกที่จิมมินีพยายามบอกกับพี่น้องคิโอะ และประโยค “ให้จิตสำนึกเป็นเพื่อนชี้ทางนำเธอเรื่อยไป” นี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของท่อนสุก ของหนึ่งในเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่องนี้² ซึ่งได้ก่อกองก้างวาลอยู่ในความทรงจำวัยเด็กของใครหลายคนที่ยากจะลืมเลือน

แม้ว่าเวลาจะผ่านพ้นไปหลายปี ทว่าเมื่อกลับมานั่งดูพี่น้องคิโอะอีกครั้ง ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้ไม่ได้จำกัดอยู่กับการสอนศีลธรรมอย่างเดียว แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและแยกกันไม่ได้ระหว่างผู้สร้างและสิ่งสร้าง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างมนุษย์และมโนธรรม ผ่านตัวละครต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพี่น้องคิโอะ จิมมินี คริกเก็ต และเจเพ็ตโต (Geppetto) หากกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาพยนตร์การ์ตูนพี่น้องคิโอะของวอลต์ ดิสนีย์นำเสนอเรื่องราวชีวิตของมนุษย์แบบง่ายๆ ในภาษามนุษย์

พี่น้องคิโอะหุ่นกระบอกที่มีชีวิตได้นำเสนอลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ในฐานะสิ่งสร้าง (creation) และสาร (Individual substance) ที่มีเหตุผลโดยธรรมชาติ (Rational nature)³ ซึ่งมีความสามารถในการคิดและการมุ่งหน้า

ไปยังสิ่งที่ดี โดยการที่เขาเป็นเพียงแค่หุ่นกระบอกได้ทำให้เขารู้สึกว่าเขาขาดอะไรบางอย่าง แม้ว่าพี่น้องคิโอะจะไม่รู้จักเจเพ็ตโต ผู้ที่สร้างสรรค์เขาขึ้นมามากนัก เขารู้สึกว่าความฝันของเจเพ็ตโตที่อยากเห็นเขาเป็นเด็กจริงๆ เป็นเป้าหมายสูงสุดหนึ่งเดียวของเขาที่จะมาเติมเต็มสิ่งที่เขาขาดหาย การขานรับสิ่งที่เจเพ็ตโตต้องการนั้นกลายเป็นสิ่งที่เขาควรทำความไฝฝืนที่จะเป็นมนุษย์เหมือน “พ่อ” (ผู้สร้าง) ของพี่น้องคิโอะสะท้อนให้เห็นว่าพี่น้องคิโอะอยากพาตนเองออกจาก “สิ่งสร้าง” ที่ไม่สมบูรณ์ (Imperfection) ให้ไปสู่ความบริบูรณ์ (Perfection)

อย่างที่ทราบกันดี หากพี่น้องคิโอะ “ต้องการเป็นเด็กจริงๆ” ทุกอย่างขึ้นอยู่กับเขาเท่านั้น โดยเขาจะต้องพิสูจน์ว่าเขาได้ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างสมบูรณ์ นั่นก็คือ การเป็นคนกล้าหาญ จริงใจ ไม่เห็นแก่ตัว ถึงแม้ว่าเขาจะเป็นเพียงแค่กระบอกไม้ธรรมดาที่ไม่มีพลังวิเศษหรือความรู้มากมาย เขามีจิมมินี คริกเก็ต เพื่อนคู่คิดที่จะคอยนำทางไปยังเป้าหมายและช่วยเขาแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี เพื่อให้เขาสามารถเป็นมนุษย์ตามสิ่งที่เขาปรารถนา ซึ่งเพียงพอสำหรับภารกิจของเขา

¹ จิตสำนึกในที่นี้หมายถึง Conscience ในภาษาอังกฤษ

² เพลง “Give a Little Whistle” โดยในภาพยนตร์พี่น้องคิโอะ พากย์ภาษาไทยแปลชื่อเพลงเป็น “จะยังงักก็วิวปาก”

³ Summa Theologiae, I, q. 29, a. arg. 1. “persona est rationalis naturae individua substantia”

ความสัมพันธ์ระหว่างพิน็อคคิโอและจิมินี คริกเก็ต (ซึ่งเป็นจิตสำนึก ที่ปรึกษาในยามสิ่งล่อใจ และผู้นำทางชีวิตตามธรรมนองคลองธรรมของพิน็อคคิโอ) เผยให้เห็นภาพของมโนธรรมที่อยู่ในเบื้องลึกของจิตใจมนุษย์ เสียงเล็กๆ ของจิตที่จู่โจมขึ้นทุกครั้งไม่ว่าพิน็อคคิโอจะเผชิญกับเหตุการณ์ใด จิมินีเพื่อนคู่หูคู่คิดที่ช่วยให้พิน็อคคิโอ “เลือกทำแต่ความดี หลีกเลียงความชั่ว” โดยตลอดเรื่องราวของพิน็อคคิโอจะเห็นได้ว่าจิมินี คริกเก็ตทำหน้าที่เป็นตัวตัดสินทางศีลธรรม (Moral judgement) ที่ชวนให้พิน็อคคิโอต้องนึกคิดเมื่อเขาจำเป็นต้องตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่น การเลือกกระหว่าง “การไปโรงเรียน” หรือ “ไปโรงละคร” เป็นต้น

แต่เมื่อมองลึกๆ แล้ว จิมินี ดูเหมือนจะเป็นมากกว่า “จิตสำนึก” ที่ตัดสินเพียงแค่เรื่องทางศีลธรรมตามค่านิยมทั่วไป ตลอดทั้งเรื่อง จิมินี คริกเก็ต ทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้พิน็อคคิโอรับรู้และระลึกถึงสิ่งที่เขาปรารถนาที่อยู่กันบึ้งในใจของเขา นั่นก็คือการเป็นมนุษย์เหมือนกับพ่อของเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่เจפתโตผู้เป็นพ่อปรารถนาเช่นกัน นี่อาจกล่าวได้ว่าจิมินี คริกเก็ต เปรียบเสมือนมโนธรรมของมนุษย์ โดย “มนุษย์รับรู้และเห็นถึงความจำเป็นของกฎหมายพระเจ้าผ่านมโนธรรม

ในการกระทำทุกๆ อย่าง มนุษย์ถูกกำหนดให้เดินตามมโนธรรมของเขาเพื่อที่เขาจะได้มาหาพระเจ้า ซึ่งเป็นเป้าหมายของชีวิต⁴”

นอกจากนี้จิมินี ผู้ซึ่งเป็นมโนธรรมของพิน็อคคิโอถูกสร้างให้มีความผสมผสานระหว่างเจตจำนง (Will) และหน้าที่ (Duty) โดยเจตจำนงเกี่ยวข้องกับการความต้องการที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งที่เชื่อมั่น (Conviction) ในขณะที่หน้าที่คือการยอมรับสิ่งที่เชื่อมั่น โดยไม่สนใจข้อโต้แย้งหรืออิทธิพลใดๆ เช่นเดียวกันกับมโนธรรมของคริสตชน บทบาทของจิมินี คริกเก็ตในฐานะมโนธรรมจะไม่สามารถ fulfill ได้ ถ้าพิน็อคคิโอเลือกที่จะทำอย่างอื่นที่ไม่ใช่เส้นทางสู่ความดีบริบูรณ์ ในภาพยนตร์ถึงกระนั้นพิน็อคคิโอมีอิสระที่จะเชื่อฟังและทำตามเสียงของจิมินี แม้ว่าสิ่งที่เขาจำเป็นต้องทำได้ถูกจัดว่าเป็นหน้าที่ของเขา

มันไม่ได้ง่ายเลยสำหรับพิน็อคคิโอที่จะแยกแยะและเลือกที่จะเชื่อฟังจิตสำนึกของเขา สิ่งที่เขาพบเจอมักจะเป็นสิ่งไม่ดีที่ซ่อนอยู่ในคราบของสิ่งดี ซึ่งภายนอกดูเหมือนไม่มีอะไรน่าสงสัย สุนัขจิ้งจอกที่แสนเจ้าเล่ห์ ออเนสต์จอห์น (Honest John) ซึ่งได้ตีสนิทกับพิน็อคคิโอพร้อมกับนำเสนอว่าตนเองมีเจตนาดีโดยเจ้าสุนัขจิ้งจอกนี้พยายามชักชวนโน้มน้าวให้พิน็อคคิโอไปโรงละครแทนที่จะไปโรงเรียน

⁴ Concile Vatican II: Dignitatis Humanae 2

ด้วยเหตุผลที่ว่าชีวิตนักแสดงเป็นชีวิตที่จะประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว และมีชื่อเสียง ในขณะที่โรงเรียนไม่มีประโยชน์อะไรสำหรับ ฟีน็อกคิโอ เหตุการณ์นี้เผยให้เห็นสิ่งชั่วร้ายที่เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยมแฝงตัวมาในครอบครัวสหายที่หวังจะล่อลวงให้ฟีน็อกคิโอตกหลุมพรางของเขา การกระทำรวมทั้งความคิดที่อยู่ภายในของออสเอนส์ จอห์น นั้น กลับตรงกันข้ามกับข้อที่เขาได้แนะนำแก่ฟีน็อกคิโอ รวมทั้งบุคคลิกภายนอกที่บ่งบอกว่าเขาเป็นคนดี ซื่อสัตย์ และจริงใจ ถึงกระนั้น ไม่ต้องแปลกใจ ซาตานก็ยังปลอมเป็นทูตแห่งแสงสว่างได้ (2 คร 11: 14) บรรดาปีศาจ ซาตาน และมารทั้งหลายซึ่งฉลาดรู้ดีว่าถ้าไม่ปลอมตัวมาคงไม่มีใครหลงกลและล่อลวงมนุษย์ได้สำเร็จ

เนื่องจากสิ่งล่อลวงต่างๆ จากมาร เปลี่ยนรูปแบบไปเรื่อยไม่ซ้ำกัน ฟีน็อกคิโอ จึงตกหลุมพรางบ่อยครั้ง เขาทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า แม้ว่าจิมมินิพยายามโน้มน้าวสิ่งให้เขาทำสิ่งที่ควรทำมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามทุกครั้งที่เขาทำผิดพลาด ฟีน็อกคิโอจำ และระมัดระวังมากขึ้น เมื่อเขาเห็นถึงผลลัพธ์ของการที่เขาไม่เชื่อฟัง “จิตสำนึก” เขาริบทันกลับไปหาจิมมินิ การเปิดอกพูดคุยตัวต่อตัวกับจิมมินิอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่มีสิ่งรบกวนใดๆ ช่วยให้เขาได้ทบทวนเรื่องราวที่เกิดขึ้น ทั้งยังทำให้เขา

ตระหนักว่าเขาควรจะทำอะไร ซึ่งผลักดันให้เขากลับมาเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยไม่จมอยู่ในความรู้สึกผิดกับเหตุการณ์ในอดีตของเขา

อย่างไรก็ดี แม้ว่าภาพยนตร์การ์ตูน ฟีน็อกคิโอจะสามารถสะท้อนให้เห็นภาพของมนุษย์และมโนธรรมในโลกแห่งความเป็นจริงอย่างเข้าใจง่ายและเป็นรูปธรรม การนำเสนอของภาพยนตร์ดิสนีย์เรื่องนี้ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าจิมมินิ คริกเก็ต เป็นจิตสำนึกที่ได้พัฒนา มาอย่างดีสมบูรณ์แล้ว (Well-formed) ทั้งในด้านวิชาการและศีลธรรมจรรยา โดยบทบาทของฟีน็อกคิโอมีเพียงแค่ตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อจิมมินิ โดยเขาไม่จำเป็นต้องพัฒนา จิตสำนึกของเขา เพราะจิมมินิ คริกเก็ต สอดคล้องกับความดีงามที่แท้จริง ซึ่งเป็นพระประสงค์ของปรีชาญาณแห่งผู้สร้าง⁵

ตามหลักประเพณีคริสต์ชน (Christian Tradition) มนุษย์มีความสามารถที่รับรู้ สำนึก ยอมรับสิ่งที่ดีและไม่ดีได้ ซึ่งความสามารถนี้ ไม่อาจลบล้างหรือทำลายได้และมีมาตั้งแต่กำเนิดโดยความสามารถนี้ได้ถ่ายทอดออกมาเป็นมโนธรรม อัน “เป็นกฎของจิตใจ มโนธรรมเป็นผู้ส่งสารจากผู้ที่พูดกับเราข้างหลังมาน ผู้ที่สอนเราและผู้ที่ยกครองเราทั้งในโลกแห่งธรรมชาติ และโลกแห่งหรรษทาน ผ่านตัวแทน มโนธรรมเป็นสังฆราชแห่งพระ

⁵ Catechism of the Catholic Church (CCC), 1783

คริสตเจ้าที่มีมาตั้งแต่เริ่มแรก⁶” ด้วยเหตุนี้ คริสตชนแต่ละคนจึงได้รับมอบหมายว่า “จงกลับไปหาจิตสำนึก ตั้งคำถามกับมัน ฟัน้องทั้งหลาย จงกลับไปยังภายใน และในทุกๆ สิ่งที่คุณทำ จงมองดูพระเจ้าผู้เป็นพยาน”⁷

ในชีวิตคริสตชน มโนธรรมทำหน้าที่ผ่านพระจิตเจ้า (รม 9:1) ทั้งยังเป็นวิหารที่คริสตชนจะได้ยิน “เสียงของพระเจ้า”⁸ แต่ทว่าเสียงดังอีกทีก็มากมายในสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเสียงเชิญชวนจากสังคมที่เชิญชวนให้ทำ “ตามวิถีโลก” และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงรบกวนจาก “ศัตรูตลอดกาล” ของมนุษย์ ส่งผลให้หลายคนแทบไม่ได้ยินเสียงจากมโนธรรมที่ตะโกนก้องอยู่ในเบื้องลึก อีกทั้งความสามารถในการรับรู้ถูกกลบด้วยบาปและความเคยชินที่ไม่ดีต่างๆ

ตรงกันข้ามกับเรื่องราวของพิน็อคคิโอ มโนธรรมของมนุษย์จำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้และพัฒนา และถือว่าเป็นภาระหน้าที่ตลอดชีวิตของคริสตชน⁹ โดยการพัฒนามโนธรรม (Formation of conscience) นั้นตั้งอยู่บน

การมองโลกตามหลักความเป็นจริง (Realist) และจิตวิญญาณ (Spiritual) ซึ่งประกอบไปด้วยการค้นหาทางด้านวิชาการ ปรึกษาผู้ที่มีประสบการณ์ พูดคุยกับพ่อวิญญาณ การภาวนา การพิเคราะห์แยกแยะ (Discernment) ผ่านการพบปะส่วนตัวกับพระเยซูคริสต์เจ้าหรือการพิจารณาณธรรม (Examine of Conscience)

การวินิจฉัยแยกแยะทางจิตนี้ “นับวันแต่จะมีความจำเป็นมากขึ้นเรื่อยๆ ชีวิตปัจจุบันในยุคนี้”¹⁰ เนื่องจากการวินิจฉัยแยกแยะช่วยให้เราไม่ตกหลุมพรางของมารที่พยายามหลอกล่อ และที่สำคัญเพื่อขจัดเสียงรบกวนต่างๆ ให้เหลือเพียงแต่เสียงของพระเจ้า ซึ่งเป็นเสียงที่ทำให้เราคนพบน้ำพระทัยพระเจ้า

ในโลกที่เวลาทุกวินาทีมีค่ามหาศาลผู้คนจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์เมืองยุคใหม่ที่ชีวิตต้องแข่งกับเวลาต่างใช้ชีวิตอย่างรีบเร่ง เวลาได้ถูกแทนที่ด้วยกิจกรรมและภารกิจ หน้าที่การงานที่เร่งด่วนมากมาย ในขณะที่การวินิจฉัยแยกแยะถูกมองข้าม การพูดคุยกับ “จิมมินี” หรือการเปิดอกคุย

⁶ John Henry Newman (1874) Letter to the Duke of Norfolk

⁷ Saint Augustine, ep. Jo. 8, 9

⁸ GS 16

⁹ CCC 1784

¹⁰ GE 167

กับพระเยซู “เพื่อนแท้ของมนุษย์” สำหรับคริสตชนนั้น ได้จัดเป็นรายการกิจกรรมประเภท “กิจกรรมยามว่าง...” ที่สำคัญรองลงมา

อันที่จริงไม่ว่าจะเป็นยุคไหนๆ เวลานั้นต่างมีบทบาทสำคัญในชีวิต และผู้คนในแต่ละยุคก็ต่างมีหน้าที่มากมาย อีกทั้งชีวิตจิตไม่ได้มีความสำคัญน้อยไปกว่าชีวิตกายภาพ

นักบุญอิกญาซีโอ แห่งโลโยลา กำหนดให้เยสุิตทุกคน (แม้ว่าการกิจล้นมือร้อยแปดอย่าง) พิจารณาโมธรรม ทุกวันๆ สองครั้ง¹¹ หรือที่เรียกกันว่า การรำพึงมโนธรรมประจำวัน (Daily Examens) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก

1. ให้เรารับรู้ถึงการประทับอยู่ของพระเจ้า
2. สวดขอให้พระพรหมทานเพื่อให้เข้าใจว่าพระเจ้าทรงกระทำอะไรในชีวิตของเรา
3. ย้อนกลับมาองสิ่งที่ผ่านมาระหว่างวัน
4. พินิจดูว่าตัวเองได้ทำ พูด คิดอะไรที่ทำให้ใกล้ชิด หรือออกห่างจากพระเจ้า

5. มองไปยังพรุ่งนี้ว่าเรามีอะไรที่จะต้องทำ และขอให้พระองค์ช่วย เราจะทำอะไรและจะร่วมมือกับพระองค์เพื่อกิจการของพระองค์ให้ดียิ่งขึ้นอย่างไร เพื่อที่จะให้การรำพึงมโนธรรมประจำวัน อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมกับชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ที่ “ไม่ค่อยมีเวลา” เหล่าเยสุิตและนักบวชในจิตอารมณ์ของนักบุญอิกญาซีโอ Ignatien ฝรั่งเศสจึงนำเสนอ “Prière d’alliance”¹² หรือแปลเป็นไทยได้ว่า “การภาวนาแห่งพันธสัญญา” ซึ่งใช้เวลาเพียง 5-10 นาทีเท่านั้น (หรือ 15 นาทีหากต้องการ) ทุกๆ เย็น โดยมีเป้าหมายคือ ทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน พร้อมกับให้รับรู้ถึงวิธีการที่พระเจ้าทรงปรากฏแก่เรา ระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว ตามที่ปรากฏในหนังสือประกาศกเยเรมีย์ (30:31) “...นี่คือพันธสัญญาที่เราจะทำการกับพงศ์พันธุ์อิสราเอล

หลังจากสมัยนั้น คือเราจะใส่บทบัญญัติของเราในจิตใจของพวกเขาจารึกบนหัวใจของพวกเขา เราจะเป็นพระเจ้าของพวกเขา และพวกเขาจะเป็นประชากรของเรา...”

¹¹ Constitutions 261, 342, 342

¹² <https://www.ndweb.org/2019/05/kit-spirituel-6-priere-alliance/>

ธีเอรี อานน์ (Thierry Anne) นวจารย์ของคณะเยสุอิตที่ลียง และเคยเป็นพ่ออธิการจิตตภาบาลของชมรมนักศึกษาคาทอลิกโรงเรียนรัฐศาสตร์ปารีส (Sciences Po Paris) กล่าวว่านี่คือการพิจารณาโนธรรมที่ได้ปรับโฉมใหม่¹³ ซึ่ง “การภาวนาแห่งพันธสัญญา” ประกอบไปด้วยสามขั้นตอนหลัก:

1. ขอบคุณ: นึกถึงความสุข ความหวัง สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างวัน และขอบคุณพระเจ้าสำหรับทุกสิ่งๆ สัญลักษณ์ผู้คนที่พบเจอต่างๆ
2. ขอโทษ: ค้นหาว่ามีช่วงไหนที่ดูเหมือนว่าเราไม่ได้ฟังพระเจ้า เวลาไหนที่เรารู้สึกว่าตัดขาดจากพระองค์ ออกห่างจากพระเจ้า
3. ได้โปรด: ส่วนที่สามจะเป็นการมองไปยังพรุ่งนี้ โดยมอบพรุ่งนี้ไว้กับพระเจ้า พร้อมบอกสิ่งที่ปรารถนา และฝากผู้คนที่เราจะพบเจอ หรือสิ่งสำคัญที่เราได้รับมอบหมาย รวมทั้งความคลั่งใคล้ใจ ความกังวลที่เกี่ยวข้องกับวันพรุ่งนี้

โดยการภาวนาแห่งพันธสัญญาจะจบลงเหมือนกับว่า “เราบอกลาเพื่อนที่นั่งฟังเรา” (ที่เรียกกันว่า Colloque ในภาษาเทคนิค) จากนั้นก็ตามด้วยบทสวด “พระบิดา” “Suscipe” ฯลฯ ตามสไตล์แต่ละคน

สุดท้ายนี้ ไม่ว่าจะเป็ “พิน็อคคิโอ-จิมินี” “มนุษย์-มโนธรรม” “คน-พระเจ้า” ต่างชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นลึกซึ้ง ทว่าบาป ความดีร้าย ความไม่สมบูรณ์หรือข้อบกพร่องอื่นๆ ได้ก่อให้เกิดเส้นชั้นกลางที่ขวางกั้นเสียงเล็กๆ ที่ฝ่ายหนึ่งพยายามส่งให้อีกฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่สิ่งล่อลวงต่างพยายามทำให้เส้นชั้นดังกล่าวยาวขึ้น “เชื่อฟัง” เหมือนจะเป็นคำที่เหมาะสมที่สุดที่สามารถเข้ามาเชื่อมรอยที่ปรากฏอยู่ในแต่ละคู่ได้ แน่นอนว่าการเติมคำว่า “เชื่อฟัง” นั้นไม่ง่ายและต้องอาศัยเวลาที่ยาวนาน แต่กระนั้นการพิจารณาโนธรรมได้ทำให้เราตระหนักว่าเราคริสตชน “ไม่เคยเดินคนเดียว”

* ขอขอบคุณ บาทหลวง มิเกล กาไรซาบาล, บาทหลวง อัลฟองโซ เดอ ฮวน และ บาทหลวง ชาร์ค อองจาล์แบร์ สำหรับกำลังใจ

¹³ <https://www.la-croix.com/Archives/2014-05-10/La-priere-d-alliance-2014-05-10-1148162>

(หมวดจิตวิทยา)

มโนธรรม

พิรพัฒน์ ถวิลรัตน์

“เสียงของคนส่วนใหญ่ไม่อาจแทนที่มโนธรรม” - มหาตมะ คานธี

ในชีวิตของคนเราล้วนเคยผ่านการตัดสินใจเลือกสิ่งต่างๆ ถ้าสิ่งที่ควรเลือกตรงกับใจของเรา ย่อมเป็นการง่ายที่เราจะเลือกในสิ่งที่ถูกใจ ทว่า ถ้าสิ่งที่ต้องเลือกกลายเป็นสิ่งที่ไม่ถูกใจ ไม่ต้องการ การเลือกนั้นย่อมนำมาซึ่งความลำบากใจ ทุกข์ใจจนยากที่จะหลีกเลี่ยง โดยเฉพาะการเลือกระหว่างสิ่งที่ถูกใจกับสิ่งที่ถูกต้อง

เมื่อเราต้องเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเลือกที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หลายครั้งไม่ง่ายเลยที่เราจะเลือกได้โดยไม่ลังเล โดยเฉพาะการเลือกนั้น ต้องทำให้เราต้องเผชิญกับเงื่อนไขของ ความดีงาม ความดีมากกว่า และผลประโยชน์

ที่หมั่นหม่อมต่อความผิดทางศีลธรรม ในสถานการณ์แบบนี้ เรามักจะนึกถึง “มโนธรรม” เสียงภายในใจที่ช่วยให้เรารู้ว่า ควรจะเลือกหรือทำอะไร

“มโนธรรม” คืออะไร? มโนธรรมตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกว่าจะอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ส่วนในมุมมองของ พระศาสนจักรคาทอลิก มโนธรรมเป็นการประทับอยู่ของพระเจ้าในส่วนลึกของจิตใจมนุษย์ เป็นเสียงที่คอยเตือนเราให้ทำความดี หลีกหนีความชั่ว

นักจิตวิทยาการปรึกษา, รองผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม,
อาจารย์พิเศษด้านจิตวิทยาในสถาบันอุดมศึกษา, วิทยากรฝึกอบรมและบรรยายด้าน Counseling Psychology,
Family Counseling และ Self-empowerment

ในพระคัมภีร์ไบเบิล นักบุญเปาโลได้กล่าวถึงบทบาทของมโนธรรม ที่ทำหน้าที่เตือนใจเรา ในการเลือกทำความดี หรือหลีกเลี่ยงความชั่วไว้ในจดหมายถึงชาวโรมว่า “ดังนั้นเมื่อคนต่างชาติซึ่งไม่รู้จักรักรบบัญญัติ และประพฤติตามข้อกำหนดของธรรมบัญญัติจากสามัญสำนึก แม้พวกเขาจะรู้อักขระบัญญัติ พวกเขาก็เป็นธรรมบัญญัติสำหรับตนเอง พวกเขาแสดงให้เห็นสิ่งที่ธรรมบัญญัติกำหนดไว้ในใจตามมโนธรรม และบางครั้งความคิดตามเหตุผลที่กล่าวโทษก็ป้องกันพวกเขา” (โรม 2: 14-15)

พระคาร์ดินัลจอห์น เฮอร์รี นิวแมน นักเขียนผู้มีชื่อเสียงด้านมโนธรรมเคยกล่าวไว้ว่า “เมื่อมนุษย์เดินตามมโนธรรม ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาไม่ได้คิดหรือรู้สึก หรือเป็นสิทธิของพระเจ้าผู้สร้าง หรือเป็นหน้าที่ของพระองค์ ที่มีต่อสิ่งสร้าง แต่สิทธิในการคิด พุดเขียน หรือการกระทำใดๆ ยังเป็นไปตามการตัดสินใจของพวกเขา” (Newman, 1910)

อย่างไรก็ดี หลายครั้งหลายหนในชีวิตของเรามนุษย์ในยุคปัจจุบัน เรามักจะไม่รับรู้ถึงการมีอยู่ของมโนธรรมภายในใจของเรา เสียงของมโนธรรมไม่ค่อยรบกวนจิตใจของเราดังแต่ก่อน ยกเว้นแต่ว่า เรื่องนั้นจะเป็นความผิดร้ายแรง หากเป็นเรื่องเล็กน้อย เราอาจจะคิดว่าใครๆ เขาก็ทำกัน

ความคิดที่ว่า “ใครๆ เขาก็ทำกัน” ทำให้เราอาจจะทำผิดด้วยความสบายใจ จนไม่อาจจะแยกแยะว่า อะไรคือความถูกต้อง

อันที่จริง มโนธรรมมักจะแสดงถึงตัวตนของปัจเจกบุคคล ในฐานะที่เป็นสิ่งสร้างที่มีจริยธรรม ที่มีความสามารถในการพัฒนามโนธรรม การตัดสินใจตนเองและการรู้จักแยกแยะความถูกต้องและความผิดพลาด (Hitlin, 2008) ทั้งนี้ ความสามารถดังกล่าวขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมหรือกลุ่มที่บุคคลสังกัด ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกทำหรือไม่ทำสิ่งต่างๆ

ในมุมมองของจิตวิทยาสังคม เราทุกคนต่างสร้างตัวตนขึ้นมาจากสังคม สังคมพัฒนาจากการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ผ่านทางภาษาที่บุคคลใช้ ภาษาสะท้อนถึงความคิด ความเชื่อและความปรารถนาภายในใจของเรา อย่างไรก็ตาม ความเป็นตัวตนของเรามาจากการไตร่ตรองทบทวน การไตร่ตรองทบทวนมีพื้นฐานมาจากภาษาหรือถ้อยคำ ซึ่งก่อให้เกิดความคิดความเข้าใจ ภาษาพัฒนามาจากบริบททางสังคม สังคมมีพื้นฐานมาจากบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

ด้วยเหตุนี้ ความเป็นตัวตนของเราเกิดจากการเรียนรู้ผ่านทางประสบการณ์ และการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นในสังคม เริ่มจากบุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนๆ ครูบาอาจารย์ เพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่นๆ ที่เรารับรู้ผ่านทางสื่อต่างๆ ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เรามักจะเลือกทำในสิ่งที่ใครๆ เขาก็ทำกัน จนลืมที่จะฟังเสียงมโนธรรมภายในใจของเราว่า อะไรคือความดี อะไรคือสิ่งที่เราพึงกระทำ

นักปราชญ์ชาวกรีกผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งนาม ไพอทาโกรัส ได้สอนให้ลูกศิษย์ได้พิจารณาตนเองทุกคืนก่อนนอน และให้หั่นถั่วถามตนเอง อาทิเช่น “วันนี้ฉันประสบผลสำเร็จในการเรียนวันนี้ได้อย่างไร” “มีอะไรที่ฉันละเลยไปหรือไม่” ฯลฯ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ทุกคืนย่อมส่งผลให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าของการทบทวนไตร่ตรอง เกิดกระบวนการในการเรียนรู้ นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และไม่ปล่อยให้ตนเองหลงออกนอกทางของความดีงาม เพิ่มการตระหนักรู้ในตนเอง (Self awareness) ด้านมโนธรรม ให้มีความคมชัดเพิ่มมากขึ้น

การพัฒนาธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญประการหนึ่งของชีวิตมนุษย์ และควรจะให้ความสำคัญตั้งแต่ในวัยเด็ก ซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และสร้างความเป็นตัวตน เมื่อพูดถึงการพัฒนาธรรม บุคคลหนึ่งในแวดวงจิตวิทยาที่เรามักจะนึกถึงก็คือ ซิกมุนด์ فروยด์ จิตแพทย์ชาวออสเตรีย เชื้อสายยิว

มุมมองคลาสสิกของ فروยด์ เรื่อง superego เป็นมุมมองที่ได้รับความนิยมในการทำควาเข้าใจแนวคิดเรื่องมโนธรรมในความคิดของ فروยด์ โครงสร้างของบุคลิกภาพของมนุษย์จะประกอบด้วย Id Ego และ Superego โดย Id จะเป็นต้นกำเนิดของบุคลิกภาพ และเป็นส่วนที่ติดตัวมาแต่กำเนิด การทำงานของ Id จึงเป็นไปตามความพึงพอใจของมนุษย์ ส่วน Ego มีหน้าที่ประสานระหว่าง Id และ Superego ให้แสดงบุคลิกภาพออกมาอย่างเหมาะสมกับความเป็นจริง

ขณะที่ Superego จะทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมจรรยา บรรทัดฐานของสังคม ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ มีหน้าที่ผลักดันให้บุคคลประเมิณพฤติกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมโนธรรม จริยธรรม ที่พัฒนามาจากการอบรมเลี้ยงดู โดยเด็กจะรับเอาค่านิยม บรรทัดฐานทางศีลธรรม และอุดมคติต่างๆ จากพ่อแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัย 3-5 ขวบ เด็กจะเรียนรู้ผ่านทางประสบการณ์ โดยมีสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการหล่อหลอมหลักแห่งจริยธรรม ดังนั้น มนุษย์จึงเรียนรู้และพัฒนาธรรมได้อย่างต่อเนื่อง หรืออีกนัยหนึ่ง มโนธรรมส่วนบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์และการเรียนรู้ของเขา (Hitlin, 2008)

อย่างไรก็ดี เมื่อเรามาพิจารณาในมุมมองของพระศาสนจักรคาทอลิกที่บอกว่า มโนธรรมเป็นการประทับอยู่ของพระเจ้าในส่วนลึกของจิตใจมนุษย์ เป็นเสียงที่คอยเตือนเราให้ทำความดี หลีกหนีความชั่ว เราจะพบว่าลักษณะสำคัญประการหนึ่งของมโนธรรมคือ **“การประทับอยู่ของพระเจ้าในส่วนลึกของจิตใจมนุษย์”**

พระสันตะปาปาฟรังซิสทรงเตือนใจคริสตชน ให้เห็นความสำคัญของการเปิดรับพระพรของพระเจ้า และเปิดทางให้กับมโนธรรม จนสามารถดำเนินชีวิตตามมโนธรรมของตน ในสถานการณ์ที่ย่างยากซับซ้อน ซึ่งเรามนุษย์ถูกเรียกร้องให้สร้างจิตสำนึก ไม่ใช่หา

สิ่งอื่นมาทดแทน (สมเด็จพระสันตะปาปา ฟรังซิส, 2017) ดังนั้น เมื่อเราเปิดใจรับพระพรของพระเจ้า เปิดใจฟังพระสุรเสียงของพระองค์ เรากำลังใช้เสรีภาพของเรา ให้เลือกทางแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ทางแห่งความรักอันหาขอบเขตมิได้

ในเรื่องความรัก พระเยซูเจ้าทรงเน้นย้ำว่า “ท่านจะต้องรักองค์พระผู้เป็นเจ้า พระเจ้าของท่านสุดจิตใจ สุดวิญญาณ สุดสติปัญญาของท่าน นี่คือนิบัติบัญญัติเอก และเป็นบัญญัติแรก บัญญัติประการที่สองก็เช่นเดียวกัน คือ ท่านต้องรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ธรรมบัญญัติและคำสอนของบรรดาประกาศกก็ขึ้นอยู่กับบัญญัติสองประการนี้” (มัทธิว 22: 37-38)

ความรักจึงเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่สำคัญของคริสตชน ตามหลักคำสอนของพระเยซูเจ้า และแน่นอน เมื่อเราตั้งมั่นอยู่บนหลักแห่งความรักนี้ เราย่อมดำรงตนอยู่บนความดีงาม ความถูกต้อง ความเมตตาเอื้ออาทร เราย่อมไม่คิดร้ายต่อผู้อื่นและตนเอง เราย่อมพร้อมจะรับฟังและเสียสละเพื่อผู้อื่น เราย่อมมีมโนธรรมที่ดี ดังที่นักบุญเปาโลกล่าวไว้ว่า “พี่น้องทั้งหลาย พระเจ้าทรงเรียกท่านให้มารับอิสราเอล ขอเพียงแต่อย่าใช้อิสราเอลนั้นเป็นข้อแก้ตัวที่จะทำตามใจตน แต่จงรับใช้ซึ่งกันและกันด้วยความรัก เพราะธรรมบัญญัติทั้งหมดสรุปได้เป็นข้อเดียวว่า จงรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง” (กาลาเทีย 5: 13-14)

นักบุญเปาโลยังเตือนใจเรา ไม่ให้ปล่อยตัวไปตามความปรารถนาตามธรรมชาติ ซึ่งจะนำเราไปสู่ การผิดประเวณี ความลามกโสมม การปล่อยตัวตามราคะตัณหา การใช้เวทมนต์คาถา การเป็นศัตรูกัน การทะเลาะวิวาท ความอิจฉาริษยา ความโกรธเคือง การแตกแยกแบ่งพรรคแบ่งพวก การเมามายจนขาดสติ แต่ให้เราดำเนินชีวิตตามเสียงของพระจิตเจ้า ซึ่งจะส่งผลให้เรามี ความรัก ความชื่นชม ความสงบ ความอดทน ความเมตตา ความใจดี ความซื่อสัตย์ ความอ่อนโยน และการรู้จักควบคุมตนเอง (กาลาเทีย 5: 19-23)

การมีมโนธรรมที่ดีเป็นเรื่องจำเป็นเปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางชีวิตของเรา ถ้าจะพูดให้เข้ากับยุคสมัยนี้ที่มีวลีฮิตว่า “ของมันต้องมี” หมายถึง สิ่งของหรือสินค้าที่จำเป็นต้องซื้อ ผู้เขียนเห็นว่า มโนธรรมคือ “ของมันต้องมี” ไม่ว่าจะยุคสมัยไหน โดยเฉพาะในยุคสมัยนี้ ซึ่งผู้คนฟังเสียงตนเอง เสียงภายในใจน้อยลง และฟังเสียงภายนอกมากขึ้น จนอาจจะไม่ทันนึกคิดว่า อะไรคือสิ่งที่พึงกระทำ อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความจริง และปล่อยตัวไปกับ “สิ่งที่ใครๆ เขาก็ทำกัน”

เพราะถ้าเราทำโดยรู้ตัวว่า เราทำเพราะเรารักพระเป็นเจ้า เรารักผู้อื่นอย่างที่เรารักตนเอง แม้การกระทำนั้น ใครๆ เขาก็ทำกัน เราก็ยังจะทำ เพราะเรารู้ว่า สิ่งที่เราทำนั้น เราทำด้วยมโนธรรมที่บริสุทธิ์ และสิ่งนั้นมีความหมายต่อชีวิตของเราหรือของผู้อื่นอย่างไร

- สมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิส. (2017). **พระสมณลิขิตเตือนใจ ความปิติยินดีแห่งความรัก**. แปลจาก Amoris Laetitia. แปลโดย สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย.
- Baumeister, R., & Julie, J. (2000). Self-Control, Morality, and Human Strength. **Journal of Social and Clinical Psychology**, 19(1): 29–42.
- Callero, P. (2003). The Sociology of the Self. **Annual Review of Sociology**, 29: 115–33.
- Collins, D., (2010). Designing ethical organizations for spiritual growth and superior performance: an organization systems approach. **Journal of management, spirituality & religion**, 7, 95–117.
- Daniel M. (2007). **Social Psychology**. Belmont, CA: Thomson/Wadsworth.
- Decety, J., and Cowell, J. (2014). The complex relation between morality and empathy. **Trends Cogn. Sci.** 18, 337–339.
- Hitlin, S. (2008). **Moral selves, evil selves: the social psychology of conscience**. New York: Palgrave Macmillan.
- Schnall, S., Benton, J., and Harvey, S. (2008). With a clean conscience: cleanliness reduces the severity of moral judgments. **Psychological science**, 19, 1219–1222.

“๖๖๕ห้าห้าห้า”

บาทหลวง ผศ.สมชัย พิทยาพงศ์พร

ชื่อหนังสือ	พระเจ้าหลุยส์ ลาโน พระเจ้าหลุยส์ฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มีชัยและเป็นผู้ตื่นรู้ในธรรม
ผู้เขียน	ซิสเตอร์ซีโมนา สมศรี บุญอุรณรักษา
ผู้จัดพิมพ์	คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระสงฆ์ (คพส)
พิมพ์ครั้งแรก	2561/2018
จำนวนหน้า	328 หน้า

เรื่องราวและชีวิตของพระคุณเจ้าหลุยส์ ลาโน เป็นเหมือนขนมทรีพฟ์ที่ถูกเก็บไว้นานถึง 300 กว่าปี ชื่อหนังสือ “พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มีชัยและเป็นผู้ตื่นรู้ในธรรม เป็นชื่อที่สมเด็จพระนารายณ์ได้พระราชทานแก่พระคุณเจ้า ผู้เขียนซิสเตอร์ซีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา คณะคาร์เมลท์ กรุงปารีส ได้อุทิศตนค้นคว้าจากเอกสารต้นฉบับ และเขียนหนังสือเล่มนี้ใช้เวลาประมาณ 10 ปี เป็นหนังสือที่มีคุณค่าเป็นเหมือนขนมทรีพฟ์ที่เปิดออกในโอกาส “ฉลอง 350 ปีมิสซังสยาม” เพื่อให้เรารู้จักพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชองค์แรกของมิสซังสยาม ท่านเกิดในปี ค.ศ.1637 ในครอบครัวขุนนาง ท่านได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ และบวชเป็นพระสงฆ์เมื่ออายุ 23 ปี หลังจากบวชเป็นพระสงฆ์แล้ว ท่านได้สมัครเป็นธรรมทูต “คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส” (Missions etrangeres de Paris M.E.P.)

ท่านได้เดินทางมายังประเทศสยามกับสมาชิกของคณะและทำงานธรรมทูตเป็นเวลา 32 ปี ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆราชองค์แรกของมิสซังสยาม และทำหน้าที่พระสังฆราชเป็นเวลา 22 ปี ท่านดำเนินชีวิตเรียบง่าย สุภาพถ่อมตน มีใจเมตตาโอบอ้อมอารีรักและช่วยเหลือผู้คนรอบข้าง โดยเฉพาะผู้ยากไร้ คนป่วย ผู้ต้องขัง ท่านอดทนแก้ไขความขัดแย้งในพระศาสนจักร ท่านทำงานธรรมทูต ประกาศข่าวดี ตั้งกลุ่มคริสตชนใน

เมืองต่างๆ เช่น ตะกั่วป่า พิชณุโลก สุโขทัย ลพบุรี เป็นต้น ท่านถวายเป็นการรับใช้สมเด็จพระนารายณ์อย่างเต็มที่ ท่านได้รับเชิญให้เข้าเฝ้าที่ราชวังลพบุรีหลายครั้ง สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงเมตตาต่อมิชชันนารี พระราชทานที่ดินและวัสดุก่อสร้างแกมมิสซังในการสร้างวัด เป็นต้น ท่านได้เขียน บทภาวนา พระคัมภีร์ พจนานุกรม หนังสือคำสอน ฯลฯ เป็นภาษาไทย บาลี และสันสกฤต ท่านเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ยอมรับความทุกข์ยากที่เกิดขึ้น เป็นนักโทษในเรือนจำ หลังจากได้รับอิสรภาพ ท่านยังทำงานฟื้นฟูพระศาสนจักร ด้วยความรักและความหวัง ท่านมรณภาพในปี ค.ศ.1696 อายุ 59 ปี สมเด็จพระนารายณ์ได้ประทานนามให้ท่าน “พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มีชัยและเป็นผู้ตื่นรู้ในธรรม” สมเด็จพระเพทราชาได้ตรัสถึงพระสังฆราชลาโนว่า “บุคคลที่ฉลาดและเป็นคนดีได้ทำตัวให้เป็นประจักษ์จนถึงลมหายใจสุดท้าย” ชีวิตศักดิ์สิทธิ์ของท่าน จึงเป็นแบบอย่างให้กับพระสงฆ์ นักบวช และคริสตชนทุกคน

หนังสือเล่มนี้มี 10 บทมีเนื้อหาโดยย่อ ดังนี้

บทนำ จุดประสงค์ผู้เขียนหนังสือนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักชีวประวัติ ชีวิต ความเชื่อ คำสอนของ “พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน” พระสังฆราชองค์แรกของมิสซังสยาม และผู้คนร่วมสมัยของท่านในประเทศฝรั่งเศส พระเจ้า

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและเป็นผู้ตื่นรู้ในธรรม”

หลุยส์ที่ 14 ทรงเป็นกษัตริย์ปกครองประเทศฝรั่งเศส 72 ปี (1643-1715) เป็นยุคที่มีความรุ่งเรืองมากยุคหนึ่ง ด้านศาสนาคริสต์เกิดคณะนักบวชหลายคณะที่ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน เช่น คณะวินเซนต์เซียนและคณะธิดาเมตตาธรรม ตั้งโดยนักบุญวินเซนต์ เดอปอล คณะพระกุมารเยซู ตั้งโดยนักบุญคุณพ่อ บาร์เร คณะภราดาลาซาล ตั้งโดย นักบุญยอห์น บัปติสต์ เดอลาซาล คณะพระเยซูเจ้าและพระแม่มารี ตั้งโดยนักบุญยอห์น เอ็ด คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต ตั้งโดยคุณพ่อหลุยส์ โซเวต์และภคินีมารี อานน์ เดอติเยคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งโดยพระสังฆราชล้งแบร์ เดอ ลา ม็อตต์ และพระสังฆราชปัลลีโอ เป็นต้น ในประเทศสยามตรงกับรัชสมัยของพระนารายณ์มหาราช พระองค์ทรงปรีชาสามารถสร้างความรุ่งเรืองในด้านต่างๆ ให้กับประเทศสยามและทรงครองราชย์เป็นเวลา 32 ปี

บทที่ 1 ตระกูล “ลาโน” หลุยส์ ลาโน เกิดวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ.1637/พ.ศ.2180 เป็นบุตรของชาร์ลส์ ลาโนและมัดแลน โมรง ในตระกูลขุนนางแห่งมงดูโบล มีพี่น้อง 9 คน ชาย 5 คน หญิง 4 คน หลุยส์เป็นคนที 6 บุตรชายในครอบครัวได้บวชเป็นพระสงฆ์ 4 องค์ เป็นพระสงฆ์สังฆมณฑล 3 องค์ พระสงฆ์ธรรมทูต 1 องค์ หลุยส์ ลาโนหลังจากจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ ท่านได้สมัครเข้าคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส และบวชเป็นพระสงฆ์ธรรมทูตเมื่ออายุ 23 ปี

บทที่ 2 ประเทศสยาม

ก. สภาพของราชอาณาจักรสยาม มีแม่น้ำมากมาย มีปลา ผลไม้นานาชนิดที่มีรสดีเลิศ เช่น ทูเรียน ขนุน มังคุด มะพร้าว มะม่วง ฯลฯ สามารถปลูกข้าวได้ดีมาก มีพ่อค้าชาติต่างๆ 43 ประเทศเข้ามาค้าขายและพำนักอยู่โดยเฉพาะที่กรุงศรีอยุธยาที่เป็นเมืองหลวง ชาวต่างชาติจะอยู่อาศัยร่วมกัน โดยแยกเป็นค่ายหรือหมู่บ้านตามเชื้อชาติ โปรตุเกสเป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาติดต่อกับสยาม ในปี ค.ศ.1540/พ.ศ.2083 สมเด็จพระไชยราชาธิราชได้ประทานที่ดินแก่ชาวโปรตุเกส เรียกว่าค่ายหรือหมู่บ้านโปรตุเกส ต่อมามีการสร้างวัดของคณะดอมินิกัน คณะเยสุอิต และฟรังซิสกัน

ในปี ค.ศ.1660-1680 กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในทวีปเอเชียจะมีช่วงการค้านาน 6 เดือน จากกุมภาพันธ์ถึงกรกฎาคม หลังจากนั้นพ่อค้าจะเดินทางกลับไปหมดเพราะฤดูกาล พ่อค้าจะกลับมาอีกในเดือนกุมภาพันธ์ในปีต่อไป เมืองลพบุรีหรือละโว้ เป็นเมืองสำคัญสมเด็จพระนารายณ์โปรดให้สร้างราชวังและเสด็จไปประทับปีละหลายเดือน และโปรดเกล้าให้พระสังฆราชหลุยส์ ลาโนเข้าเฝ้าหลายครั้ง กรุงเทพฯหรือบางกอกเป็นเมืองสำคัญเพราะเป็นเมืองผ่านออกทะเลและเมืองผ่านไปยังกรุงศรีอยุธยา

ข. บุคคลสำคัญของประเทศสยามในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราชหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 3

ประสูติเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1656/ พ.ศ.2175 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่พระวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงมีพระราชโอบายคบบัณฑิตกับชาวต่างประเทศ ทรงรับอารยธรรมและวิทยาการของชาวต่างชาติ ทำให้รัชสมัยของพระองค์มีความรุ่งเรืองในทุกด้าน พระเพทราชาเจ้ากรมพระคชบาลมีพลในสังกัดมาก ก่อนที่สมเด็จพระนารายณ์จะเสด็จสวรรคต ทรงมอบหมายให้ว่าราชการแทนพระองค์ เจ้าพระยาโกษาธิบดีเทียบเท่ารัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศและพาณิชย์ในปัจจุบัน ดูแลคลังสินค้าหลวง ดูแลปกครองภาคใต้ของประเทศ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) เป็นพี่ชายของออกพระวิสุตสุนทรหรือโกษาปาน ราชทูตไทยไปเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) เป็นคนรับคอนสแตนติน ฟอนคอนเข้าทำงานในราชสำนัก คอนสแตนติน ฟอนคอนหรือพระยาวิชาวินทรเป็นชาวกรีกกับต้นชาวอังกฤษคนหนึ่งได้อุปถัมภ์ ได้ทำงานการเดินเรือและบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ ต่อมาในปี ค.ศ.1680 ได้มาทำงานกับเจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก) ฟอลคอนได้มานับถือศาสนาคริสต์เพราะรักและต้องการแต่งงานกับนางมารีอากีโยมาร์ เด ปินา (ท้าวทองกีบม้า) เชื้อสายโปรตุเกส ญี่ปุ่น เบลกอล ฟอลคอนเป็นคนฉลาด ว่องไว รู้จักวางตัว มีความสามารถด้านภาษา การบริหารจัดการ ทำงานอุทิศตนอย่างเต็มที่ เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์ ในด้านข้อบกพร่อง มีการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง มีความ

ทะเยอทะยาน ความอิจฉาริษยา นอกจากนั้นกล่าวถึง ชาวสยาม ศาสนา พระภิกษุที่ได้รับการยกย่องเพราะการดำเนินชีวิตที่ด้นาเลื่อมใส และชาวต่างชาติ

บทที่ 3 คุณพ่อลาโนที่ประเทศสยาม

กำเนิดคณะมิสซังต่างประเทศ ภารกิจแรกของพระศาสนจักรคือ การนำพระวรสารไปสู่ชนทุกชาติ มีการค้นพบดินแดนใหม่ๆ โดยชาวโปรตุเกสและสเปน พระศาสนจักรสมัยนั้นยังไม่พร้อมจะประกาศข่าวดีในดินแดนใหม่ พระสันตะปาปาจึงทรงมอบหมายให้โปรตุเกสและสเปนช่วยทำหน้าที่ประกาศข่าวดี เรียกแบบอุปถัมภ์ “ปาโดรอาโด” ในระยะแรกการทำงานร่วมกันด้วยดี แต่เมื่อเวลาผ่านไปไม่ถึงศตวรรษ การทำงานไม่เกิดผล มีปัญหาและอุปสรรคมากมาย สมเด็จพระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 15 ทรงเรียกอำนาจการประกาศข่าวดีกลับคืน และทรงตั้งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ(Propaganda Fide) ในวันที่ 6 มกราคม ค.ศ.1622/พ.ศ.2165

คุณพ่ออเล็กซานเดอร์ เดอ โรดส์ พระสงฆ์ธรรมทูตเยสุอิตชาวฝรั่งเศสได้มาทำงานในประเทศเวียดนามในตั้งเกียและโคชินจีนเป็นเวลา 20 ปี ได้เกิดผลดีมากมาย แต่ต่อมาท่านถูกขับไล่ออกจากโคชินจีน เพราะมีการเบียดเบียน ในปี ค.ศ.1645 คุณพ่อได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 10 และเสนอโครงการส่งพระสังฆราชไปอบรมและบวชพระสงฆ์พื้นเมืองเพื่อทำงาน

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและเป็นผู้ตื่นรู้ในธรรม”

แพร่ธรรมในดินแดนมิสซังในเอเชีย พระสันตะปาปามีพระประสงค์จะแต่งตั้งท่านให้เป็นพระสังฆราช แต่ท่านไม่รับ ท่านได้เดินทางไปประเทศอิตาลีและสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อหาผู้ที่จะมาเป็นพระสังฆราช แต่หาไม่ได้ เมื่อท่านกลับประเทศฝรั่งเศสบ้านเกิด ท่านได้พบผู้ที่พร้อมจะไปเป็นพระสังฆราชในดินแดนตะวันออกไกล เป็นสมาชิกกลุ่มพระสงฆ์ที่รื้อร่นที่ได้ตั้งเป็นคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ในวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ.1658 สมเด็จพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 ได้รับรองข้อเสนอของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อให้แต่งตั้งคุณพ่อปีแอร์ ลังแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์ คุณพ่อฟรังซัวส์ บัลลือ และคุณพ่ออิกญาซีโอ โกโตลันดี เป็นพระสังฆราชประมุขมิสซังในประเทศจีน ตั้งเกีย โคชินจีน เกาหลี และมิสซังไกล์เคียง

การเดินทางไปประเทศมิสซัง คณะธรรมทูตแบ่งเป็น 3 กลุ่ม เดินทางจากประเทศฝรั่งเศสในเวลาไล่เลี่ยกันและใช้เส้นทางเดียวกันทั้งทางเรือและทางบกเป็นส่วนใหญ่ การเดินทางยากลำบากมากใช้เวลาประมาณ 2 ปีกว่า คณะผู้เดินทางมีพระสังฆราช พระสงฆ์ และฆราวาสจำนวน 17 คน เสียชีวิตระหว่างการเดินทาง 8 คน เดินทางถึงกรุงศรีอยุธยาเพียง 9 คน คุณพ่อหลุยส์ ลาโน ได้เดินทางมากับกลุ่มที่สามกับพระสังฆราชบัลลือเดินทางจากประเทศฝรั่งเศสจำนวน 10 คน มาถึงกรุงศรีอยุธยาเพียง 4 คน หลังจากถึงกรุงศรีอยุธยา คณะธรรมทูตทั้งหมดได้เข้าเฝ้า 3 วันเพื่อขอบพระคุณพระเจ้า

ผลงานของพระสังฆราชลังแบร์ตและมิชชันนารีรุ่นแรก พวกท่านได้เรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในสมัยนั้น บรรดาธรรมทูตมีจุดหมายไปทำงานในประเทศจีนและเวียดนาม แต่มีอุปสรรคมีการเบียดเบียนไม่สามารถเดินทางไปตามจุดหมายได้ จึงต้องพักอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาที่ให้เสรีภาพอย่างเต็มที่ในการนับถือศาสนา

การเริ่มงานที่กรุงศรีอยุธยา บรรดาธรรมทูตเริ่มงานโดยจัดให้มีการเข้าเฝ้า 40 วัน และจัดให้มีสมัชชาที่กรุงศรีอยุธยา ค.ศ.1664 เพื่อกำหนดหลักการของธรรมทูต ประยุกต์คำแนะนำของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อข้อตกลงเกี่ยวกับชีวิตจิต การดำเนินชีวิตตามคำสอนของพระคริสต์จากพระวรสาร การบำเพ็ญพรต การภาวนาอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะจิตภาวนา การตั้งบ้านเณรเพื่ออบรมสามเณรคาทอลิกจากดินแดนมิสซังในเอเชีย เพื่อเป็นพระสงฆ์พื้นเมือง การตั้งคณะภคินีรักไม้กางเขน ฯลฯ และกำหนดให้ธรรมทูตต้องเรียนภาษาท้องถิ่น โดยให้คุณพ่อหลุยส์ ลาโนเรียนภาษาสยามและบาลี

การสร้างบ้านเณร ในปี ค.ศ.1665 สมเด็จพระนารายณ์โปรดเกล้าให้พระสังฆราชและบรรดาธรรมทูตเข้าเฝ้าที่ราชวังลพบุรี พระองค์ทรงต้อนรับบรรดาธรรมทูต ต่อมาพระสังฆราชลังแบร์ตได้มีจุดหมายไปถวายเพื่อสำนักในพระมหากษัตริย์คุณและกราบขอพระราชทานที่ดินเพื่อสร้างวัดและโรงเรียนเพื่อเป็นบ้านเณรของมิสซัง และกราบทูลว่าบรรดาธรรมทูตทำงานด้านศาสนา ช่วยคน

ยากจน คนคุก คนป่วย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองหรือเรื่องทางโลก หลังจากทรงรับทราบข้อความในจดหมาย สมเด็จพระนารายณ์ได้พระราชทานที่ดินผืนหนึ่งให้ และพระราชทานวัสดุในการก่อสร้างวัดและบ้านเณรด้วย ต่อมาสมเด็จพระนารายณ์ได้ส่งลูกของขุนนาง 10 คน มาับการศึกษาด้วย คุณพ่อหลุยส์ ลาโน ได้เป็นอธิการองค์แรกของบ้านเณรของมิสซังทำงานอยู่ 7 ปี ท่านได้ดำเนินการศึกษาอบรมอย่างเต็มที่ตามที่ควรจะเป็นตามแนวทางของพระศาสนจักร และได้ขอให้ส่งพระสงฆ์ธรรมทูตมาช่วยทำงานด้านการศึกษาอบรมเพิ่มมากขึ้น

งานอภิบาล เนื่องจากพระสงฆ์ธรรมทูตมีจำนวนน้อย คุณพ่อหลุยส์ ลาโนนอกจากทำงานในด้านการศึกษาอบรมบรรดาสามเณรที่มาจากชาติต่างๆแล้ว ยังดูแลสอนอบรมนักเรียนพิเศษที่มาเรียนที่วิทยาลัย และทำงานด้านอภิบาลด้วย ท่านออกเยี่ยมคนคุก คนป่วย สร้างสุขาเสนาเพื่อรักษาคนป่วย ดูแลวัดน้อยของคนลาวอพยพ ต่อมาปี ค.ศ.1669 ท่านได้เป็นอุปสังฆราช ดูแลค่านักบุญยอแซฟที่กรุงศรีอยุธยาเมื่อพระสังฆราชลียงแบร์ตเดินทางไปโคชินจีน คุณพ่อลาโนสามารถใช้ภาษาสยามและโปรตุเกสอย่างดีและเข้าใจภาษาเวียดนาม คุณพ่อลาโนได้เดินทางไปแพร่ธรรมที่พิษณุโลกด้วย

สมเด็จพระนารายณ์กับมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1667/พ.ศ.2210 สมเด็จพระนารายณ์โปรดเกล้าให้พระสังฆราชลียงแบร์ต

เข้าเฝ้า ทรงมีพระประสงค์จะรู้จักคริสต์ศาสนาให้ดียิ่งขึ้น พระสังฆราชลียงแบร์ตจึงทูลถวายหนังสือภาพเล่มหนึ่งเกี่ยวกับคริสต์ศาสนาที่พิมพ์ที่กรุงปารีส และให้คุณพ่อลาโนอธิบายเป็นภาษาสยาม สมเด็จพระอนุชาของสมเด็จพระนารายณ์ทรงอ่านหนังสือเล่มนี้ด้วย และได้เชิญคุณพ่อลาโนเข้าเฝ้าเพื่อให้อธิบายเพิ่มเติมเรื่องคริสต์ศาสนาด้วย สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดเกล้าให้พระสังฆราชลียงแบร์ตและคุณพ่อลาโนเข้าเฝ้าหลายครั้ง พระองค์มีพระประสงค์จะสร้างวัดและช่วยค่าใช้จ่ายในการสร้างด้วย และโปรดให้คุณพ่อลาโนไปเสวนาอธิบายคริสต์ศาสนาให้กับขุนนางผู้ใหญ่ในราชสำนักหลายครั้ง และสมเด็จพระนารายณ์มีพระดำริเรื่องการส่งทูตไปประเทศฝรั่งเศสเพื่อนำบรรณาการไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ 14

บทที่ 4 พระคุณเจ้าหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชเกียรตินามแห่งเมแตร์โลปอลิส

ก. การแต่งตั้งประมุขมิสซังสยามองค์แรก การเลือกพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน เนื่องจากพระสังฆราชอิกญาซีโอ โกโตลันตี ได้ถึงแก่กรรมภาพระหว่างการเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยา จึงจำเป็นต้องมีพระสังฆราชใหม่สืบตำแหน่งแทน สมเด็จพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 ทรงให้เอกสิทธิ์ในการเลือกและการอภิเษกพระสังฆราชใหม่แก่พระสังฆราชลียงแบร์ตและพระสังฆราชปัลลีโอ ผู้ที่เหมาะสมจะได้รับเลือกคือธรรมทูตรุ่นแรกมี 2 ท่านคือ คุณพ่อหลุยส์ ลาโน และคุณพ่อหลุยส์ เซอเวรย

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและผู้ตื่นรู้ในธรรม”

ในการประชุมเลือกพระสังฆราชใหม่พระสังฆราชลียงแบร์ตสนับสนุนคุณพ่อลาโนแต่บรรดาธรรมทูต 13 องค์ไม่สนับสนุนคุณพ่อลาโนเพราะเห็นว่าท่านอ่อนโยนมากเกินไปและใจดีมากเกินไปกังวลว่าจะดูแลและหาเลี้ยงให้บรรดาธรรมทูตไม่ได้ ธรรมทูตคนสุดท้ายคนที่ 14 ได้แสดงความคิดเห็นว่าถ้าพระสังฆราชลียงแบร์ตเลือกคุณพ่อลาโนเป็นพระสังฆราช พระเจ้าก็เลือกคุณพ่อลาโน ท่านจะเป็นพระสังฆราชที่เข้มงวดและจะบริหารการเงินได้ดี ในวันรุ่งขึ้นที่ประชุมได้ลงคะแนนเลือกคุณพ่อลาโน 13 เสียง พระสังฆราชลียงแบร์ตประกาศชื่อผู้ได้รับเลือก คุณพ่อลาโนกลับคุกเข่า และขอร้องไม่ให้เลือกท่าน แต่ที่ประชุมไม่อนุญาติ ท่านจึงต้องยอมรับ

เมื่อพระสังฆราชปลื้มกลับจากเมืองตะนาวศรีได้ทราบข่าวนี้ จึงรีบมาพบกับพระคุณเจ้าลียงแบร์ตบอกว่า ท่านจะเลือกคุณพ่อเชอเวรียเป็นพระสังฆราช เพราะเห็นว่าคุณพ่อลาโนเป็นคนซื่อบริสุทธิ์มากคงไม่เหมาะกับตำแหน่งนี้ พระสังฆราชทั้งสองยังตกลงกันไม่ได้ จึงใช้วิธีของบรรดาอัครสาวกคือ การจับฉลาก หลังจากสวดภาวนาแล้ว พระสังฆราชทั้งสองจับฉลากได้ชื่อคุณพ่อหลุยส์ ลาโน ที่จริงคุณพ่อหลุยส์ เชอเวรียมีสุขภาพไม่ดีนัก ถ้าได้รับตำแหน่งคงทำหน้าที่ด้วยความยากลำบาก คุณพ่อลาโนเป็นผู้มีพรสวรรค์ในด้านภาษา ท่านเทศน์สอนอย่างดีด้วยภาษาโปรตุเกส สยาม ฝรั่งเศส และมีความรู้ ภาษาสเปน เวียดนาม บาลี สันสกฤต ท่านมีคุณธรรม

ความศักดิ์สิทธิ์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่างๆ มีความร้อนรนในการทำงานอภิบาล และได้เขียนหนังสือหลายเล่มเพื่อให้ความรู้อัตถ์ลึกล้ำของคริสตศาสนา

การอภิเษกเป็นพระสังฆราชของพระคุณเจ้าหลุยส์ ลาโน หลังจากได้เข้าเฝ้าเตรียมตัวอย่างดี ท่านได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชจากพระสังฆราชลียงแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์ ในวันที่ 25 มีนาคม ค.ศ.1674/พ.ศ. 2217 ตรงกับวันสมโภชปัสกา ขณะนั้นท่านอายุ 37 ปี เป็นพระสงฆ์ได้ 14 ปี เป็นธรรมทูตในประเทศสยามได้ 10 ปี แม้เป็นพระมุขมิสซึ่งท่านยังคงดำเนินชีวิตเรียบง่าย สุภาพอ่อนน้อม บำยวันอภิเษกท่านไปเยี่ยมคนยากจนและนักโทษ ไปรักษาคนป่วยเหมือนเช่นที่เคยปฏิบัติมา หลังจากได้รับการอภิเษกเป็นพระสังฆราชแล้ว พระคุณเจ้าลาโนได้ไปประจำที่บางกอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อสร้างวัดบนที่ดินที่สมเด็จพระนารายณ์พระราชนัดดาให้มิสซึ่งคือ วัดคอนเซ็ปชัน (วัดพระนางมารีผู้ปฏิสนธินิรมล) สัตบุรุษเป็นชาวโปรตุเกสที่ถูกขับไล่จากเขมร บางครั้งจึงเรียก “วัดเขมร” หลังจากรับตำแหน่งพระมุขมิสซึ่งสยามแล้ว สมเด็จพระนารายณ์โปรดเกล้าฯพระราชนัดดาสมณศักดิ์ดังนี้ “พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและผู้ตื่นรู้ในธรรม” ในฐานะพระมุขมิสซึ่งพระสังฆราชลาโนได้อุทิศเวลาเกือบทั้งหมดเพื่อการประกาศข่าวดี

ข. ผู้ปกครองทั่วไปของมิสซังต่างๆ ในทวีปเอเชีย ในวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 1681 พระสังฆราชลาโนได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ปกครองทั่วไปของมิสซังสยาม ตั้งเกีย โคชินจีน ท่านจึงต้องเดินทางไปโคชินจีนเพื่อนำสมณโองการของสมเด็จพระสันตะปาปาเรื่องการแต่งตั้งคุณพ่อเกียโยมาโฮตให้เป็นพระสังฆราชมิสซังโคชินจีน พระสังฆราชลาโนได้อภิเษกคุณพ่มาโฮตเป็นพระสังฆราช และร่วมจัดประชุมสมัชชาเรื่องการบริหารมิสซังโคชินจีน (ประเทศเวียดนามสมัยนั้นแบ่งเขตเหนือ (ตั้งเกีย) และใต้ (โคชินจีน))

การร่วมงานกับพระสังฆราชปลลือ แม้พระสังฆราชลาโนจะมีตำแหน่งผู้ปกครองทั่วไปของมิสซังในเอเชีย แต่พระสังฆราชลาโนทำงานบริหารมิสซังปรึกษาร่วมกับพระสังฆราชปลลือ และแต่งตั้งผู้จัดการทั่วไปจากแต่ละมิสซัง คณะที่ปรึกษานี้เป็นศูนย์กลางบริหารมิสซังในเอเชีย ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาจึงมอบให้คณะผู้บริหารบ้านฌ็องที่กรุงปารีสทำงานบริหารต่อไป โดยมีพระสังฆราชลาโนเป็นผู้ปกครองสูงสุดของมิสซังต่างๆ ในเอเชีย

ปัญหามิสซังที่ประเทศจีน มีการแบ่งเขตมิสซังใหม่ในประเทศจีนให้คณะนักบวชจากชาติต่างๆ เช่น โปรตุเกส ฝรั่งเศส สเปน อิตาลี เป็นต้น ช่วยดูแลและทำงานอภิบาลก่อนที่จะมรณภาพท่านได้ร่างเอกสารเกี่ยวกับเงื่อนไขสำหรับการปกครองที่ดีให้แก่บ้านฌ็องและมิสซังต่างๆ

บทที่ 5 มิสซังสยามในสมัยพระสังฆราชลาโนช่วงก่อนการปฏิวัติในสยาม (ค.ศ.1674-1688)

พระเมตตาของสมเด็จพระนารายณ์ พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนารายณ์ที่ทรงมีต่อบรรดาธรรมทูตชาวฝรั่งเศสตลอดพระชนมายุของพระองค์ ทรงทำทุกอย่างเพื่อความผาสุกของพสกนิกรชาวสยามและชาวต่างชาติทำพึงพระบรมโพธิสมภาร พระสังฆราชลาโนได้เข้าสมเด็จพระนารายณ์ที่พระราชวังลพบุรีหลายครั้ง พระคุณเจ้าลาโนมีความสามารถด้านภาษา ความรอบรู้ ความดีงามและท่านถวายเป็นรับใช้สมเด็จพระนารายณ์อย่างเต็มที่

การประกาศพระวรสาร หรือการทำให้คริสตศาสนาเป็นที่รู้จัก ถือเป็นหัวใจในการทำงานของท่าน ในปี ค.ศ.1677 ประเทศสยามมีธรรมทูตไปประจำ 5 แห่งคือ วัดนักบุญยอแซฟอยุธยา ตะนาวศรี บางกอก พิษณุโลก และสามโคก (อำเภอหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี) พระสังฆราชลาโนไปเยี่ยมและไปรับรู้ความต้องการต่างๆ เช่น บรรดาธรรมทูตต้องการหนังสืออธิบายข้อความเชื่อและข้อคิดจากพระวรสารเป็นภาษาสยาม เป็นต้น พระคุณเจ้าลาโนสนับสนุนให้ธรรมทูตไปประกาศข่าวดีและตั้งชุมชนคริสตชน เช่น ที่ภูเก็จ ตะกั่วป่า พิษณุโลกและบริเวณใกล้เคียง หมู่บ้านวังแม่แดง หมู่บ้านน้ำเย็น เป็นต้น แม้มีจำนวนผู้มาเป็นคริสตชนไม่มาก แต่บรรดาคริสตชนหลายคนมีความศรัทธาและมีใจแน่วแน่ บรรดา

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและผู้ตื่นรู้ในธรรม”

ธรรมทูตทำงานด้วยความกระตือรือร้นและ
วางใจในพระญาณเอื้ออาทรของพระเจ้า แม้
การโปรยศีลล้างบาปมีจำนวนไม่มาก มีเด็กและ
ผู้ใหญ่โดยเฉพาะผู้ใกล้จะตาย

งานอภิบาลผู้ต้องขัง พระคุณเจ้าลาโน
และธรรมทูตให้การอภิบาลผู้ต้องขังในคุก
ไปเยี่ยมและช่วยรักษาคนป่วยอย่างสม่ำเสมอ

โรงพยาบาล ปี ค.ศ.1670 พระสังฆราช
ลึงแบร์ตและบรรดาธรรมทูตได้สร้างโรง
พยาบาลเล็กๆ ขึ้นที่กรุงศรีอยุธยา มีคนป่วย
มารักษาวันละ 200-300 คน พระสังฆราช
ลาโนจะเริ่มทำงานเวลาเก้าโมงเช้า จะรับ
ประทานอาหารเพียงเวลาบ่าย 3-4 โมง หลัง
รับประทานอาหารท่านจะมาที่วัดเพื่อเทศน์
สอน 1-2 ชม.มีคนมาฟังประมาณ 100-140 คน
ท่านจะรักษาตามวิชาการแพทย์ แต่ท่านเห็น
ว่าน้ำมันศักดิ์สิทธิ์และน้ำเสกก็รักษาโรคได้
ผลเป็นอย่างมาก ท่านถือว่าการรักษาเป็นงาน
ของพระเจ้า ขุนนางจำนวนหนึ่งได้มาเยี่ยม
โรงพยาบาลพบว่า คนป่วยเมื่อหายแล้ว กลับ
ไปโดยไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนใดๆ และถ้าบ้าน
อยู่ไกลจะได้รับเสบียงอาหารสำหรับรับ
ประทานระหว่างทางด้วย และไม่หวังให้เปลี่ยน
ศาสนา แล้วแต่ความศรัทธาให้อิสระ และ
รักษาทุกคนเท่าเทียมกัน ขุนนางเหล่านี้ได้
ไปทูลพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพอพระทัย
และให้ทำธรรมมาสน์ปิดทองหลังหนึ่งไปมอบ
ให้พระสังฆราชลาโน และรับสั่งเป็นลายลักษณ์
อักษรว่า “เพื่อเทศน์สอนศาสนาที่สอนเรื่อง
เมตตาธรรม” ท่านพยายามปรับปรุงโรง

พยาบาลให้ก้าวหน้า ส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน
การแพทย์ เมื่อโรคฝีดาษเริ่มระบาดท่านได้
แนะนำการป้องกันรักษาให้กับหมอหลวงด้วย
ท่านเคยคิดจะสร้างโรงพยาบาลทันสมัยเหมือน
ที่กรุงปารีส แต่เจ้าพระยาพระคลังบอกว่าไม่มี
ธรรมเนียมในการสร้างโรงพยาบาลแบบนี้ใน
ประเทศสยาม

วัดหลังแรกของมิสซังสยาม สมเด็จพระ
นารายณ์พระราชนัดดาที่สิบและวิสุตสำหรับการ
สร้างวัด พระองค์ทรงสนพระทัยติดตามความ
คืบหน้าในการสร้าง มีบุคคลต่างๆ ได้ช่วยเหลือ
ในการก่อสร้าง ในวันที่ 25 มีนาคม ค.ศ.1685
พระคุณเจ้าลาโนได้เสกวัดหลังแรกของมิสซัง
สยามคือ วัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา เป็นวัด
ใหญ่โตและสวยงามมาก

บ้านเณร ตั้งอยู่บริเวณเดียวกับวัดเป็น
ตึกใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า 3 ชั้น สามเณรมา
จากมิสซังต่างๆ ในเอเชีย ตารางเวลาของบ้าน
เณรพวกเณรจะตื่นตีสี่ รำพึงภาวนา 1 ชม.
มิสซา อาหารเช้า 9.00 น.เริ่มเรียน 11.00 น.
พิจารณาโมธรรม อาหารกลางวัน พักผ่อน
15.00 น.เริ่มเรียน 17.00-18.00 น.ทำวัตร
และอ่านหนังสือศรัทธา 18.30 น.อาหารเย็น
20.00 น.ภาวนาพร้อมกัน 21.00 น.เข้านอน
วันพฤหัสบดีเป็นวันหยุด ใช้ภาษาลาตินเป็น
ภาษากลาง ทุกวันศุกร์มีการอบรมด้านชีวิต
จิตพบพระสงฆ์จิตตภาบาลเดือนละครั้ง รับผิดชอบ
บาปสัปดาห์ละครั้ง พระคุณเจ้าเห็นความ
สำคัญบ้านเณรได้ขอให้มามีอาจารย์มาเพิ่ม เพื่อ
ให้การศึกษอบรมที่บ้านเณรนักบุญยอแซฟ

อยุธยา มีมาตรฐานเดียวกับบ้านเณรในประเทศฝรั่งเศส

พระสงฆ์ชาวสยามองค์แรกคือ คุณพ่อ อันโตนิโอ ปินโต บิดาเป็นโปรตุเกสมารดาเป็นชาวสยามมีพรสวรรค์ด้านภาษา จบการศึกษาที่บ้านเณรนักบุญอแซฟในกรุงศรีอยุธยา มีความสามารถมาก สามารถสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ในสาขาวิชาเทววิทยาผ่านทั้งในประเทศสยาม ที่มหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ ประเทศฝรั่งเศส และได้ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยโปรปากันดาฟีเดที่กรุงโรม ได้สอบวิทยานิพนธ์ต่อหน้าสมเด็จพระสันตะปาปา พระคาร์ดินัล และพระสังฆราชผ่านอย่างดีเยี่ยม บวชเป็นพระสงฆ์ในปี ค.ศ.1686 ในปี ค.ศ.1695 เดินทางกลับกรุงศรีอยุธยาเพื่อช่วยงานท่านลาโน และมรณภาพเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ.1696

ความสัมพันธ์กับราชสำนักสยามดำเนินไปด้วยดี และมีปัญหาขโมยและชาวจีนที่มากบกรุกวัดและบ้านเณรได้รับการแก้ไข การสูญเสียบรรดาธรรมทูตทั้งพระสงฆ์และพระสังฆราชสร้างความเสียใจมายังพระคุณเจ้าลาโน พระคุณเจ้าลาโนพยายามเสริมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวและแก้ไขความขัดแย้งกับนักบวชคณะต่างๆ

บทที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศฝรั่งเศสและประเทศสยาม บริษัทการค้าอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสตั้งขึ้น ค.ศ.1664 โดยฌอง บัปติสต์กอลแบร์ต เสนาบดีการคลังของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เพื่อค้าขายกับประเทศ

ต่างๆ ในทวีปเอเชีย และสนใจจะมาตั้งสถานการค้าในประเทศสยาม

สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้พระสังฆราชฝรั่งเศสเข้าเฝ้า วันที่ 19 ตุลาคม ค.ศ.1667 พระสังฆราชลียงแบร์ตเขียนจดหมายถึงพระสังฆราชปัลลีโอ ขอให้ท่านกราบทูลพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ให้ส่งทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับสำนักสยาม พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ไม่ได้ส่งทูตเข้ามาประเทศสยามทันที พระองค์มอบพระราชสาส์นถึงพระนารายณ์มากับพระสังฆราชปัลลีโอ

ในวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ.1673 สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้พระสังฆราชฝรั่งเศสเข้าเฝ้า เพื่ออัญเชิญพระสมณสาส์นของสมเด็จพระสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 9 และพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ถวายแด่สมเด็จพระนารายณ์ซึ่งทำตามพิธีการต่างๆ คุณพ่อลาโนได้แปลพระราชสาส์นเป็นภาษาสยามด้วย สมเด็จพระนารายณ์ทรงขอบใจพระสังฆราชปัลลีโอผู้นำสาส์นมาถวาย พระองค์ทรงชื่นชมในพระเมตตาและไมตรีจิตที่ได้รับ พระองค์ได้ถามพระสังฆราชปัลลีโอและพระสังฆราชลียงแบร์ตว่าทำไมพระเจ้าหลุยส์จึงส่งพระสังฆราชทั้งสองมาไกลถึงสยาม พระสังฆราชตอบว่า เพื่อช่วยวิญญาณให้รอด และเผยแพร่อาณาจักรพระเจ้า สมเด็จพระนารายณ์ทรงพอพระราชหฤทัย และพระองค์ทรงมีแผนการจะส่งทูตนำพระราชสาส์นตอบไปถวายสมเด็จพระสันตะปาปาและพระเจ้าหลุยส์ที่ 14

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและผู้ตื่นรู้ในธรรม”

คณะทูตชุดแรกที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงส่งไปยุโรป ค.ศ.1680 สมเด็จพระนารายณ์ทรงเลือกคณะทูต และทรงมอบหมายให้พระสังฆราชลาโนเป็นผู้แปลพระราชสาส์นของพระองค์ที่ทรงมีไปถึงสมเด็จพระสันตะปาปา และพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และขอให้คุณพ่อเกมพระสงฆ์ที่พระสังฆราชลาโนเลือกทำหน้าที่ล่ามของคณะทูตชุดนี้ คณะทูตชุดนี้ออกเดินทางวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1680 แต่เรือถูกพายุที่ชายฝั่งตะวันออกของเกาะมาดากัสกาและอัปปางลงในปี ค.ศ.1682

คณะผู้แทนของสมเด็จพระนารายณ์ทรงส่งไปยุโรป ค.ศ.1684 ผู้แทนทั้งสองเป็นขุนนางและไม่ถือว่าเป็นทูตเพราะไม่ได้นำพระราชสาส์นของพระนารายณ์ไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แต่มีเหตุผลคือ เพื่อหาข่าวคณะทูตสยามชุดแรก เพื่อแสดงความยินดีกับการประสูติของดุกเดอ บวร์กอนพระราชนัดดาของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และเพื่อขอเชื่อมสัมพันธไมตรีกับพระองค์ คณะผู้แทนของพระนารายณ์ได้รับการต้อนรับอย่างดี และได้รับของขวัญจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เพื่อนำกลับไปถวายสำหรับพระนารายณ์และสำหรับตัวเองด้วย

การเดินทางเข้ามาในประเทศสยามของคณะทูตฝรั่งเศส ค.ศ.1685 พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงแต่งตั้งคณะทูตเพื่อมาเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักสยาม ราชทูตคือ เชอวาลิเยร์เดอ โซม็องต์ อุปทูตคือ ลับเบเดอ ชัวซี และมีขุนนางและผู้ติดตามจำนวนหนึ่ง มีสมาชิกคณะมิชชันต่างประเทศ

3 องค์ พระสงฆ์คณะเยสุอิตนักคณิตศาสตร์ 6 องค์ จุดหมายของคณะทูตนี้มีด้านการค้าขาย ด้านการเมืองเพื่อถ่วงดุลกับพระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกสที่ส่งทูตมาสยาม และด้านศาสนาหวังว่าพระนารายณ์จะเข้าใจและเลื่อมใสในคริสตศาสนา คณะทูตฝรั่งเศสออกเดินทางในวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ.1685 ถึงสยามวันที่ 22 กันยายน ค.ศ. 1685 คณะทูตฝรั่งเศสได้รับการต้อนรับอย่างดี วันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ.1685 คณะทูตฝรั่งเศสได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์อย่างเป็นทางการ นำพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ถวายแด่สมเด็จพระนารายณ์ และมีการแปลพระราชสาส์นนี้เป็นภาษาสยาม

หลังจากนั้นราชทูตฝรั่งเศสและผู้ติดตามได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์เป็นการส่วนตัว มีจัดทำสนธิสัญญาด้านการค้าและศาสนาด้วย หลังจากคณะทูตฝรั่งเศสพำนักอยู่ที่สยามสองเดือน สมเด็จพระนารายณ์ได้พระราชทานวโรกาสให้คณะทูตฝรั่งเศสเข้าเฝ้า เพื่อกราบทูลลากลับประเทศ พระองค์พระราชทานสิ่งต่างๆ แก่คณะทูต คณะทูตนี้ได้ทำหน้าที่ได้อย่างดี วันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ.1685 คณะทูตฝรั่งเศสพร้อมคณะทูตไทยชุดที่สองผู้นำสาส์นของสมเด็จพระนารายณ์ไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีออกพระวิสุตรสุนทร หรือโกษาปาน ราชทูต หลวงกัลยาราชไมตรี อุปทูต และขุนศรีวิสารวาจา ตรีทูต มีคุณพ่อเดอ ลีออนน์ เป็นล่าม ฟอนคอนได้เขียนจดหมายลับถึงคุณพ่อตาซาร์ดไปให้บุคคลต่างๆ

เหตุการณ์หลังจากคณะทูตฝรั่งเศสเดินทางกลับ พระสังฆราชลาโนและฟอลคอนมีเรื่องบาดหมางใจกันเรื่องการแต่งงานของกับตันเรืออังกฤษกับลูกสาวชาวโปรตุเกส และยายของมาตามก็้องสต้องภรรยาฟอลคอน เรื่องการโยกย้ายพระสงฆ์ และฟอลคอนมีจดหมายลับถึงคุณพ่อตาซาร์ในเรื่องต่างๆ พระสังฆราชลาโนเห็นว่าเคานต์ ดอ ฟอร์แบงที่เดินทางมาพร้อมกับคณะทูตฝรั่งเศสเป็นคนดีมีความสามารถ สมเด็จพระนารายณ์ทรงขอตัวไว้ช่วยงานในราชอาณาจักรสยาม แต่ขัดใจกับฟอลคอนต้องออกจากสยามหลังจากทำงานได้ 3 ปี นอกจากนั้นมีเหตุการณ์ร้ายๆ เช่น เดือนมกราคม ค.ศ.1686 สมเด็จพระนารายณ์ทรงประชวร เดือนมิถุนายนช้างหลวงเชือกหนึ่งได้หนีเข้าป่าต้องใช้เวลาหนึ่งเดือนจึงหาพบ เดือนกรกฎาคมเกิดกบฏมุกกะสัน มีคนตายจำนวนมาก เหตุการณ์สงบในเดือนกันยายน

คณะทูตชุดที่สองของสมเด็จพระนารายณ์ที่เดินทางไปประเทศฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1686 ใช้เวลาประมาณ 7 เดือนถึงเมืองเบรสวิ่วันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ.1686 คณะทูตได้รับการต้อนรับอย่างเอิกเกริกจากบุคคลสำคัญต่างๆ คณะทูตอยู่เมืองแบร์นีประมาณ 1 เดือน จึงเดินทางเข้ากรุงปารีส หลังจากเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมอาคารสำคัญและวัดวาอารามต่างๆ แล้ว พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 โปรดให้เข้าเฝ้าอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กันยายน ค.ศ.1686 ที่พระราชวังแวร์ซายส์ เพื่อถวายสาสน์และของกำนัลของสมเด็จพระนารายณ์แก่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ช่วงที่พำนัก

อยู่ที่กรุงปารีส คณะทูตได้รับการต้อนรับอย่างดีที่บ้านเนรคณะมิสซังต่างประเทศ ได้ไปร่วมฟังการสอบปกป้องกันวิทยานิพนธ์ของสามเณรอันโตนิโอ ปินโตที่มหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ด้วย วันที่ 14 มกราคม ค.ศ.1687 คณะทูตได้ไปกราบทูลลาพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เพื่อเตรียมเดินทางกลับสยาม คณะทูตได้ทำหน้าที่อย่างดี ผู้ติดตามใกล้ชิดได้แสดงความคิดเห็นว่า คณะทูตชาวสยามเป็นคนซื่อตรง อ่อนโยน และสุภาพ

คณะทูตชุดที่สองของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ในราชสำนักสยาม พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงแต่งตั้งคณะทูตชุดที่สองเพื่อเจรจาเรื่องการค้าและศาสนากับราชสำนักสยาม คณะทูตชุดนี้มี ชีมง เดอ ลา ลูแบร์รับผิดชอบการเจรจาด้านการเมืองและศาสนา เมอซิเออเซเบอเรต์ เจรจาทำสนธิสัญญาด้านการค้าและนายพลเดฟาร์จผู้นำทหาร คณะทูตชุดที่เดินทางพร้อมกับคณะทูตของสมเด็จพระนารายณ์ที่เดินทางกลับประเทศสยาม คณะทูตเดินทางออกจากประเทศฝรั่งเศสวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ.1687 เดินทางถึงสยามเมื่อวันที่ 27 กันยายน ค.ศ.1687 ใช้เวลาเดินทาง 6 เดือน 27 วัน มีทหารเดินทางมาด้วย 636 คน เสียชีวิตระหว่างการเดินทาง 144 คน เหลือ 492 คน หลังจากการเจรจาต่อรองกัน สมเด็จพระนารายณ์ยกเมืองบางกอกและมะริดให้เป็นที่พักของทหารฝรั่งเศส เสนาบดีผู้ใหญ่ของสยามหลายคนไม่พอใจเหมือนเป็นการยกประเทศให้ชาวตะวันตก

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและผู้ตื่นรู้ในธรรม”

การเจริญสัมพันธไมตรีทางการทูตครั้งนี้มีความผิดพลาด คณะทูตไม่ได้ช่วยทำงานเป็นคณะแต่แบ่งอำนาจกัน และทูตสองท่านมีบุคลิกภาพไม่เหมาะกับการเป็นผู้นำคือ ซีมง เดอ ลา ลูแบร์เป็นคนหยิ่งและขี้โมโหและเข้ากับฟอนคอนไม่ได้ จึงไม่สารภาพงานได้ นายพลเดฟาร์จเป็นคนหัวรั้นและอวดดี แต่มีความกล้าหาญ ส่วนเมอซีเออ เซเบอเรต์มีความสามารถและบุคลิกภาพดีสามารถทำสนธิสัญญาการกับประเทศสยามได้สำเร็จ แต่รีบเดินทางกลับประเทศฝรั่งเศส วันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ.1687 คณะทูตได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ถวายสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เมอซีเออ เซเบอเรต์ทำสนธิสัญญาการค้าสำเร็จ ก็ขอเข้าเฝ้ากราบทูลลาสมเด็จพระนารายณ์ และออกเดินทางจากสยามในวันที่ 16 ธันวาคม ซีมง เดอ ลา ลูแบร์เมื่อเห็นว่าไม่สามารถทำงานได้ ก็ได้ขอเข้าเฝ้าเพื่อกราบทูลลาสมเด็จพระนารายณ์ และออกเดินทางจากประเทศสยามในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1687

สมเด็จพระนารายณ์กับการเปลี่ยนศาสนา สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระเมตตาและให้ความอุปถัมภ์แก่ศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะคริสต์ศาสนา ทรงพระราชนิพนธ์ที่ดินและวัสดุก่อสร้างเพื่อสร้างวัด ทรงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบรรดาธรรมทูต พระองค์สนพระราชหฤทัยชีวประวัติพระเยซูคริสต์เจ้าและคำสอนของพระองค์ ให้ความเคารพคริสต์ศาสนา แต่เรื่องการเปลี่ยนศาสนาพระองค์ไม่เคยมี

พระดำริ ฟอนคอนกล่าวว่า “พระเจ้ากรุงสยามทรงมีพระชนมายุมากแล้ว และทรงพระประชวร ทุกอย่างจะเปลี่ยนไปหลังการสวรรคตของพระองค์ คริสต์ศาสนาอาจถูกเบียดเบียนได้” และหลังการปฏิบัติความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรสยามและประเทศฝรั่งเศสได้หยุดชะงักไป 150 ปี และกลับมาฟื้นความสัมพันธ์ใหม่ในปี ค.ศ.1856/พ.ศ.2399 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจักรพรรดินโปเลียนที่ 3

บทที่ 7 การปฏิบัติและการเบียดเบียน

ก. การปฏิบัติ ช่วงปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คณะทูตฝรั่งเศสกลับประเทศฝรั่งเศสแล้ว นายพลเดฟาร์จและทหารฝรั่งเศสยังคงอยู่เพื่อถวายงานรับใช้พระนารายณ์พักประจำที่บางกอก ชาวสยามไม่ชอบและเกลียดชังชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวฝรั่งเศส เพราะกลัวกองทัพฝรั่งเศสจะเอาสยามเป็นเมืองขึ้น ในปี ค.ศ.1675 สมเด็จพระนารายณ์รับสั่งให้สีกพระภิกษุ 3,000 รูปมีคนบอกว่าเพราะฟอนคอนเป็นผู้เสนอว่าผู้จะบวชเป็นพระภิกษุต้องจบการศึกษาพุทธศาสนา และต้องสอบผ่านได้ต้องใช้เวลาหลายปี คนที่บวชเพื่อหนีการเกณฑ์หลวงต่างไม่พอใจ และช่วงปีนั้นมีคนมานับถือคริสต์ศาสนามากขึ้น

ในปี ค.ศ.1687 สมเด็จพระนารายณ์ทรงครองราชย์ครบ 31 ปี พระองค์เริ่มทรงพระชราและทรงประชวร จึงให้ฟอนคอนหรือเจ้าพระยาวิภาวดีนิคมบริหารบ้านเมืองแทน

พระองค์ มีเหตุการณ์ยุ่งยากมากมาย เช่น มีความเข้าใจว่าพอนคอนทำให้ออกยาพระคลัง โทษหนักถูกปลดจากตำแหน่ง ทำให้ขุนนาง 300 คนต้องการจะปลดพอนคอน แต่แผนการนี้ถูกเปิดเผยและขุนนางทั้งหมดถูกประหารชีวิต ทำให้เกิดศัตรูเพิ่มมากขึ้น มีการปล่อยข่าวลือต่างๆ เพื่อสร้างความแตกแยก ทำให้เกิดความกลัวต่างๆ เป็นต้น วันที่ 22 มีนาคม ค.ศ.1688 นายพลเดฟาร์จซึ่งประจำอยู่ที่บางกอกได้รับสารจากพอนคอน ให้ขึ้นไปเมืองลพบุรีเพื่อช่วยกำจัดพระเพทราชาผู้กำลังทำการปฏิวัติ แต่เมื่อเดินทางถึงกรุงศรีอยุธยาพบนายสถานีการค้าฝรั่งเศสคือ นายเวเรต์ได้แจ้งว่า สมเด็จพระนารายณ์สวรรคตแล้ว ที่ลพบุรีเกิดการจลาจล พระเพทราชาได้ยึดอำนาจแล้ว และพอนคอนถูกจับ นายพลเดฟาร์จจึงกลับบางกอก ชาวสยามเกลียดชังพอนคอน และพอนคอนหมดอำนาจ ชาวสยามเคารพและชื่นชมพระเพทราชาผู้จะช่วยชาวสยามจากอำนาจตะวันตก

ในวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ.1688 พระเพทราชานำกำลังทหารเข้ายึดพระราชวังลพบุรี พอนคอนถูกจับ พระเพทราชาต้องการให้ทหารฝรั่งเศสมารับใช้เพื่อไปทำสงครามกับลาว แต่นายพลเดฟาร์จไม่ต้องการที่จะถวายเป็นรับใช้พระเพทราชา ต้องการเดินทางออกไปจากราชอาณาจักรสยาม ในวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ.1688 พระเพทราชาได้สั่งประหารพอนคอน วันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ. 1688 พระอนุชาของสมเด็จพระนารายณ์

ถูกประหารชีวิต ในวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ. 1688/พ.ศ.2231 สมเด็จพระนารายณ์สวรรคตด้วยพระโรคหืดหอบ ต่อมาอีก 18 เดือนในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1690/พ.ศ.2233 มีพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระนารายณ์อย่างใหญ่โตและสง่างามสมพระเกียรติ

การติดต่อต่างๆ ระหว่างราชสำนักกับธรรมชาติฝรั่งเศสยังคงดำเนินต่อไป พระสังฆราชลาโนและคุณพ่อเดอ ลีออนยังช่วยทำหน้าที่เป็นกลางระหว่างชาวฝรั่งเศสและพระคลังคนใหม่ ในวันที่ 4 ตุลาคม มาตามก้องสต้องซ์หรือมารีอากีโยมาร์ เดปีนา (ท้าวทองกิมม้า) ภรรยาพอนคอนได้หนีจากวังของขุนหลวงสรศักดิ์จะหนีไปประเทศฝรั่งเศส แต่พระสังฆราชลาโนไม่เห็นด้วย บอกให้เชื่อในพระคำรัสของสมเด็จพระเพทราชา ทรงสัญญาจะให้เกียรติภรรยาพอนคอน และให้เสรีภาพทางศาสนา และต่อมามาตามก้องสต้องซ์หรือดอนนามารีอา กีโยมาร์ เดปีนา (ท้าวทองกิมม้า) ผู้เป็นคริสตชนที่ดีเชื่อมั่นในพระเจ้าและมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ มีความซื่อสัตย์ได้รับเลือกเป็นหัวหน้าห้องเครื่องต้น นางมีพรสวรรค์ด้านทำอาหารและนางทำขนมไทย ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ทองม้วน หม้อแกง สังขยา ฯลฯ ในราชสำนักดูแลคนงานชาวสยาม 2,000 คน ถวายงานแก่ราชสำนักอยุธยา โดยเฉพาะงานเลี้ยงแขกบ้านแขกเมืองได้รับการยกย่องมาก

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและผู้ตื่นรู้ในธรรม”

ข. การเบียดเบียน ในวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ.1688 มีการทำอนุสัญญาระหว่างชาวฝรั่งเศสกับราชสำนักสยามเพื่อรักษาความเป็นมิตรต่อกัน และให้ชาวฝรั่งเศสยังคงได้รับอภิสิทธิ์ต่างๆ ทางการค้า และระบุให้ปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ “ถ้าไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญานี้ จะจับพระสังฆราชลาโน เมอซิเออร์แวร์เรต์ และมิชชันนารีทุกองค์ในสยาม” ในวันที่ 2 พฤศจิกายน กองทหารฝรั่งเศสออกเดินทางจากประเทศสยาม มีการละเมิดสนธิสัญญา นายพลเดอฟาร์จไม่คืนตัวประกัน เพราะเห็นว่าชาวสยามไม่คืนเรือที่บรรทุกสิ่งของต่างๆ ชาวสยามได้กล่าวหาว่านายพลเดอฟาร์จและชาวฝรั่งเศสไม่ถือตามข้อตกลง เป็นการคดโกงและยั่วยุให้เกิดการเบียดเบียน การเบียดเบียนศาสนาดำเนินไป 21 เดือน มีความรุนแรงมาก มีคนจำนวนมากตายเพราะถูกทารุณกรรม สาเหตุจากการกระทำของนายพลเดอฟาร์จ และชาวฮอลันดาที่ปรึกษาพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่แนะนำให้ใช้ความรุนแรงกับชาวฝรั่งเศส

พระสังฆราชลาโนบุรุษแห่งความทุกข์ ในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1688/พ.ศ.2231 พระสังฆราชลาโนเป็นหนึ่งในกลุ่มแรกที่ถูกจับและนำไปขังคุก ถูกทำร้าย ถูกใส่ชื่อ และโช่ตรวนที่เรียกว่าเครื่องจองจำทั้งห้า ถูกมัดไว้อยู่บนถนนใกล้เรือนจำ รอจนสร้างกระท่อมแล้วขังเดี่ยวในกระท่อม 3 เดือน ท่านไม่สบายมิใช่ตลอดเวลา หลังจาก 3 เดือนจึงได้รับการปลดปล่อยจากพันธนาการ และสามารถ

ทำมิชชันได้ทุกวัน หลังจากจำคุกมากปึกว่า พระคุณเจ้าได้รับการปล่อยจากคุก แต่ถูกจำกัดให้พักที่บ้านคุณพ่อโปมาร์ดแพทย์ประจำพระองค์ของสมเด็จพระนารายณ์ ในระหว่างนี้พระคุณเจ้าลาโนได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ “บุตรพระเจ้า”

การจับกุมเจ้าหน้าที่และทหารฝรั่งเศสและมิชชันนารีและสามเณร วันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1688/พ.ศ.2231 เจ้าหน้าที่และทหารฝรั่งเศส และมิชชันนารีและสามเณรรวมทั้งสิ้นเกือบ 7 คน ต่างถูกจับและถูกทรมาน นำไปขังคุก ถูกทำร้าย ถูกใส่ชื่อ และโช่ตรวนที่เรียกว่าเครื่องจองจำทั้งห้า

ชีวิตในคุก พวกเขาถูกเปลื้องเสื้อผ้าเกือบหมด ทนความหนาว ช่วงกลางวันถูกผูกด้วยโซ่กับคนอื่นๆ 10-12 คน ให้ไปทำงานหนักตั้งแต่เช้าถึงเย็น เช่น ขนดิน ขนขยะของเสีย ขุดลอกคลอง ตักอุจจาระ ลากซุง เป็นต้น ตอนกลับต้องขอทานตามบ้านหรือร้านทุกแห่งที่ผ่านไป ตอนกลางคืนต้องถูกมัดมือมัดเท้า และต้องทนการดูถูกต่างๆ แต่พระสงฆ์และสามเณรหาโอกาสร่วมกันภาวนาและขับร้องสรรเสริญพระเจ้า

การเบียดเบียนคริสต์ชน ได้มีการเบียดเบียนคริสต์ชนที่พิษณุโลก ลพบุรี และกรุงศรีอยุธยา มีการ ยึดทรัพย์สมบัติ และจับกุมพระสงฆ์ ขวาวาส ใส่โช่ตรวนและเครื่องพันธนาการ ทำร้ายทรมานให้ละทิ้งศาสนา แต่คริสต์ชนส่วนใหญ่กล้าหาญและไม่ละทิ้งความเชื่อ ตลอดเวลาพวกธรรมทูตชาวฝรั่งเศส

ทำงานมานาน 20 ปีเป็นพยานชีวิตในการทำ ความดี การแสดงเมตตาจิตต่อทุกคน และไม่ไปเกี่ยวข้องกับด้านการเมือง แต่ทหารฝรั่งเศสต้นเหตุความขัดแย้งได้หนีไป ชาวสยามไม่ชอบชาวฝรั่งเศส ไม่แยกศาสนากับการเมือง จึงเป็นศัตรูกับคริสตศาสนา บรรดาธรรมทูตชาวฝรั่งเศสต้องยอมรับผลที่เกิดขึ้น

การบรรเทาใจในความทุกข์ แม้ต้องทนทุกข์แสนสาหัส แต่ก็มีขุนนางบางคน แอบส่งอาหารและเงินมาให้ ผู้หญิงในตลาดบางคนให้ความช่วยเหลือ พระภิกษุบางรูปได้แบ่งอาหารที่บิณฑบาตมาให้ ชาวอาร์เมเนียนกราบทูลสมเด็จพระเพทราชาให้ปล่อยนักโทษ ทำให้พระสังฆราชลาโนได้รับการผ่อนปรน พระอัครสังฆราชแห่งมะนิลาได้ส่งเงิน 1,000 เอกี้อ และชาวต่างชาติที่พำนักในกรุงศรีอยุธยาได้ให้ความช่วยเหลือนักโทษ ยกเว้นชาวฮอลันดา

การเจรจาระหว่างเจ้าพระยาพระคลังและพระสังฆราชลาโน มีการเจรจากันหลายครั้ง นายพลเดฟาร์จได้ทยอยปล่อยตัวประกัน 4 คนสองครั้งคือ วันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ.1689 ปล่อยตัวออกพิชัยสงครามและคนรับใช้ วันที่ 3 ธันวาคมปล่อยหลวงกลักราชไมตรีและล่ามเดินทางกลับกรุงศรีอยุธยา ทางสยามก็ได้ลดหย่อนโทษ เจ้าพระยาพระคลังอธิบายในจดหมายถึงคุณพ่อเดอ บรีสาซิเยร์อธิการบ้านเนรคณะมิสซังต่างประเทศว่า สมเด็จพระนารายณ์พอพระทัยพอนคอนทรงแต่งตั้งเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ พอนคอนยกยอกทองและเงินจากท้องพระคลังและมีแผนการร้าย โดยจะใช้

ทหารฝรั่งเศสเป็นเครื่องมือทำให้แผนการสำเร็จ พระเพทราชาล่วงรู้ก่อน จึงทำรัฐประหารเพราะไม่ต้องการให้ประเทศสยามตกในมือของชาวต่างชาติ

เหตุผลที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงส่งทหารฝรั่งเศสมาประเทศสยาม เพื่อจะได้รับใช้พระเจ้ากรุงสยาม หลังปราบดาภิเษกแล้ว สมเด็จพระเพทราชามีพระประสงค์จะใช้ทหารฝรั่งเศส ไปช่วยปราบศัตรูที่มาโจมตีทางตอนเหนือ แต่นายพลเดฟาร์จไม่ยอมทำตามพระประสงค์ จึงเกิดเรื่องลูกหลานใหญ่โตตามมา

อิสราภาพ วันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ.1689 พระสังฆราชลาโนได้ออกจากที่คุมขัง ไปพบกับคุณพ่อโปมาร์ด ในเดือนเมษายน ค.ศ.1690 ทางกรมมีคำสั่งให้หยุดร้องเพลงต่อต้านชาวฝรั่งเศส วันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1690 วันสมโภชแม่รับเกียรติยกขึ้นสวรรค์ พวกธรรมทูตฝรั่งเศสและสามเณรได้รับการปลดปล่อยหลังจากถูกจองจำนาน 21 เดือน วันที่ 25 เมษายน ค.ศ.1691 ทางกรมได้คืนบ้านเนรให้พระสังฆราชลาโน บ้านเนรว่างเปล่าต้องการการซ่อมแซมใหม่

วันที่ 18 สิงหาคม ค.ศ.1691 พระสังฆราช ธรรมทูต และสามเณรได้ร่วมพิธีขอบพระคุณพระแม่มาเรียในวัดของบ้านเนร นักบุญยอแซฟกรุงศรีอยุธยา วันที่ 20 สิงหาคม พระสังฆราชลาโน คุณพ่อแฟร์เรอซ์ และฆราวาสคนหนึ่งได้ไปพบเจ้าพระยาพระคลังเพื่อขอบคุณสำหรับการปลดปล่อยธรรมทูตและสามเณร และขอให้กราบทูลสมเด็จพระ

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและผู้ตื่นรู้ในธรรม”

พระเพทราชาให้อภัยโทษชาวฝรั่งเศส ต่อมาชาวฝรั่งเศสทุกคนได้รับการอภัย พวกเขาขัดสนมาก พระสังฆราชลาโนให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นน้ำใจท่านลาโน สมเด็จพระเพทราชาได้พระราชทานทรัพย์ให้แก่พระสังฆราชลาโน

บทที่ 8 มิสซังสยามหลังได้รับอิสรภาพ (ค.ศ.1691-1696/พ.ศ.2234-2239)

สภาพของมิสซัง ค.ศ.1690/พ.ศ.2233 มิสซังสยามมีคริสตชนประมาณ 3,600 คน หลังจากได้รับอิสรภาพแล้วต้องมีการบูรณะซ่อมแซมวัดใหม่ เวลาผ่านไป 4-5 ปี ทุกอย่างกลับเข้าสู่สภาพเดิมอย่างที่เคยเป็น พวกเนรได้กลับบ้านเนร เพื่อรับการศึกษาอบรมต่อไป มีการปรับปรุงการเรียนการสอน และได้รับหนังสือที่จำเป็นสำหรับการศึกษาด้วย บรรดาธรรมทูตที่ดำเนินชีวิตอย่างเปิดเผยและเป็นอิสระดังเดิม สมเด็จพระเพทราชาทรงพระราชทานทรัพย์ 100 เอกีอให้มิสซัง และพระสังฆราชลาโนได้รวบรวมเงินได้อีก 300 เอกีอ เพื่อสร้างวัดที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงประสงค์ให้สร้างก่อนสวรรคตให้เสร็จ

มีการขัดแย้งเกี่ยวกับจารีตพิธีกรรมและความขัดแย้งกับระบบอุปถัมภ์ปาโตรอาโด มีความอึดคึดขัดสน เนื่องเกิดสงครามในยุโรป และขณะนั้นมิสซังไม่มีรายได้อะไรเลย จึงมีปัญหาเรื่องการเงินในการใช้จ่ายที่จำเป็นต่างๆ ในปี ค.ศ.1695-1696 เกิดภัยพิบัติจากความกันดารแห้งแล้งและตามด้วยน้ำท่วมใหญ่ทำให้ขาดแคลนข้าวและปลา เกิดโรคฝีดาษ

ระบาด มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก พระเจ้าแผ่นดินทรงปรึกษาพระคุณเจ้าลาโน ท่านลาโนถวายคำแนะนำวิธีป้องกันและวิธีบำบัดรักษา พระองค์ทรงให้หมอลองปฏิบัติตามคำแนะนำนี้

ในช่วงการปฏิวัติมีพระสงฆ์ธรรมทูตหลายองค์ถูกติดคุก ถูกทรมาน และมรณภาพเป็นมรณสักขี 4 องค์ วาระสุดท้ายของพระสังฆราชลาโน พระสังฆราชลาโนได้เขียนจดหมายฉบับสุดท้ายถึงสันตะสำนักสื่อสารเรื่องต่างๆ และพระคุณเจ้าลาโนให้คนไปกราบทูลว่า หลังจากเข้ามาอยู่อาณาจักรสยามได้ 32 ปี ก่อนจะมรณภาพต้องการกราบทูลว่าท่านซาบซึ่งในพระกรุณาในพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระนารายณ์และสมเด็จพระเพทราชาเป็นล้นพ้น ขอพระองค์ทรงมีเมตตาต่อบรรดาธรรมทูตและชาวฝรั่งเศสที่พำนักในประเทศสยาม ขอพระองค์โปรดรับบ้านเนรและทุกสิ่งของมิสซังไว้ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเพทราชาตรัสชมพระคุณเจ้าลาโนต่อหน้าเสนาบดีผู้ใหญ่ว่า “บุคคลที่ฉลาดและเป็นคนดี ได้ทำตัวเป็นที่ประจักษ์จนลมหายใจสุดท้าย” พระองค์ทรงรู้สึกเสียดายพระสังฆราชคาทอลิกองค์นี้เป็นอย่างมาก ทรงสัญญาจะให้ความคุ้มครองมิสซังตามที่พระสังฆราชกราบทูลขอ และพระราชทานเงิน 5 กาสี (750 ปอนด์อังกฤษ) ไว้ใช้ในงานศพของพระคุณเจ้า มีบรรดาคริสตชน คนต่างศาสนา พระภิกษุนำยามาให้พระคุณเจ้า วันศุกร์ที่ 16 มีนาคม ค.ศ.1696 พระสังฆราชหลุยส์ ลาโนได้ถึงแก่กรรมอย่างผู้ศักดิ์สิทธิ์ อายุ 59 ปี

บทที่ 9 ผลงานของพระสังฆราช หลุยส์ ลาโน ความสามารถด้านงานเขียน พระสังฆราชหลุยส์ ลาโนมีพรสวรรค์ด้านภาษา ท่านรู้ภาษาไทยดีจนสามารถแต่งหนังสือได้ ท่านยังรู้ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเพราะ ได้เรียนทั้งพุทธศาสนาและภาษาเหล่านี้กับ พระภิกษุที่มีความสามารถมากที่สุดในกรุง ศรีอยุธยา ในปี ค.ศ.1687/พ.ศ.2230 พระสังฆราชลาโนได้ส่งรายงานไปสมณกระทรวง เผยแพร่ความเชื่อว่ามีชนชาติที่ประเทศสยาม ได้แต่งหนังสือเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ทั้งหมด 26 เล่ม ดังนี้

1. หนังสือเกี่ยวกับพระเจ้าเที่ยงแท้และ เทวภาพของพระเป็นเจ้าโดยย่อ
2. ข้อความเชื่อเกี่ยวกับพระอวตารของ พระเยซูเจ้าและข้อความเชื่อสำคัญ
3. การเตรียมการรับศีลล้างบาป
4. ศีลมหาสนิท
5. การสำนึกผิด
6. การเสวนาเกี่ยวกับข้อความเชื่อ 2-3 เล่มเป็นภาษาสยาม
7. การเสวนาเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา
8. การเสวนาเกี่ยวกับคำในภาษาบาลี ที่เป็นภาษาที่มีความสำคัญในพระพุทธรูปศาสนา
9. การเสวนาเกี่ยวกับศาสนาของชาว สยาม
10. หนังสือเสวนา 2 เล่ม เป็นภาษา มอญ
11. หนังสือคำสอนภาษามอญ
12. ประวัติการสร้างโลกและการไถ่บาป ภาษามอญ

13. การอธิบายพิธีบูชามิสซา ภาษา สยาม

14. การอธิบายการสวดสวดประจำ ภาษาสยาม

15. ความรักและการรู้จักพระเป็นเจ้า จากข้ออ้างของนักบุญออกัสติน ภาษาสยาม

16. การอธิบายปฐมกาลบทแรกๆ ภาษา บาลี บทสรุปในพระธรรมเก่า ภาษาสยาม

17. การอธิบายปฐมกาลและประวัติ ศาสตร์ในพระคัมภีร์อย่างละเอียด 2-3 เล่ม ภาษาสยาม

18. ประวัติพระเยซูเจ้าตามคำเล่าของ พระวรสารจำนวน 14 เล่ม ภาษาสยามชั้นสูง พร้อมคำในภาษาบาลี

19. หนังสือเปรียบเทียบพระวรสารใน ภาษาบาลีจะมี 4-5 เล่ม แต่ยังไม่สมบูรณ์

20. หนังสือเปรียบเทียบพระวรสาร จนถึงพระทรมานของพระเยซูเจ้า ภาษาบาลี และภาษาสยาม การเล่าเป็นภาษาสยาม ส่วน คำพูดเป็นภาษาบาลี

21. บทภาวนาที่ทุกคนใช้สวด ทั้งภาษา สยามและภาษามอญ บทเร้าวิงวอนแม่พระ อธิบายเป็นภาษาบาลี

22. หนังสือคำสอนของคุณพ่อเฟลอรี่ ที่เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศส และแปลเป็นภาษา สยามมีทั้งหมด 10-12 เล่ม ยังแปลไม่เสร็จ

23. คำอธิบายเกี่ยวกับโลกเป็นภาษา สยาม

24. หนังสือเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ เช่น พระเจ้าอเล็กซานเดอร์

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและเป็นผู้ตื่นรู้ในธรรม”

25. ไวยากรณ์ภาษาสยาม-บาลี ภาษา
ที่ยากที่สุด

26. พจนานุกรมภาษาสยาม-มอญ ยังไม่
แล้วเสร็จ

ผลงานของพระสังฆราชลาโนที่สามารถ
ค้นคว้ามี 12 เล่มดังนี้

1. งานเขียนต้นฉบับภาษาสยามของ
พระสังฆราชหลุยส์ลาโนจากหอจดหมายเหตุ
คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส มี

1. คำอธิบายเกี่ยวกับมหาบุษามิสซา
2. สรุปคำสอน
3. บทภาวนาต่างๆ
4. จดหมายอภิบาล

2. งานเขียนต้นฉบับภาษาสยามของ
พระสังฆราชหลุยส์ลาโน จากหอสมุดแห่งชาติ
กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

5. นักบุญออกัสติน การรู้จักพระเป็นเจ้า

3. ผลงานของพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน
ที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว

6. บุตรพระเจ้า

7. ความรอดของคนต่างศาสนาและ
ศีลล้างบาป

8. พระวรสารภาษาไทยเล่มแรก

9. หนังสือพระวรสารเล่มแรก

10. หนังสือพระวรสารเล่มที่สอง

11. หนังสือการสนทนาเล่มที่ 2

12. คำสั่งสำหรับผู้ที่จะไปตั้งมิสซัง
ในอาณาจักรลาวและประเทศอื่นๆ

บทที่ 10 บุคลิกภาพ ชีวิตฝ่ายจิต การ
แพร่ธรรม

ก. บุคลิกภาพ สงบเสงี่ยม มีความสงบ
อยู่ในจิตวิญญาณ เป็นคนอ่อนโยน ความดี
ในด้านต่างๆ มีความกตัญญูสูง แสดงออกโดย
เขียนจดหมายเพื่อกราบบังคมทูลสำนักใน
พระมหากษัตริย์คุณพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้
กราบทูลสำนักในพระมหากษัตริย์คุณของ
สมเด็จพระนารายณ์และสมเด็จพระเพทราชา
ท่านได้สวดภาวนาสมาเสมอ มีความสุภาพถ่อม
ตน ความอดทน การตัดสละตนเอง การทรง
ต่อเวลา ความกระตือรือร้น ความสามารถด้าน
วิชาการอย่างลึกซึ้ง ความซื่อตรง เป็นผู้นำที่
เปี่ยมด้วยคุณธรรมและความหนักแน่น โดย
เฉพาะในช่วงการปฏิบัติและช่วงถูกจองจำ
เผชิญความตายอย่างสงบและสันติ

พระสังฆราชผู้เปี่ยมด้วยชีวิตภราดรภาพ
ท่านมองเห็นความดีในตัวธรรมทูตแต่ละองค์
ไม่วิพากษ์วิจารณ์ ชมเชย ให้กำลังใจ ความหวัง
ยอมรับความดีของเพื่อนพระสงฆ์ มีความเสียใจ
เมื่อสูญเสียเพื่อนพระสงฆ์หรือพระสังฆราช
สนใจในสุขภาพของบรรดาธรรมทูต

สหายของคนจน ท่านมีใจคิดถึงผู้อื่น
เสมอ โดยเฉพาะคนยากจน คนขายขอบสังคม
เยียมคนคุก คนจน คนป่วย ด้วยความอ่อนโยน
และความกระตือรือร้น

ผู้สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ใน
สถานการณ์ต่างๆ แม้ช่วงเลวร้าย ช่วงการปฏิบัติ
ท่านยอมรับความทุกข์ทรมานทุกอย่าง เป็น
เหมือนแพะรับบาป แม้มีความขัดแย้งกับคณะ
นักบวชโดยเฉพาะโดยเฉพาะคณะเยสุอิต ท่าน
ก็ไม่เก็บเรื่องนี้ไว้ในใจ แต่ปฏิบัติและมีความรัก

ฉันพี่น้องกับนักบวชคณะต่างๆ ทุกคนและ
ทุกคณะเท่าเทียมกัน

ความรอบคอบและการมองการณ์ไกล
ท่านมีความเสมอต้นเสมอปลาย บุคลิกภาพที่ดี
งามและรอบคอบ และช่วยแนะนำให้เพื่อน
พระสงฆ์ทำหน้าที่ด้วยความรอบคอบ ขอร้อง
ให้ผู้บริหารคณะรอบคอบในการฟังเรื่องราว
การรายงานจากพระสงฆ์ที่ออกจากหน้าที่
แนะนำสามเณรที่อายุน้อยและสุขภาพอ่อนแอ
กลับไปทำงานที่ประเทศฝรั่งเศส เตือนนายพล
ฟาร์จว่าอย่าไปยุ่งกับเรื่องภายในของประเทศ
สยาม ท่านส่งธรรมทูตที่มีความรู้ดีจากแต่ละ
มิสซังเข้าร่วมทำงานกับคณะผู้บริหาร ท่านได้
ร่างระเบียบการปกครองคณะมิสซังต่างประเทศ
ที่ได้ใช้มาเป็นเวลานาน (ค.ศ.1700-1968)

ความหนักแน่น ท่านมองทุกอย่างตาม
ความเป็นจริง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ใช่ระบบ
พวกพ้อง แต่ให้ความเท่าเทียมทุกคณะ
ทุกสัญชาติ เสมอต้นเสมอปลาย แม้จะใจดี
แต่ท่านไม่ละเลยที่จะแก้ไขบรรดาธรรมทูต
ที่ไม่ได้ดำเนินชีวิตเหมาะสมกับฐานะของตน

ข. ชีวิตฝ่ายจิต พระสังฆราชหลุยส์
ลาโนให้ความสำคัญกับการพิศเพ่งภาวนา
(contemplative prayer) เช่นเดียวกับสมเด็จพระสันตะปาปาโยฮัน ปอลที่ 2 ว่า “อนาคต
ของงานแพร่ธรรมขึ้นกับการพิศเพ่งภาวนา
ถ้าธรรมทูตไม่ได้เป็นนักพิศเพ่งภาวนา การ
ประกาศถึงพระเยซูคริสต์ของพวกเขาจะไม่ได้
ได้รับความเชื่อถือ” (RM91) พระสังฆราชลาโน
เขียนหนังสือ “บุตรพระเจ้า” ขณะถูกจองจำ
“เราทุกคนเป็นบุตรพระเจ้าผ่านทางพระคริสต์”

หนังสือที่หล่อเลี้ยงชีวิตภายในของ
พระสังฆราชลาโน พระวรสาร พระคัมภีร์ทั้ง
พระธรรมเดิมและพระธรรมใหม่ คำสอนของ
บรรดาบิดาจารย์ หนังสือจำลองแบบพระคริสต์
 ฯลฯ

ผู้มีจิตใจอ่อนโยน ท่านเป็นคนอ่อนโยน
และใจดี มีความยินดีและเป็นกันเอง แม้แก้
ปัญหาด้วยความรุนแรง แต่ใช้ความอดทนและ
ความสงบ

ความวางใจในพระเป็นเจ้า ท่านวางใจ
ในพระเจ้าเสมอ เชื่อในพระญาณเอื้ออาทรของ
พระเจ้าเสมอ แม้ถูกจองจำในคุก ท่านมีความ
สงบและวางใจในพระเป็นเจ้า ท่านกล่าวว่า
“จำเป็นต้องทนทรมานพร้อมกับพระเจ้า
เพราะพระองค์จะชำระเราให้บริสุทธิ์ พระองค์
ทรงสอนเราให้ทนรับความทุกข์พร้อมกับ
พระองค์ ในพระองค์ และเพื่อพระองค์ สำหรับ
ผู้ที่ทนรับความทุกข์ด้วยความยินดี พวกเขาจะ
ได้ร่วมมีส่วนอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นในความ
ชื่นชมจากถ้วยกาลีข์ของพระผู้ไถ่ของเรา”
ท่านพิศเพ่งภาวนาถึงพระเป็นเจ้าตลอดเวลา

การสละตัวเอง ท่านดำเนินชีวิตสมณะ
มีความเสมอต้นเสมอปลาย มี มารยาท เรียบ
ง่าย มีความศรัทธา มีวินัยในตนเอง รับ
ประทานอาหารมื้อเดียว ไม่ดื่มเหล้า ไม่กิน
เนื้อสัตว์ กินผักต่างๆ อารมณ์ดี ร่าเริง เป็น
กันเอง ทำงานอภิบาลคนคุก คนป่วย เทศน์
สอนคนต่างความเชื่อ ที่บ้านเณรท่านเป็น
ตัวอย่างข้อสัตย์ต่อตารางเวลา เป็นทุกอย่าง
สำหรับทุกคน ชื่อเสียงด้านคุณธรรมและความ
ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่รู้จักทั่วในเอเชีย

“พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ ชาวคริสต์ผู้มิชชันและผู้ตื่นรู้ในธรรม”

ค. วิธีการแพร่ธรรมของพระสังฆราช ลาโน การยึดคำสั่งของสันตะสำนักเป็นแนวทางในการแพร่ธรรม มีสามส่วน ก่อนระหว่าง ในสนามแพร่ธรรม ในส่วนที่สามมี 17 ข้อดังนี้

1. การจัดตั้งพระสงฆ์พื้นเมืองให้มาก
2. ไม่ก้าวก่ายการตัดสินใจเรื่องการตั้งพระสังฆราชพื้นเมือง
3. เป็นตัวอย่างความนบนอบต่อสันตะสำนัก
4. ไม่ขัดคำสั่งของสมณกระทรวงเผยแผ่ศาสนา
5. มีหน้าที่รายงานต่อบรรดาพระคาร์ดินัล
6. เอาใจใส่ส่งเรื่องที่สมควรรายงานสันตะสำนัก
7. สนับสนุนให้ธรรมทูตเขียนจดหมาย
8. ไม่ทำสิ่งที่ขัดเคืองต่อพระมหากษัตริย์และข้าราชการของประเทศที่ไปประจำ
9. ห้ามสนใจการเมือง
10. ไม่ตอบรับการเรียกร้องของบรรดาพระมหากษัตริย์ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการเป็นธรรมทูต
11. ปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องต่อบรรดาพระมหากษัตริย์ในประเทศที่ไปอยู่ เพื่อจะได้ไม่ต้องถูกจัดว่าเป็นคนต่างชาติ
12. ยอมนำวิธีการของประเทศยุโรปไปใช้
13. เอาใจใส่การดูแลวิญญาณโดยไม่ก่อปัญหาหรือความขัดแย้ง
14. ไม่เป็นต้นเองทำให้ต้องถูกส่งกลับไปยุโรป

15. ต้องไม่ทะเลาะกับบรรดานักบวช
 16. ไม่สนใจเรื่องของตนเอง
 17. อบรมเยาวชนที่เตรียมตัวเป็นพระสงฆ์ ท่านลาโนได้ปฏิบัติตามตลอดชีวิต
- ความคิดส่วนตัวของพระสังฆราชลาโนเกี่ยวกับงานแพร่ธรรม การรู้ภาษาของประเทศที่ไปประจำ การเรียนภาษาตั้งแต่อายุน้อยจะเรียนได้เร็ว การเข้าถึงวัฒนธรรม ธรรมทูตต้องรู้ด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ของประเทศที่ถูกส่งไป ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไม่แตกแยก ทำให้การแพร่ธรรมสู่ความสำเร็จ พระสังฆราชลาโนได้เขียน คำสั่งสำหรับธรรมทูตในฐานะผู้รับผิดชอบมิชชันต่างๆ ในทวีปเอเชีย และเขียน จดหมายอภิบาลถึงคริสตชนที่พิชณโลกและสุโขทัยและเมืองลพบุรี และให้แนวทางเรื่องความรอดของคนต่างศาสนาและศีลล้างบาป

บทสรุป โอกาสฉลอง 350 ปีมิสซังสยาม คุณพ่อหลุยส์ ลาโนบุตรขุนนาง บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ อายุ 27 ปี อาสาสมัครเป็นธรรมทูตเดินทางกับคณะธรรมทูตใช้เวลาเกือบ 2 ปีถึงกรุงศรีอยุธยาด้วยความยากลำบาก ท่านทำงานเป็นอธิการบ้านเณร 7 ปี อบรมเยาวชนพื้นเมืองในเอเชียให้เป็นพระสงฆ์ ต่อมาได้รับเลือกและอภิเษกในวันที่ 25 มีนาคม ค.ศ.1674/พ.ศ.2217 เป็นพระสังฆราชองค์แรกของมิสซังสยาม อายุ 37 ปี ท่านได้ทำหน้าที่อย่างดีตลอด 22 ปีการเป็นพระสังฆราช ทำงานประกาศข่าวดี งานอภิบาล คนคุก คนป่วย คนยากจน สร้างวัดต่างๆ

ที่จำเป็น เขียนหนังสือเพื่อประกาศข่าวดี ท่านถวายการรับใช้สมเด็จพระนารายณ์และสมเด็จพระเพทราชาอย่างเต็มที่ แม้จะถูกจองจำและถูกทรมาน ในช่วงการปฏิวัติ ท่านก็ยอมรับและทำหน้าที่ของท่าน หลังจากได้เสรีภาพท่านได้ฟื้นฟูพระศาสนาจักรใหม่ ตลอดเวลา 32 ปี การเป็นธรรมทูตในสยาม และ 22 ปี การเป็นพระสังฆราชท่านได้ดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมและมีความศักดิ์สิทธิ์ นักประวัติศาสตร์บางคนเสนอให้มีการเริ่มกระบวนการเสนอให้ท่านได้รับการประกาศเป็นนักบุญ

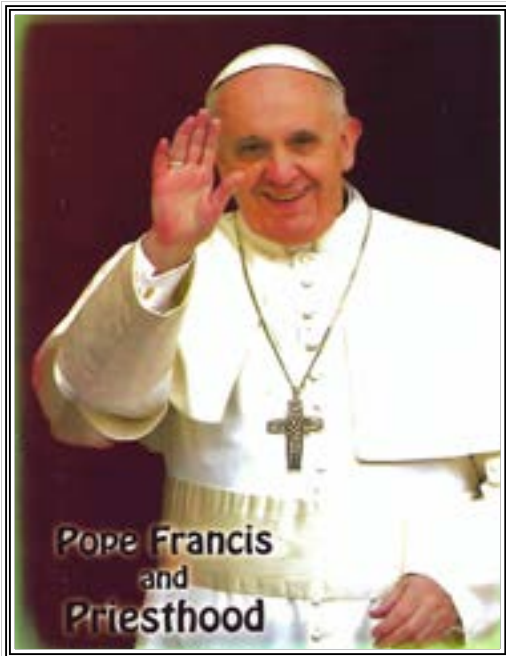
ในศตวรรษที่ 19 ผู้สืบตำแหน่งพระสังฆราชลาโนคือ พระสังฆราชฌอง บัปติสต์ บัลเลอแกวซ์ ผู้สอนภาษาลาตินถวายเจ้าฟ้ามงกุฎคือ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มีความสัมพันธ์ในฐานะมิตรสหาย ต่อมาทำให้มีการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศฝรั่งเศส และทำให้มิสซังสยามมีความก้าวหน้ามากขึ้น ท่านบัลเลอแกวซ์ได้เขียน พจนานุกรม 4 ภาษาและประพันธ์วรรณกรรมเรื่อง “พรรณนาเรื่องราวอาณาจักรสยาม”

พระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทยในปัจจุบันมีพระสังฆราชคนไทย 11 องค์ ดูแล 11 สังฆมณฑล จำนวนคาทอลิก 388,468 คน (0.57%) มีวัดคาทอลิก 517 วัด พระสงฆ์สังฆมณฑล 543 องค์ พระสงฆ์นักบวช 324 องค์ นักบวชชาย 116 คน นักบวชหญิง 1,439 คน (สถิติ 2018) นักบุญสมเด็จพระสันตะปาปาโยฮัน ปอลที่ 2 ได้เสด็จเยี่ยมประเทศไทยเมื่อวันที่ 10-11 พฤษภาคม ค.ศ.1984/พ.ศ.2527 และอีก 35 ปีต่อมาสมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิสเสด็จเยี่ยมประเทศไทยในวันที่ 20-23 พฤศจิกายน ค.ศ.2019/พ.ศ. 2562 เพื่อเยี่ยมพี่น้องคริสตชนในประเทศไทยร่วมฉลอง 350 ปีมิสซังสยาม และเพื่อจาริกสันติภาพ สร้างสะพานแห่งสันติภาพร่วมกันกับทุกคน สร้างมิตรภาพทางศาสนา และเชื่อมอารยธรรมความรักของมวลมนุษยชาติ

นักบุญสมเด็จพระสันตะปาปา โยฮัน ปอล ที่ 2 กล่าวว่า “จดจำอดีตด้วยความกตัญญู ดำเนินชีวิตปัจจุบันด้วยความกระตือรือร้น มองอนาคตด้วยความไว้วางใจ เพราะพระเยซูคริสต์เจ้าทรงเป็นเป็นองค์เดียวเสมอ ทั้งอดีต ปัจจุบัน และตลอดไป” (ฮบ 13:8)

“๖๖๕ห้าห้าสี่”

บาทหลวง ผศ.สมชัย พิตยาพงศ์พร

ชื่อหนังสือ	วิสัยทัศน์พลวัติของความเป็นพระสงฆ์คาทอลิกของสมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิส
ผู้เขียน	บาทหลวง เจมส์ เอช.โครเกอร์ (James H.Kroeger M.M.)
ผู้แปล	บาทหลวง นิพนธ์ เทียนวิहार
ผู้จัดพิมพ์	คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระสงฆ์
พิมพ์ครั้งแรก	พฤศจิกายน 2018/2561
จำนวนหน้า	22 หน้า

หนังสือเรื่อง “วิสัยทัศน์พลวัติของความเป็นพระสงฆ์คาทอลิกของสมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิส” เป็นหนังสือรวบรวมวิสัยทัศน์ของความเป็นพระสงฆ์คาทอลิก 10 ประการ ของสมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิส มีเนื้อหาที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การเป็นพระสงฆ์ต้องยึดมั่นในความสัมพันธ์กับพระคริสตเจ้า ทุกวันและแต่ละวัน เป็นการพบปะเป็นการส่วนตัวกับพระคริสต์ ก้าวเดินพร้อมกับพระองค์ผู้ทรงรักเรา และเรียกเราให้เป็นมิตรสหายของพระองค์ (ยน 15:15) พบพระองค์ทั้งในยามสุข และยามทุกข์ เรียนรู้การพักผ่อนเมื่อเหน็ดเหนื่อยในพระองค์ มีความยินดีที่พระเจ้าสัมผัสใจเรา และเรียกเราให้ติดตามพระองค์ หล่อเลี้ยงชีวิตจิต ด้วยการภาวนาประจำวัน จิตภาวนา รับศีลศักดิ์สิทธิ์อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะศีลมหาสนิทและศีลแห่งการคืนดี เจริญชีวิตตามพระวาจาที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตให้มีความเมตตา และมีชีวิตชีวา มีส่วนร่วมในรหัสธรรมแห่งความตายของพระคริสต์เพื่อจะมีชีวิตใหม่ในพระองค์ และร่วมพันธกิจของพระองค์ ถ้าปราศจากพระองค์ เราทำอะไรไม่ได้เลย (ยน 15:8) ในชีวิตประจำวันสมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิสภาวนาสวนตัวครั้งละหนึ่งชั่วโมงทั้งในเวลาเช้าและเวลาเย็น

2. จงเป็นนายชุมพบาลที่เมตตาและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนของท่าน ประชาชนรักพระสงฆ์ มีความต้องการและมีความจำเป็น ต้องมีนายชุมพบาล ความชื่นชมยินดีของ

พระเยซู นายชุมพบาลที่ดี เป็นความยินดีแก่แห่งความรักต่อผู้อื่นและกับผู้อื่น จึงเป็นความยินดีของพระสงฆ์ด้วย ความยินดีนี้มาจากการรับใช้อย่างซื่อสัตย์ต่อพันธกิจของพระเยซูเจ้า และมาจากประชาชนที่เรารัก พระสงฆ์จะต้องรู้จักฟัง และมีความรู้สึกมากขึ้น มีส่วนร่วมในความทุกข์ร้อนของประชาชน ความทุกข์ ความเจ็บป่วย มีใจยินดีกับคู่บ่าวสาว กับเด็กๆ และกับครอบครัว พระสงฆ์ต้องเป็นพยาน และปฏิบัติพันธกิจแห่งพระเมตตาของพระเจ้า ความเมตตายิ่งใหญ่กว่าทุกวิถีทางใดๆ

3. จงแสวงหาการดำเนินชีวิตเรียบง่าย และจงพร้อมให้บริการเสมอ สมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิสทรงเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตสมถะเรียบง่าย อาศัยในบ้านเล็กๆ ใช้รถยนต์สาธารณะหรือรถยนต์เล็กๆ เรียบง่าย ทรงเลือกพระนามว่า “ฟรังซิสแห่งอัสซีซี” ทรงปรารถนาให้พระศาสนจักรเป็นพระศาสนจักรของคนยากจนและเพื่อคนยากจน ความพร้อมให้บริการเสมอของพระสงฆ์ทำให้พระศาสนจักรเป็นบ้านที่เปิดอยู่เสมอสำหรับทุกคน เด็กเยาวชน คนหนุ่มสาว ผู้ใหญ่ ผู้ต้องการเรียนคริสต์ศาสนธรรม คนเจ็บป่วย ผู้ต้องการรับศีลศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ผู้ร่วมองค์กรหรือกิจการคาทอลิก ฯลฯ

4. จงยอมรับข้อจำกัดของตนและเป็นแบบอย่างแห่งความซื่อสัตย์สุจริต พระสงฆ์ที่ดีต้องมีความเป็นมนุษย์ รู้จักประวัติศาสตร์ของตน ความมั่งคั่งและบาปผลของตน เรียนรู้ที่จะอยู่อย่างสันติกับสิ่งเหล่านี้ เรามี

“ชุมทรัพย์ในภาชนะดิน” (2 คร 4:7) มีชีวิตใหม่ของพระคริสต์ในความเป็นมนุษย์ของเรา มีชีวิตพระและศักดิ์ศรีสูงส่ง มีความรักเมตตาของพระเจ้า แต่ก็มีชีวิตจำกัดและความอ่อนแอ พระสงฆ์จึงต้องมีสติ ต้องสำรวจมโนธรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตอยู่เสมอ “ใจของฉันท่านอยู่ที่ไหน” อยู่ร่วมทุกข์และสุขกับประชาชนหรืออยู่กับสิ่งของของโลกในพื้นที่ส่วนตัวของฉันท่าน และมีความตระหนักรู้ด้วยความถ่อมตนว่า “เราเป็นคนใช้ที่ไร้ประโยชน์” (ลก 17:10)

5. ความชื่นชมยินดีที่หลังไหลมาจากพันธกิจแห่งการรับและให้ความรัก ความชื่นชมยินดีของพระสงฆ์มาจาก 1. ความยินดีที่เราได้รับการเจิม 2. ความยินดีที่ไม่สูญสลาย ไม่มีใครเอาจากเราไปได้ (ยน 16:22) 3. ความยินดีแห่งธรรมทูต ยินดีที่พระคริสต์จะเกิดใหม่อย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์ควรเป็นศิษย์แท้ ทั้งพระสงฆ์บวชใหม่ พระสงฆ์บวชนานแล้ว หรือพระสงฆ์สูงอายุ ผู้ส่งต่อความชื่นชมยินดีในทุกที่ที่เขาไปด้วยใจที่เต็มด้วยพระเจ้า

6. จงมุ่งมั่นอุทิศตนเพื่อการเทศน์ที่มีคุณภาพ การเทศน์เป็นมาตรการวัดความใกล้ชิด และความสามารถสื่อสารกับประชาชน การเตรียมจึงมีความสำคัญ โดยการศึกษาภาวนา ไตร่ตรอง ไคร่ครวญ วินิจฉัยเชิงอภิบาล เชื่อมกับความเชื่อที่ลุ่มลึกกับชีวิตปัจจุบัน เทศน์จากใจถึงใจ มั่นใจว่า พระเจ้าทรงรัก พระคริสต์ทรงช่วยให้รอดพ้น ความรักของพระองค์จะเป็นคำสุดท้ายเสมอ มีมิติ

เชิงบวก มีความหวัง และชี้แนะสู่อนาคต พระวาจาเป็นข่าวดีที่สัมผัสชีวิตประจำวันของเรา ให้แสงสว่างในความมืด ให้ความยินดีในความทุกข์ และให้ความหวังในชีวิต

7. จงตรวจสอบอย่างรอบคอบถึงสถานภาพและอำนาจของท่าน สมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิสทรงเตือนให้ระวังโรคภัยต่างๆ เช่น การทำตัวเป็นเจ้านาย ปมแบบมาร์ธาที่มุ่งแต่กิจกรรม ใจหิน การวางแผนและภารกิจนิยม ประสานสัมพันธ์ที่บกพร่อง อัลไซเมอร์ทางชีวิตจิต การแข่งขัน การดำเนินชีวิตสองหน้า การนิินทา การประจบประแจง การไม่รู้ร้อนรู้หนาว การมีหน้าตาโคกเค็ร การชอบสะสม การชอบระบบพวกพ้อง การแสวงหาผลประโยชน์ฝ่ายโลก เป็นต้น

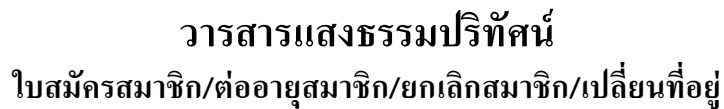
8. จงส่งเสริมและให้ใช้ประโยชน์จากความศรัทธาแบบชาวบ้านของสัตบุรุษ ความศรัทธาแบบชาวบ้านเป็นผลการเข้าสู่วัฒนธรรมของการประกาศข่าวดี เป็นงานของพระจิตเจ้า เป็นเทววิทยาแบบชาวบ้าน เป็นยาปฏิชีวนะต่อต้านการขยายตัวสู่สังคมโลกียะ ให้ความเชื่อเข้มแข็ง ความศรัทธาแบบชาวบ้านเป็นรากฐานมั่นคงที่พระสงฆ์สามารถสร้างภารกิจแห่งการอภิบาลของเขาได้

9. จงเป็นผู้มีความรู้สึกไวอย่างแท้จริงต่อผู้อยู่ “ชายขอบ” และผู้ถูกทอดทิ้ง พระสงฆ์ต้องมองด้วยสายตาแห่งความเมตตาของพระเยซู ทำตัวเป็นหนึ่งเดียวกับประชาชนผู้อยู่ชายขอบของสังคม คนยากจน คนขาดการศึกษา คนติดคุก คนพิการ คนถูกเอาเปรียบ

คนบาป เราถูกเรียกให้เชื่อฟังและสืบทอดพันธกิจแห่งการรับใช้ของพระคริสต์ ออกจากพื้นที่สะดวกสบายเพื่อสัมผัส และเข้าถึงผู้อยู่ชายขอบที่ต้องการแสงแห่งพระวรสาร

10. ในทุกสิ่งจงเป็นศิษย์ธรรมทูตแท้
ออกจากตนเองจากผู้อภิบาลเพื่อรักษา สู่การเป็นผู้รับใช้อภิบาลแบบธรรมทูต คริสตชนทุกคนเป็นสมาชิกของครอบครัวของพระเจ้า เป็นศิษย์ธรรมทูต ผู้รับใช้แห่งการประกาศข่าวดี ผู้มีชีวิตเปล่งแสง ความร้อนรน ความอบอุ่น ความชื่นชมยินดีของพระคริสต์ ผู้มีประสบการณ์พบกับพระคริสต์ทำให้มีวิถีชีวิตใหม่ มีการตัดสินใจใหม่ มีทิศทางใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อสืบทอดพันธกิจแห่งความรักต่อพระคริสต์และประชากรของพระองค์ และเติบโตในความรักของการประกาศข่าวดี

สรุป ความคิดเรื่องพระสงฆ์ของสมเด็จพระสันตะปาปาฟรังซิสมาจากความเชื่อมั่นที่ลึกซึ้งของพระองค์ “พันธกิจเป็นความรักต่อพระเยซูและความรักต่อประชากรของพระองค์” เมื่อเรายืนต่อหน้าพระเยซูผู้ถูกตรึงกางเขน เราตระหนักได้ว่า พระองค์ทรงนำเราและดึงดูดเราให้ใกล้ชิดกับพระองค์ และใกล้ชิดกับประชากรที่รักของพระองค์ ความรู้สึกลึกซึ้งนี้ทำให้เราสามารถเข้าใจอัตลักษณ์ลึกซึ้งของสงฆ์ของเรา ความรักต่อพระเจ้า และต่อพันธกิจของพระศาสนจักร ทำให้เราต้องเติบโตขึ้นในความรักต่อการประกาศข่าวดี

โทร. 0-2429-0100 ต่อ 624 โทรสาร 0-2429-0819